

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΓΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΧΡΟΝΩΝ**

Ιωάννης Α. Αναγνώστου

**Η ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΛΕΥΚΑΔΑ
(1941 – 1944)**

Διδακτορική Διατριβή

Ιωάννινα 2002

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

026000321411

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΧΡΟΝΩΝ**

Ιωάννης Α. Αναγνώστου

**Η ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΛΕΥΚΑΔΑ
(1941 – 1944)**

Διδακτορική Διατριβή

Ιωάννινα 2002

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑΣελ. 3-8

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Περίοδος του Μεσοπολέμου στην Ελλάδα.....Σελ. 9-23

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Η Προπολεμική Λευκάδα.....Σελ. 24-37

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

- Η Ιταλική Κατοχή.....Σελ. 38-56

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Ο «ΕΔΕΣ» Λευκάδας.....Σελ. 57-67

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV

Ο Χαρακτήρας και η Οργάνωση
της Εθνικής Αντίστασης (ΕΑΜ) στη Λευκάδα.....Σελ. 68-104

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

Η Γερμανική Κατοχή στη Λευκάδα.....Σελ. 105-161

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

Λαϊνάκι : Η αρχή της τραγωδίας για τη Λευκάδα... Σελ. 162-189

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα Α΄

Ανέκδοτο Χειρόγραφο Πάνου Γιαννούλη.....Σελ. 192-215

Παράρτημα Β΄

Ανέκδοτο Χειρόγραφο Γιώργου Σγουρού.....Σελ. 217-241

Παράρτημα Γ΄

Ανέκδοτο Χειρόγραφο Αλέκου Φίλιππα.....Σελ. 243-249

Παράρτημα Δ´ Ανέκδοτες Εκθέσεις – Διαταγές Διοικητού 25^ο Συντάγματος ΕΔΕΣ Κων/νου Μαραγκού.....	Σελ. 251-264
Παράρτημα Ε´ Αρχείο Επαρχείου Λευκάδας (Γερμανικές Διαταγές) Σελ.	266-268
Παράρτημα ΣΤ´ Μήνυση Δ. Γιαννουλάτου κατά Σπύρου Φίλιππα	Σελ. 270-272
Παράρτημα Ζ´ Υπόμνημα Σπύρου Φίλιππα (Πανάγου) για την απαγγελθείσα εναντίον του μήνυση από τον Δ. Γιαννουλάτο σαν δοσίλογο.....	Σελ. 274-280
Παράρτημα Η´ Ανέκδοτος κατάλογος από το Αρχείο Μαραγκού κατοίκων Λευκάδας που υποθετικά συνεργάστηκαν με τους κατακτητές.....	Σελ. 282-286
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	Σελ. 288-296

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

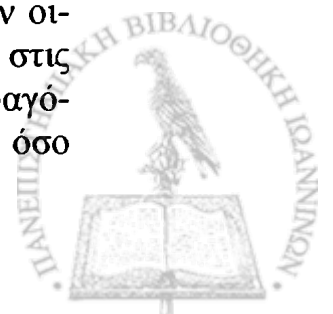
Αντικείμενο της εργασίας αυτής είναι η μελέτη και η αναλυτική παρουσίαση της Εθνικής Αντίστασης (1941-1944) στη Λευκάδα.

Για τη μελέτη και διερεύνηση του ιστορικού process της αμφιλεγόμενης αυτής περιόδου αξιοποιήθηκε, μετά από επίμονες και εξαντλητικές επιτόπιες έρευνες, ανέκδοτο αρχειακό υλικό προσωπικοτήτων που διαδραμάτισαν καίριο και καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση της υφής της Εθνικής Αντίστασης στη Λευκάδα. Χρησιμοποιήθηκαν ανέκδοτα ημερολόγια-χρονικά των πολιτικών ηγετών Λευκαδιτών και ξένων της ΕΑΜικής ηγεσίας, απομνημονεύματα, μνημόνια, αναφορές της ντόπιας ηγεσίας και των ιθυνόντων του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ καθώς και διαταγές της Γερμανικής Διοίκησης Βόνιτσας στην οποία στρατιωτικά υπάγονταν το νησί.

Ένας πραγματικός θησαυρός επίσημου ανέκδοτου αρχειακού υλικού που διαγράφει την πολιτική του Ζέρβα στην καίρια χρονική περίοδο Σεπτεμβρίου-Δεκεμβρίου 1944 υπάρχει στο προσωπικό ανέκδοτο αρχείο του Κ. Μαραγκού που βρίσκεται στη Χαραμόγλειο Βιβλιοθήκη Λευκάδας.

Ο Μαραγκός, Διοικητής του 25^{ου} Συντάγματος του ΕΔΕΣ περιλαμβάνει στο αρχείο του την επίσημη αλληλογραφία του με το Αρχηγείο του Ζέρβα και των επιτελών του, διαταγές, εκθέσεις του ίδιου του Ζέρβα, του Υπαρχηγού του, του Κομνηνού Πυρομάγλου αλλά και με την τοπική «εθνικιστική» ηγεσία των «οπλαρχηγών»-Βέρη όπως αυτή είχε διαμορφωθεί στη Λευκάδα, επίσης με τις αρμόδιες υπηρεσίες του ΕΛΑΣ και του ΕΑΜ. Με το αρχείο αυτό δημιουργούνται όλες οι αντικειμενικές συνθήκες για μια καθολική και άρτια παρουσίαση της ιστορικής σύνθεσης που διαδραματίζεται την περίοδο εκείνη στη Λευκάδα και στοιχειοθετούνται οι συνθήκες της «λευκής» τρομοκρατίας που επιβάλλονται στο νησί από το Σεπτέμβριο-Δεκέμβριο του 1944.

Επίσης το Αρχείο Δ. Γιαννουλάτου, προέδρου κοινότητας Λευκάδας 1940-1943, Μάρτιος – Δεκέμβριος 1944 που μου παραχωρήθηκε από τον καθηγητή Ι. Θ. Μαλακάση στον οποίο δόθηκε από την κ. Κουτρουμάνη η οποία συνεργάζεται με την οικογένεια Γιαννουλάτου, σημαντικότερο στην αναφορά του στις διασυνδέσεις των τοπικών πολιτικών και οικονομικών παραγόντων με τις Ιταλικές και Γερμανικές αρχές. Εξίσου καίριο, όσο

αφορά τη μελέτη της συνεργασίας των δοσίλογων με τις κατοχικές αρχές , με το αρχείο Μαραγκού.

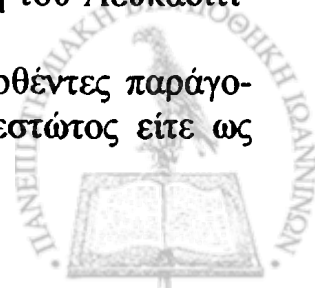
Δευτερευόντως χρησιμοποιήθηκε μια πλειάδα χειρογράφων αγωνιστών του ΕΑΜ , εφημερίδες της εποχής , και κύρια φιλοϊταλικές και φιλογερμανικές εφημερίδες της κατοχής. Μερικά έγγραφα της ιταλικής διοίκησης που αναφέρονται σε ορισμένες πτυχές της Ιταλικής κατοχής στη Λευκάδα , όπως και μια ανέκδοτη Γερμανική διαταγή , μου δόθηκαν από επιζώντες αγωνιστές της περιόδου.

Επισκέφθηκα σχεδόν όλα τα χωριά του νησιού καθώς και χωριά του Δ. Ξηρομέρου με σκοπό την κατανόηση και διαμόρφωση ολοκληρωμένης αντικειμενικής αντίληψης για τα γεγονότα και τα πρόσωπα που έπαιξαν ρόλο στην εξέλιξη της Εθνικής Αντίστασης στη Λευκάδα. Ιδιαίτερα επισκέφθηκα τα χωριά της Ν. Λευκάδας , με έμφαση το κέντρο των επωνομαζόμενων «οπλαρχηγών» Καλατζαίων , το χωριό Χαραδιάτικα. Σ' αυτό συνάντησα την πλήρη συμπαράσταση των κατοίκων με τους οποίους συνομίλησα και οι οποίοι με διαφώτισαν για τα γεγονότα της περιοχής τους και συγκεκριμένα για την περίφημα «Τρύπα».

Χάριν της ιστορικής δεοντολογίας πρέπει να αναφέρω ότι απευθύνθηκα και στον κ. Αγαθάγγελο Κονιδάρη της γνωστής οικογένειας των Καλατζαίων για να συμβάλει , με το ιστορικό υλικό που έχει στην κατοχή του , στην αντικειμενικότερη καταγραφή της περιόδου. Όμως αρνήθηκε , ζητώντας το πολιτικό μου πορτραίτο πριν αποφασίσει –που δεν αποφάσισε ποτέ– να μου επιτρέψει να το συμβουλευτώ αυτό , που νομίζω ότι , λόγω του πλούτου , θα συνέβαλε καθοριστικά στην πληρέστερη ερμηνεία της αμφιλεγόμενης αυτής περιόδου.

Με την εργασία αυτή στοιχειοθετούνται και επεξηγούνται τα αίτια , οι αφορμές και η εξελικτική πορεία του ιδιόμορφου και καινοφανούς , για την περίοδο κατοχής της Ελλάδας , ιστορικού φαινομένου που επικεντρώνεται στη Λευκάδα-Δ. Ξηρόμερο : της ιδιότυπης και ανοιχτής συνεργασίας πολιτικών , οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων του νησιού με την Ιταλική και αργότερα Γερμανική πολιτική και στρατιωτική διοίκηση της Λευκάδας , υποθάλποντες και συνεργούντες στην όσο το δυνατόν λιγότερο επώδυνη για τις κατοχικές δυνάμεις υποδούλωση του Λευκαδίτικου λαού.

Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι οι προαναφερθέντες παράγοντες υπήρξαν οι εκλεκτοί του Μεταξικού καθεστώτος είτε ως

κοινοτικοί άρχοντες είτε ως «πολιτευτές» τα δε κίνητρά τους όπως αποδεικνύεται από την έρευνα αυτή ήταν η ικανοποίηση των οικονομικών των βλέψεων και η νομή της εξουσίας στο πλαίσιο των νέων δεδομένων , γεγονός βέβαια που οδηγούσε , με το δικό τους συνειδητό παράδειγμα , στη μεθοδευμένη ιταλοποίηση των ντόπιων πληθυσμών , την ταύτισή τους με τους στόχους των κατοχικών δυνάμεων , την ανελέητη καταπολέμηση της Εθνικής Αντίστασης και τη δημιουργία δοσίλογων δομών πάνω στις οποίες θα στηριχθεί ο πολιτικός διχασμός στο μεταπολεμικό κράτος.

Η Λευκάδα , από την εποχή του μεσοπολέμου , αναπτύσσει έντονο συνεταιριστικό κίνημα , από τα ισχυρότερα στην Ελλάδα , το οποίο συγκρούεται με την ντόπια ολιγαρχία που καταδυνάστευε τον αγροτικό πληθυσμό με αποκορύφωμα το αιματηρό αγροτικό συλλαλητήριο του 1935 που έγινε στην πόλη της Λευκάδας.

Η επαναστατική παράδοση του λαού της Λευκάδας , που γίνεται γνωστή από τις εξεγέρσεις της Αγγλικής κατοχής (1815-1864) , η ανάπτυξη του συνεταιρίζεσθαι , η σύγκρουση του καταπιεσμένου αγροτικού πληθυσμού με το φεουδαρχικό κατεστημένο του νησιού και τον κρατικό παρεμβατισμό – κυρίως την περίοδο της δικτατορίας του Μεταξά που χρησιμοποιεί τη βία για την επιβολή της «τάξης» –ριζοστικοποιεί τον πληθυσμό του νησιού ο οποίος αντιδρά αποφασιστικά στην καταπίεση , την εκμετάλλευση , την αδικία.

Με την κατάληψη του νησιού από τους Ιταλούς και τα περιοριστικά –καταπιεστικά μέτρα που εφάρμοσαν αυτοί σ' όλους τους τομείς της οικονομικής , κοινωνικής και πολιτικής ζωής , με την πλήρη συμπαράσταση–συνεργασία τους με τους αυτόχθονες οικονομικούς και πολιτικούς παράγοντες , ο Λευκαδίτικος λαός αντέδρασε δυναμικά συμμετέχοντας παλλαϊκά στην ΕΑΜική Αντίσταση.

Αυτή η αντίσταση του λαού είχε πρώτιστα να αντιμετωπίσει τις Ιταλικές και κύρια τις Γερμανικές αρχές κατοχής αλλά ταυτόχρονα και τους άμεσα αυτόχθονες συνεργάτες των κατακτητών , κυρίως τη σκιάδη επιτροπή «ΕΔΕΣ» Λευκάδας η οποία σε όλη τη διάρκεια της κατοχής δεν έχει να επιδείξει ούτε μια «ενόχληση» των στρατευμάτων κατοχής αλλά αποσκοπούσε στην αποδοχή της νέας κατάστασης επισείοντας τον κομμουνιστικό κίνδυνο φθάνοντας μέχρι και την ανοιχτή συμμαχία – κοινές επιχειρήσεις με τους Γερμανούς ενάντια στην Εθνική Αντίσταση.

Ο κατ' ευφημισμό «ΕΔΕΣ» Λευκάδας , όπως και το ΕΔΕΣ Αθηνών που ο Ζέρβας αναγκάστηκε , λόγω της δοσίλογης δράσης του , να το αποκηρύξει μετά από έντονες διαμαρτυρίες του Συμμαχικού Στρατηγείου Μέσης Ανατολής , υπηρέτησε προσωπικά και ξένα πολιτικά συμφέροντα και υπέθαλψε αντικοινωνικά στοιχεία (οπλαρχηγοί Λευκάδας) που εσφαγίασαν , τρομοκράτησαν και λεηλάτησαν τον πληθυσμό της Λευκάδας δημιουργώντας μαζί με τους κατακτητές , κυρίως στην περίοδο της Γερμανικής κατοχής του νησιού , ένα συμπαγές μέτωπο εναντίον του αντιστασιακού κινήματος στη Λευκάδα.

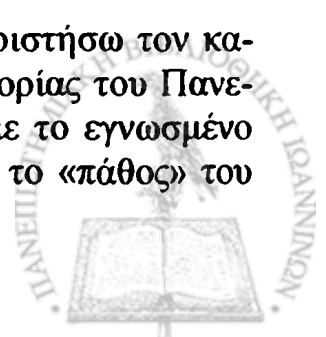
Η διαμόρφωση μέσα στα πλαίσια του ΕΑΜ , μιας πρωτοφανούς για τη Λευκάδα μαζικής , πάνδημης κίνησης από όλες τις κοινωνικές τάξεις , χτυπήθηκε από το «διευθυντήριο» των ετερόκλητων εγκληματικών στοιχείων , τη δοσίλογο επιτροπή του «ΕΔΕΣ» , κατ' ουσία από τους αυτόχθονες εκείνους παράγοντες της Λευκαδίτικης κοινωνικής και οικονομικής ζωής που έντεχνα προβάλλουν τον κομμουνιστικό κίνδυνο για να νομιμοποιήσουν το αντιεαμικό μέτωπο νομιμοποιώντας ταυτόχρονα –ιδίως μετά το 1943– πρότυπο πατριωτισμό την άμεση και επίσημη συνεργασία τους με τις Γερμανικές στρατιωτικές αρχές.

Οι θεωρητικοί αυτοί απολογητές της Γερμανο-Ελληνικής συμμαχίας δημιουργούν έτσι ένα συμπαγές «Ελληνο» – Γερμανικό μέτωπο και γίνονται οι ίδιοι πρωταγωνιστές – πρωτεργάτες των αιματηρών εκκαθαρίσεων στη Λευκάδα , Φλεβάρης-Ιούνιος 1944 , που αναλαμβάνονται από κοινού με τους φυσικούς τους συμμάχους Γερμανούς.

Αυτή η ανίερη συμμαχία οριοθέτησε το δοσίλογο , ιδίωμα μορφο καθεστώς της κοινής συνδιοίκησης κατοχής της Λευκάδας.

Με το τέλος της ζοφερής αυτής πραγματικότητας , αναδεικνύονται οι δημιουργικές δυνάμεις του λαού του νησιού, η σύντομη αλλά δημιουργική περίοδος ριζικών μεταρρυθμίσεων που αναλαμβάνονται στη Λευκάδα από το ΕΑΜ –Πολιτικός Διοικητής Παπά-Κτενάς , Δεκέμβριος 1944-Μάρτιος 1945 , που είναι μια κοσμογονία άμεσων δημοκρατικών θεσμών , άγνωστων μέχρι τότε στην περιοχή.

Θεωρώ υποχρέωσή μου πρώτιστα να ευχαριστήσω τον καθηγητή της Διπλωματικής και Στρατιωτικής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων κ. Ι. Μαλακάση , που , με το εγνωσμένο ενδιαφέρον και αγάπη του για τη Λευκάδα και το «πάθος» του

για την όσο το δυνατόν πληρέστερη παρουσίαση του έπους της Εθνικής Αντίστασης , διαμόρφωσε το αντικείμενο του θέματός μου , με την αμέριστο και επιτόπια βοήθειά του στην εξεύρεση πηγών , τη συνεχή επίβλεψή του σ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής , με ιδιαίτερο και εξαντλητικό ενδιαφέρον και που έτσι συνετέλεσε τα μέγιστα στην ολοκλήρωση της εργασίας αυτής.

Ακόμη θέλω να ευχαριστήσω τον καθηγητή του Τομέα Ιστορίας των Νεωτέρων Χρόνων του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων κ. Γεώργιο Παπαγεωργίου με τον οποίο διατηρούσα συνεχή επαφή και συνεργασία και ο οποίος με ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρακολούθησε τη μακρόχρονη έρευνά μου. Επίσης ευχαριστώ τον καθηγητή κ. Ζαχαρία Τσιρπανλή , τώρα Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης , που αν και απουσίαζε από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων , μου έδωσε την ευκαιρία να τον συμβουλευόμαι σ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής αυτής.

Ευχαριστίες οφείλω στον άδολο αγωνιστή Ζώη Κουτσαύτη που συνέβαλε τα μέγιστα στην έρευνα των πρωταρχικών πηγών και με ιδιαίτερη αγάπη με καθοδηγούσε στο δύσκολο αυτό έργο που ο ίδιος είχε πρωτοστατήσει.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στην κ. Σμύρνη Μαραγκού , μια ευπατρίδη της Λευκαδίτικης κοινωνίας και συνεπή και αμετακίνητη δημιουργικά αγωνίστρια των πόθων του δοκιμασμένου Λευκαδίτη αγρότη.

Δεν μπορώ επίσης να αγνοήσω και τη σεμνή παρουσία και εμπειριστατωμένη βοήθεια του κ. Παντελή Λιότσου , ο γνωστός Καπετάν-Κόρακας , που διαδραμάτισε κυρίαρχο ρόλο στα γεγονότα της Λευκάδας το 1944.

Ο Νομάρχης Λευκάδας κ. Σπύρος Μαργέλης εξ αρχής , και σε σύγκριση με άλλους παράγοντες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης , επέδειξε ένα συνεχές και ουσιαστικό για την έρευνά μου ενδιαφέρον.

Τέλος θέλω να ευχαριστήσω τον κ. Κοντομίχη – γιο του γνωστού συγγραφέα Λευκαδίτικης Ιστορίας κ. Πανταζή Κοντομίχη – , ιστορικό φιλόλογο – διευθυντή της Χαραμογλείου Βιβλιοθήκης Λευκάδας , που με την αγωνία του ιστορικού μου συμπαραστάθηκε σχεδόν σαν ερευνητής ο ίδιος στην προσπάθεια αυτή για την αρτιότερη εξεύρεση και συλλογή των πρωταρχικών στοιχείων.

Η εργασία αυτή να μου επιτραπεί να την αφιερώσω στο λαό της Λευκάδας που τόσο υπέφερε και που έγινε ο ίδιος με τους

αγώνες του το σύμβολο της Αντίστασης του Ελληνικού λαού
 στους ξένους κατακτητές.

Ιωάννινα , Ιούνιος 2002

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Περίοδος του Μεσοπολέμου στην Ελλάδα

Η περίοδος του Μεσοπολέμου στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από συνεχείς πολιτικές – κυβερνητικές κρίσεις και από αλλεπάλληλα στρατιωτικά πραξικοπήματα.¹ Χαρακτηριστική η δικτατορία του Πάγκαλου (1925 – 1926) ο οποίος, ύστερα από εκλογές – παρωδία, ανακηρύχθηκε Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, αυτοπαρασημοφορήθηκε με το μεγαλόσταυρο του Σωτήρος, καταδίωξε και έστειλε στην εξορία δημοκρατικούς πολίτες, γελοιοποιώντας έτσι κάθε έννοια κράτους και βυθίζοντας τη χώρα σε οικονομικά αδιέξοδα.²

¹ Ο Φεσσόπουλος αναφέρει ότι “Η ανάμιξις των Αξιωματικών του 1916 εις την πολιτικήν, είχεν ως άμεσον συνέπειαν: Την διαίρεσιν αυτών εις δύο κομματικές μερίδας: την μέχρις απιστεύτου σημείου εξαφάνισιν των λαμπρών εκείνων ηθικών αρετών του επαγγέλματος, αι οποίαι αποτελούν τον συνεκτικόν κρίκον του Σώματος· την μεταξύ των ανάπτυξιν σφοδροτάτου μίσους, εκδηλωθέντος δια πάντων ειδών διώξεων”. Και παρακάτω τονίζει “Δεν θα ευρίσκετο τις εν αδίκω, εάν εδέχετο ότι η εκτός νόμου χρήσις της ενόπλου δυνάμεως, η αφειδώς γενομένη, υπήρξε κατά βάσιν η κύρια αιτία της καταρρακώσεως του ηθικού του Λαού, της γενικής χαλαρώσεως του τόπου και της κρατικής ηθικής οπισθοδρομήσεως. Ο Αξιωματικός ούτω δεν έφθειρε μόνον εαυτόν, αλλά και πρόξενος ανυπολόγιστων κρατικών και κοινωνικών ζημιών εγένετο”. Γ.Θ.Φεσσόπουλος, Αι Διχόνοιαι των Αξιωματικών μας και η Διάλυσις του Στρατού μας εν Μικρά Ασία, Αθήνα 1934, σσ. 9, 158. Επίσης Α. Καλευράς, Η Ελλάς και αι ιδέαι. Ο Στρατός, η Δημοκρατία, ο Βενιζέλος, Θεσ/νίκη, 1935, σ. 42 και Σ. Χαράτσης, 1023 Αξιωματικοί και 22 Κινήματα, Αθήνα 1985, 2 τόμοι, τ. 1 σσ. 229 – 234.

² Ο Δ. Αγραφιώτης αναφέρει δηλώσεις του Γ. Καφαντάρη που στηλιτεύουν τη δικτατορία του Πάγκαλου: “Εις ημάς η πεντάμηνος δικτατορία κατόρθωσε να εμπνεύσει την κοινήν αηδίαν. Τούτο κατ’

Η διακυβέρνηση του Βενιζέλου την τετραετία 1928 – 1932 υφίσταται τα πλήγματα της διεθνούς οικονομικής κρίσης και πλήττεται από πρωτοφανή οικονομικά σκάνδαλα. Η χώρα, με τη Μικρασιατική καταστροφή και την άφιξη 1.500.000 προσφύγων υπόκειται στον κοινωνικό τομέα σε βαθιές μεταβολές. Οι μεταβολές της ελληνικής κοινωνίας την περίοδο 1922 – 1940 όπως η κατάρρευση της “Μεγάλης Ιδέας”, οι πολιτικές και κοινωνικές αντιθέσεις, οι μεταβολές στην οικονομική βάση της ελληνικής κοινωνίας, η αγροτική μεταρρύθμιση και η αναδιάταξη των όρων κατανομής της γης, η μετάβαση της ελληνικής οικονομίας από το εμπορο-διαμετακομιστικό στάδιο στο καθαρά καπιταλιστικό, είναι χαρακτηριστικές για το σύνολο των αλλαγών που θα επιτελεστούν στο μεσοπολεμικό διάστημα, οι δε ρυθμοί ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας επιταχύνονται σε τέτοια

ανάγκη συμβαίνει όταν οι κόθορνοι προχειρίζονται σε δικτάτορες”. Στη δε σελ. 152 στο ίδιο βιβλίο αναφέρεται αγόρευση του Γ. Καφαντάρη στη Βουλή στις 31 Ιουλίου 1926 που στηλιτεύει την κατάργηση των δημοκρατικών ελευθεριών καθώς και την απομάκρυνση του στρατού από τα καθαρά στρατιωτικά καθήκοντά του: “Δεν δύναται να εννοηθεί ο στρατός ως δύναμις εθνική, όταν τίθεται αντιμέτωπος του έθνους και προθυμοποιείται να παραλύει δια της επεμβάσεώς του την ελευθέραν λειτουργίαν της λαϊκής θελήσεως... Αν μάλιστα οι ηγούμενοι του στρατεύματος ηδύνατο να επικαλεσθούν μέχρι τινός, ελαφρυντικές περιπτώσεις πλάνης ή άγνοίας, κλείοντες ήδη τους οφθαλμούς ενώπιον της εκτραγείσης ατυχώς οικονομικής και εθνικής κρίσεως, ευλόγως θα κατηγορηθούν ως εσκεμμένως προδίδοντες το καθήκον των...”. Δ. Αγραφιώτης, Γεώργιος Καφαντάρης, 1983, σσ. 138, 152.

έκταση ώστε σε λίγα χρόνια να υπερδιπλασιαστεί το βιομηχανικό κεφάλαιο σε σχέση με το υπάρχον στα 1920.³

Η αύξηση των ανωνύμων εταιριών , η πορεία ανάκαμψης της ελληνικής εμπορικής ναυτιλίας , η οικονομική ύφεση που παρουσιάζεται στη Δ. Ευρώπη κατά τη δεκαετία 1920 – 30 και η αδυναμία μεγάλων κερδοφόρων επενδύσεων στις χώρες αυτές , οδηγούν το ξένο κεφάλαιο στην Ελλάδα δημιουργώντας έτσι και όρους εξάρτησης της ελληνικής οικονομίας .⁴

Αν και οι προκαπιταλιστικές οικονομικές δομές εξακολουθούν να υπάρχουν , οι μεταβολές που επέρχονται μετασχηματίζουν άρδην τη δομή της αστικής τάξης στην Ελλάδα: παραγωγικός προσανατολισμός , επενδυτικές τάσεις , διείσδυση του τραπεζικού κεφαλαίου στην αγροτική παραγωγή , διατύπωση – έστω και σπερματική – ενός προγράμματος εγχώριας οικονομικής ανάπτυξης. Έτσι , σταδιακά , αρχίζει να συγκροτείται μια νέα αστική τάξη που

³ N. Σβορώνος , , Επισκόπηση της Νεοελληνικής Ιστορίας , Αθήνα 1984 σελ. 129 –130 και M. Νικολινάκος , Μελέτες για τον Ελληνικό Καπιταλισμό , Αθήνα 1976 , σ. 44.

⁴ Για την αύξηση των ανώνυμων εταιριών βλέπε Αθ. Βερέμη , Η οικονομία από το 1923 ως το 1926 , Αθήνα , 1978 , σ. 303. Για την ανάπτυξη της βιομηχανίας , βλέπε N. Σβορώνος , Επισκόπηση οπ. , σ. 130. Για την ανάκαμψη της Ελληνικής εμπορικής ναυτιλίας βλέπε την εργασία του Κων/νου Τσουμάνη , Η Ελληνική Εμπορική Ναυτιλία και το Ελληνικό Ναυτεργατικό Κίνημα στη Διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου , Αθήνα 2001 , σσ. 13 –14. (Από τη διδακτορική διατριβή του στο Παν/μιο Ιωαννίνων , Τομέας Ιστορίας Νεωτέρων Χρόνων και επιβλέποντα τον Καθηγητή κ. Ι. Μαλακάση).

αποκτά στοιχεία συνεχώς και μεταβάλλεται σε ένα σχετικά συμπαγές στρώμα με κοινούς προσανατολισμούς.⁵

Η αρχή της συγκρότησης της Ελληνικής αστικής τάξης είναι καθοριστική για τις μετέπειτα πολιτικές εξελίξεις. Ο “Εθνικός διχασμός” του 1915 – 1917 κυοφορεί ένα διακομματικό σύστημα με κύριο άξονα την πολιτική διαίρεση σε Βενιζελικούς και αντιβενιζελικούς γεγονός που θα επιτείνει τη δυσλειτουργία του πολιτικού συστήματος σε όλη τη διάρκεια της μεσοπολεμικής περιόδου· ταυτόχρονα η πρώην αδιαμόρφωτη , αδύνατη και πολιτικά ασυνειδητοποιήτη εργατική τάξη παρουσιάζεται δυναμικά στο κοινωνικό προσκήνιο και θα γίνει καταλυτικός παράγοντας για τις πολιτικές εξελίξεις. Οι εργατικές κινητοποιήσεις της περιόδου θα καταδείξουν ότι η Ελληνική εργατική τάξη , αρχίζει να ξεπερνά τις διαρθρωτικές της αδυναμίες που οφείλονταν στους χαμηλούς ρυθμούς βιομηχανικής ανάπτυξης της προπολεμικής περιόδου.⁶

⁵ Για το θέμα αυτό βλέπε , Κ. Τσουκαλά , Κράτος , Κοινωνία , Εργασία στη Μεταπολεμική Ελλάδα , Αθήνα 1987 σ. 19 και Ν. Μουζέλης , Νεοελληνική Κοινωνία , Όψεις Υπανάπτυξης , Αθήνα 1978 , σ. 49.

⁶ Σύμφωνα με την απογραφή του πληθυσμού που γίνεται το 1928 , το σύνολο των βιομηχανικών εργατών φτάνει του 429.831 εργάτες. Το 1930 απογράφηκαν από το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας 176.040 βιομηχανικά , εμπορικά καταστήματα ή άλλες εγκαταστάσεις που λειτουργούσαν μέχρι 4/9/1930 τα οποία απασχολούσαν 267.057 υπαλλήλους και εργάτες. Για το θέμα αυτό αλλά και τις κοινωνικές διεκδικήσεις στην Ελλάδα έως το 1931 βλέπε Δ. Λιβιεράτος , Κοινωνικοί Αγώνες στην Ελλάδα 1927 – 1931 , Αθήνα 1987 , σσ. 169 – 171.

Οι πολιτικές αντιθέσεις αποκτούν πλέον κοινωνικά χαρακτηριστικά , το πολιτικό σκηνικό αναδιατάσσεται , ο παραδοσιακός διχασμός καταρρέει. Η ανάγκη για κοινή στρατηγική στο κοινωνικό μέτωπο υποχρεώνει στη σύγκλιση των κοινωνικών προγραμμάτων των δύο μεγάλων παρατάξεων – των Φιλελευθέρων και των Λαϊκών – ακόμα και στα σημεία που συνιστούσαν αγεφύρωτες αντιθέσεις όπως στο ζήτημα της μοναρχίας.⁷

Η επάνοδος του Γεωργίου Β΄ στα 1935 αλλά και η δικτατορία του Ι. Μεταξά το 1936 ήταν απόρροια της αδυναμίας του πολιτικού συστήματος.⁸

Το κίνημα του 1935 είναι καθοριστικό γεγονός για τις πολιτικές εξελίξεις. Ο Αλ. Μαζαράκης στα Απομνημονεύματά του γράφει:

“Εκ των σημερινών εφημερίδων μαθαίνω ότι ευρέθη αξία του Τσαλδάρη λύσις , να δοθεί εις τον Παναγιωτάκον δίμηνος άδεια · ο ίδιος φαίνεται ότι θεωρεί αυτήν ως λύσιν

⁷ Στις 18/5/1936 ο Π. Τσαλδάρης , αρχηγός του Λαϊκού κόμματος θα δηλώσει πολύ χαρακτηριστικά ότι δεν υπάρχουν πλέον δημοκρατικοί και βασιλικοί , Βενιζελικοί και Αντιβενιζελικοί. Υπάρχει από τη μια πλευρά η μεγάλη πλειοψηφία του ελληνικού λαού που εμμένει στις μακραίωνες εθνικές παραδόσεις (Θρησκεία , Οικογένεια , Πατρίδα) και από την άλλη μια μειοψηφία που επιδιώκει την κοινωνική ανατροπή , τη διάλυση , την αποχαλίνωση , τη διαφθορά . “Καθημερινή” 18/5/1936.

⁸ Τόσο το κίνημα του Ν. Πλαστήρα στις 6/3/1933 όσο και το ατυχές και ανοργάνωτο κίνημα των Βενιζελικών την 1/3/1935 καθώς και το όργιο τρομοκρατίας και διαφθοράς που επακολούθησε, προσέφεραν , κατ’ ουσίαν , την πολιτική εξουσία στον Γ. Κονδύλη αλλά και στον βασιλιά που επιστρέφει μετά το έωλο δημοψήφισμα της 3 Νοεμβρίου 1935. Σ. Λιναρδάτος , Πως Εφτάσαμε στην 4^η Αυγούστου , Αθήνα , 1965 , σ. 117 , και Γρ. Δαφνή , Η Ελλάδα μεταξύ δύο πολέμων 1923 – 1940 , Αθήνα , 1987 , 2 τόμοι , τ. 2^{ος} , σσ. 277 – 279.

ικανοποιητικήν. Το διάβημά μας έκαμεν αρίστην εντύπωσιν· αλλά θα έχη συνέχειαν; Οι αξιωματικοί δυστυχώς είναι διηρημένοι, υποβλέπουν αλλήλους. Αν ήσαν ηνωμένοι και ανιδιοτελείς όπως πολλοί του 1909 θα ήτο η μόνη ελπίς να επιβληθή κανείς δι' αυτών εις τους πολιτικούς. Αλλ' εκτός της διαιρέσεως που εγέννησεν εις στρατόν και λαόν το πολιτειακόν, εκτός της ηθικής εκπτώσεως του Βενιζέλου και εν γένει της αντιπολιτεύσεως μετά το κίνημα της 1^{ης} Μαρτίου ειδικώς εις τον στρατόν έδωκε θανάσιμον κτύπημα το ζήτημα της επετηρίδος. Είναι δύσκολον ή σχεδόν αδύνατον να συνενωθούν αξιωματικοί προς ανώτερον ηθικόν σκοπόν και ενέργειαν εφ' όσον υποβλέπουν και αντιμάχονται αλλήλους”.

Και συνεχίζει:

“Νέον coup de théâtre. Προχθές την πρωίαν οι κ.κ Παπάγος υποστράτηγος, Οικονόμου υποναύαρχος και Ρέππας υποστράτηγος αεροπορίας επεσκέφθησαν τον πρωθυπουργόν Τσαλδάρην και τω ανεκοίνωσαν ότι ως εκπρόσωποι των ενόπλων δυνάμεων αξιούν την παραίτησιν της κυβερνήσεως διότι αυτή δεν εχειρίσθη καλώς το καθεστωτικόν ζήτημα, δεν επανέφερε δηλαδή άνευ δημοψιφίσματος τον βασιλέα. Ο Τσαλδάρης συγκαλέσας αμέσως υπουργικόν συμβούλιον ανεκοίνωσε τ' ανωτέρω και εζήτησε την γνώμην των πολεμικών υπουργείων εάν ηδύνατο να αντισταθή η κυβέρνησις εις τας ανωτέρω αξιώσεις. Ο Κονδύλης και μετ' αυτόν οι δύο άλλοι υπουργοί Δούσμανης και Νικολαΐδης, εδήλωσαν ότι τα 90/100 του στρατού είναι εναντίον της κυβερνήσεως. Κατόπιν τούτου ο Τσαλδάρης παρητήθη και εσχημάτισε, χωρίς να προσκληθεί από τον πρόεδρον της δημοκρατίας, ο οποίος ετηρήθη εν αγνοία όλων των διαδραματισθέντων, ο Κονδύλης κυβέρνησιν, με υπουργόν των στρατιωτικών του υποστράτηγον Παπάγον και με αντιπρόεδρον τον Ι. Θεοτόκην”.⁹

⁹ Αλέξανδρος Μαζαράκης – Αιγιάν, Απομνημονεύματα, Αθήνα, 1949, σσ. 425 – 427.

Νομοτελειακά πλέον θα καταλήξουμε στην υπονόμευση και την κατάλυση της δημοκρατίας στην Ελλάδα και την παλινόρθωση της μοναρχίας. Ο Αλ. Μαζαράκης τονίζει:

“Μετά την προς τον υφυπουργόν Ροδόπουλον επιστολήν μου τον επισκέφθην και του ημίλησα εκτενέστερον εναντίον της εκ μέρους των αξιωματικών τινών ανωτάτων – υποστρατήγων Τσολάκογλου , Δεμέστιχα, υποναυάρχων Οικονόμου , Ρέππα κλπ. – ενεργουμένης προπαγάνδας υπέρ ταχείας και πραξικοπηματικής εγκαθιδρύσεως της βασιλείας. Συνεφώνησεν εντελώς μαζί μου και εξεφράσθη κατά του υπουργού και αρχηγού του Κονδύλη ότι αυτός δια των δηλώσεών του υπέρ της βασιλείας ενεθάρρυνε τους βασιλόφρονας αξιωματικούς και κατά της εν γένει διοικήσεώς του... Αλλά η σπουδή του να μας απομακρύνη όλους τους μη πιστούς δεικνύει σαφώς τον σκοπόν του Κονδύλη , να κυβερνήση δικτατορικώς στηριζόμενος εις ένα στρατόν εντελώς ιδικών του όχι μόνο δια να ενεργήση εντελώς νόθον και ψευδές δημοψήφισμα αλλά και μετά την έλευσιν του βασιλέως να μείνει ως αρχικαγκελλάριος. Η αληθώς απροσδόκητος αναρρίχησίς του από λοχίου προωρισμένου να γίνη το πολύ ενεργητικός αξιωματικός εις πρωθυπουργόν και αντιβασιλέα είναι επόμενο να πείσει και τον ίδιον ότι είναι εκλεκτός της Θείας πρόνοιας δια να σώση την Ελλάδα”.¹⁰

Με την κατάλυση της δημοκρατίας το πρωτοφανές για τα Βαλκανικά κράτη νόθο δημοψήφισμα και την παλινόρθωση της βασιλείας , εγκαινιάζεται μια νέα εποχή που μεταμορφώνει ριζικά την πολιτική αντίληψη και προαναγγέλλει την υπεροχή ενός καινούριου πολιτικού φαινομένου , του Ελληνικού ακροδεξιού νεοσυντηρητικού

¹⁰ Αλέξανδρος Μαζαράκης – Αινιάν , σπ. , σσ. 416 , 429.

μιλιταρισμού με σταθμό το στρατιωτικό πραξικόπημα του Οκτωβρίου το 1935.¹¹

Ο Βασιλιάς επέστρεψε ύστερα από δώδεκα χρόνια εξορία με νόθο δημοψήφισμα και βασίστηκε σε αξιωματικούς όπως ο Ι. Μεταξάς που υποδείχθηκε από αυτόν ως Πρωθυπουργός τον Απρίλιο του 1936 για να διασφαλίσει το θρόνο του.¹²

Ο Μεταξάς στους λόγους του τόνιζε ότι: “Η Α.Μ. ο Βασιλεύς περιβάλλει την Κυβέρνησίν μου δια της απολύτου εμπιστοσύνης αυτού”,¹³ στο δε φασιστικό συλλαλητήριο που έγινε στις 2 Οκτωβρίου 1936 στην Αθήνα ξεκαθάριζε δηλώνοντας με τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο ότι ένας από τους βασικούς σκοπούς της δικτατορίας ήταν “η στερέωση του Θρόνου”.¹⁴ Στο ημερολόγιό του ο Μεταξάς ομολογεί τα φιλοβασιλικά του αισθήματα. Γράφει :

«... Είμαι στρατιώτης και ευγενής και θέτω εις την υπηρεσίαν του Βασιλέως μου το ζήφος μου... . Μου είναι αδιάφορον αν ο Βασιλεύς είναι καλός ή κακός , επιβλαβής ή ωφέλιμος · δεν εξετάζω αν οι πράξεις του προξενούν καλόν ή κακόν εις το έθνος · τον ακολουθώ τυφλώς εις ότι θέλει · η θέλησίς του είναι δι' εμέ νόμος... . Ανήκω εις την

¹¹ *J.T.Malakasses* , The state of the officer's corp in the decade of the thirties in Greece and the advent of right-wing militarism, Ιωάννινα , 1995 , σ. 122 καθώς και *Αλεξ. Μαζαράκης – Αιγιάν* , σπ. , σ. 429.

¹² *J.T.Malakasses* , The state... , σπ. , σσ. 123 – 124.

¹³ *Ι. Μεταξά* , Λόγοι και Σκέψεις(1936 – 1941) , Αθήνα 1969 , 2 τόμοι , τ. 1 , σ. 37

¹⁴ *Ι. Μεταξά* , σπ. , σσ. 44 – 45.

αριστοκρατίαν εκείνην ήτις επολέμησεν ήδη υπέρ του Βασιλέως της και υπέρ του Κράτους πολύ πριν γεννηθή η νέα Ελλάς». ¹⁵

Η εδραίωση της θέσης του Γεωργίου Β' ¹⁶ ήταν και εδραίωση της θέσης της Ελλάδας απέναντι στους στρατηγικούς σκοπούς της εξωτερικής πολιτικής της Αγγλίας που έστειλε το Γεώργιο Β' στην Ελλάδα για να επιβληθεί ως μονάρχης κι όχι ως συνταγματικός βασιλιάς. ¹⁷

Έτσι ο αγγλικός έλεγχος στα πολιτικά δρώμενα στην Ελλάδα ήταν απόλυτος και για το λόγο αυτό , αμέσως μετά την κήρυξη της δικτατορίας, ήρθε στην Ελλάδα ο θιασώτης του φασισμού , ο βασιλιάς Εδουάρδος Η' της Αγγλίας , που διαβεβαίωνε το Μεταξά την ευμένεια της Αγγλίας για το φασιστικό καθεστώς της Ελλάδας. ¹⁸

Το καθεστώς Μεταξά έγινε δεκτό από τους Άγγλους γιατί όπως τόνισε εκπρόσωπος του Φόρεϊν Όφφισ "μας βολεύει πάρα πολύ καλά". ¹⁹ Ο πρεσβευτής της Μ. Βρετανίας στην Αθήνα Ουάτερλοου απέφυγε να συναντήσει το Μεταξά και έστειλε τον πρώτο γραμματέα της πρεσβείας ²⁰ , ενώ ο ίδιος φρόντισε να συναντηθεί με το Γεώργιο που βρισκόταν

¹⁵ *Ιωάννου Μεταξά* , Το Προσωπικό του Ημερολόγιο , Αθήνα 1960 , τόμ. 2^{ος} , σ. 461.

¹⁶ *Π. Πιπινέλης*, Γεώργιος Β' , Αθήνα 1961 , σσ. 94 – 95.

¹⁷ *Δ. Κιτσίκη* , Η Ελλάς της 4^{ης} Αυγούστου , Εφημ "Βήμα" 29 – 5 – 1966.

¹⁸ *Ι. Μεταξά* , Το Προσωπικό του Ημερολόγιο , 4 τόμοι , τ. 4 , Αθήνα 1960 , σ. 246.

¹⁹ *Αρχεία F.O.* 371/R 1210/64/19. 25 – 2- 38 .

²⁰ *Αρχεία F.O.* 371/29390/αρ. 272/6- 8 – 36.

στην Κέρκυρα. Πίστευε ότι κύριος υποκινητής του πραξικοπήματος ήταν ο Γεώργιος και όχι ο Μεταξάς.

Η έναρξη της μοναρχικής – φασιστικής δικτατορίας στην Ελλάδα αποτελούσε τον καρπό των κοινωνικών – οικονομικών εξελίξεων του τόπου. Η милитарιστική αντίληψη κυριαρχεί και επηρεάζει τις εξελίξεις μέσα από το δρόμο της ανοιχτής φασιστικής δικτατορίας. Η επιβολή της απόλυτης στρατικοποίησης της οικονομίας αλλά και όλων των εκδηλώσεων της κοινωνικής ζωής οδήγησε τη χώρα στο σκοταδισμό. Οι στρατιωτικοί, εκείνοι οι οποίοι προέβλεπαν νικηφόρα το Μάρτιο του 1935, ταυτίστηκαν με τη δικτατορία του Μεταξά το 1936 και τις τύχες της Ελληνικής μοναρχίας.²¹

Το κράτος της τρομοκρατίας, του χαφιεδισμού, των διωγμών, της απομάκρυνσης όλων των δημοκρατικών αξιωματικών και της οπισθοδρόμησης, το βάφτισαν “Τρίτο Ελληνικό Πολιτισμό” σε αντιδιαστολή με το Γ’ Ράιχ.²²

Η δικτατορία της 4^{ης} Αυγούστου ήταν πιστή στις υποχρεώσεις της απέναντι στις απαιτήσεις της Αγγλίας.²³ Ο ρόλος της προσωπικότητας του Ι. Μεταξά ως γερμανόφιλου δεν πρέπει να υπερεκτιμηθεί γιατί στην Ελλάδα κυρίαρχος ήταν το μονοπωλιακό, ντόπιο και ξένο κεφάλαιο που ήταν στενά δεμένο με την Αγγλία. Ο Μεταξάς είχε βγάλει τη φήμη

²¹ *J.T.Malakasses*, *The state...*, οπ., σ. 123.

²² *Ν. Πετρόπουλος*, *Αναμνήσεις και Σκέψεις Ενός Παλαιού Ναυτικού*, Αθήνα 1966 – 1972, 4 τόμοι, τ. 1, σ. 113.

²³ *J.T.Malakasses*, *The Foreign polisy of the Metaxas vis a vis London at the eve of the Greco – Italian war*, Ιωάννινα 1977, p. 159.

του γερμανόφιλου από την εποχή του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Όμως η στάση και τα σχέδιά του εξυπηρετούσαν τότε και πρώτα απ' όλα την Αγγλία.²⁴

Και πάλι τώρα με το να γίνει πρωθυπουργός της 4^{ης} Αυγούστου την Αγγλία εξυπηρετούσε όπως ο ίδιος αποκαλούσε στο προσωπικό του ημερολόγιο το 1938 την Αγγλία και τη Γαλλία “πιστούς συμμάχους”.²⁵

Ο ίδιος ο Χίτλερ στην ανακοίνωσή του στις 6 Απριλίου 1941 προς την Ελληνική κυβέρνηση, την ίδια δηλαδή μέρα της εισβολής στην Ελλάδα, δήλωνε ότι “η ελληνική κυβέρνησις από της εγκαθιδρύσεώς της εις την εξουσίαν, είχε αναλάβει ευρείας υποχρεώσεις έναντι της αγγλικής πολιτικής”.²⁶

²⁴ Ο Αλ. Σακελλαρίου αναφέρει ότι γνωρίζει εξ ίδιας αντιλήψεως από τις συζητήσεις που έκανε με το Μεταξά σχετικά με τη γερμανοφιλία του δικτάτορα ότι του είχε διευκρινίσει ότι “η θέση μας είναι να μένομε σταθερώς παρά το πλευρόν της Αγγλίας”, Αλ. Σακελλαρίου, Η θέση της Ελλάδος εις τον Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον, Νέα Υόρκη 1944, σ. 23.

²⁵ Ι. Μεταξά, οπ., τ. Δ΄, σ. 293.

²⁶ Ι. Γ. Κορωνάκη, Η πολιτεία της 4^{ης} Αυγούστου Φως εις Μίαν Πλαστογραφημένην Περίοδον της Ιστορίας μας, Αθήναι, 1950, σ. 29. Στο ίδιο βιβλίο, σσ. 3, 4 ο Κορωνάκης γράφει: “Οι Έλληνες δεν θα ηνείχοντο εις τα άγια χώματά των Άγγλων κυβερνήτην δια να διοική την χώραν των εν ονόματι του αγγλικού στέμματος, δια να έχουν εκ του ασφαλούς τον έλεγχον της Ανατ. Μεσογείου. Δι' αυτό κατέφυγαν εις την προσφιλή των μέθοδον: έβαλαν του ονόματι μόνον Έλληνας να κηρύξουν την χώραν των εν κινδύνω, να φωνάζουν αναιδώς, ότι τα εθνικά συμφέροντα δήθεν διακυβεύονται από την ύπαρξιν δημοκρατικών ελευθεριών και κοινωνικής δικαιοσύνης, ότι η κοινοβουλευτική διακυβέρνησις έφερεν εις οχλοκρατίαν και εγκατέστησαν μίαν ειδεχθή ολιγαρχία του τύπου της παλαιάς αθηναϊκής ολιγαρχίας των τριάκοντα τυράννων, η οποία εκυβέρνα δια λογαριασμόν των με κύριο άξονα τον βασιλέα Γεώργιον, ο οποίος

Το καθεστώς της 4^{ης} Αυγούστου ήταν ένα καθεστώς βάρβαρης βίας , έκφραση της παρακμής της μεσοπολεμικής ελληνικής κοινωνίας , μια ανοιχτή κοινοβουλευτική φασιστική δικτατορία που θαύμαζε το καθεστώς της Ιταλίας και της Γερμανίας²⁷, στοιχείο διευκόλυνσης της διείσδυσης της Γερμανίας στην Ελλάδα. Ο καλύτερος και ο πιο αποτελεσματικός σύμμαχος της ναζιστικής Γερμανίας ήταν ο αντικομμουνισμός του καθεστώτος της 4^{ης} Αυγούστου ως βασική ιδεολογία και για περίζωμά της ο “Τρίτος Ελληνικός Πολιτισμός”. Αντίγραφο και υπερασπιστής αυτού του καθεστώτος ήταν οι ένοπλες δυνάμεις της χώρας που συγκροτούν μια ιδιότυπη κοινωνική τάξη. Ο αξιωματικός του 1936 – 40 ήξερε ότι δεν ήταν ταγμένος μόνο για την προάσπιση της ακεραιότητας της πατρίδας του , αλλά ήταν προστάτης της Νέας Τάξης που επέβαλλε η δικτατορία. Ανά πάσα στιγμή , αν κινδύνευε το καθεστώς, θα έπαιζε το ρόλο του καταστολέα. Δεν είναι τυχαίο ότι όλοι όσοι κυβερνούσαν

αυτόχρονα και εις την πραγματικότητα ήτο τοποτηρητής ή μάλλον αντιβασιλεύς , κυβερνών εξ ονόματος της Α.Μ. του βασιλέως της Αγγλίας”.

²⁷ Ο Ιωάννης Μεταξάς σκιαγραφεί το καθεστώς του. «... Η Ελλάς έγινε από της 4^{ης} Αυγούστου Κράτος αντικομμουνιστικό. Κράτος αντικοινοβουλευτικό. Κράτος ολοκληρωτικό. Κράτος με βάσι αγροτική και εργατική και κατά συνέπειαν αντυλουτοκρατικό. Δεν είχε βέβαια κόμμα ιδιαίτερο να κυβερνά. Αλλά κόμμα ήτανε όλος ο Λαός εκτός από τους αδιόρθωτους κομμουνιστάς και τους αντιδραστικούς παλαιοκομματικούς. Επομένως αν ο Χίτλερ και ο Μουσολίνι αγωνιζόντανε πραγματικά για την ιδεολογία που υψώσανε για σημαία , έπρεπε να υποστηρίξουν παντού την Ελλάδα με όλη τους τη δύναμη...».

Ι. Μεταξά , Ημερολόγιο , τ. Δ' , σπ. , σ. 553.

τον τόπο την περίοδο αυτή ήταν στρατιωτικοί. (Μεταξάς , Βασιλιάς , Παπάγος , Μανιαδάκης , νομάρχες κ.α.).²⁸

Στις ένοπλες δυνάμεις υπήρχε μεγάλη έλλειψη στελεχών λόγω της άρνησης του Μεταξά να επαναφέρει τους χιλιάδες αξιωματικούς και υπαξιωματικούς που τους είχαν απομακρύνει οι αντιβενιζελικές παρατάξεις μετά το κίνημα του 1935. Ο Μεταξάς το καλοκαίρι του 1936 είχε υποσχεθεί στο Σοφοκλή Βενιζέλο ότι θα επανέφερε του απότακτους αλλά δεν τήρησε το λόγο του.²⁹

Δεν υπήρχε θέση για τους απότακτους αξιωματικούς στις ένοπλες δυνάμεις γιατί ο βασιλιάς τις ήθελε υπό τον απόλυτο έλεγχό του. Ακόμη και στο ναυτικό υπήρχε ποσοτική ανεπάρκεια των μάχιμων αξιωματικών μέχρι το 1940.³⁰

Οι ένοπλες δυνάμεις περιορίστηκαν στο ρόλο του στυλοβάτη της μοναρχίας και της δικτατορίας που εξασφάλιζαν τη μονόπλευρη και προνομιακά σύσταση του σώματος των αξιωματικών.³¹ Η Ελλάδα στις παραμονές του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου στρατιωτικά ήταν ανέτοιμη παρά την άμεση απειλή του ιταλικού επεκτατισμού σε βάρος της χώρας.³²

²⁸ *J.T.Malakasses* , The state of the officer's corp... , οπ. , pp. 123 - 131.

²⁹ *Ν. Πετρόπουλος* , οπ. , τόμος Α΄ , σ. 71.

³⁰ *Ν. Πετρόπουλος* , οπ. , τόμος Α΄ , σ. 70.

³¹ *Αλ. Μαζαράκης* , οπ. , σ. 502.

³² Ο Ναύαρχος Αλ. Σακελλαρίου , αρχηγός του Γενικού Επιτελείου του Ναυτικού κατά τη διάρκεια του πολέμου , ο εμπνευστής της πολεμικής προσπάθειας του Ναυτικού και από τους στυλοβάτες του Μεταξικού κράτους στο δίτομο έργο του “Ένας Ναύαρχος Θυμάται” ,

Το καθεστώς είχε καθορίσει ως σκοπό και στρατηγική την αντιμετώπιση της Βουλγαρίας στα πλαίσια των υποχρεώσεων της χώρας που απέρρευε από του Βαλκανικού Συμφώνου³³, ο δε Παπάγος διευκρινίζει ότι: Η κυβέρνηση ουδέποτε αντιμετώπισε τη δυνατότητα πολέμου κατά της Ιταλίας ως τον σκοπόν των στρατιωτικών μας προπαρασκευών, και ότι η Ελλάς δεν είχε ούτε ένα επιτελικό σχέδιο που να καλύπτει την ιταλική απειλή³⁴ που ήταν προφανής προπολλού, ήδη από το 1877, που εσκέπτοντο να καταλάβουν την Αλβανία.

Χαρακτηριστική είναι η απαισιοδοξία της στρατιωτικής ηγεσίας, πριν από την εκδήλωση της ιταλικής επίθεσης αλλά και κατά τη διάρκεια του αρχικού σταδίου των επιχειρήσεων, για το κατά πόσο τα ελληνικά στρατεύματα, είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν την ιταλική εισβολή σε μια γραμμή στην οποία δεν υπήρχε στρατιωτική προετοιμασία και οργάνωση.³⁵

Ο ιταλικός φασισμός και επεκτατισμός τελικά στις 28 Οκτωβρίου 1940 εισβάλλει στην Ελλάδα διαψεύδοντας την πολιτική της Μεταξικής διπλωματίας περί διατηρήσεως

Αθήνα, τ. 1, σ. 212, γράφει πως η αεροπορία ήταν το “ατροφικό παιδί γεννημένο από κακοχύμους γονείς και μεγαλομένο από αμαθείς κηδεμόνες”.

³³ Ι. Σ. Κολιόπουλος, Παλινόρθωση – Δικτατορία – Πόλεμος 1935 – 40, Αθήνα 1985, σσ. 167 – 168.

³⁴ Αλέξανδρου Παπάγου, Ο Ελληνικός Στρατός και η προς Πόλεμον Προπαρασκευή του, 1923 – 1940, Αθήνα, 1945, σσ. 325 – 326.

³⁵ Αλέξανδρου Παπάγου, Ο Πόλεμος της Ελλάδος 1940 – 1941, Αθήνα 1945, σσ. 199 – 200.

σχέσης φιλικής ουδετερότητας με την επικρατούσα πολιτική ιδεολογία στην Ιταλία και τη Γερμανία . Το καθεστώς της 4^{ης} Αυγούστου χτυπήθηκε από τα φασιστικά καθεστώτα της Ιταλίας και της Γερμανίας , η δε τριπλή κατοχή της χώρας δημιούργησε την εποποιία της Εθνικής Αντίστασης του Ελληνικού λαού που , όπως γράφει ο Αλ. Σακελλαρίου , “*ανέκαθεν ήτο και θα είναι το κατ’ εξοχήν δημοκρατικόν έθνος*”.³⁶

³⁶ Αλέξανδρου Ε. Σακελλαρίου , Η Θέσις της Ελλάδος εις τον Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον , σπ. , σ. 9.

ΚΕΦ. Ι

Η Προπολεμική Λευκάδα

Η αγροτική μεταρρύθμιση που έγινε στην Ελλάδα το 1917, η πίεση του προσφυγικού προβλήματος και η ανάγκη του εκσυγχρονισμού των μεθόδων παραγωγής και κατανάλωσης, οδήγησαν τη χώρα την περίοδο του Μεσοπολέμου στην απαλλοτρίωση της μεγάλης γαιοκτησίας (τσιφλίκια) και στην όσο το δυνατόν εξάλειψη των υπολειμμάτων της φεουδαρχίας στην ελληνική περιφέρεια.³⁷

Η Λευκάδα – που ο αγροτικός πληθυσμός του νησιού ασχολείται βασικά με την παραγωγή κρασιού³⁸ και λαδιού – “διεκδικεί” την ιδιαιτερότητά της αφού, στη διάρκεια της τρίτης δεκαετίας του 20^{ου} αι., διατηρούνται έντονα τα χαρακτηριστικά της παλιάς φεουδαρχικής τάξης³⁹ και οι οικονομικές δραστηριότητες του πληθυσμού μονοπωλούνται από την ντόπια ολιγαρχική αυθαιρεσία.⁴⁰

³⁷ Κων/νος Βεργόπουλος, Το Αγροτικό Ζήτημα στην Ελλάδα, 1975, σ. 178.

³⁸ Στη Λευκάδα καλλιεργείται η βαφική ποικιλία σταφυλιών (βετζαμί), η μοναδική στην Ελλάδα, για την παρασκευή βαφικών οίνων που προπολεμικά απορροφούσαν η Ιταλία και η Ελβετία σε μεγάλες ποσότητες για την ενίσχυση του χρώματος ερυθρών οίνων ή για τον χρωματισμό λευκών. Προσθήκη δε τούτου σε αναλογία κάτω του 5% μπορεί να δώσει ερυθρό χρώμα σε λευκό οίνο. Βλέπε Εφ. «Δημοκρατική Λευκάδα», Γεράσιμου Γρηγόρη – Χημικού, Το Εξαγωγικό Εμπόριο της Λευκάδας, Λευκάδα 1978 Α. φ. 28, σσ. 6-7.

³⁹ Δ. Γατόπουλος, Ιστορία της Κατοχής, Αθήνα 1949, σσ. 280 – 281.

⁴⁰ Ο Ζ. Κουτσαύτης αναφέρει ότι τα κτήματα και γενικά η παραγωγή με πρωτόγονα καλλιεργητικά μέσα βρισκόταν στα χέρια του

Οι οικονομικο-κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν στο νησί δεν διαμορφώνονται μόνο όπως στην υπόλοιπη αγροτική Ελλάδα του μονοπωλιακού καπιταλισμού , αλλά επιπλέον καθορίζονται και από έναν ισχυρό φεουδαρχισμό αφού ο αγροτικός πληθυσμός του νησιού δεν υποχρεώνεται μόνο στο δανεισμό με του σκληρούς όρους και τους υπέρογκους τόκους από θεσμικά κατοχυρωμένους πιστωτικούς οργανισμούς (τράπεζες , συνεταιρισμοί) αλλά υποφέρει και δυστυχεί από έναν ασταμάτητο και πολύ σκληρό αγώνα ανάμεσα στους οικονομικά ισχυρούς και τους εκμεταλλευόμενους φτωχοαγρότες και τους μικρούς ιδιοκτήτες καλλιεργητικής γης.⁴¹

Η ανυπαρξία στοιχειωδών έργων υποδομής , η έλλειψη προστατευτικής φορολογίας και γενικότερα η ανυπαρξία θεμελιωδών κοινωνικών θεσμών , συμβάλλουν στη δημιουργία “οίκων δυνατών οικογενειών” στη Λευκάδα ανάλογων αυτών της εποχής του 10^{ου} αι. του Βυζαντίου που

παλιού αρχοντολογιού. Η εκμετάλλευση των αγροτών και η υποδούλωσή τους ήταν αφόρητη. Ειδικά οι κάτοικοι των ορεινών χωριών ήταν κυριολεκτικά δουλοπάροικοι στους γαιοκτήμονες. Ζ. Κουσταύτης, Η Εθνική Αντίσταση στη Λευκάδα, Αθήνα 1991, σ. 261.

⁴¹ Ο Κτενάς Ευστάθιος (Παπαστάθης) γράφει ότι σκοπός της κατάθεσης των γεγονότων εκ μέρους του είναι η προβολή των κοινωνικών φαινομένων και πιο πολύ ο ασταμάτητος , πολύ σκληρός ταξικός αγώνας ανάμεσα σε εκμεταλλευτές που διαθέτανε έναν ολόκληρο Κρατικό μηχανισμό και άλλα μέσα που είχαν στη διάθεσή τους , οικονομική δύναμη και άλλα και τις εκμεταλλευόμενες μάζες των αγροτών και όλων των εργαζομένων χωρίς καμιά δύναμη εκτός από την προσωπική τους. Ευστάθιος Κτενάς (Παπαστάθης) , Απομνημονεύματα , Καρυά 1980 , κεφ. Ι , σ. Ι. (Ανέκδοτο δακτυλογραφημένο χειρόγραφο)

διασπούν τη συνοχή του πληθυσμού και δημιουργούν άνομες κερδοσκοπικές τάσεις με κέντρο αναφοράς την οργανωμένη τοκογλυφία.⁴²

Η άμεση και επιτακτική ανάγκη χρηματοδότησης των αγροτών και η πληρωμή των χρεών τους – ανάγκη που πήγαζε κυρίως από την αποκατάσταση του αγροτικού πληθυσμού των προσφύγων – ήταν μεν ρεαλιστικός αλλά τελικά και απάνθρωπος τρόπος υποδούλωσης της αγροτικής οικονομίας στο μονοπωλιακό κεφάλαιο. Η ίδια η Εθνική Τράπεζα με τη λεγόμενη αποκατάσταση των προσφύγων παρότρυνε: “οργανωθείτε , δια να σας δώσει δάνεια η ΕΤΕ”.⁴³

Με το ν.δ. στις 15-2-1923 που αφορά την υποχρεωτική ίδρυση συνεταιρισμών , εξασφαλίζονται ευνοϊκοί όροι για τις πιστώσεις του μονοπωλιακού κεφαλαίου , η δε επιρροή των Τραπεζών αύξησε όλα τα επίπεδα της οικονομικής ζωής.⁴⁴

Ενώ κατά τη διάρκεια του πρώτου παγκοσμίου πολέμου οι αγροτικοί συνεταιρισμοί δεν ήταν παραπάνω από τους 150 , το 1924 έφτασαν τους 1035 και το 1929 οι συνεταιρισμοί ξεπερνούσαν τις πέντε χιλιάδες.⁴⁵

⁴² Αναπτύχθηκαν , γράφει ο Κουτσαύτης , ναυτιλιακά και εμποροτογλυφικά κέντρα όπως στη Βασιλική , Βλυχό , Νυδρί τα οποία κρατούσαν στα χέρια τους τη διακίνηση των προϊόντων με όρους δυσβάσταχτους για του μικροαγρότες... Τα κέντρα αυτά βρίσκονταν σε άμεση επαφή και συμμαχία με το αρχοντολόι της πόλης και με το εμποραστικό κατεστημένο της. *Z. Κουτσαύτης* , οπ. , σ. 261.

⁴³ *I. Τσουδερού* , Οι Γεωργικοί Συνεταιρισμοί , Αθήναι 1960 , σ. 53.

⁴⁴ *Χ. Ευελπίδη* , Οικονομική και Κοινωνική Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδας , Φλάμμα 1939 , σ. 93.

⁴⁵ *I. Τσουδερού* , οπ. , σ. 55.

Έτσι η αγροτική παραγωγή μπήκε , μέσα από τους συνεταιρισμούς , κάτω από τον απόλυτο έλεγχο , ο δε Α. Κορυζής της Εθνικής Τράπεζας δήλωνε το Μάιο του 1924 στο Πανελλήνιο Συνεταιριστικό και Αγροτικό Συνέδριο ότι: “δεν είναι εύκολος ο χωρισμός της αγροτικής πίστεως... αι χορηγήσεις να γίνονται δια των συνεταιρισμών”.⁴⁶

Στη Λευκάδα ιδρύθηκε ο οινοποιητικός συνεταιρισμός , το Ταμείον Αμύνης Οινοπαραγωγών Λευκάδας (Τ.Α.Ο.Λ.) πριν ακόμη ιδρυθούν οι Συνεταιρισμοί.⁴⁷

Τα προβλήματα που παρουσιάζει στη λειτουργία του το Τ.Α.Ο.Λ. (μη εφαρμογή των κανονισμών και των νόμων , οικονομικές ατασθαλίες , σκόπιμη έλλειψη ελέγχων , κρατική αδιαφορία , αποκοπή των μελών από την Ένωση και τελικά αποκοπή των συνεταιριών από το Τ.Α.Ο.Λ.) σημαδεύουν τις οικονομικο-κοινωνικές αλλά και πολιτικές συνθήκες τη δεκαετία 1930 – 1940 στο νησί και καταδεικνύουν την υποδούλωση της αγροτικής οικονομίας τόσο στο μονοπωλιακό κεφάλαιο όσο και στην ντόπια ολιγαρχία των δυνατών με συνέπειες την εκμετάλλευση και την οικονομική εξαθλίωση και δυνάστευση του αγροτικού πληθυσμού.⁴⁸

⁴⁶ Χ. Τερζάκη , Πρόσδος και Πολιτισμός στο χωριό , Αθήναι 1937 , σ. 121.

⁴⁷ Ευστάθιος Κτενάς (Παπαστάθης), οπ. , σ. 4.

⁴⁸ Ο Παπαστάθης χαρακτηριστικά αναφέρει ότι , όταν ανέλαβε τα καθήκοντά του στο Εποπτικό Συμβούλιο το 1934 διαπίστωσε πως πολλά πράγματα στο Τ.Α.Ο.Λ. δεν πήγαιναν καλά. “Υπήρχε , γράφει , αναρχία. Εμπορικός Διευθυντής δεν είχε προσληφθεί , ούτε χημικός οινολόγος. Έμεναν αδιάθετα κρασιά στις αποθήκες”. Εκείνο όμως που τον ανησυχούσε πολύ “ήταν η Κρατική αδιαφορία από το ένα μέρος ,

Η κατάσταση στο Τ.Α.Ο.Λ. προβληματίζε αρκετούς τίμιους και εργατικούς αντιπροσώπους του που ανέλαβαν τη βαριά ευθύνη ανασυγκρότησης του Συνεταιρισμού αλλά και της συνειδητοποίησης των συνεταίρων στην κατεύθυνση διαμόρφωσης θετικής αντίληψης και στάσης απέναντι στο Τ.Α.Ο.Λ.⁴⁹

Οι δύο οινοποιητικές εταιρίες στη Λευκάδα , η Οινοποιητική του Τζεβελέκη – Αρταβάνη και η εταιρία Οίνων και Οινοπνευμάτων του Χαριλάου με αντιπρόσωπο στο νησί τον Αλέκο Σολδάτο (Τσάντος)⁵⁰ είχαν τους συνεταιρισμένους οινοπαραγωγούς Λευκάδας στην απόλυτη διάθεσή τους αφού

και η απομόνωσή μας από τους συνεταίρους από το άλλο... Με τον τρόπο που εργάζονταν οι διάφοροι υπεύθυνοι είχαν αποκόψει την Ένωση ολότελα από τα μέλη τους , από τους Συνεταιρισμούς... Εκτός από τις συνηθισμένες επαφές , άλλη επαφή για την ανάπτυξη συνεταιριστικής συνείδησης δεν υπήρχε. Καμιά διαφώτιση του Συνεταίρου δε γίνονταν πάνω στις δυσκολίες που συναντούσαν στις συναλλαγές τους με τους εμπόρους μέσα κι έξω από την Ελλάδα , την εκμετάλλευσή τους από τις τράπεζες , την εγκατάλειψή τους από το Κράτος , του ανταγωνισμού από τους άλλους οινοεμπόρους. Έτσι αδιαφώτιστοι οι συνεταίροι οινοπαραγωγοί δε στρέφονταν ενάντια στους πραγματικούς εχθρούς τους , υπαίτιους της δυστυχίας τους αλλά ενάντια στην Ένωσή τους. Αυτή νόμιζαν αιτία της δυστυχίας τους". *Ευστάθιος Κτενάς (Παπαστάθης)*, οπ. , σσ. 7 – 8.

⁴⁹ Πρωτεργάτες στην προσπάθεια ανασυγκρότησης του Τ.Α.Ο.Λ. , εκτός από τον Παπαστάθη ήταν οι: Πάνος Βανδώρος από την Εγκλουβή , Σπύρος Μανωλίτσης από την Αλέξανδρο , Γιώργος Γρηγόρης (Μπαρώνος) από το Σπανοχώρι , Αναστάσης Κούρτης από τον Κάβαλλο , Κώστας Μάλφας από τους Πηγαδησάνους. Ανάμεσα σ' αυτούς ξεχωριστή φυσιογνωμία του Τ.Α.Ο.Λ. και Γραμματέας του ήταν ο Ξενοφώντας Κούρτης. *Ευστάθιος Κτενάς (Παπαστάθης)* , οπ. , σ. 7.

⁵⁰ Ο Αλέκος Σολδάτος ήταν αδελφός του Γερουσιαστή Γεράσιμου Σολδάτου που , σύμφωνα με τον Παπαστάθη ήταν αναγνωρισμένος πράκτορας της Εταιρίας και υπερασπιζονταν στη Γερουσία τα συμφέροντα της εταιρίας και όχι των ψηφοφόρων του οινοπαραγωγών. *Ευστάθιος Κτενάς* , οπ. , σ. 9.

αυτές καθόριζαν τις πιο χαμηλές τιμές για τα σταφύλια και το κρασί και ταυτόχρονα είχαν και την υποστήριξη τους κράτους με τις απεριόριστες , μέσω των τραπεζών , χρηματοδοτήσεις.⁵¹

Αποκαλυπτική είναι η περίπτωση χρηματοδότησης που αναφέρει ο Παπαστάθης όταν το Τ.Α.Ο.Λ. υπέβαλε , την ίδια μέρα με την Οινοποιητική , αίτηση για δάνειο στην Εθνική Τράπεζα. Το δάνειο δόθηκε στην Οινοποιητική στις αρχές του Σεπτεμβρίου 1934 και στο Τ.Α.Ο.Λ. είκοσι μέρες μετά. Αποτέλεσμα το Τ.Α.Ο.Λ. δεν είχε τη δυνατότητα να προβεί σε συγκέντρωση των σταφυλιών , για να χειριστούν το πρόβλημα του καθορισμού των τιμών οι κρασέμποροι της Οινοποιητικής.⁵²

Το κράτος τελικά παρεμβαίνει με τέτοιο τρόπο όχι για να εγγυηθεί τους όρους του ελεύθερου ανταγωνισμού , αλλά να εξασφαλίσει τους όρους λειτουργίας του μονοπωλιακού καπιταλισμού που σε συνδυασμό και με τις υπάρχουσες

Ορατό ⁵¹ Όπως και παραπάνω αναφέραμε τα κρασιά της Λευκάδας είχαν αξία ως βασικά και σαν τέτοια εξάγονταν στο εξωτερικό για ανάμιξη. Τη μεγαλύτερη ποσότητα απορροφούσε η Ιταλική αγορά. Το Τ.Α.Ο.Λ. , η Ένωση Συνεταιρισμών δεν είχε δυνατότητα συναγωνισμού των εταιριών. Στη διάθεσή του είχε μικρής χωρητικότητας αποθήκες που δεν ήταν δυνατόν να συγκεντρωθεί ολόκληρη η παραγωγή σταφυλιών όπως είχε υποχρέωση το Τ.Α.Ο.Λ. από το καταστατικό του. Γι' αυτό οι οινοπαραγωγοί ένα μεγάλο μέρος της παραγωγής τους το οινοποιούσαν οι ίδιοι με πρωτόγονα μέσα που διαθέτανε. Αυτό το κρασί και όσα σταφύλια είχαν για πούλημα άλλα έδιναν στο Τ.Α.Ο.Λ. και άλλα στο εμπόριο. Αντίθετα οι οινοποιητικές εταιρίες είχαν και αποθήκες μεγάλης χωρητικότητας και οινοποιητικές εγκαταστάσεις. *Ευστάθιος Κτενάς (Παπαστάθης)* , οπ. , σσ. 8-9.

⁵² *Παπαστάθης* , οπ. , σ. 10.

φεουδαρχικές τακτικές και αντιλήψεις των δυνατών του νησιού , τα μεσοστρώματα του πληθυσμού της Λευκάδας οδηγούνται στη γενική πτώχευση και απόγνωση γεγονός που όξυνε τις κοινωνικές αντιθέσεις.⁵³

Απότοκος της δημιουργηθείσας απελπιστικής κατάστασης είναι η κινητοποίηση των συνεταιρισμών Λευκάδας , που είναι από τους μεγαλύτερους στην Ελλάδα , ύστερα από πρόσκληση που στέλνει το Τ.Α.Ο.Λ. προς όλους τους συνεταιρισμένους στις 12 Ιουλίου 1934 για σύσκεψη στην Καρυά :

Λευκάς 12 Ιουλίου 1934

Προς

Τα Διοικητικά και Εποπτικά Συμβούλια και τους , παρά το Τ.Α.Ο.Λ. , αντιπροσώπους των Συνεταιρισμών:

Λευκάδας , Λαζαράτων , Καβάλλου , Καρυάς , Αγίου Νικήτα , Εξανθείας , Εγκλουβάς και Πλατυστόμων.

- Ο τρηγυτός που μας έρχεται , πρέπει να βρει τους συνεταιρισμούς και το Τ.Α.Ο.Λ. ετοιμούς για μια ρυθμική κινητοποίηση απάνω στην συγκέντρωση των σταφυλιών και του κρασιού. Το αντίθετο θα εσήμαινε ότι δεν πρέπει οι παραγωγοί να περιμένουν τίποτε από την οργάνωσή τους και πρέπει να πέσουν , δίχως όρους στα χέρια της εκμεταλλεύσεως.

- Η κινητοποίηση αυτή , βασικά , δεν είναι τίποτε άλλο παρά υποστήριξη των συμφερόντων μας και η πραγματοποίησή της , όπως ο καθένας το καταλαβαίνει , δεν είναι κάτι που μοιρολατρικά θα το περιμένουμε , αλλά είναι δουλειά όλων των συνεταιίρων , σύμφωνα με τις κατευθύνσεις που έχουν υποχρέωση να δώσουν οι διοικούντες τους συνεταιρισμούς και το Ταμείο.

⁵³ Χ. Ευελπίδη , οπ. , σ. 82.

- Τα διοικητικά , τα εποπτικά και τα αντιπροσωπευτικά όργανα του συνεταιρισμού είναι σήμερα η ψυχή του αγώνος των οινοπαραγωγών και ανάλογα με τις κατευθύνσεις που θα δώσουν εξαρτάται η επιτυχία όλης της προσπάθειάς μας.

- Γι αυτό εκρίναμε σκόπιμο να πραγματοποιήσουμε μια φαρδειά σύσκεψη των Συμβουλίων και των αντιπροσώπων από την οποία δεν πρέπει να λείπει κανείς μας και από κοινού να μελετήσουμε τα ζητήματά μας , να βρούμε τις λογικές λύσεις και τις ενδεδειγμένες κατευθύνσεις.

- Σας παρακαλούμε λοιπόν να παρευρεθείτε στην Καρυά την ερχόμενη Τρίτη 24 τρέχοντος και ώρα 41/2 μ.μ. στην αίθουσα του κοινοτικού καταστήματος για να πάρουμε αποφάσεις απάνω στα εξής ζητήματα:

- 1) Οικονομική και οργανωτική εξέταση του Τ.Α.Ο.Λ.
- 2) Εργασία κρασιού και σταφυλιών
- 3) Συνεταιριστική προπαγάνδα
- 4) Προτάσεις

- Επαναλαμβάνουμε **ΝΑ ΜΗ ΛΕΙΨΕΙ ΚΑΝΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΣΚΕΨΗ ΑΥΤΗ.**

Με συνεταιριστικούς χαιρετισμούς
Ξενοφ. Κούρτης⁵⁴

Η σύγκρουση του αγροτικού πληθυσμού με το φεουδαρχικό κατεστημένο του νησιού και τον κρατικό παρεμβατισμό που χρησιμοποιεί τη βία του στρατού και της χωροφυλακής για να επιβάλει την “τάξη” επιβεβαιώνοντας τη μιλιταριστική αντίληψη που χαρακτηρίζει την πολιτική αντίληψη της κρατικής εξουσίας , οδηγεί στο αιματηρό αγροτικό συλλαλητήριο του 1935 που έγινε στην πόλη της

⁵⁴ *Ευστάθιος Κτενάς (Παπαστάθης)* , οπ. , σ. 10.

Λευκάδας με κύρια αιτία και αφορμή την άρνηση της εταιρίας Οίνων και Οινοπνευμάτων να απορροφήσει τη συνήθη ποσότητα σταφυλοπαραγωγής.

Οι οινοπαραγωγοί με κοινώνικη αλληλεγγύη , άοπλοι και με επικεφαλείς τους ιερείς , απεφάσισαν να διαμαρτυρηθούν ειρηνικά έως ότου πάρουν έστω τηλεγραφική απάντηση της Κυβέρνησης για την αποδοχή των αιτημάτων τους.

Το συλλαλητήριο ήταν αυθόρμητο και η συμμετοχή του λαού σ' αυτό μεγάλη. Το πλήθος εισήλθε στην πόλη της Λευκάδας να διαμαρτυρηθεί. Οι αψυχολόγητες όμως ενέργειες τόσο από τον Συνταγματάρχη Λαυράνο όσο και από τον ταγματάρχη της Χωροφυλακής Ξανθόπουλο που έδωσε προς τους υπεύθυνους του συλλαλητηρίου και το λόγο της στρατιωτικής του τιμής ότι δε θα έφερνε στρατιωτική δύναμη από την Πρέβεζα την ίδια ακριβώς στιγμή που ειδοποιούσε να έλθει στρατός , συνέτειναν στην όξυνση των πνευμάτων για να καταλήξει στην αιματοχυσία του συλλαλητηρίου.⁵⁵

Το ειρηνικό και με απόλυτη τάξη και ησυχία συλλαλητήριο παρουσιάστηκε από τις αρχές του νησιού ότι το αποτελούν αγριάνθρωποι , πρόσωπα εγκληματικά , γενικώς άνθρωποι ασεβείς προς τις αρχές , τις εξουσίες και της

⁵⁵ Εφ. «Εργαταγοτική ΛΕΥΚΑΣ» , *Π. Κτενά – δικηγόρου* , Άρθρο , Λευκάδα 11-1-1936 , Αρ. Φ. 186 , σ. 1.

Αναφορικά με το συλλαλητήριο βλέπε και μαρτυρία Πάνου Γ. Ροντογιάννη από Γεώργιο Π. Ροντογιάννη στη δίμηνη έκδοση εφημερίδας του Συλλόγου Τσουκαλαδιωτών Αττικής "Τσουκαλαδιώτικα" , Αρ. Φ. 66-67 , Ιούλιος – Αυγ. – Σεπτ. – Οκτ. 2000.

δημόσιας τάξης του τόπου, πρόσωπα που επεδίωκαν κρυφούς , δόλιους και ταπεινούς κομματικούς σκοπούς.⁵⁶

Ο Π. Κτενάς γράφει :

«Με τοιαύτες χρεοκοπημένες αντιλήψεις των επί κεφαλής των οργάνων της δημοσίας δυνάμεως κατά το συλλαλητήριο είνε απορίας άξιο πως δεν εθρήνησε ο τόπος , όχι μόνον τρεις αλλά εκατόν τάδες θύματα , αφού και πολυβόλα εστήθησαν και στο ψαχνό έρριψαν. Όταν δε ληφθή υπ' όψιν ότι κατά το δεύτερο τούτο αιματηρό επεισόδιο μόνον πολίται εκτυπήθησαν και εφονεύθησαν και με φυσίγγια στρατιωτικά , δεν είναι δύσκολο να συμπεράνη και το απλοικότερο μυαλό ότι την ευθύνη φέρνουν διά τα συμβάντα , τα όργανα της τάξεως και πρωτίστως ο επί κεφαλής αυτών Ταγματάρχης Ξανθόπουλος και Συνταγματάρχης Λαυράνος , ο οποίος λησμονήσας προς στιγμήν ότι ευρίσκεται ενώπιον φορολογουμένων πολιτών και μάλιστα συμπατριωτών του , ενόμισε ότι έχει καθήκον να αναπτύξη όλο το πολεμικό του μένος και ότι μάχεται προς εχθρούς της πατρίδος».⁵⁷

Οι άθλιες οικονομικές συνθήκες , η δυσκολία ανταλλαγής του λαδιού με άλλα δευτερεύοντα είδη διατροφής , η απάνθρωπη εκμετάλλευση του πληθυσμού από την ντόπια οικονομική ολιγαρχία , οι δραστηριότητες και οι συνθήκες στο Τ.Α.Ο.Λ. (Παλλευκάδιο Αμπελουργικό Συνέδριο το 1932 , εκλογές στους οινοποιητικούς συνεταιρισμούς) και η οινική κρίση και το συλλαλητήριο του 1935 , ριζοστικοποιούν τον

⁵⁶ Για τη συκοφάντηση αυτή του συλλαλητηρίου , την απάντηση και μάλιστα αποστομωτική , τη δίνει ο δικηγόρος Π. Κτενάς με άρθρο του στην Εφημερίδα «Εργαταγοτική ΛΕΥΚΑΣ» στις 11 Ιανουαρίου 1936 που είναι και άκρως διαφωτιστική του χαρακτήρα και του σκοπού του συλλαλητηρίου καθώς και όσων τραγικών καταστάσεων συνέβηκαν σ' αυτό. Εφ. «Εργαταγοτική ΛΕΥΚΑΣ» , Π. Κτενά – δικηγόρου , οπ.

⁵⁷ Εφ. «Εργαταγοτική ΛΕΥΚΑΣ» , Π. Κτενά – δικηγόρου , οπ.

αγροτικό πληθυσμό και συμβάλλουν στην επέκταση των αριστερών ιδεών στο νησί.⁵⁸

Η επαναστατική παράδοση του λαού της Λευκάδας , από την Αγγλική ακόμη κατοχή του νησιού , η γαλουχία του με τους ηθικούς κανόνες της ζωής που θεωρούσε καθήκον και τιμή να υπηρετεί το Τ.Α.Ο.Λ. , δε μπορούσε παρά να του αντρείώνει κάθε φορά το ανάστημά του απέναντι στην καταπίεση , την εκμετάλλευση , την αδικία και να θεωρείται ως το πιο “πιο άτακτο παιδί” για το αρχοντολόι της ντόπιας οικονομικής ολιγαρχίας.⁵⁹

⁵⁸ Με το λογοτεχνικό της ταλέντο η Σμύρνη Μαραγκού περιγράφει: “Σκληρή και απάνθρωπη , θα μπορούσε να την χαρακτηρίσει κανείς τη ζωή των αγροτών , που κάτω από το τσουχερό κρύο , το αδιάκοπο χιονόνερο και το δυνατό αέρα , ήσαν υποχρεωμένοι ν’ ανεβοκατεβαίνουν στον κάμπο για το μάζεμα της ελιάς , το σκάψιμο και το κλάδεμα των σταφιδοαμπελιών και για ένα σωρό άλλες καλλιέργειες. Όλη μέρα στο ύπαιθρο! Πώς κρατούσε το κοκκαλάκι τους;... Δεν μπορούσε να μη σε συγκινήσει τούτος ο μονότονος και σκληρός αγώνας για τη επιβίωση...” , *Σμύρνη Φ. Μαραγκού , Η Λευκάδα Στη Δίνη Της Κατοχής Και Του Εμφυλίου* , Αθήνα 1989 , σ. 129. Από την άλλη ο Παπαστάθης Κτενάς “εξομολογείται” χρονικά τη ριζοστικοποίηση των ιδεών του και γράφει: “Το Παλλευκάδιο Αμπελουργικό Συνέδριο του 1932 αποτέλεσε για μένα το βάπτισμα για τους μετέπειτα αγώνες μου , τόσο Κοινωνικούς όσο και Αντιστασιακούς , που συντελέσανε , αργά-αργά , αλλά σταθερά , εξελικτικά στη καθολική διαμόρφωση ολόκληρου του θεωρητικού και κοινωνικού πιστεύω μου. Με μεταλλάξανε...” , *Ευστάθιος Κτενάς (Παπαστάθης)* , σπ. , σ. 5. Επίσης ο Ποσειδώνας Λογοθέτης αναφέρει ότι , όταν διάβασε ένα βιβλίο που με το τσουβάλι το μοίραζαν οι φαλαγγίτες με τίτλο “Ο κομμουνισμός στην Ελλάδα” , δεν ξέρω , λέει “γιατί ένιωσα συμπόνια και συμπάθεια γι’ αυτούς τους κομμουνιστές. Ίσως γιατί και αυτοί αρνούσαν το κατεστημένο όπως και γώ. Όμως , όπως και να το κάνουμε , ένα νέο στοιχείο μπαίνει στη ζωή μου” , *Ποσειδώνας Λογοθέτης , Το Χρέος* , Αθήνα 1992 , σ. 17.

⁵⁹ *Δ. Κ. Νικολή , Η Εθνική Αντίσταση και η Μεταδεκεμβριανή Ελλάδα 1941 – 1982* , Αθήνα 1990 , σ. 1464.

Η δικτατορία του Μεταξά επέβαλε μεν την “τάξη” με τα μέτρα βίας και καταστολής στον ήδη ριζοστικοποιημένο πληθυσμό του νησιού με το να εξοντώσει στις εξορίες όλα τα εμπορούμενα από επαναστατικές – κομμουνιστικές ιδέες άτομα , όμως δεν ήταν δυνατόν να αλλοιώσει και την χειραφετημένη συνείδηση του πληθυσμού με οργάνωση φασιστικών εκδηλώσεων όπου υποχρέωναν τις εργατικές και αγροτικές οργανώσεις να στέλνουν συγχαρητήρια τηλεγραφήματα και ψηφίσματα με τα οποία παρουσιαζόταν η εργατική και αγροτική τάξη ως ενθουσιασμένη από το κρατούν καθεστώς. Χαρακτηριστική είναι η εγκύκλιος που έστειλε την 1^η Ιουνίου 1938 η Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Αγρινίου σε όλες τις οργανώσεις της περιφέρειας Αγρινίου με ευκαιρία την επικείμενη άφιξη του “πρώτου εργάτου και αγρότου της Ελλάδος”⁶⁰

⁶⁰ «Κατά διαταγήν και εν συνεννοήσει μετά της νομαρχίας Αιτωλοακαρνανίας δια την καλύτεραν διοργάνωσιν της υποδοχής καθορίζεται ως ακολούθως:

- 1) Έκαστος συνεταιρισμός και οργανώσεις υποχρεούνται ν' αποστείλωσιν εκ των μελών των 50 άτομα εις Αγρίνιον , τουλάχιστον , μη αποκλειομένου μεγαλυτέρου αριθμού , μέχρι της ώρας της αφίξεως με επικεφαλής το Διοικητικόν και Εποπτικόν Συμβούλιον.
- 2) Έκαστος συνεταιρισμός και οργανώσεις υποχρεούνται να έχωσιν επικεφαλής της αντιπροσωπίας πινακίδας , μίαν σημαίαν ευπρόσωπον και εν λάβαρον , άτινα θα φέρωνται παρά δύο ορισθσομένων εκ της αντιπροσωπίας , οίτινες (σημαιοφόροι) σκόπιμον είναι να είναι φουστανελοφόροι.
Τας πινακίδας θέλει κατασκευάσει η Ένωσις ημών και παραδώσει άμα τη αφίξει των αντιπροσώπων.
Τόσον η δαπάνη των πινακίδων , όσον και των σημαίων , θα βαρύνη αποκλειστικώς τους συνεταιρισμούς και τις οργανώσεις.

Εξάλλου η οικονομική κατάσταση του πληθυσμού όχι μόνο δε βελτιώθηκε κατά την τετράχρονη δικτατορία αλλά τουναντίον επιδεινώθηκε αφού το εθνικό εισόδημα το 1939 ήταν μικρότερο από εκείνο του 1927.⁶¹ Επιπλέον η οικονομική κρίση που άρχισε το 1929 ήταν αφετηρία μιας νέας και εντονότερης εκδήλωσης της κρατικής πρωτοβουλίας

-
- 3) Την 1 μ.μ. της 14 Ιουνίου ε. ε. , ημέραν Τρίτην , οι συνεταιρισμοί των επαρχιών Τριγωνίδος , Βάλτου και Ξηρομέρου θα παραθέσωσι γεύμα εις τον κ. Πρόεδρον , εις ο θα παρακαθήσωσιν , εκτός της ακολουθίας του και των αρχών Αργινίου , ανά δύο αντιπρόσωποι εκάστου συνεταιρισμού.
- 4) Η δαπάνη της υποδοχής εν γένει και του γεύματος θέλει βεβαιώνει άπαντας τους συνεταιρισμούς των 3 επαρχιών , κατανεμομένη εις τα μέλη των συνεταιρισμών , είτε μετάσχωσι της υποδοχής και του γεύματος ή ου , θέλει δε αΐτη παρακρατηθή παρά της Αγροτικής Τραπέζης , διαταχθείσης προς τούτο.
- 5) Τα Διοικητικά Συμβούλια των συνεταιρισμών δέον να φροντίσωσι δια την εξεύρεσιν μεταφορικών μέσων , ουδεμία δε δικαιολογία θέλει χωρήσει , καθ' όσον η Κοινή Διεύθυνσις Αυτοκινήτων έλαβε τας δεούσας οδηγίας δια την εξυπηρέτησιν όλων των γραμμών και εν ανάγκη δι' αυτοκινήτων φορτηγών.
- 6) Επιστώμεν την προσοχήν των Διοικ. Συμβουλίων διά την πιστήν εφαρμογήν των ανωτέρω , ως και των υπαλλήλων των συνεταιρισμών δια την λεπτομερή ανάλυσιν της παρούσης εις άπαντα τα μέλη του συνεταιρισμού δια της συγκλήσεως συνελεύσεως.
- 7) Επίσης σκόπιμον θεωρούμεν να φέρωμεν γνώσιν σας , ότι αι εκδηλώσεις δέον να γίνωνται δια ζητωκραυγών και ουχί μόνον δια χειροκροτημάτων.
- 8) Απαραιτήτως , άμα τη λήψει της παρούσης , θ' αποστείλετε τηλεγραφήματα προς τον κ. Πρόεδρον της Κυβερνήσεως , ευγνωμονούντες αυτόν δια την τιμήν της επισκέψεως).

L. Γ. Κορωνάκη , σκ , σσ. 100 - 101.

⁶¹ Χ. Ευελπίδη , σκ , σ. 112.

που ρύθμιζε τις οικονομικές σχέσεις με τέτοιο τρόπο ώστε κερδισμένο να βγαίνει πάντα το κεφάλαιο.⁶²

⁶² Γ. Ε. Κυριαζή, Έργα και Σκοπός του Νέου Κράτους, περιοδ. "Το Νέον Κράτος", τεύχος 12, 1938, σ. 892.

ΚΕΦ. ΙΙ

Η Ιταλική Κατοχή

Η Εθνική Αντίσταση στη Λευκάδα έχει μια ιδιαιτερότητα συγκριτικά με αυτή στις άλλες περιοχές της ηπειρωτικής χώρας.⁶³

⁶³ Η μαρτυρία του Χαρίλαου Μαραγκού, που αναφέρει η Σμύρνη Μαραγκού, είναι χαρακτηριστική της αγριότητας, της ληστείας και των εγκλημάτων που έγιναν στο νησί από τους εκτελεστές των αφανών που διηύθυναν την οργάνωση του ΕΔΕΣ Λευκάδας: «Μετά από μερικές μέρες ο Αχείμαστος με το μπουλνύκι του έφτασε στο Κομηλιό. Αυτή τη φορά εξήγησε μ' επιμονή τη Βασιλική Κονιδάρη, κόρη του δασκάλου Ευσταθίου Κονιδάρη, που ήταν επικεφαλής της τοπικής οργάνωσης γυναικών... Αφού δεν βρήκαν τη Βασιλική, έβαλε φωτιά στο σπίτι του δασκάλου, τον οποίο πήρε μαζί του με μια του άλλη κοπέλα και χωρίς καμία αντίδραση των δεξιών του Κομηλιού... και τραβώντας τον κεντρικό δρόμο προς Άγιο Πέτρο... λέγει στο δάσκαλο, τι προτιμάει να τον σκοτώσει ή να του δώσει την κόρη του, ενώ του υπέδειξε να κοιτάξει να δει το σπίτι που καιόταν. Ο δάσκαλος ανίκανος για κάθε τι αλλά και αφού δεν επρόφθασε ν' αντιδράσει, βλέπει να ατιμάζεται η κοπέλα του εμπρός στα μάτια του, εξευτελίζοντάς τον κατά τον πιο αποτροπιαστικό τρόπο και αφού ετελείωσε την μισαρή πράξη του, εκτελεί το δάσκαλο εμπρός στα μάτια της ατιμασμένης κοπέλας του. Ποια φαντασία ανθρώπινη μπορούσε να συλλάβει τέτοια κτηνώδη και εγκληματική σκηνοθεσία;...». *Σμύρνης Μαραγκού*, οπ. σσ. 302-303.

«Ολόκληρες οικογένειες ξεκληρίστηκαν από την εκδικητική μανία των Καλατζαίων. Η «Χαράδρα» γέμισε από... αγωνιστές πολλών χωριών της Λευκάδας και ιδιαίτερα της Βαυκερήφ». *Ευστάθιος Κτενάς (Παπαστάθης)*, οπ., σ. 31.

Ο Δ. Γατόπουλος ομολογεί ότι «... η αντίσταση στη Λευκάδα είναι το πιο δύσκολο πράγμα για να δοθεί. Είναι πολύ δύσκολο να δώσεις με λόγια αυτό που έγινε στο νησί... Στη Λευκάδα συνδυάζεται το μεγαλείο με την τραγικότητα... Στο νησί έζησαν άνθρωποι συνεργάτες των Γερμανών με τέλεια πώρωση, με σαδιστική μανία στα θύματά τους, πραγματικά τέρατα. Μπορείς να ιδείς τον Αχείμαστο από του Ρουπακιά να σφάζει το Στάθη Κονιδάρη, δάσκαλο από το Κομηλιό ή το Θεοφύλαχο Σταματέλλο απ τους Τσουκαλάδες και τους Καλατζαίους να ρίχνουν στην τρύπα Κωδεινίστρα τους πατριώτες χωρίς κανένα δισταγμό. Το πράγμα ξεφεύγει από τα ανθρώπινα μέτρα... Αυτά

Ο τρόπος ανάπτυξής της , αμέσως με την Ιταλική Κατοχή του νησιού , η βιαιότητα του παράδοξου πολιτικού φαινομένου των ομάδων των αυτοαποκαλούμενων «οπλαρχηγών» , η συμμαχία των τελευταίων και οι κοινές με τις Γερμανικές Στρατιωτικές Δυνάμεις κατοχής επιχειρήσεις τους , η αναπόφευκτη σύγκρουσή τους με την παλλαϊκή Εθνική Αντίσταση που αναπτύσσεται κάτω από την αιγίδα του ΕΑΜ και η συνεπακόλουθη εγκληματική τους δραστηριότητα , είναι τα βασικά χαρακτηριστικά που συνθέτουν την πορεία της εποποιίας του Λευκαδίτικου λαού την περίοδο 1941-1944.⁶⁴

Η κατόληψη της Ελλάδας από τις δυνάμεις του Άξονα , έφερε τα Επτάνησα και τη Λευκάδα υπό Ιταλική Κατοχή εγκαθιδρύοντας ένα ιδιότυπο , αυτόνομο καθεστώς κατοχής , διαφορετικό από τις άλλες περιοχές της κατεχόμενης χώρας.⁶⁵

που έγιναν στο νησί , δεν είναι εγκλήματα , είναι θηριωδία , κανιβαλισμός».

Δημ. Γατόπουλος , Ιστορία της Κατοχής , Αθήνα 1949 , σσ. 280-281.

⁶⁴ *Ι. Θ. Μαλακάση* , Λευκάδα , Η Ανατολή του Νέου Πολιτικού Διχασμού στο Μεταπολεμικό Κράτος , Ανάτυπο από τη «Δωδώνη» , εκδ. Παν/μίου Ιωαννίνων , Ιωάννινα 2001 , σσ. 30-31.

⁶⁵ Οι διακηρύξεις και οι απαγορευτικές διατάξεις του Μουσολίνι που αφορούσαν την Ελληνική νομοθεσία δεν είχαν ισχύ στα Ιόνια νησιά παρά μόνο στην άλλη Ελλάδα. Για τα Επτάνησα εκδίδονταν διακηρύξεις και διατάγματα που αποτελούσαν το φασιστικό καταστατικό χάρτη πάνω στον οποίο στηρίχτηκε η συγκρότηση της Ιόνιας Πολιτείας. Για το θέμα της προσάρτησης των Επτανήσων και της Ιόνιας Πολιτείας , βλέπε: *Σπ. Λουκάτο* , Η Πολιτική της Φασιστικής Ιταλίας στα Κατεχόμενα Επτάνησα , Μορφωτικό Ινστιτούτο ΑΤΕ- Πρακτικά του Διεθνούς Ιστορικού Συνεδρίου , Αθήνα 1989 , σσ. 230-238. Για την Ιταλική Διοίκηση των Επτανήσων , βλέπε: *Ν. Γ. Ζιάγκου* , Αγγλικός Ιμπεριαλισμός και Εθνική Αντίσταση 1940-45 , Αθήνα 1978 , 4τ. , τ.2 , σσ. 234-236. Επίσης για την Ιονική δραχμή , βλέπε: *Ντ. Κονόμου* , Η

Τα πρώτα Ιταλικά τμήματα έφτασαν στην Λευκάδα την 1^η Μαΐου 1941.⁶⁶ Από προφορικές μαρτυρίες Λευκαδιτών αγωνιστών μαθαίνουμε ότι δημοτικοί άρχοντες , που αργότερα οι ίδιοι συγκρότησαν τη σκιώδη ηγεσία του κατ' ευφημισμό ΕΔΕΣ Λευκάδας , πήγαν αυτοπροσώπως στην Πρέβεζα και προέτρεψαν τους Ιταλούς να διαπεραιωθούν στο νησί και να εγκαθιδρύσουν την Ιταλική διοίκηση.⁶⁷

Ο ιταλικός φασισμός και ιμπεριαλισμός αποτυπώνεται με ωμό και καταπιεστικό τρόπο με διαταγή που εκδίδει αμέσως την άλλη μέρα 2 Μαΐου 1941 η Ιταλική Διοίκηση Κατοχής της Νήσου υπό τον Ιταλό Πολιτικό Διοικητή Κάρολο Καστίλια :

Διοικήσεις Κατοχής Νήσου Λευκάδας

- 1) Από 1^{ης} Μαΐου Ε.Ε. η Λευκάς θεωρείται κατειλημμένη υπό των Στρατιωτικών δυνάμεων της Ιταλίας και υποκείμενη εις τους νόμους του πολέμου.
- 2) Η επίσημος σημαία είναι η τρίχρωμος Ιταλική.

Επτάνησος κατά την Ιταλικήν Κατοχήν 1941-43 , Αθήναι 1962 , σσ. 137-138. Τέλος για την προσπάθεια αφελληνισμού του πληθυσμού , βλέπε: Κ. Δαφνή , Χρόνια Πολέμου και Κατοχής , Κέρκυρα 1940-44 , Κέρκυρα 1966 , σσ. 111-112.

⁶⁶ Για την κατάληψη του νησιού ο Ζ. Κουτσαύτης γράφει: « Η κατάληψη του νησιού έγινε χωρίς κανένα εμπόδιο. Ένας λόχος Ιταλών με στρατιωτική μουσική παρατάχθηκε μπροστά στο κοινοτικό κατάστημα στην πλατεία. Δύο ανθυπολοχαγοί Ιταλοί έλυσαν το κορδόνι της Ελληνικής σημαίας και ανέβασαν την Ιταλική ανακρούοντας τον Ιταλικό ύμνο με τις συνηθισμένες Ιταλικές φιγούρες. Η πλατεία ήταν έρημη. Ο κόσμος κλειδώθηκε στα σπίτια του. Μόνον δύο Λευκαδίτες στέκονταν σε στάση προσοχής δίπλα από τον Ιταλικό λόχο , κοντά στο τότε καφενείο Μήτσουρα. Ήταν κατόπιν συνεργάτες των Ιταλών. Δύο άλλοι στη γωνία Τσιρίμπαση , ήταν κατόπιν αντιστασιακοί. Από τη μια η αντίσταση και από την άλλη η συνεργασία». Ζ. Κουτσαύτης , οπ. , σ. 23.

⁶⁷ Προφορική μαρτυρία Λευκάδιου αγωνιστή , Λευκάδα.

- 3) Απαγορεύεται η έκθεσις φωτογραφιών ή εικόνων παριστανουσών Αρχηγούς ή Κυβερνήτας Κράτους μη ανήκοντας εις την Ιταλική αυτοκρατορίαν ή εις το Γερμανικόν Ράιχ.
- 4) Όσοι εγκατέλειψαν τας κατοικίας των δύνανται να επανέλθουν ελευθέρως και να αναλάβουν τας συνήθεις εργασίας των. Εξασφαλίζεται απολύτως εις τους κατοίκους η ζωή, η περιουσία και η ελευθερία ενάσκησις των θρησκευτικών των καθηκόντων.
- 5) Η τάξις της νήσου έχει ανατεθεί εις το Στρατόν Κατοχής εν συνεργασία μετά της παλαιάς Χωροφυλακής.
- 6) Όλοι οι πολίτες οι κατέχοντες όπλα ή γνωρίζοντες ότι υπάρχουν αποθηκευμένα τοιαύτα είδη υποχρεούνται να τα παρουσιάσουν εντός της 8^{ης} τρέχοντος εις την Διοίκησιν του φρουρίου ή εις τα Κοινοτικά καταστήματα.
- 7) Η κυκλοφορία είναι ελευθέρα από της 6^{ης} πρωινής μέχρι της 22^{ης} (ώρα παλαιά) μετά την οποίαν απαγορεύεται εις πάντας να κυκλοφορούν άνευ αδείας. Εξαιρούνται μόνον οι μεταβαίνοντες προς αναζήτησιν ιατρού και οι ιερείς εν τη εκτελέσει των θρησκευτικών καθηκόντων. Κατά την ιδίαν ώραν τα δημόσια κέντρα πρέπει να είναι κεκλεισμένα. Κατά τας νυκτερινάς ώρας διατηρείται το σβήσιμο των φώτων. Οι παραβάται των διατάξεων του άρθρου τούτου θα τιμωρούνται αυστηρώς κατά τους Ιταλικούς νόμους του πολέμου.
- 8) Ως προς την ναυσιπλοΐαν των βενζινοπλοίων οι πλοίαρχοι πρέπει να εφοδιάζονται δι' ειδικής γραπτής αδείας, ήτις θα επαφίεται παρ' Αξιωματικού ευρισκομένου πλησίον του φρουρίου. Οι πλοίαρχοι οίτινες είναι εφοδιασμένοι δι' αδείας δύναται ελευθέρως να εισέρχονται ή να εξέρχονται του λιμένος από της ανατολής του ηλίου μέχρι της δύσεως αυτού. Προ ή κατόπιν της ώρας ταύτης απαγορεύεται η κυκλοφορία εν τω λιμένι.
- 9) Διατάσσομεν όπως εντός της 10^{ης} τρέχοντος ανοιχθούν όλα τα καταστήματα ή τα δημόσια κέντρα άτινα μέχρι του νυν ήσαν κεκλεισμένα. Οι παραβάται της διατάξεως ταύτης θα τιμωρούνται δια του οριστικού κλεισίματος του καταστήματος και της αφαιρέσεως της αδείας των.
- 10) Είναι δι' όλους υποχρεωτική η αποδοχή του νομίσματος του εκδοθέντος υπό του Μεσογείου πιστωτικού ταμείου δια την Ελλάδα.
- 11) Απαγορεύεται η ακρόασις των ραδιοσταθμών των εμπολέμων ή των εχθρών της Ιταλίας και Γερμανίας.

Εν Λευκάδι τη 2 Μαΐου 1941

Ο Διοικητής

των Ενόπλων δυνάμεων της Ιταλίας εν Λευκάδι

Ε. Σκόπα⁶⁸

⁶⁸ Ιστορικό Αρχείο Λευκάδας, Διοίκησις κατοχής νήσου Λευκάδος.

Για τον Καστίλια ο Κουτσαύτης αναφέρει ότι αμέσως συνήψε σχέσεις με τον τότε Πρόεδρο της Κοινότητας Δ. Γιαννουλάτο.⁶⁹

Τα περιοριστικά και με ιδιαίτερη προσοχή μέτρα , οι περιορισμοί και η επιμελημένη προοπτική ιταλοποίησης του πληθυσμού που καλύπτουν όλους τους τομείς του καθημερινού βίου , αποσκοπούσαν στην ελαχιστοποίηση της αντίστασης του λαού στο νέο καθεστώς που επιβάλλεται.⁷⁰

Από τις αρχές του καλοκαιριού του 1941 οι ιταλικές δυνάμεις κατοχής στη Λευκάδα έχουν διαμορφώσει τις δομές της κοινωνικής ζωής έτσι , ώστε έχουν υπό τον πλήρη έλεγχο τους την οικονομική , πολιτική , δικαστική , εκπαιδευτική και πολιτιστική ζωή του νησιού⁷¹ γι ' αυτό και το απομόνωσαν αμέσως απ' την άλλη Ελλάδα επιβάλλοντάς του ιδιόμορφο νομικό καθεστώς: Ιταλό νομάρχη (πολιτικό διοικητή). Ειδικό νόμισμα. Δική τους Τράπεζα (τη BANCA DEL LAVORO). Δικές τους αστυνομικές , λιμενικές αρχές , την караμπινερία , το κομάντο ντι πόρτο , τη φινέτσα. Απαγόρευση της Ελληνικής σημαίας. Ιταλό επόπτη εκπαιδύσεως.

⁶⁹ «Ο Καστίλια , γράφει ο Κουτσαύτης , πήρε σαν διερμηνέα του τον Κων/νο Μαχαιρά από αρχοντική οικογένεια της Λευκάδας. Στο πόστο αυτό ο Μαχαιράς τήρησε πατριωτική στάση και δεν καταδέχτηκε να χρησιμοποιηθεί για αντυπατριωτικές ενέργειες. Επίσης χρησιμοποιήθηκε σαν διερμηνέας και μυστικοσύμβουλος του Καστίλια , ο Τάκης Γιαννουλάτος». Ζ. Κουτσαύτης , οπ. , σ. 33.

⁷⁰ Βλέπε , Ντ. Κονόμου , οπ. , σ. 138 και Κ. Δαφνή , οπ. , σ. 112. Επίσης για τα μέτρα αφελληνισμού , βλέπε , Σπ. Λουκάτο , οπ. , σσ. 232-234 και Ζ. Κουτσαύτη , οπ. , σσ. 33-34.

Αναγόρευση σε υποχρεωτικό γυμνασιακό μάθημα την εκμάθηση της ιταλικής γλώσσας.

Η οικονομική εκμετάλλευση και οι επιχειρήσεις καταλήστευσης των βασικών ειδών παραγωγής όπως του λαδιού , απετέλεσε βασική επιλογή της ιταλικής διοίκησης του νησιού.⁷²

Η απαγορευτική διάταξη επικοινωνίας των πολιτών για ανταλλαγή προϊόντων πρώτης ανάγκης με την ηπειρωτική Ελλάδα και κυρίως με την Ακαρνανία που ήταν ο οικονομικός πνεύμονας της Λευκάδας καθώς και η υποχρεωτική επιβολή φόρου στο λάδι και η παράδοση σημαντικού μέρους της παραγωγής στην ιταλική

⁷¹ Ζ. Κουτσαύτη , οπ. , σσ. 26-32.

⁷² Η σπουδή των ιταλικών δυνάμεων κατοχής για τον πλήρη απομονωτισμό του νησιού και κατά συνέπειαν την οικονομική του εξαθλίωση φαίνεται και από την απαγορευτική διαταγή που αμέσως μετά την κατάληψη εκδίδει ο διοικητής των Δυνάμεων Κατοχής Ε. Σκόπα στις 13 Μαΐου 1941 και αναφορικά με το βασικό προϊόν του νησιού , το λάδι: «...Διά την υποστήριξιν της οικονομίας της νήσου Λευκάδος διατάσσω όπως από σήμερα απαγορευθεί η εξαγωγή του ελαίου της νήσου και η πώλησις αυτού εις το εσωτερικόν εις ποσότητας μεγαλυτέρας των τοπικών αναγκών. Οι παραγωγοί , οι χονδροπωληταί και οι έμποροι λιανικής πωλήσεως εντός της δεκάτης πέμπτης (15^{ης}) του τρέχοντος μηνός πρέπει να δηλώσουν εις την Υποδ/σιν Χωρ/κής την ποσότητα του ελαίου την οποίαν κατέχουν εις τας αποθήκας των...». *Ιστορικό Αρχείο Λευκάδος , ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ 4^η*.

Επίσης η Σμύρνη Μαραγκού γράφει : «...Μιλάμε για κατοχή και ο καθένας θα διερωτάται τι γίνονταν με την πείνα και την έλλειψη τροφίμων που είχε γίνει φάσμα θανάτου κι επλάκωνε όλη την Ελλάδα... Η καταπίεση των Ιταλών τρομερή , επιτάσσοντας την τοπική παραγωγή λαδιού» που το χειμώνα 1941-42 «ξεπέρασε κάθε άλλη προηγούμενη χρονιά». *Σμύρνης Μαραγκού , οπ. , σ. 14*

κομαντατούρα , οδήγησαν στον οικονομικό αποκλεισμό , την πείνα και την εξαθλίωση του πληθυσμού της Λευκάδας.⁷³

Στη Λευκάδα αλλά και στην Κεφαλλονιά και τη Ζάκυνθο εφαρμόζεται από τον Οκτώβριο του 1941 το ατομικό δελτίο προμήθειας τροφίμων πρώτης ανάγκης⁷⁴ τα οποία χορηγούσαν οι Νομαρχίες με πιστοποιητικά τα οποία έδιναν οι έμπιστες στους Ιταλούς εκκλησιαστικές αρχές και

⁷³ Το διάταγμα με αρ. 7 του Γραφείου Πολιτικών Υποθέσεων Ιονίων Νήσων (Κέρκυρα , 4 Αυγούστου 1941) και υπογραφή , Πιέρο Παρίνι , καθορίζει με απαγορευτικά άρθρα το ασφυκτικό και καταπιεστικό πλαίσιο μέσα στο οποίο υποχρεώνεται να κινεί ο πληθυσμός τα τοπικά του προϊόντα. Σε αντίθετη περίπτωση υπάρχει το Στρατοδικείο. Μεταξύ των άλλων άρθρων το 3^ο λέει: «Απαγορεύεται προσωρινώς η εξαγωγή οπωρών και λαχανικών δι' οιονδήποτε μέρος εκτός των Ιονίων νήσων». Και στο 4^ο συνεχίζει: «Οι κάτοχοι οιασδήποτε ποσότητας οπωρών και λαχανικών υπερβαίνουσας τας αμέσους ανάγκας των ιδίων και των οικογενειών των , θα παραπέμπονται εις το Στρατοδικείον δια παράνομον κατακράτησιν τροφίμων...». Ιστορικό Αρχείο Λευκάδας , Γραφείον Πολιτικών Υποθέσεων Ιονίων Νήσων , Διάταγμα υπ αριθ. 7.

«Η μεγαλύτερη υποχρέωση» , γράφει ο Γ. Λογοθέτης , «που είχαμε ήταν πρώτα να δίνουμε φόρο από το λάδι μας (το κύριο προϊόν του νησιού είναι το λάδι) και ύστερα να παραδίνουμε και το υπόλοιπο στην ιταλική Κομαντατούρα και να μας δίνουν μελαγκρέτες (τα χρήματα της εποχής)... Ο Καστίλια , ο Ιταλός διοικητής του νησιού μας , έβαλε ειδικούς φοροτζήδες στα λιωτρίβια για να μαζεύουν το λάδι και στους αλευρόμυλους για το αλεύρι». Γ. Λογοθέτης , Μνήμες , Λευκάδα 1967 , σ. 21.

⁷⁴ Σύμφωνα με γνωστοποίηση του Γραφείου Αστικών Υποθέσεων Κεφαλλονιάς τα «διανεμηθησόμενα» τρόφιμα είναι τα εξής :

Άρτος	γραμμ.	133	ημερησίως
Ζυμαρικά	γραμμ.	200	ανά δεκαπενθήμερον
Όρυζα	γραμμ.	250	ανά δεκαπενθήμερον
Ζάκχαρις	γραμμ.	150	ανά δεκαπενθήμερον
Έλαιον	γραμμ.	500	ανά δεκαπενθήμερον
Σάπων	γραμμ.	150	ανά δεκαπενθήμερον

Ανέκδοτο Αρχείο Ι. Μ Κεφαλλονιάς , Γραφείον Αστικών Υποθέσεων Κεφαλλονιάς , Γνωστοποιήσις , σ. 64.

υπό τον έλεγχο ενός υπαξιωματικού των Βασιλικών Καραμπινιέρων με πρόσχημα την αντιμετώπιση της πείνας.⁷⁵ Στην ουσία όμως το μέτρο απέβλεπε στην πλήρη καθυπόταξη του δοκιμαζόμενου πληθυσμού αφού και οι χορηγηθείσες ποσότητες ήταν μηδαμινές και τυχόν απώλεια του δελτίου από τον κάτοχο δεν επέτρεπε την έκδοση άλλου.⁷⁶

Μεγάλα επίσης οικονομικά προβλήματα δημιούργησε η αντικατάσταση της ελληνικής δραχμής με την Ιονική , αφού οι Ελληνικές τράπεζες δεν είχαν επί της ουσίας δυνατότητες διεκπεραίωσης τραπεζικών υποθέσεων και κίνησης λογαριασμών.⁷⁷

Οι δοσίλογες κυβερνήσεις των Αθηνών δεν ήταν σε θέση εκ του ιδίου διορισμού των να αντιταχθούν στα περιοριστικά και φασιστικά μέτρα των ιταλικών αρχών κατοχής και κάθε

⁷⁵ «Τα δελτία ... θα χορηγηθώσιν υπό των Νομαρχιών ... δια πιστοποιητικών χορηγούμενων υπό των Εκκλησιαστικών Αρχών». *Ibid.*

⁷⁶ «... εν περιπτώσει απώλειας του δελτίου ουδέν έτερον θέλει χορηγηθεί». *Ibid.*

⁷⁷ Ο Πρόεδρος της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών και Διοικητής της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδας Γ. Μερκούρης στις 3 Απριλίου 1943 έστειλε έγγραφη διαμαρτυρία στον Πρόεδρο της δοσίλογης Κυβέρνησης και τον Υπουργό Οικονομικών για την εισαγωγή της Ιονικής δραχμής στα Ιόνια νησιά και τους γνωστοποιεί τις συνέπειες από την μείωση του προσωπικού στα υποκαταστήματα των τραπεζών των Ιονίων Νήσων , τις συνέπειες από την κατάργηση των υποκαταστημάτων και τις επακόλουθες οδυνηρές συνέπειες αυτών των μέτρων για να καταλήξει: «Ούτω τιθέμενον του ζητήματος , τούτο δεν είναι πλέον καθαρώς τραπεζικόν , εκφεύγει των ορίων της τραπεζικής πολιτικής και καθίσταται πολιτικόν , όταν μάλιστα ληφθή υπ' όψιν ότι διά της καταργήσεως την εν Ιονίοις νήσοις υποκ/των των Τραπεζών αι Ιόνιοι νήσοι θ' αποχωρηθούν βαθμιαίως της οικονομικής ζωής της υπόλοιπης Ελλάδος». *Υπουργείο Εξωτερικών , Αθήνα , Ιστορικό Αρχείο ,*

φορά που πιέζονταν , όπως στην περίπτωση της Ένωσης των Τραπεζών , η υποδουλωτική στάση τους δεν άφηνε κανένα περιθώριο επίλυσης σοβαρών ζητημάτων , όταν μάλιστα αυτά αποτελούσαν για τις αρχές Κατοχής βασική πολιτική επιλογή.⁷⁸

Με τις επεμβάσεις στη Δικαιοσύνη και με διαταγές διαμορφώνεται νέο Δικαστικό και Νομικό καθεστώς που αποξενώνει τις ελληνικές αρχές του νησιού από αυτές των Αθηνών.⁷⁹

Διαμαρτυρία για την εισαγωγή της Ιονικής δραχμής στα Ιόνια Νησιά , Αριθμ. Πρωτ. 96.

⁷⁸ Χαρακτηριστικό της δουλωτικής στάσης της δοσίλογης Κυβέρνησης είναι το σημείωμα που έστειλε ο Πρωθυπουργός Ιωάννης Ράλλης προς τον πληρεξούσιο της Ιταλίας για την Ελλάδα Pelegino Ghigi περί αναστολής της εφαρμογής της απόφασης περιορισμού του προσωπικού των Τραπεζών στα Ιόνια νησιά. Ο Ι. Ράλλης , ενώ γνώριζε την δημιουργηθείσα κατάσταση από τα υπομνήματα που του είχε στείλει ο Πρόεδρος των Τραπεζών , προς τον Ιταλό πληρεξούσιο , ισχυρίζεται ότι : «Η Κυβέρνησις δεν ευρίσκεται εν πλήρει γνώση των στοιχείων εξ ων εκρίθει ως επιβαλλόμενον το ως άνω μέτρον δια να κρίνη κατά πόσον τούτο δικαιολογείται εκ των περιστάσεων και είναι εις θέσιν ένεκα τούτου να εξετάσει εν τη ολότητά του το ζήτημα» και παρακάτω «... η Κυβέρνησις επιφυλάσσει να εκθέση τας απόψεις της εκτενέστερον...».

Υπουργείο Εξωτερικών , Αθήνα , Ιστορικό Αρχείο , 1943 , Φ.1. Περίληψις : Περί Αναστολής Εφαρμογής της Αποφάσεως Περιορισμού του Προσωπικού των εις τας Ιονίους Νήσους Υποκ/των των Τραπεζών , Αρ. Πρωτ. 2533.

⁷⁹ Ο Διοικητής Σκόπα με έγγραφό του προς τον Εισαγγελέα Λευκάδας στις 23 Μαΐου 1941 του διευκρινίζει ότι: «Εις απάντησιν του υπ' αριθ. 1559 εγγράφου υμών έχομεν την τιμήν να γνωρίσωμεν υμίν ότι το Υπουργείο Δικαιοσύνης ουδεμίαν δικαιοδοσίαν έχει επί των Δικαστικών αρχών της νήσου». *Ιστορικό Αρχείο Λευκάδας.*

Ο Καστίλια το Μάιο του 1942 με διαταγή επί της ουσίας ολοκληρώνει τον απομονωτισμό του νησιού από την υπόλοιπη Ελλάδα και ταυτοχρόνως ο πληθυσμός υπακούει πλέον μόνον στους νόμους και τις διαταγές που εκδίδουν οι ιταλικές δυνάμεις κατοχής. Η διαταγή του

Στη Λευκάδα επί κατοχής λειτούργησαν συνολικά 48 δημοτικά σχολεία και το Γυμνάσιο Λευκάδας.⁸⁰ Ο χώρος της εκπαίδευσης θεωρήθηκε ως κατάλληλος τομέας προπαγάνδας και αφελληνισμού.⁸¹ Τα σχολεία λειτούργησαν με Ιταλούς επιθεωρητές, με αλλαγή της επιγραφής των σχολείων, με τον υποχρεωτικό χαιρετισμό “Salutate Romanamente”, με συντεταγμένους μαθητές για να μάθουν την ιταλική γλώσσα και την ^{ήταν κωδικός των κωδικών} Colonia Marina, με την υποχρέωση να λένε αντί «Καλημέρα», “Bongiorno”⁸² στη δύσκολη στιγμή που πήγαιναν να πάρουν την ιταλική μπανιότα.⁸³

Καστίλια απευθύνεται προς όλους τους Δ/ντές Υπηρεσιών της Λευκάδας: «Προς αποφυγήν πάσης διαφόρου ερμηνείας και παντός ατόπου ανακοινούται ότι βάσει του περιεχομένου της διακηρύξεως του Αρχηγού Διοικητού των Δυνάμεων των δρωσών εις όλα τα μέτωπα, εις τας Ιονίους νήσους έχουν ισχύν και δέον να εφαρμόζονται μόνον και αποκλειστικώς οι Ελληνικοί νόμοι οι δημοσιευθέντες μέχρι της 29 Απριλίου παρελθόντος έτους και μετά την χρονολογίαν ταύτην τα διατάγματα, αι διαταγαί και οδηγίαι του Γραφείου Πολιτικών Υποθέσεων. Όθεν πάντες οι νόμοι ... της Ελληνικής Κυβερνήσεως ... δέον να μη εφαρμόζονται». *Ιστορικό Αρχείο Λευκάδας*.

⁸⁰Για το Γυμνάσιο Λευκάδας πρέπει να τονισθεί ότι δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα αυτό που αναφέρει η κ. Μ. Θανοπούλου στο βιβλίο της, ότι δηλαδή, στη Λευκάδα λειτούργουσε... Λύκειο. Γράφει συγκεκριμένα η κ. Θανοπούλου: «Ακολούθησαν και άλλες πράξεις που συνδέθηκαν με το Λύκειο Λευκάδας ...» όταν είναι γνωστό ότι την εποχή δεν υπήρχε Λύκειο ως βαθμίδα Εκπ/σης. *Μαρία Θανοπούλου, Η Προφορική Μνήμη του Πολέμου*, Αθήνα 2000, σ. 82.

⁸¹ Ν. Ζιάγκου, οπ., σσ. 286-292.

⁸² Γ. Λογοθέτη, οπ., σ. 20.

⁸³ Στη γραπτή μαρτυρία του ο Πέτρος Γρηγόρης αναφέρει ότι: «Έφεραν στο γυμνάσιο Ιταλό καθηγητή που δίδασκε την ιταλική γλώσσα και Ιταλό Δ/ντή - Γυμνασιάρχη. Ο πρώτος λεγόταν Amodeo και ήταν καλλιεργημένος άνθρωπος και μαλακός και δεν μας επίεσε. Φαίνεται πως η διοίκηση Καστίλια, φασίστας, παρακολουθούσε και δεν έμεινε ευχαριστημένη και γι' αυτό την άλλη χρονιά έφεραν ένα φασιστόμουτρο με πρόστυχη φάτσα ούτε θυμάμαι πως το έλεγαν. Αυτός

Η ιταλική προπαγάνδα στα σχολεία ήταν μελετημένη προσεκτικά γιατί φοβότανε την αντίδραση του χώρου , ιδίως των μαθητών του Γυμνασίου Λευκάδας⁸⁴ που έπαιξε σημαντικό ρόλο σε όλη την περίοδο της Κατοχής.⁸⁵

μας υποχρέωνε να κάνουμε ένα μόνο διάλειμμα για όλες τις 5-6 ώρες διδασκαλίας». Πέτρον Γρηγόρη , Λειτουργία του Γυμνασίου Λευκάδας κατά τα Χρόνια της Κατοχής ,16-2-1978. Ανέκδοτο Χειρόγραφο.

Φαίνεται πως στη μνήμη του Π. Γρηγόρη είναι αποτυπωμένη – φυσιολογικά – η «πρόστυχη φάτσα» και το «φασιστόμουτρο» γι' αυτό και θυμάται τον Amodeo Gaetano ως πρώτο , που ήταν μέλος του φασιστικού κόμματος και αντικατέστησε το 1942 τον Albanese που , γενικά κρίνοντάς τον , ήταν μετριοπαθής όπως αυτό βεβαιώνεται από τη σχετική με το θέμα βιβλιογραφία αλλά και τις μαρτυρίες ανθρώπων της εποχής.

Επίσης ο Χαράλαμπος Περδικάρης αναφέρει ότι ο αντικαταστάτης του Albanese , ο Amodeo Gaetano «φανατισμένος ρασίστας από τις πρώτες μέρες έδωσε δείγματα των προθέσεών του. Άρχισε αμέσως να βάζει σε εφαρμογή μέτρα φασιστικοποίησης και διάβρωσης της Εθνικής συνείδησης των μαθητών. Επέβαλε το φασιστικό χαιρετισμό μέσα στο σχολείο (Salutate Romanamente) , ... εισήγαγε φασιστικό εορτολόγιο καταργώντας το Ελληνικό , τροποποίησε το ωρολόγιο πρόγραμμα και έκανε πρωτεύον μάθημα την ιταλική γλώσσα». Χαράλαμπος Περδικάρης , Αναμνήσεις , Ότι Απόμεινε στη Μνήμη από τα Μαύρα Χρόνια της Κατοχής... Ανέκδοτο Χειρόγραφο.

Για τις προθέσεις και τους σκοπούς των ιταλικών δυνάμεων κατοχής και τις μελετημένες κινήσεις που έκαναν για να μη προκαλέσουν την αντίδραση της μαθητιώσας νεολαίας , ο Σπ. Βλάχος λέει: «Οι Ιταλοί κατά τις 25 του Μάρτη είχαν λάβει τα μέτρα τους γιατί φοβόταν εκδηλώσεις από τους μαθητές κι επόμενο ήταν να διακόψουν τα μαθήματα μια εβδομάδα προ τις 25 Μαρτίου για να πάνε οι μαθητές στα χωριά». Σπύρου Βλάχου – Λιάπη , Εξάνθεια , Πληροφορίες Ανέκδοτο Χειρόγραφο.

⁸⁴ Ο Ζ. Κουτσαύτης αναφορικά με την εκπαίδευση ισχυρίζεται ότι υπήρχε σατανικό σχέδιο της Ιταλοκρατίας γι' αυτό , λέει , και έχουμε δύο περιόδους , η πρώτη της μετριοπάθειας (Albanese) , «των μειδιαμάτων» που αποσκοπούσε στην «προοδευτική διάβρωση» του χώρου της Παιδείας , και η δεύτερη των πέσεων και των διωγμών (Gaetano). Όμως δε φαίνεται να υπήρχε τέτοιο οργανωμένο σχέδιο. Απλά ο πρώτος επόπτης ήταν μετριοπαθής και ως εκ τούτου είχε τις ανάλογες ευαισθησίες των μετριοπαθών , ο δε δεύτερος ήταν μέλος του φασιστικού κόμματος. Εξ άλλου όπως ο ίδιος ο Κουτσαύτης αναφέρει:

Το νέο καθεστώς της ιταλικής κατοχής με τα νέα θεσμικά μέτρα—οικονομικός αποκλεισμός—απομονωτισμός του νησιού, η ληστεία των προϊόντων, το νομισματικό και διοικητικό σύστημα, τα μέτρα αφελληνισμού, η καταπίεση και τα στρατοδικεία—δημιούργησε μια μορφή διοικητικής εξουσίας χωρίς νομοθετική και εκτελεστική αρχή όπου όλα εκπορεύονται και καθοδηγούνται από τη Ρώμη μέσω των επιμέρους διοικητικών οργάνων που ευρίσκονται υπό τον Ανώτερο Διοικητή των Ιονίων Νήσων Πιέρο Παρίνι.⁸⁶

Δίπλα στο φασιστικό-επεκτατικό ιταλικό καθεστώς, λειτουργούσε και συνεργάζονταν με τον κατακτητή το ντόπιο αρχοντολόι, η οικονομική ολιγαρχία του νησιού με τα εμποροτοκογλυφικά της κέντρα και με κύριους εκπροσώπους τους τεταρταυγουστιανούς οπαδούς και ιδεολόγους του Μεταξά⁸⁷ «τα λείψανα των στελεχών της νεολαίας του

«...ίσως οφείλονταν στην ήπια πολιτική του Καστίλια και στο γεγονός ότι δεν υπήρχαν άλλα εκπαιδευτήρια στην πόλη». *Z. Κουτσαύτης*, οπ., σσ.158-159.

⁸⁵ Για τη μαθητική ζωή και το Γυμνάσιο Λευκάδας και τους άξιους καθηγητές «που ελάμπρυναν με το ήθος και τη μεγάλη τους μόρφωση την περίοδο εκείνη», βλέπε *Σμύρνη Μαραγκού*, οπ., σσ. 65-69.

⁸⁶ Σε κύριο άρθρο της η Εφημ. ΛΕΥΤΕΡΙΑ και με τίτλο: «Σκοπός τους η Ληστεία» μεταξύ των άλλων γράφει: «Έχουμε σπουδάσει βαθειά τη φασιστική... ιδεολογία και μπορούμε εύκολα να καταλάβουμε ποιος είναι ο πραγματικός σκοπός των γερμανοιταλικών επιχειρήσεων...». Εφ. «ΛΕΥΤΕΡΙΑ», Όργανο της Περιφ. Επιτρ. Δ. Στεράς Ελλάδας του ΕΑΜ, 20 Μαΐου 1943, αρ. φ. 12. Επίσης *Z. Κουτσαύτη*, οπ., σσ. 30-34.

⁸⁷ «Σκοτεινούς και καταχθόνιους» τους χαρακτηρίζει η Σμύρνη Μαραγκού, «αιώνιους νεκροθάφτες» που «όχι μόνον δεν έμειναν αδιάφοροι, αλλά δεν στάθηκαν και στο ύψος των στιγμών». Αυτοί είναι: «Οι παλιοί γερμανόφιλοι και οπαδοί της τετάρτης Αυγούστου...». Η έλλειψη ηθικών φραγμών τους οδήγούσε στη χρησιμοποίηση

Ιωάννου Μεταξά , εκπροσωπούμενα κυρίως υπό του Κων/νου Βαγενά , δικηγόρου... και του Αγγέλου Συκιώτη , εφέδρου λοχίου όστις είναι και ο νυν αρχηγός του ΕΔΕΣ Λευκάδος».⁸⁸

Η εταιρία «Βινάρια» που ίδρυσαν οι έμποροι κρασιών ήταν πηγή μίσους κατά του λαού από τον οποίο η οικονομική ολιγαρχία του νησιού απομυζούσε τον ιδρώτα της φτώχειας , ιδίως του αγροτικού πληθυσμού.⁸⁹ Ο Σπύρος Π. Φίλιππας (Πανάγος) που επί Γερμανικής Κατοχής ήταν Έπαρχος Λευκάδας και κατηγορήθηκε ως συνεργάτης των Ιταλών και των Γερμανών στο Ειδικό Δικαστήριο Δοσιλόγων από τον Δ. Γιαννουλάτο , Πρόεδρο της Κοινότητας Λευκάδας επί Ιταλικής Κατοχής μέχρι το 1943 και κύριο μέτοχο και ιδρυτή της Βιναρίας , αναφέρει τα ακόλουθα για τη δράση του κατηγορού του Δ. Γιαννουλάτου σε υπόμνημά του προς τον Ανακριτή :

οποιοδήποτε μέσου αρκεί να πετύχουν το δικό τους σκοπό. «Αυτός είναι ένας σκληρός νόμος στα χέρια σκληρών ανθρώπων» που η Σμύρνης Μαραγκού αμφιβάλει «αν κοινωνιολόγοι μπορούν να τον συλλάβουν και να τον ερμηνεύσουν». *Σμύρνης Μαραγκού* , οπ. , σσ. 189-190.

Στο ίδιο πνεύμα κινείται και ο Ζ. Κουτσαύτης όπου ευθέως χαρακτηρίζει το αρχοντολόι και τους αστούς της Λευκάδας ως δοσίλογα πρόσωπα , πολιτικά , οικονομικά και αντιλαϊκά στοιχεία «που συνεργάστηκαν κρυφά στην αρχή με τους Ιταλούς και αργότερα ανοιχτά με τους Γερμανούς». *Ζ. Κουτσαύτης* , οπ. , σ. 81.

⁸⁸ *Σπύρου Π. Φίλιππα (Πανάγου)* , Επάρχου Λευκάδος , *Οι δοσίλογοι της Λευκάδας* , Εθνική Αντίσταση , Συλλογή 28 , Αύγουστος 1981 , σ. 187.

⁸⁹ Ο Καθηγητής Ι. Θ. Μαλακάσης , σε μια άκρως επιστημονικά θεμελιωμένη σύνθεση στοιχείων και πηγών , τους αναφέρει ως «ετερόκλητες» και «αντικοινωνικές ομάδες» , *Ι. Θ. Μαλακάση* , *Λευκάδα , Η Ανατολή ...* , οπ. , σσ. 28-29.

«Την ιδίαν εποχήν του γενικού πένθους και της καταστροφής , την εποχήν της διώξεως των Ελλήνων , ανεξαρτήτως πολιτικής αποχρώσεως - δεν υπήρχεν τότε πολιτική , υπήρχε Ελλάς – μεθ' ων επληρώθησαν αι φυλακαί και τα όρη , ο μηνυτής μου και οι φίλοι του που με κατηγορούν , επλούτιζαν. Ο ίδιος (ο Γιαννουλάτος : η σημείωση δική μου) ήτο πρόεδρος της Κοινότητος Λευκάδος και μεταβληθείς εις οικονομικόν και πολιτικόν , ίσως σύμβουλον του Ιταλού Διοικητή Κάρλο Καστίλια , ίδρυσεν την εποχήν της καταστροφής των Ελληνικών περιουσιών , αυτός ο εις μετρίαν , εις σχεδόν ασήμαντον οικονομικήν κατάστασιν διατελών προπολεμικώς , οινοποιητικήν εταιρείαν εις την οποίαν έδωσε το Ιταλικόν όνομα «Βινάρια». Οι συνέταιροι της «Βινάρια» ήσαν προπολεμικώς πάμπτωχοι , σήμεραν είναι πλουσιώτατοι και αφού διεβίωσαν πλουσιοπαρόχως κατά την περίοδον της εχθρικής κατοχής. Εις την εφημερίδα των Ιονίων Νήσων εδημοσιεύθη και φιλοϊταλικός λόγος του μηνυτού μου... ».⁹⁰

Ο θρυλικός καπετάνιος του ΕΛΑΣ Λευκάδας Γιαννούλης αναλύει και παρουσιάζει τη συνεργασία Γιαννουλάτου με τις Ιταλικές κατοχικές εξουσίες :

«Για να δήτε πόσο στενές ήταν οι σχέσεις ιταλών και των εδώ Ελληνικών αρχών σας ανέφερα το πιο κάτω περιστατικό. Όταν εκήδευαν τους σκοτομένους ιταλούς ο κ. Γιαννουλάτος δήμαρχος διέταξε όλα τα μαγαζιά και τα σπίτια να είναι κλειστά. Υποχρέωνε την μουσικήν να ακολουθήσει την κηδεία και ο ίδιος συνόδεψε τους διοικητάς Καστίλια Γκρόσι

⁹⁰ Σπ. Π. Φίλιππα , Λευκάδα 12 / 4 / 46 , Υπόμνημα προς τον Ανακριτήν.

ως στην Φραγκόκλησα όπου και κατέθεσε στέφανο στους νεκρούς. Αυτοί είναι οι σημερινοί πατριώτες...».⁹¹

Ο Ζ. Κουτσαύτης τα θεωρεί πρόσωπα «όντας καταδικασμένα στη συνείδηση του λαού για τη δοσιλογική δράση τους επί Ιταλών...». Και συνεχίζει κατανομάζοντάς τους: «Πολιτικός καθοδηγητής όλων αυτών των ατάκτων ήταν ο Κατωπόδης από το Βουρνικά και στρατιωτικός αρχηγός ο Διονύσιος Ζαμπέλης. Κεντρική καθοδήγησή τους ήταν ο Ναυπηγός Β. Φραγκούλης , ο έμπορος Γιαννουλάτος , ο Δικηγόρος Βαγενάς , ο γιατρός Μελάς και ο έμπορος Τσουκνίδας από τη χώρα της Λευκάδας. Η κίνηση των κατσαπλιάδων ενισχυότανε ακόμα από τους εμπόρους της Βασιλικής , του Αγίου Πέτρου , του Βλυχού και από τους μεγαλοκτηματίες της Ν. Λευκάδας».⁹²

Σε μια προγενέστερη του υπομνήματος αναφορά⁹³ προς την Ε.Π. Κεφαλλονιάς ο ίδιος ο Πανάγος σκιαγραφεί και αποκαλύπτει τους υπεύθυνους της πολιτικής παρακμής στη Λευκάδα , εκείνους που είχαν σχέση με την πολιτική

⁹¹ Πάνος Γιαννούλης , Από τα Μαύρα Χρόνια της Σκλαβιάς – 1941 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο στο οποίο διατηρήθηκε η αρχική του ορθογραφία).

⁹² Ζ. Κουτσαύτη , *οπ.* , σσ. 81 , 339-340.

⁹³ Ο Καθηγητής Ι. Μαλακάσης χαρακτηρίζει την αναφορά Πανάγου «ανατομική» και «ηρωική για τις συνθήκες της εποχής προσπάθεια να σκιαγραφηθεί η δυναμικότητα της ιστορικής εκείνης περιόδου». *Ι. Θ. Μαλακάση* , *οπ.* , σ. 27.

Ο Ζ. Κουτσαύτης αναφέρεται και μάλιστα διεξοδικά , στην αναφορά Πανάγου. Ζ. Κουτσαύτης , *οπ.* , σσ. , 86-87 , 222-223 , 339-340.

κατάσταση στο νησί και συνεργάστηκαν με τον κατακτητή σε βάρος του λαού αποκομίζοντας έτσι οικονομικά και πολιτικά οφέλη και προκλητικά αδιαφορώντας για τις προσπάθειες των Ιταλών να προσαρτήσουν τα Ιόνια νησιά με περιοριστικά μέτρα καταπίεσης και αφελληνισμού των.⁹⁴

Ο Παπαστάθης – Κτενάς αναφέρει ότι είχε δακτυλογραφημένο το κείμενο της αναφοράς ένα χρόνο πριν δημοσιευθεί στο περ. «Εθνική Αντίσταση». Γράφει:

*«Για μία ακόμη επιβεβαίωση της συνεργασίας, των Ράλληδων με τους Γερμανο-Βέρηδες, σ' αυτή τη μάχη, και για το όργιο που επακολούθησε, παραθέτω απόσπασμα από δακτυλογραφημένο κείμενο του Σπύρου Φίλιππα (Πανάγου). Ο Σπύρος Φίλιππας, δημοσιογράφος και Έπαρχος Λευκάδας την περίοδο εκείνη που διαδραματίστηκαν τα γεγονότα που αναφέραμε, με την απελευθέρωση, επωφελούμενος τον ερχομό του Μακκά στη Λευκάδα, έφυγε μαζί του στην Κεφαλλονιά για να γλιτώσει τη ζωή του που κινδύνευε, όπως γράφει σ' αυτό το ίδιο κείμενο. Εκεί γράφει τις εντοπώσεις του για τη Λευκάδα από την άφιξη των Ιταλών ως την απελευθέρωση. Αναφέρεται, με λεπτομέρεια και ονομαστικά για τους συνεργάτες των Ιταλών και των Γερμανών. Στο απόσπασμα που παραθέτω αναφέρεται στη μάχη αυτή».*⁹⁵

Αντιστασιακή και ^{υποβιμω}κατ' ~~επέκταση~~ ^{στην} αντεθνική ^{για} η στάση του Μητροπολίτη ^{ηρωικών μετ' Ιθύνει} Δωρόθεου που, αντί να συνεγείρει και τονώσει το ηθικό του θρησκευόμενου πληρώματός του, κάτι που με ηρωισμό και αυτοθυσία έκανε ο Παπαστάθης-Κτενάς, προσπαθούσε – χρησιμοποιώντας δούρειο ίππο τη θεία

⁹⁴ Σπύρου Π. Φίλιππα (Πανάγου), Οι δοσίλογοι της Λευκάδας (Βλέπε Παράρτημα).

⁹⁵ Κτενάς Ευστάθιος (Παπαστάθης), οπ., σ. 40.

πρόνοια - να αποπροσανατολίσει το ενδιαφέρον και αποκοιμίσει τη συνείδηση του πληθυσμού προτρέποντάς τον με εγκύκλιο να μην ενδιαφέρεται ούτε να ακούει τι γίνεται γύρω του.⁹⁶

Τη συμμόρφωση των πολιτών προς τας απαγορευτικές διατάξεις που εξέδιδαν οι ιταλικές αρχές προτρέπει και ο έτερος Μητροπολίτης Κεφαλλονιάς προς τους «ευσεβείς Χριστιανούς».⁹⁷

⁹⁶ Η εγκύκλιος του Μητροπολίτη Λευκάδας και Ιθάκης Δωρόθεου είναι διαφωτιστική. Απευθυνόμενος προς τους ιερείς και το λαό της Μητροπόλεως γράφει: «Οφείλομεν να ευχαριστώμεν τῷ Θεῷ ἐν παντί, να ἔχωμεν πίστιν ἀκράδαντον καὶ ἐλπίδα ἀκαταίσχυντον εἰς τὴν Θεῖαν Αὐτοῦ Πρόνοιαν, εἰς πάντα τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς ἡμῶν, διότι ὅταν τὰ πάντα ἐμπιστευόμεθα εἰς τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν καὶ ἕκαστος περιμένει με υπομονὴν τὸ τέλος τῆς δοκιμασίας, τότε ἀναμφιβόλως τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι πάντοτε καλόν». Στὴ συνέχεια προτρέπει: «Ἐπὶ τῇ ευκαιρίᾳ προτρεπόμεθα πατρικῶς τοὺς πάντας νὰ ἀπασχολῶνται καθημερινῶς εἰς τὰς ἐργασίας αὐτῶν μετὰ ζήλου...» καὶ καλεῖ τὸ πλήρωμα «μὴ ζητεῖτε νὰ μανθάνεται πολλὰ νέα. Ὅσα λιγώτερα γνωρίζει κανεὶς ἀπὸ ὅσα συμβαίνουν εἰς τὸν κόσμον, τόσο ὀλιγώτερον θὰ αἰσθάνεται ταραχὴν καὶ στενοχωρίαν» καὶ ἀγνοώντας τὴν πείνα τοῦ λαοῦ, τὴν καταπίεση, τὴς φυλακίσεις, τὸν οικονομικὸ ἀποκλεισμό τοῦ νησιοῦ, τὴν καταλήστευση καὶ ἐκμετάλλευση τῶν προϊόντων παρακλητικὰ συμβουλεύει: «Ἡ τελευταία σύστασις καὶ θερμὴ παράκλησις ἣν ἔχομεν ν' ἀπευθύνωμεν πρὸς υμᾶς ... εἶναι νὰ ζήσωμεν» -ὅταν ὅλα τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά καὶ ἡ τυραννία - «βίον ἀγνόν, δίκαιον, εὐκρινή, φιλάνθρωπον, θεάρεστον... ἐλπίζομεν ὅτι πάντας θέλετε ἐκτελέση τὰς πατρικὰς ἡμῶν νοθεσίας, ἵνα χαιρόμεθα διὰ τὴν υἱκὴν στοργὴν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς ἡμᾶς τὸν πνευματικὸν υμῶν Πατέρα καὶ Ποιμενάρχην...». *Ι.Μ. Λευκάδος καὶ Ιθάκης, Εγκύκλιος, Λευκάδα, 4 Νοεμβρίου 1941, Αριθ. Πρωτ. 657.*

⁹⁷ «Κατ' ἀνακοίνωσιν τῶν Ἰταλικῶν Ἀρχῶν ἀπὸ ὥρας 10 ἐσπερινῆς μέχρι τῆς 6 πρωινῆς ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς ἡ κυκλοφορία τῶν πολιτῶν εἰς τὰς ὁδοὺς ἐξαιρουμένων τῶν ἱατρῶν δι' ἐκτάκτους ἀνάγκας. Ἀπὸ δε τῆς 7^{ης} μμ. μέχρι τῆς 6.30 πρωινῆς ἐπιβάλλεται πλήρης συσκότισις τῶν φῶτων.

Ἐπειδὴ πας παραβάτης ὑπόκειται εἰς ποινὰς αὐστηρὰς, συνιστῶμεν θερμῶς εἰς πάντας τοὺς χριστιανούς ὅπως συμμορφωθῶσι

Παράλληλα με προκηρύξεις και διαγγέλματα οι δοσίλογες κυβερνήσεις καλούσαν απελπισμένα το λαό προσπαθώντας να τον πείσουν ότι, μετά την Κατάληψη των Αθηνών από τους Γερμανούς, δεν μπορεί να συνεχισθεί ο αγώνας⁹⁸ και ότι «*Η Κυβέρνησις που ετράπη εις φυγήν ουδέν δικαίωμα έχει να απαιτεί από τον Ελληνικόν Λαόν Θυσίας αι οποίαι ισοδυναμούν με σφαγιασμόν και αυτοκτονίαν*».⁹⁹

Επίσης σε διάγγελμά του ο δοσίλογος Πρωθυπουργός Τσολάκογλου εκφράζει αισθήματα ευγνωμοσύνης προς τις κυβερνήσεις του Άξονα και τις εδώ αρχές κατοχής και συνιστά νομιμοφροσύνη και αξιοπρέπεια...¹⁰⁰ Στο ίδιο

ακριβώς προς τας διαταγὰς ταύτας». *Ανέκδοτο Αρχείο Ι. Μ. Κεφαλλονιάς*, Εγκύκλιος, Αργοστόλι 20 Νοεμβρίου 1941, Αρ. Πρωτ. 647.

⁹⁸ «Η σκληρή πραγματικότητα είναι, ότι μετά την κατάληψιν των Αθηνών από του Γερμανικού στρατού ... δεν δύναται να γίνει ουδείς πλέον λόγος περί συνεχίσεως του αγώνος». *Υπουργείο Εσωτερικών – Βιβλιοθήκη*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως, Γ. Τσολάκογλου, Προκήρυξις, Αθήναι 29-4-1941, τεύχος 1^ο Αρ. φ. 146.

⁹⁹ Ο Αλ. Μαζαράκης σχολιάζοντας την παραπάνω προκήρυξη του Τσολάκογλου γράφει: «Σήμερον ηγγέλθει ο σχηματισμός κυβερνήσεως από τους συνθηκολογήσαντες στρατηγούς: Τσολάκογλου, Δεμέστιχαν, Μπάκον, Μουτούσην, Κατσιμήτρον και τους γνωστούς γερμανοφίλους Λούβαρην, Λογοθετόπουλον... Το περίεργον είναι ότι ο στρατηγός Τσολάκογλου εις την προκήρυξίν του προς τον λαόν αρχίζει: οι υπεύθυνοι της εθνικής συμφοράς έφυγαν... Κυβέρνησις που ετράπη εις φυγήν... κτλ. Αλλά ποίοι είναι αυτοί οι υπεύθυνοι; Όχι βέβαια ο Τσουδερός. Αλλά τότε ο βασιλεύς; Αλλ' έως χθές οι ανωτέρω στρατηγοί ήσαν φίλοι του βασιλέως και ως εκ τούτου έδρασαν καθ' όλην την παρελθούσαν 25ετίαν». *Αλ. Μαζαράκης, Απομνημονεύματα*, σπ., σ. 614.

¹⁰⁰ «Θα ήτο παράληψις εάν τη στιγμήν ταύτην δεν εξέφραζα αίσθημα ευγνωμοσύνης προς τας κυβερνήσεις του Άξονος και τας ενταύθα Αρχάς Κατοχής... ηνωμένοι νομιμόφρονες και αξιοπρεπείς...». *Υπουργείο Εσωτερικών*, σπ., Αθήναι 1-12-1942, Αρ. φ. 305.

πνεύμα κινείται και το διάγγελμα του Λογοθετόπουλου προτρέποντας πλήρη και απόλυτο πειθαρχία.¹⁰¹

Στη ζοφερή πραγματικότητα ο λαός του νησιού βρήκε διεξόδους αντίστασης και αντιμετώπισης της κατάστασης¹⁰² αφηφώντας τις απαγορεύσεις, τους κινδύνους και τις συνέπειες που για πολλούς ήταν σκληρές υποφέροντας μαρτυρικά τα στρατοδικεία και τις φυλακίσεις. Η αναφορά δε του διευθύνοντος υποδιευθυντή του Γυμνασίου Λευκάδας - που απετέλεσε ισχυρό χώρο αντίστασης από μαθητές και καθηγητές στη φασιστική ιταλική εισβολή - προς το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων φανερώνει την αξιοπρεπή, γενναία και τίμια στάση του λαού απέναντι στο διασυρμό και τις στερήσεις.¹⁰³

¹⁰¹ «... Το καθήκον αυτό είναι η πλήρης και απόλυτος πειθαρχία. Πειθαρχία προς τα κελεύσματα εκείνων οίτινες φέρουν σήμερα όλες τις ευθύνες, προς την Κυβέρνηση και τα όργανα αυτής». *Υπουργείο Εσωτερικών*, οπ., Αθήναι 2-12-1942, Αρ. φ. 307.

¹⁰² Παραστατικά η Μαραγκού γράφει: «Το μυαλό του κόσμου δούλευε πολύ κι έδινε ανάλογες λύσεις στα προβλήματά του». *Σμύρνης Μαραγκού*, οπ., σ. 17.

¹⁰³ Η αναφορά, κάνει λόγο στην αθλιέστατη κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι εκπαιδευτικοί και οι δημόσιοι υπάλληλοι του νησιού που οδήγησε στο θάνατο το Νικόδημο αλλά και τους άλλους δημόσιους υπαλλήλους του νησιού, τονίζει: «Να παραμείνωμεν εις τας θέσεις μας αξιοπρεπείς υπηρετάι του καθήκοντος, αναμένοντες τον εκ πείνης και των στερήσεων βέβαιον θάνατον ημών και των τέκνων μας; Να εγκαταλείψωμεν τας θέσεις μας και να ζητήσωμεν εις άλλα επαγγέλματα τον άρτον των τέκνων μας; Αλλ' ο διασυρμός και η καπηλεία των αξιωμάτων μας είναι αναξιοπρέπεια και ατιμία. Η εγκατάλειψις των θέσεών μας υπό τας σημερινάς συνθήκας είναι προδοσία και λιποταξία...». *Ιστορικό Αρχείο Λευκάδας*: Αναφορά, Λευκάδα, 28-6-1943, Αρ. Πρωτ. 19.

ΚΕΦ. ΙΙΙ

Ο ΕΔΕΣ Λευκάδας

Η οργάνωση του ΕΔΕΣ σύμφωνα με Αγγλικές και Αμερικανικές αρχειακές πηγές υπήρξε δημιούργημα των Αγγλικών Υπηρεσιών.¹⁰⁴

Σε απόρρητη αναφορά του State Department επιβεβαιώνεται ο πρωταρχικός και καθοριστικός ρόλος των Βρετανών στην ίδρυση του ΕΔΕΣ:

*“In 1942 , according to a credible source , a British agent who had twice given Zervas money to operate a guerilla band was able to induce Zervas to move only by threatening to inform the Germans that Zervas was in the pay of British”.*¹⁰⁵

Ακόμη , μελέτη του State Department αναφέρει ότι :

“As soon as it became apparent that EAM would make a bid for a considerable voice in Greek political affairs , the British began to encourage and recruit groups that would oppose them then or later. Some measure of British support and encouragement was extended to all of

¹⁰⁴ John Malakasses , The British Diplomacy on Greece 1943-1944 , Ιωάννινα 1981 , p. 292. Βλέπε επίσης του ίδιου : Zervas' Ousting from the Government in 1947 by the Americans because of his Alleged Collaboration with the Germans. Ανάτυπο από τη «Δωδώνη» , εκδ. Παν/μίου Ιωαννίνων , Ιωάννινα 1982.

¹⁰⁵ National Archives of the United States : Department of State , R & A Reports , N. 2818 , British Policy Toward Greece 1941-1944 , σ. 13.

the non-EAM organizations mentioned above , not excluding the Quisling Security Battalions”.¹⁰⁶

Επίσης έκθεση του Ουάλλας , ειδικού απεσταλμένου του Φόρειν Όφφισ στις ανταρτικές οργανώσεις , προς τον πρεσβευτή Λίππερ αναφέρει ότι ο Ζέρβας «όχι μόνο είναι δικό μας δημιούργημα αλλά παραμένει και όργανό μας».¹⁰⁷

Οι παραπάνω πηγές απόλυτα στηρίζουν τη θέση του Υποναύαρχου Αλεξ. Γ. Λεβίδη , που είχε πολυποίκιλη δραστηριότητα κατά τη διάρκεια της κατοχής , για το ρόλο των εξωελληνικών παραγόντων στην ίδρυση του ΕΔΕΣ.

Ο Λεβίδης , του οποίου το αρχείο χρησιμοποίησα , διατυπώνει διάφορες υποθέσεις για την αρχική προτίμηση του SOE προς τον Ζέρβα και προς το ΕΑΜ. Η πιθανότερη για το Λεβίδη είναι ότι ο Ζέρβας – ο οποίος , πριν από τα τέλη του 1941 , είχε έλθει σε επαφή με το Κάιρο «μέσω του πομπού των ανθυποπλοιάρχων Κουτσογιαννοπούλου και Μπαρδοπούλου (οργάνωση «Προμηθεύς) που τους είχε παραδοθεί από την Intelligence προ της εκκένωσης της Ελλάδος από τα Αγγλικά Στρατεύματα» - κρυφά από το Λεβίδη και τους υπολοίπους , δεν είχε κατηγορηματικά αποκλείσει από την αρχή την ενδεχόμενη συνεργασία του με

¹⁰⁶ *National Archives of the United States* : Department of State , R & A Study , N. 2818 , British Policy Toward Greece 1941-1944 , p. 17.

¹⁰⁷ *F.O.* 371/4362 , R 14686 , Έκθεση του Ουάλλας στον Λίππερ , 15 Αυγούστου 1944.

το ΕΑΜ. Για το λόγο αυτό το SOE επέλεξε το Ζέρβα για την οργάνωση αντάρτικου.¹⁰⁸

Τελικά φαίνεται ότι , η οργάνωση «Προμηθεύς» , εκβιαστικά εξώθησε το Ζέρβα για την έξοδό του στο βουνό γιατί , παρά τις αρχικές συνεννοήσεις και υποσχέσεις του , καθυστέρουσε να την πραγματοποιήσει με διάφορες προφάσεις.¹⁰⁹

Στη Λευκάδα το ΕΔΕΣ δεν δραστηριοποιείται ούτε υπάρχει ουσιαστικά σαν αντιστασιακή οργάνωση.¹¹⁰ Υπήρξε μόνο ως άτυπη επιτροπή και λειτούργησε , όχι για να κάνει αντίσταση στις δυνάμεις κατοχής , αλλά ως επιτροπή την καθοδήγηση της οποίας είχαν γνωστοί παράγοντες του αρχοντολογίου και της οικονομικής ολιγαρχίας του νησιού.

¹⁰⁸ Αρχείο *Αλεξ. Γ. Λεβίδη* , Υποναύαρχου , Το ξεκίνημα του αντάρτικου (Ανέκδοτο)

¹⁰⁹ Βλέπε : *N. Α. Πετρόπουλου* , Αναμνήσεις και Σκέψεις ενός Παλαιού Ναυτικού , Αθήνα 1972 , σσ. 12-16.

Για το ίδιο θέμα ο Ι. Χόνδρος αναφέρει ότι ο Ζέρβας πήρε από τους Άγγλους 24.000 λίρες , ο δε Woodhouse , που χρησιμοποιεί ως πηγή του το SOE , επιβεβαιώνει το ανωτέρω λέγοντας ότι ο Ζέρβας πήρε τις λίρες τον Ιούλιο του 1942 , δηλαδή πριν αρχίσει τη δράση του. Βλέπε : *John Hondros* , Occupation and Resistance , The Greek Agony 1941-1944 , New York 1983 , p. 105 και *C. M. Woodhouse* , Το ΕΑΜ και η σχέση του με τη Βρετανία , Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950 , Ένα Έθνος σε κρίση , Αθήνα 1984 , σ. 154.

¹¹⁰ Για τον ΕΔΕΣ και τη δράση του στην Ήπειρο και στις γειτονικές περιοχές βλέπε : *Αθανάσιο Φλιτούρη* , Το Αντάρτικο του ΕΔΕΣ στην Ήπειρο , Στόχοι , Δράση και Αποτελέσματα , Διδακτορική Διατριβή , Παν/μιο Ιωαννίνων , Ιωάννινα 1998 που έγινε υπό την επίβλεψη του Καθηγητή Ι. Θ. Μαλακάση.

Για τον ΕΔΕΣ βλέπε επίσης : *Αρχείο Αλεξ. Παπαδόπουλου* που μελέτησα , το σχετικά με το θέμα μου μέρος , παρουσία του κ. Φλιτούρη στο γραφείο του.

Για τη συγκρότηση της επιτροπής του «ΕΔΕΣ»
Λευκάδας ο Πανάγος στην αναφορά του γράφει :

*«Τα υλικά εξ ων κατεσκευάσθη το Ε.Δ.Ε.Σ.
Λευκάδος ήσαν διάφορα:*

*1.- Μερικοί αξιωματικοί εισελθόντες εις Λευκάδα
μετά την Ιταλικήν κατάρευσιν εξ Ακαρνανίας , όπου
διέμενον κρυπτόμενοι ίνα αποφύγωσι την σύλληψιν
υπό των Ιταλών , και αρνούμενοι πάσαν υπηρεσίαν εις
τα διάφορα εθνικιστικά ή Εαμικά μόνιμα τμήματα τα
δρώντα εις διαφόρους περιοχάς της Ελλάδας. Μεταξύ
των Αξ/κών τούτων ήτο και ο μόνιμος υπολ/γός Διον.
Ζαμπέλης , όστις διέμενε από της εισόδου αυτού εις
Λευκάδα εις το χωρίον Μαραντοχώριον κείμενον εις
την νότιαν περιοχήν της νήσου.*

*2.- Τα λείψανα των στελεχών της νεολαίας του
Ιωάννου Μεταξά , εκπροσωπούμενα κυρίως υπό του
Κων/τίνου Βαγενά , δικηγόρου , εφέδρου αξιωματικού-
υπολοχαγού , διατελέσαντος συνταγματάρχου αρχηγού
της νεολαίας Λευκάδος και του Αγγέλου Συκιώτη ,
εφέδρου λοχίου όστις είναι και ο νυν αρχηγός του
Ε.Δ.Ε.Σ. Λευκάδος.*

*3.- Διάφορα εγκληματικά στοιχεία της πόλεως και
της υπαίθρου , τα οποία προσεταιρίσθη το Ε.Δ.Ε.Σ. ως
δυναμικά.*

*Τοιαύτα ήτο η σύνθεση του Ε.Δ.Ε.Σ. Λευκάδος ,
τελούντος υπό την υψηλήν καθοδήγησιν , ανωτέρας ,
ούτως ειπείν , ατμοσφαιρας , εις την οποίαν
διακρίνομεν τον επίσκοπον Λευκάδος και Ιθάκης
Δωρόθεον , τον γερμανομαθή μεγαλοκτηματίαν και
ναυπηγόν του πολεμικού ναυτικού Βασίλειον
Φραγκούλην και τον Λευκάδιον εισαγγελέα Λευκάδος
Χριστόφορον Λάζαρην , εις τον οποίον οφείλεται η
καταδίωξις και οι προφυλακισμοί κατά τους
αξιοπρεπεστάτου και πραγματικού έλληνοσ πρωτοδίκου
και προεδρεύοντος του πρωτοδικείου Λευκάδος
Γεωργίου Θεοδοσοπούλου , καθ' όσον απεκάλυπεν εις*

τον οπλαρχηγόν Πάνον Βέρην ότι ο Γεώργιος Θεοδοσόπουλος ωμίλησεν μετά χαράς δια τον θάνατον εγκληματικού ραλλικού στοιχείου. Συνδετικός κρίκος της ανωτέρας ταύτης ατμόσφαιρας και της οργανώσεως του Ε.Δ.Ε.Σ. ήτο ο Δημήτριος Γιαννουλάτος , όστις ήτο μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της οργανώσεως».¹¹¹

Στη Λευκάδα ουδέποτε ο «ΕΔΕΣ» συνέδεσε την ύπαρξη και τη δράση του με την έννοια του εθνικού αγώνα. Ο Κομνηνός Πυρομάγλου αναφέρει ότι , γενικά , ο ΕΔΕΣ δεν επεκτάθηκε στην Ελλάδα , γιατί υπήρχε ιδεολογική ρευστότητα των ηγετικών , κυρίως των στρατιωτικών στελεχών του : «Το γεγονός τούτο ημπόδισεν , από της πρώτης στιγμής εις το να διαμορφωθεί εις την οργάνωσιν μία σταθερά πολιτική και κοινωνική βάση , ώστε η έννοια του

¹¹¹ Για την ηγεσία του «ΕΔΕΣ» Λευκάδας , βλέπε «Αναφορά» Σπ. Φίλιππα (Πανάγου) , Οι δοσίλογοι της Λευκάδας , σπ. , σ. 187.

Επίσης εκτενή αναφορά κάνουν: Η Σμύρνη Μαραγκού που γράφει: «Με την πλήρη και ολοκληρωτική εγκατάσταση των ιταλικών αρχών , άρχισαν να κινούνται συνεργαζόμενοι μαζί τους μερικοί έμποροι της πόλης για την εξυπηρέτηση των προσωπικών τους συμφερόντων... Ο πρώτος που ήλθε σ' επαφή και συνεργάστηκε ήταν ο Κωνσταντίνος Αραβανής ή Τσουκνίδας. Είχε συνέταιρο τον τότε έμπορο ξυλείας και πρόεδρο Κοινότητας , Δημήτριο Γιαννουλάτο... Ο Γιαννουλάτος ετοποθέτησε ως αρχηγόν του ΕΔΕΣ τον... Μιχαήλ Μελά , γιατρό». Συνεχίζοντας η Μαραγκού καταγράφει τις προσωπικές αναμνήσεις του Δρακονταειδή: «... Οι εκ του αφανούς διευθύνοντες την οργάνωσιν του ΕΔΕΣ είχαν εμπνεύσει στους υπαρχηγούς τους ότι αναλαμβάνοντας την διοίκηση των ομάδων διεξάγουν αγώνα ιερόν και ότι εκτός των υλικών αγαθών ως αμοιβή (λάφυρα κλπ.) θα μονιμοποιούντο με βαθμό αξιωματικού εις τον στρατόν...». Σμύρνης Μαραγκού , σπ. , σσ. 231-235 , 300. Ο Ζώης Κουτσαύτης γράφει ότι ο ΕΔΕΣ: «... στο νησί μας κατέληξε να στεγάσει κάτω από τον τίτλο της [της επιτροπής του ΕΔΕΣ] όλα σχεδόν τα δοσίλογα πρόσωπα... Νόμιζαν

εθνικού αγώνος να συνδεθεί , κατά τρόπον άρρηκτον με το μέλλον της χώρας». ¹¹²

Η επιτροπή του ΕΔΕΣ Λευκάδας ιδρύθηκε στις 12 Οκτωβρίου 1943 και αποτελούνταν από επτά (7) μέλη , συντηρητικών αντιλήψεων που συνδέονταν με τη δικτατορία της 4^{ης} Αυγούστου «και με ελάχιστη επιρροή στον κοινωνικό ιστό της Λευκάδας» ¹¹³ , τους : «το γιατρό Μιχαήλ Μελά ως πρόεδρο , τον δικηγόρο Κωνσταντίνο Βαγενά , αρχηγό της νεολαίας ΕΟΝ Μεταξά , το Δημήτριο Γιαννουλάτο , πρόεδρο της Κοινότητας στη δικτατορία του Μεταξά που διατήρησε το αξίωμά του επί Ιταλικής και Γερμανικής κατοχής , από το αρχοντολόι της Λευκάδας τον Πιέρρο Σταύρο , γνωστό συνεργάτη των Ιταλών , τον Ευστάθιο Βρεττό , τον απόστρατο αξιωματικό Κων/νο Μανωλίτση και τον αρχομανή πολιτευτή Μάρκο Τσαρλαμπά». ¹¹⁴

Η επιτροπή του ΕΔΕΣ Λευκάδας , η οποία θα αποτύχει στην οποιαδήποτε προσπάθειά της να δημιουργήσει ένοπλα τμήματα , διακρίνεται από το γεγονός ότι σε όλη τη διάρκεια

πως θα έχαναν τα μεγάλα οικονομικά τους συμφέροντα και τα πολιτικά τους οφέτσια» , *Ζώης Κουτσαύτης* , οπ. , σ. 81. Υποσημείωση δική μου.

¹¹² *Κομνηνός Πυρομάγλου* , *Η Εθνική Αντίσταση* , ΕΑΜ-ΕΛΑΣ-ΕΔΕΣ , Αθήνα 1988 , σ. 34.

¹¹³ *Ι. Θ. Μαλακάση* , Λευκάδα , οπ. , σ. 28.

¹¹⁴ Στην ενδελεχή εργασία του Καθηγητή Ι. Θ. Μαλακάση , εκτός από τη συγκρότηση της επιτροπής του ΕΔΕΣ και των στοιχείων που παρατίθενται για την όλη λειτουργία της , σημαντική είναι και η αναφορά του Ζέρβα προς το Γενικό Επιτελείο Στρατού , Δ/ση Β₄ , από 6 Δεκεμβρίου 1952 γιατί αποδεικνύει «ότι ουδέποτε υπήρξε ένα bona fide στρατιωτικό τμήμα του ΕΔΕΣ στη Λευκάδα είτε αυτόχθονο είτε

της κατοχής , δεν έχει να επιδείξει ούτε μια απλή παρενόχληση των Γερμανικών Στρατευμάτων κατοχής το αντίθετο , χαίρει της ανοχής των κατοχικών αρχών.

Ο λόγος συγκρότησης και ύπαρξής της και μέχρι την αποχώρηση των Γερμανών από το νησί , περιορίζεται αποκλειστικά στην καταπολέμηση του ΕΑΜ με την αντικομμουνιστική προπαγάνδα και αργότερα , με τα υποθαλπόμενα αντικοινωνικά στοιχεία τους λεγόμενους «οπληρχηγούς»¹¹⁵ , σε συνεργασία με τους Γερμανούς , δε διστάζει να κινείται ενάντια σε στελέχη ή ακόμη και σε απλά μέλη του ΕΑΜ με πράξεις βίας και ληστείας με το επιχείρημα ότι εμφορούνται από κομμουνιστικές ιδέες και με απώτερο σκοπό την καθυστάση του πληθυσμού του νησιού που πυκνώνει τις τάξεις του ΕΑΜ.

Αυτή η λειτουργία του κατ' ευφημισμό «ΕΔΕΣ» ήταν υπό την κηδεμονία και καθοδήγηση του αντικομμουνιστή Μητροπολίτη Λευκάδας και Ιθάκης Δωρόθεου , του μεγαλοκτηματία Βασιλείου Φραγκούλη και του Εισαγγελέα

από παρακείμενες περιοχές». *Αρχείο ΔΙΣ/ΓΕΣ* , Φ. 907/Α/8δ και *Ι. Θ. Μαλακάση* , Λευκάδα , οπ. , σσ. 27-31.

¹¹⁵ Ο λαός της Λευκάδας τους αποκαλεί Ράλληδες από το όνομα του δασίλογου Πρωθυπουργού. Οι ίδιοι αυτοαποκαλούνταν «οπληρχηγού» και στη μνήμη του λαού του νησιού είναι στιγματισμένοι ως εγκληματικά στοιχεία , κατσικοκλέφτες , πλιατσικολόγοι : Βλέπε *Ευστάθιο Κτενά (Παπαστάθη)* , οπ. , σ. 40. Επίσης: *Ζ. Κουτσαύτη* , οπ. , σσ. 487-488. Ακόμη : *Παναγιώτη Μουσούρη* , *Απομνημονεύματα Περιόδου 1942-1945* , σ. 45 , Ανέκδοτο Χειρόγραφο. Και : *Σμύρνης Μαραγκού* , οπ. , σ. 300. Για την αγαστή συνεργασία ΕΔΕΣ και των υποθαλπόμενων απ' αυτόν αντικοινωνικών στοιχείων τους

Λευκάδας Χριστόφορου Λάζαρη¹¹⁶ και συνδεδετικούς τους κρίκος, κινητήριοις δύναμη και ιθύνων νους, το μέλος του «ΕΔΕΣ» Δ. Γιαννουλάτος.¹¹⁷

Στη Λευκάδα άνθρωποι σκοτεινοί και καταχθόνιοι, ύποπτοι σπιούνοι και καταδότες, νοσταλγοί της τεταρταυγουστιανής δικτατορίας και της νέας τάξης του Χίτλερ, συνεργάστηκαν με τις κατοχικές φασιστικές δυνάμεις του νησιού, δε στάθηκαν στο ηθικό ύψος των στιγμών, λιποτάκτησαν και υπηρέτησαν ίδια και ξένα συμφέροντα.¹¹⁸

επονομαζόμενους «οπληρχηγούς», θα γίνει παρακάτω εκτενής αναφορά.

¹¹⁶ Σε αντίθεση με τον εισαγγελέα Λευκάδας Χριστόφορο Λάζαρη, πρέπει να μνημονευθεί ο πρωτοδίκης Λευκάδας Γεώργιος Θεοδοσόπουλος για την πατριωτική του στάση που τηρούσε τους ελληνικούς νόμους και όχι αυτούς που είχε επιβάλει η Ιταλική διοίκηση του νησιού. Βλέπε *Σμύρνης Μαραγκού*, οπ., σ. 244.

¹¹⁷ Σπ. Φίλιππα (Πανάγου), *Οι δοσίλογοι*, οπ., σ. 187.

¹¹⁸ «... αιώνιους νεκροθάφτες του χωριού» τους χαρακτηρίζει η Σμύρνη Μαραγκού και ότι «αντιτίθενται σε κάθε τι το νέο και προοδευτικό». *Σμύρνης Μαραγκού*, οπ., σσ. 189-190. Ο Κουτσαύτης αναφέρει ότι «απ' αυτήν τη συνεργασία ξεπήδησε η κατάδοση της οργάνωσης του ΕΑΜ στον Άγιο Πέτρο και σ' όλο το νησί». *Ζ. Κουτσαύτης*, οπ., σ. 103. Χαρακτηριστικά είναι επίσης τα όσα πάλι γράφει η Σμύρνη Μαραγκού για τον Επαμεινώνδα Δεσύλα που εκτελέστηκε μέσα στην πόλη ως συνεργάτης των Ιταλών: «Του γίνεται μια κηδεία χωρίς καμιά συμμετοχή των Λευκαδιτών... Στο κεφάλι της κηδείας, τη θέση κατείχε ο Ιταλός Carogalo της караμπιναρίας, μαζί με ους συγγενείς του. Κανείς άλλος. Ο λαός με τη στάση του απεδοκίμασε». *Σμύρνης Μαραγκού*, οπ., σ. 245.

Ο Πάνος Γιαννούλης γράφει ότι: «Οι ιταλοί μάθναν τις κινήσεις μας από τους ντόπιους εθνοπροδότες που επικεφαλής τους είχαν τον Επ. Ντισίλα τον οποίο αργότερα σκότωσε ο ηρωικός μου αδελφός Μήτρος Γιαννούλης». *Πάνος Γιαννούλης*, *Από τα μαύρα χρόνια της σκλαβιάς*, 27-10-45, σ. 2, (Ανέκδοτο Χειρόγραφο στο οποίο διατηρήθηκε η ορθογραφία του).

Όλοι αυτοί , στην αρχή κρυφά , επί Γερμανικής κατοχής ανοιχτά , στεγάστηκαν κάτω από την «ομπρέλα» του λεγόμενου «ΕΔΕΣ» Λευκάδας.¹¹⁹

Αυτός ο «ΕΔΕΣ» και τα υποθαλπόμενα απ' αυτόν αντικοινωνικά στοιχεία –«οπληρχηγού» και Βέρηδες – ποτέ δε θεώρησαν εχθρό της Ελλάδας τον κατακτητή , τουναντίον συμμάχησαν , συνεργάστηκαν με τους Γερμανούς¹²⁰ ενάντια στο ΕΑΜικό κίνημα του νησιού.

Για τη κηδεία του Επ. Δεσύλα τις ίδιες εντυπώσεις απεκόμισε και ο Καθηγητής Ι. Θ. Μαλακάσης «που παρακολουθούσε στην αγορά της Λευκάδας το ανατριχιαστικό θέαμα μιας κηδείας που αντιμετώπιζε την παγερή εχθρότητα μιας ολόκληρης πόλης». *Ι. Θ. Μαλακάσης , Λευκάδα , οπ. , σ. 37.*

Ακόμη ο Γ. Λογοθέτης με παραστατικό τρόπο γράφει : «Μέσα στην μπαράγκα , όπως μάθαμε αργότερα οι Γερμανοί είχαν τους προδότες ρουφιάνους τους . Όσους δεν είχαν στον κατάλογο , αλλά τους γνώριζαν αυτοί , χτυπούσαν το σανίδι από μέσα και τους έπιαναν οι Γερμανοί... οι παραλλαγμένοι κουκουλοφόροι ήταν ο Βεσάριος Μεσσήνης ή μούλος και ο Γεράσιμος Βλάχος ή Ταμπάρος του Μίμη. Αργότερα οι ίδιοι αυτοί ήταν από τους μεγαλύτερους εθνικόφρονες της Λευκάδας!». *Γ Λογοθέτης , Μνήμες , Λευκάδα , σ. 70.* Η καταδοτική στάση και συμπεριφορά όλων των συνεργατών των κατακτητών συνεχίστηκε με τη μορφή αστυνόμευσης των πολιτών και μετά την απελευθέρωση της Λευκάδας από τους Γερμανούς. Ο Π. Μουσούρης αναφέρει ένα προσωπικό του περιστατικό : «ευρέθηκα αντιμετώπος με μια περίπολο Δεξιών – κατσαπλιάδων. Προτείνοντας τ' αυτόματά τους , σε απόσταση μόλις τριών μέτρων αναγκάστηκα να σταθώ. Αφού μου έκαναν σωματική έρευνα , εν συνεχεία άκουσαν τα αυτιά μου πάσης φύσεως αισχρολογίες και φοβέρες. Με διέταξε ο επικεφαλής της περιπόλου να προχωρήσω προς τις αλυκές. Εκεί συνήθως εκτελούσαν αριστερούς!». *Π. Μουσούρης , οπ. , σ. 46.*

¹¹⁹ Βλέπε : *Ι. Θ. Μαλακάση , Λευκάδα , οπ. , σ. 37* και *Ζ. Κουτσαύτη , οπ. , σ. 103.*

¹²⁰ «Ο ι προσπάθειές μου να πείσω αυτούς τους ανθρώπους ότι η σωστή πατριωτική στάση κάθε έλληνα πρέπει να είναι ο αγώνας ενάντια των κατακτητών , μακριά από κάθε συνεργασία μ' αυτούς που δεν κάνει τίποτε άλλο παρά να μακραίνει τη σκλαβιά μας και να αφανίζει το λαό

Στην αποκαλυπτική για τη Λευκάδα αναφορά του ο Πανάγος , για τη συνεργασία του «ΕΔΕΣ» με τους Γερμανούς , αναφέρει ότι :

«Αι μυστικά συναντήσεις της επιτροπής του Ε.Δ.Ε.Σ. μετά των γερμανών , αι οποίαι όμως διεπιστώνοντο από την παρακολούθησιν των επί τούτω εντεταλμένων οργάνων του Ε.Α.Μ. μεταβάλλονται πλέον εις φανεράς και εις πλείστας περιπτώσεις το Γερμανικό φρουραρχείο ζητεί πιστοποιητικά πολιτικών φρονημάτων υπό του αρχηγού του Ε.Δ.Ε.Σ. Μιχαήλ Μελά , τα οποία ούτως παρέχει κατά βούλησιν. Εις άλλας περιπτώσεις οι Γερμανοί καταδεικνύονται επιεικέστεροι των εθνικιστών έναντι των συλλαμβανομένων. Μία εκ των περιπτώσεων τούτων ήτο και η του συλληφθέντος ταγματάρχου του Ε.Λ.Α.Σ. Κώστα Κατωπόδη , κατά την οποίαν ο συλλαβών αυτόν ταγματάρχου διοι/τής Βονίσης λοχαγός Βέμπερ συνιστά εις τους εθνικιστές όπως ανακαλέσωσι τας καταγγελίας αυτών και ούτω δυνηθή και τον αποφυλακίσει.

Εις άλλας περιπτώσεις επιεικειάς των Γερμανών έναντι των συλλαμβανομένων οι εθνικισταί δεν διστάζουν να αναφέρουσι τους γερμανούς τούτους εις τας ανωτέρας αυτών υπηρεσίας κατηγορούντες τους επιεικείς Γερμανούς ως κομμουνιστάς...

... Η αποκάλυπτος συνεργασία του Ε.Δ.Ε.Σ. Λευκάδος μετά των Γερμανών προκαλεί την κατ' αυτού δράσιν του Ε.Α.Μ. Ο αρχηγός του Ε.Δ.Ε.Σ. ιατρός Μιχαήλ Μελάς συλλαμβάνεται και εξαφανίζεται καθ' ον χρόνον μεταβαίνει εις το αρχηγείον του Ζέρβα. Την αρχηγείαν τότε αναλαμβάνει ο δικηγόρος και έφεδρος υπολοχαγός Κων/τίνος Βαγενάς όστις εκτελείται εντός του εν τη πόλει Λευκάδος δικηγορικού γραφείου του.

μας έπεσαν στο κενό». Πάνου Ματαφιά , Μαρτυρία , Αθήνα 23/3/87.
Ανέκδοτο Χειρόγραφο.

Μετά την εκτέλεσιν του Κων/τίνου Βαγενά ο νεώτερος αδελφός αυτού θεωρεί ως καφαιαιώδες σφάλμα: την μη αποκήρυξιν εκ μέρους του εκλειπόντος αδελφού του των εν όπλοις μετά των Γερμανών συνεργαζομένων εδουσιτών. Η εκτέλεσις του Κων/τίνου Βαγενά έκαμε να διαλυθή η επιτροπή του Ε.Δ.Ε.Σ. και τα ενεργότερα ταύτης μέλη υποβάλωσι δηλώσεις μετανοίας εις το Ε.Α.Μ.

Ο Γεώργιος Γαβαλάς ενεργότατον μέλος της επιτροπής εφρόντισεν και απεμακρύνθη ολίγον προ της εκτελέσεως του Κώστα Βαγενά και εγκατεστάθη εις την νότιο Λευκάδα όπου υπήρχαν κυρίως τα εδουσιτοραλλικά στοιχεία, άτινα και εξακαθάρισαν από δυναμικής απόψεως προγενεστέρωσ την περιοχόν αυτών δια της δολοφονίας μερικόν υπευθύνων του Ε.Α.Μ. Ο Γεώργιος Γαβαλάς περιερχόμενος τα χωρία της Ν.Α. Λευκάδος και συναντώμενος μετά των ως άνω στοιχείων συνετέλεσεν μεγάλως εις την παρασκευήν μάλλον σοβαρού αντιεαμικού μετώπου». ¹²¹

Γι' αυτό και ο πληθυσμός του νησιού δεν τους ακολούθησε αφήνοντάς τους αριθμητικά σε καταθλιπτική μειοψηφία. «Δεν θεωρώ άσκοπον», γράφει ο Κων. Π. Μαραγκός όταν με τις ευλογίες των Γερμανών και του Βέρη ήλθε στη Λευκάδα στις 12 Σεπτεμβρίου 1944, «ν' αναφέρω ότι ιδίως εις την Βόρειον Λευκάδα υπερτερεί το εαμικόν στοιχείο ανερχόμενον εις 85%». ¹²²

¹²¹ Σπ. Φίλιππα (Πανάγου), *Οι δοσίλογοι*, σπ., σσ. 188-189.

¹²² *Αρχείον Κων. Π. Μαραγκού*, Γ Πα 12, Έκθεσις, σπ., σ. 3.

ΚΕΦ. IV

Ο χαρακτήρας και η Οργάνωση της Εθνικής Αντίστασης (ΕΑΜ) στη Λευκάδα

Στη Λευκάδα η Αντίσταση ξεκίνησε με αυθόρμητες ενέργειες ενάντια στα μέτρα του κατακτητή.¹²³ Ο πληθυσμός του νησιού και ειδικότερα της πόλης, είχε ένα αξιόλογο οργανωτικό αντιστασιακό υπόβαθρο. Μια ομάδα νέων και παλαιών αγωνιστών, μέσα στο διάστημα της Μεταξικής δικτατορίας, είχε συγκροτήσει αντιδικτατορική οργάνωση με περιορισμένη αλλά ουσιαστική δράση, με συγκέντρωση χρημάτων και εφοδίων που αποστέλλονταν στους εξόριστους, με προσπάθειες παρεμπόδισης των νέων να ενταχθούν στη φασιστική νεολαία και με τη δημιουργία παράνομου τυπογραφείου.¹²⁴

¹²³ «Σαν πρώτη αντίδραση στους κατακτητές καταγράφουμε, λέγει ο Κουτσαύτης, το επεισόδιο που δημιουργήθηκε στο φούρνο του Επαμ. Ρομποτή κοντά στην πλατεία. Οι κάτοικοι έκαναν ουρά για να πάρουν ένα ψωμί για την οικογένειά τους. Ένας καραμπινιέρης που παρακολουθούσε, έσπρωξε τον μάρμπα-Αποστόλη Ανυφαντή. Ο Στάθης Σταύρακας, νέος τότε, πετάχτηκε και του 'πασε το χέρι λέγοντάς του: Εδώ είναι Ελλάδα. Σεβόμαστε τους γέρους... Τέτοια και σοβαρότερα άρχισαν σιγά – σιγά σ' όλο το νησί ενάντια σε κάθε αρπαγή και απειλή των κατακτητών». Ζ. Κουτσαύτης, *οπ.*, σ. 33.

¹²⁴ Ο Πάνος Ματαφιάς αναφέρει ότι στην αντιδικτατορική κίνηση συμμετείχαν οι Κώστας Αργύρης, Βαγγέλης Βανδώρος, Νίκος Καρελής, Πάνος Ματαφιάς, Μπάμπης Μήτσουρας, Πάνος Τσιρίμπασης, Βαγγέλης Χαλικιάς, Πάνος Περδικάρης. Πάνου Ματαφιά, *Μαρτυρία*, Αθήνα 27-3-87 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

Ριζοστικοποιημένος¹²⁵ λοιπόν ο πληθυσμός από την προηγούμενη περίοδο , αντέδρασε αμέσως δυναμικά και αυθόρμητα στη φασιστική κατοχή και τους ντόπιους συνεργάτες της με πράξεις που είχαν άμεσο σκοπό την αυτοσυντήρησή του.¹²⁶

«*Το νησί μας*», γράφει ο Π. Γιαννούλης , «είχε παραγωγή από λάδι 2.000.000 οκάδες και όμως ο λαός πέθενε από αβιταμίνωση διότι δεν είχε λάδι και έτρωγε λάχανα αλάδωτα. Σε αυτά τα χάλια μας είχαν ρίζη τα μαύρα κοράκια του Μουσουλήνι το χιλιοτραγουδημένο Νισί μας βουτηγμένο μες τα σκοτάδια , στην εξαθλίωση , στην εκμετάλλευση από τους ντόπιους μαυραγορίτες τους συνεργάτες των Ιταλών».¹²⁷

Ο ιστορικός Λ. Σταυριανός γράφει:

¹²⁵ Η οικονομική ολιγαρχία που εκμεταλλεύονταν τον ιδρώτα των φτωχών , είχε ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση συνείδησης και ριζοστικοποίησης του πληθυσμού που αντιστάθηκε στη φτώχεια και την αθλιότητα. Χαρακτηριστικά είναι τα όσα εξομολογείται ο Παπαστάθης – Κτενάς: «Το Παλλευκάδιο Αμπελουργικό Συνέδριο το 1932 αποτέλεσε για μένα το βάπτισμα για τους μετέπειτα αγώνες μου τόσο Κοινωνικούς όσο και Αντιστασιακούς... με τις διαπιστώσεις που έκανα σαν παπιάς ερχόμενος σε επαφή με τη φτώχεια και αθλιότητα των αγροτών μας». *Ευστάθιος Κτενάς* , οπ. , σ. 5.

¹²⁶ Στα μέτρα του απομονωτισμού ο Λευκαδίτικος λαός βρήκε διεξόδους αντίστασης: έκανε κανόνα και δικό του νόμο επιβίωσης του πληθυσμού , «το λαθρεμπόριο» , το ανταλλακτικό εμπόριο με τις γειτονικές ακτές της Ακαρνανίας αψηφώντας τις απαγορεύσεις , τους κινδύνους και τις συνέπειες: «Τούτοι οι άνθρωποι έβγαζαν το λάδι κρυφά από τις δυσπρόσιτες και απόκρημνες ακτές του νησιού , απέναντι στην Ακαρνανία ή την Ήπειρο , έφερναν καλαμπόκι , στάρι και άλλα τρόφιμα μαύρης αγοράς , εξυπηρετούσαν τις προσωπικές τους ανάγκες αλλά και βοηθούσαν στην επιβίωση του πληθυσμού. Αν συλλαμβάνοντο , μετά από προδοσία βέβαια , ρίχνονταν και αυτοί στις φυλακές». *Σμύρνης Μαραγκού* , οπ. , σ. 12.

“ *A major reason was the utter destitution of the Greek people , who were literally driven to resistance as a means of personal and national self-preservation* ”.¹²⁸

Το νησί της Λευκάδας είχε και το δικό του , επιπλέον , λόγο άμεσης αντίστασης: την αποκοπή του από τον εθνικό κορμό με τα μέτρα ιταλοποίησής του. Γι’ αυτό αμέσως και ενστικτωδώς αντιστάθηκε με αλληλεγγύη , ενότητα και αγωνιστική διάθεση.¹²⁹

Ο Μητροπολίτης Δωρόθεος με εγκύκλιό του προέτρεπε τους Λευκαδίτες να μην ασχολούνται με το τι γίνεται γύρω τους , εθελotuφλώντας για την κατάσταση η οποία είχε δημιουργηθεί. Ο πληθυσμός όμως χωρίς δισταγμό τον

¹²⁷ Πάνος Γιαννούλης , οπ. , σ. 1-2 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο). Για τον Πάνο Γιαννούλη θα αναφερθούμε διεξοδικά στη συνέχεια μας.

¹²⁸ L. Stavrianos : *The Balkans since 1453* , 1958 σ. 786.

¹²⁹ Ο Γ. Λογοθέτης αναφέρει δύο περιστατικά ενδεικτικά της άμεσης κι αυθόρμητης αντίστασης και αλληλεγγύης του πληθυσμού: «... μάζευαν τα παιδιά και τους μοίραζαν από μια «μπανιότα» (ψωμί μικρό μέχρι 100 γραμμάρια). Όταν θεώρησαν ότι μπορούσαν οι Ιταλοί να προχωρήσουν για προπαγάνδα στα παιδιά , άρχισαν να τους μαθαίνουν λέξεις ιταλικές... Έτσι είπαν στα παιδιά να περνούν ένα – ένα να λένε «μποτζόρνο» και να παίρνουν τη μπανιότα τους. Με μιας τα παιδιά πσιωδρόμησαν... το έβαλαν στα πόδια κι αρνήθηκαν το ψωμί». Και συνεχίζει: «Μια μέρα εκεί που πήγαίνα κρυφά (από το σπίτι) να πάρω μια φέτα ψωμί για να δώσω σε δύο μικρά παιδάκια της γειτονιάς που πεινούσαν και που είχα συνηθίσει να τους δίνω κάθε μέρα από μια φετίτσα , έπιασα και τον πατέρα μου που «έκλεβε» ψωμί για τον ίδιο λόγο. Κοιταχτήκαμε , γελάσαμε...πήραμε την απόφαση να μην ανακοινώσουμε... την πράξη μας. Και όμως και οι άλλοι έκαναν το ίδιο που κάναμε κι εμείς». Γ. Λογοθέτης , οπ. , σ. 20.

Επίσης ο Ζ. Κουτσαύτης αναφέρει μια σειρά περιστατικών , αυθόρμητων αντιστασιακών ενεργειών , που δείχνουν την αλληλεγγύη των κατοίκων και ειδικά ορισμένων χωριών : Δρυμόνα , Πινακοχωρίου , Τσουκαλάδων , Αλέξανδρου που «έκρυβαν το λάδι τους σε ερημικούς τόπους και φύλαγαν βάρδιες. Κανένας δεν έκλεβε το λάδι του άλλου». Ζ.Κουτσαύτη , οπ. , σσ. 53-56.

εγκατέλειψε για να οργανώσει τον αγώνα κατά του κατακτητή.¹³⁰

Τον επαναστατημένο λαό του νησιού με την πάνδημη συμμετοχή του στην ΕΑΜική Εθνική Αντίσταση, ντόπιοι και εξωγενείς παράγοντες προσπάθησαν να τον υποτάξουν. Ο Λ. Σταυριανός αναφέρει ότι:

“On August 10, 1943, the German chief of staff at Yanina in Epirus reported to Berlin: “At the conclusion of his operations Zervas has returned to a loyal position toward us and is being favorably received in Nationalist circles. British supplies helped Zervas carry out general mobilization and create new regiments. Zervas has now started fresh offensives against Communist bands.”¹³¹

Η συνεργασία της υποτυπώδους οργάνωσης του «ΕΔΕΣ» με τους : Αχείμαστο, Γούντρουμα, Γουρούνα και Κοντογιώργη που συναπάρτιζαν «το πάνθεον του εγκλήματος και της βαρβαρότητας»¹³² για να επιβάλουν από κοινού «την τάξη»¹³³ που διαταράσσονταν από τη συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού, τους «αναρχικούς» κομμουνιστές¹³⁴, έφερε

¹³⁰ Βλέπε *I. Μ. Λευκάδος – Ιθάκης*, Εγκύκλιος, σπ.

¹³¹ *L. Stavrianos*, *ibid*, p. 789.

¹³² *Ι.Θ.Μαλακάση*, Λευκάδα, σπ., σσ. 156-157.

¹³³ Στην ομιλία του Κων/νου Μαραγκού στη δοξολογία της 13/9/44 διευκρινίζονται οι λόγοι παρουσίας του στο νησί: «... εξεδίωξαν μακράν της νήσου την αναρχίαν» και «... πάντες θα θελήσουν, λέει ο Μαραγκός, να με βοηθήσουν για την εδραίωση της τάξεως». *Αρχείο Κων. Π. Μαραγκού*, Γ Π α 4, Ομιλία Κων. Μαραγκού στη Δοξολογία της 13/9/44.

¹³⁴ Σε άλλη έκθεσή του ο Μαραγκός αποκαλεί τους καπετάνιους του ΕΛΑΣ αναρχικούς: «Κατά το δεύτερον δεκαήμερον του μηνός Ιουνίου οι αναρχικοί συγκεντρωθέντες εις Βόρειον Λευκάδα υπό την ηγεσίαν των αναρχικών Φουρτούνα, Κόρακα, Κατσιγιάννη ...».

δυσάρεστα αποτελέσματα στον απελευθερωτικό αγώνα αλλά όπως θα δούμε και παρακάτω και στις μετέπειτα εξελίξεις στη Λευκάδα.

Ο παλλαϊκός χαρακτήρας της αντίστασης του λαού του νησιού που ζητούσε εθνική και κοινωνική απελευθέρωση, συκοφαντήθηκε ως «κομμουνιστική τρομοκρατία», ως συμμορία μπολσεβίκων και αναρχικών. Αυτή η προπαγάνδα, απότοκος της δικτατορίας της 4^{ης} Αυγούστου που κάλυψε όλη τη διάρκεια της Εθνικής Αντίστασης αλλά και των μεταπολεμικών γεγονότων στο νησί, είχε τους ιδιαίτερους-σημαντικούς λόγους που συναρτιόνταν με τη στρατηγική σημασία για τους συμμάχους όλων των νησιών του Ιονίου καθώς και της Ηπείρου και της Δυτ. Στερεάς, το δε Γενικό Αρχηγείο της Γερμανικής Βέρμαχτ χαρακτήριζε ότι πιο πολύ κινδυνεύουν οι περιοχές γύρω από την Άρτα και τον Αστακό-δηλαδή οι ακτές απέναντι από τη Λευκάδα.¹³⁵

Αρχείον Κων. Π. Μαραγκού, Γ Π α 12, Έκθεσις της εν Λευκάδι καταστάσεως, Σ.Δ. 15/9/44, σ. 1.

Πρέπει εδώ να προστεθεί η μαρτυρία του γράφοντος που είχε την τύχη να γνωρίσει από κοντά τον Καπετάν-Κόρακα (Παντελή Λιότσο), συνταξιούχο σήμερα δικηγόρο. Η στωική του όψη και σκέψη, η οξυδέρκειά του, το γαλήνιο έως ντροπαλό ύφος, οι έντονοι, ακόμη και σήμερα, προβληματισμοί του για την εποχή εκείνη, κάθε άλλο παρά αποδίδουν τον υποτιμητικό χαρακτηρισμό του αναρχικού που του αποδίδει στην έκθεσή του ο εγκάθετος εκπρόσωπος του ντόπιου φασισμού και του ξένου κατακτητή. Φαίνεται πως μόνο έτσι ο Μαραγκός μπορούσε να φανατίσει ακόμη περισσότερο τους κανίβαλους «οπληρχηγούς» της Λευκάδας.

¹³⁵ Ο Καθηγητής Ι. Θ. Μαλακάσης στην εμπειρισταωμένη εργασία του για τη Λευκάδα γράφει ότι: «Ο Στρατηγός Warlimont και η υπηρεσία του προσδιόριζαν τώρα και τις επίμαχες περιοχές υψίστου κινδύνου στην Βαλκανική πρόσφορες για συμμαχικές αποβάσεις. Η

Αρκετές φορές έγινε προσπάθεια , σε καθοριστικές για την ενότητα του πληθυσμού χρονικές στιγμές , από τους ηγέτες του απελευθερωτικού αγώνα (ΕΑΜ) στη Λευκάδα προς την αντίδραση του νησιού για συμφιλίωση και κοινό αγώνα εναντίον του κατακτητή και , αντί της αποδοχής της ομοψυχίας , το ΕΑΜ εισέπραττε κηρύγματα μίσους και εξόντωσης.¹³⁶

Από την αρχή λοιπόν της κατοχής – στην αρχή αυθόρμητα , στη συνέχεια οργανωμένα¹³⁷ – η μεγάλη πλειοψηφία του λαού του νησιού έγινε ανοιχτός κήρυκας και οπαδός μιας βαθειάς κοινωνικής και εθνικοαπελευθερωτικής

Ελλάδα , δυτικές ακτές , η Αλβανία γενικότερα και ονομαστικά τα Ιόνια νησιά θεωρούνταν σαν οι πιθανότεροι τόποι για τις αναμενόμενες συμμαχικές επιχειρήσεις... Κάτω από τα δεδομένα αυτά , ο Warlimont , συμπερασματικά κατέληγε ότι οι σύμμαχοι το καλλίτερο που θα μπορούσαν να πετύχουνε , και αυτό ίσως επιχειρούσανε , θα ήτανε η κατάληψη μεμονωμένων νησιών στο Ιόνιο. Και αυτό σε συνδυασμό με τις αυξανόμενες δραστηριότητες των Παρτιζάνων του Τίτο , και του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ , στα πλαίσια αυτής της Γερμανικής στρατηγικής. Οι δύο αυτές κυρίαρχες αντιστασιακές δυνάμεις στην Βαλκανική απασχολούσαν , είχαν καθηλωμένες , πλέον των 12 Γερμανικών μεραρχιών στον ευρύτερο νοτιοανατολικό χώρο της Ευρώπης. Συγκεκριμένα για τη Λευκάδα στο πνεύμα αυτών των αμυντικών μέτρων η Ανώτατη Γερμανική Διοίκηση Ελλάδας προέβλεπε τη θωράκιση του νησιού με ναρκοπέδια για την αποφυγή συμμαχικών αποβάσεων». *Ι. Θ. Μαλακάση* , Λευκάδα , οπ. , σσ. 114-115.

¹³⁶ Ο Γιώργος Σγουρός στο ημερολόγιό του ξεκάθαρα αναφέρει : «Εμείς λέγαμε: Μόνο στην ενότητα και την αλληλεγγύη μας βρίσκετε η λευτεριά και η προκοπή μας. Αυτοί λέγανε ότι και οι γερμανοί: Θάνατος στους ΕΑΜίτες (και ας είναι οι περισσότεροι Έλληνες εαμίτες) με τη βοήθεια των γερμανών». *Γιώργος Σγουρός* , *Ημερολόγιο* , σ. 1.

¹³⁷ Ο Κομν. Πυρομάγλου γράφει ότι : «Οι ηγέτες , Οργανώσεις ή άτομα ηκολούθησαν. Άλλο αν στους ηγέτες έλαχε και ο ρόλος και η ευθύνη να την μορφολογήσουν και να την κατευθύνουν προς μια οργανωμένη δράση». *Ιστορικών Αρχείων Εθνικής Αντιστάσεως* , οπ. , σ. 8.

επανάστασης τέτοιας που οι ίδιοι οι Γερμανοί ομολογούν ότι η πιο αξιόλογη αντίσταση από όλα τα Επτάνησα έγινε στην Λευκάδα όπως αναφέρει και στην λεπτομερέστατη ανάλυση της περιόδου εκείνης ο Καθηγητής Ι. Θ. Μαλακάσης.¹³⁸

Ο αυθορμητισμός, ως μορφή αντίστασης απέναντι στους κατακτητές και ως μέσο αυτοσυντήρησης του πληθυσμού, έπρεπε να πάρει χαρακτηριστικά οργανωμένου αγώνα.¹³⁹ Αυτή η ανάγκη, που ενέχει και έντονα στοιχεία φιλοπατρίας, ήταν διάχυτη στο νησί.¹⁴⁰ Μάλιστα ο Πάνος Γιαννούλης¹⁴¹,

¹³⁸ «Η συμμαχία Γερμανών - οπλαρχηγών και η κοινή στρατιωτική σύμπραξη που αυτή συνεπαγόταν, από Γερμανικής πλευράς δεν οφειλόταν, σύμφωνα με τα προαναφερθέντα δεδομένα, στον έκδηλο αντικομμουνισμό του στρατού κατοχής ή στην δεδηλωμένη εύνοια-ανοχή στους αποκαλούμενους εθνικιστές. Οι κοινές εκστρατείες των Γερμανικών φρουρών Ζαβέρδας-Βόνιτσας και των οπλαρχηγών Νυδριού ενάντια στο ΕΑΜ Λευκάδας, απέβλεπαν στη ματαίωση εγκατάστασης στην Λευκάδα ενός προγεφυρώματος ισχυρών ανταρτικών δυνάμεων που θα προλείανε το έδαφος για μια συμμαχική επιχείρηση.

Έτσι, οι οπλαρχηγοί και οι Ξηρομερίτικες συμμορίες των Βεραίων και του Γιάννη Γουρούνα [Μπουρδάρα], γίνονται το προπύργιο των Γερμανικών στρατηγικών προοπτικών στη Λευκάδα, ενάντια στα συμμαχικά και Ελληνικά εθνικά συμφέροντα».

Ι. Θ. Μαλακάσης, Λευκάδα, οπ., σ. 116.

¹³⁹ Το πρόβλημα της οργάνωσης και της καθοδήγησης της Αντίστασης δεν ήταν μόνο τοπικό, αλλά γενικότερου προβληματισμού. Η ηγετική φυσιογνωμία του ΕΑΜ Δημ. Γληνός δέχεται τη θέση αυτή γράφοντας ότι: «ένας αγώνας τόσο πολύπλευρος και τόσο πλατύς έχει ανάγκη από ηγεσία, από συντονισμό όλων των προσπαθειών, από φωτισμένη καθοδήγηση». *Δημ. Γληνός, Τι είναι και τι θέλει το ΕΑΜ*, Αθήνα 1944.

¹⁴⁰ Ο Ζ. Κουτσαύτης διατυπώνει τη διάχυτη στο νησί ανάγκη για οργανωμένη αντίσταση αναφέροντας ότι: «Από τις πρώτες μέρες της κατοχής, άρχισαν συζητήσεις, ανταλλαγές απόψεων, τρόπος αντιπαράθεσης ενάντια στους κατακτητές. Αυτή η ζύμωση βρισκόταν ακόμα σε συναισθηματικό επίπεδο ανοργάνωτη, διάχυτη, χωρίς καθοδηγητική γραμμή αγώνα. Υπήρχαν οι συνιστώσες, αλλά δεν

φεύγοντας από τις φυλακές Ζακύνθου , πήγε στο Βαγγέλη Χαλικιά¹⁴² και τον προέτρεψε να ξεκινήσουν άμεσα ένοπλο αγώνα.¹⁴³

Την πρωτοβουλία ανέλαβαν μεμονωμένα στελέχη του ΚΚΕ¹⁴⁴ , κύρια ο Σταθιός (Στάθης Ζαβιτσάνος)¹⁴⁵ , που το

υπήρχε η συνισταμένη. Έλεγε ο βασικός μοχλός που θα μπορούσε να οργανώσει και να κινήσει τα νήματα του αγώνα». *Ζ. Κουτσαύτη* , οπ. , σ. 37.

Ο Παπαστάθης θα το πει απλά : «Με τον άφιξη των Ιταλών στη Λευκάδα , πριν ακόμη ιδρυθεί το ΕΑΜ , το καλοκαίρι του 1941 , προσπαθούσαμε μερικοί , όπως μας έκοβε το κεφάλι... αυθορμητισμός μόνο υπήρχε , να φτιάσουμε καμιά συνωμοτική οργάνωση Αντίστασης ενάντια στους φασίστες Ιταλούς κατακτητές , που παρά την καλή μας θέληση , η προσπάθειά μας ήταν χωρίς περιεχόμενο». *Παπαστάθης* , *Αναμνήσεις από τη συμμετοχή μου στην Εθνική Αντίσταση* , οπ. , σ. 1.

¹⁴¹ Στη συνθετική του εργασία ο Καθηγητής Ι. Θ. Μαλακάσης αναφέρει ως πρωτεργάτη και ήρωα της Εθνικής Αντίστασης στη Λευκάδα τον Πάνο Γιαννούλη «που έγινε θρύλος στη λαϊκή παράδοση , την τοπική ιστορία και στην ευρύτερη περιοχή της Δ. Ελλάδας». *Ι. Θ. Μαλακάσης* , Λευκάδα , οπ. , σ. 39. Ο Ν. Ζιάγκος , πάλι για τον Πάνο Γιαννούλη , γράφει ότι «αποτελεί έκφραση της αγωνιστικότητας του Λευκαδίτικου λαού , συνέχεια της παληκαριάς και της τόλμης , κύρια χαρακτηριστικά του λαού μας στις μεγάλες ώρες της ιστορίας του. Είναι η συνέχιση της παράδοσης στο νησί αυτό της πατρίδας μας». *Ν. Ζιάγκου* , οπ. , τ. 2^{ος} , σ. 289.

¹⁴² Ο Βαγγέλης Χαλικιάς ήταν μέλος της αντιδικτατορικής οργάνωσης – ομάδας που συγκροτήθηκε στη Λευκάδα (1938-39) από παλαιούς και νέους αγωνιστές – αντιφασίστες με σκοπό τη διαφώτιση του λαού αναφορικά με τη δικτατορία καθώς και τη δημιουργία παράνομου τυπογραφείου και έκδοσης παράνομης αντιδικτατορικής εφημερίδας. Βλέπε : *Πάνου Ματαφιά* , οπ. , (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

¹⁴³ Ο Ματαφιάς προσπάθησε να πείσει το Γιαννούλη να δεχτεί ότι : «ήταν πολύ ενωρίς τουλάχιστον εκείνη τη στιγμή για κάτι τέτοιο γιατί έλειπαν τα πάντα... και του ζήτησε αφού το θελε , να βοηθήσει στην προσπάθεια που γίνονταν για την οργάνωση των πατριωτών». *Πάνου Ματαφιά* , οπ. , (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

¹⁴⁴ *Ι. Θ. Μαλακάσης* , *Η Λευκάδα* , οπ. , σ. 33.

¹⁴⁵ Για την προσωπικότητα του Στάθη Ζαβιτσάνου ο Γ. Λογοθέτης , που τον έκρυψε και στο σπίτι του στην Κατούνα , γράφει : «Ήταν ένας από τους αποδράσαντες από τη Φολέγανδρο , κουρέας κοινώς γνωστός

καθεστώς Μεταξά¹⁴⁶ τον είχε εξορίσει στη Φολέγανδρο και κρυβόταν τώρα στην πόλη και τα χωριά της Λευκάδας.

Ο Σταθιός, αφού ήρθε σε επαφή με παλιά μέλη του ΚΚΕ, με απόλυτη μυστικότητα, κάλεσε τον Ιούνιο του 1941 σε συγκέντρωση στον Κάβαλλο για ανταλλαγή απόψεων στο διαφαινόμενο αντιστασιακό αγώνα ομάδα ατόμων ριζοστικοποιημένων Λευκαδιτών. Τα άτομα που πήραν μέρος ήταν: Ευστάθιος Ζαβιτσάνος (Σταθιός), ο αγρότης Αντώνης Καραμποϊκής ή Κολοκούρης από τη Βαυκερή, ο Ευστάθιος Καλύβας από τα Πλατύστομα, ο αγρότης Αντώνης Σταματέλος από τους Τσουκαλάδες, ο δάσκαλος Κώστας Λιβιτσάνος, ο φοιτητής Λευτέρης Γλένης από την Καρυά και ο δάσκαλος Γιώργος Λογοθέτης από την Κατούνα¹⁴⁷.

Η συγκέντρωση όρισε γραμματέα το Σταθιό, οικονομικό υπεύθυνο το Στάθη Καλύβα και υπεύθυνο τύπου το Γιώργο

στη Λευκάδα ως Σταθιός ο σπανός. Από μέρες είχε φθάσει στο νησί και οι κατακτητές έκαναν τα πάντα για να τον βρουν. Ήταν ένας ανθρωπάκος κοινός. Η μόνη προσωπική γνωριμία μου με αυτόν ήταν ότι σαν μαθητής στο Γυμνάσιο ήξερα πως μας απαγόρευαν να πηγαίνουμε στο κουρείο που εργαζόταν». *Γιώργος Λογοθέτης*, *οπ.*, σ. 8.

¹⁴⁶ Λίγο πριν αρχίσει ο Ελληνο-ιταλικός πόλεμος οι κομμουνιστές που ήταν κρατούμενοι έφταναν τις δύο περίπου χιλιάδες. Ο τόπος φυλάκισης ή εξορίας ήταν: η Ακροναυπλία, Γαύδος, Αίγινα, Πύλος, Κέρκυρα, Αη-Στράτης, Φολέγανδρος... Βλέπε: *Θανάσης Χατζής*, *Η νικηφόρα Επανάσταση που Χάθηκε*, Τόμος Α, Αθήνα 1983, σσ. 94-98 και *Πέτρος Ρούσος*, *Η Μεγάλη Πενταετία (1940-45)*, Τόμος Α, Αθήνα 1982, σσ. 94-96.

¹⁴⁷ Σύμφωνα με το Γ. Λογοθέτη το περιεχόμενο της πρόσκλησης για τη συγκέντρωση ήταν απλό, λιγόλογο και σαφές: «Σε περιμένω στις 7.30 το απόγευμα σήμερα Σάββατο στον Αη-Γιώργη των Τσουκαλάδων. Κώστας». *Γ. Λογοθέτης*, *οπ.*, σ. 12. Για τα άτομα που πήραν μέρος στη συγκέντρωση βλέπε και: *Ζ. Κουτσαύτη*, *οπ.*, σ. 37

Λογοθέτη. Η ευθύνη της κομματικής ομάδας – επιτροπής ήταν , να οργανώσει , με μυστικό τρόπο , αντίστοιχες επιτροπές στα χωριά , να έρθει σε επαφή με παλαιά μέλη και να στρατολογήσει νέα.¹⁴⁸ Ο πρώτος πυρήνας που σχηματίστηκε τον αποτελούσαν ο Γ. Θερμός , ο Ζ. Κουτσαύτης , ο Βαγγέλης Λεκατσάς και ο Στρ. Τσέγιος.¹⁴⁹

Αυτές οι επιτροπές έγιναν ο σπόρος και ο προπομπός της ίδρυσης του ΕΑΜ και της οργάνωσης της Εθνικής Αντίστασης στη Λευκάδα.¹⁵⁰

Τόσο στην πόλη όσο και σε όλα σχεδόν τα χωριά της Λευκάδας δημιουργήθηκαν οργανωτικοί πυρήνες αντίστασης που μέρα με τη μέρα πλήθαιναν περισσότερο στο Βόρειο τμήμα του νησιού και λιγότερο στη Ν.Α. Λευκάδα.¹⁵¹

¹⁴⁸ Σύμφωνα με το Λογοθέτη τα κριτήρια για την ένταξη κάποιου νέου μέλους ήταν αρκετά ελαστικά. *Γ. Λογοθέτης* , οπ. , σ. 29.

¹⁴⁹ *Ζ. Κουτσαύτη* , οπ. , σ. 42.

¹⁵⁰ Για τη σημασία της ημέρας αυτής του Ιουνίου 1941 ο Γ. Λογοθέτης γράφει : « Αυτή υπήρξε η ιστορική μέρα της γνώσης του ΕΑΜ στη Λευκάδα. Αλήθεια θα πει κανείς ότι λέω ίσως παραμύθια γιατί είναι σε όλους γνωστό ότι το ΕΑΜ ιδρύθηκε στις 29 του Σεπτεμβρίου του 1941. Ναι , το ΕΑΜ σαν οργάνωση ιδρύθηκε τότε. Μα το ΕΑΜ – Αντίσταση , το ΕΑΜ σαν θέληση του Αγωνιζόμενου Ελληνικού λαού γεννήθηκε από την άλλη κιόλας μέρα της δραπέτευσης των λίγων κομμουνιστών από την εξορία...» *Γ. Λογοθέτης* , *Μνήμες* , οπ. , σ. 12. Για τη συγκεκριμένη ημερομηνία του Ιουνίου 1941 ο Κουτσαύτης γράφει : «Αυτή υπήρξε η ιστορική μέρα της γέννησης της Αντίστασης στη Λευκάδα , 10 ή 18 Ιούνη 1941». *Ζ. Κουτσαύτη* , οπ. , σ. 41.

¹⁵¹ Για τις αιτίες που η ΕΑΜική οργάνωση στη Ν.Α.Λευκάδα δεν απλώθηκε όπως στο υπόλοιπο γεωγραφικό τμήμα του νησιού , οι απόψεις αγωνιστών της εποχής διαφέρουν. Ο Γ. Λογοθέτης πιστεύει ότι οφείλεται στην αδυναμία εγκαίρης διαφώτισης της περιοχής : «πιστεύω απόλυτα , γράφει , ότι αυτό οφείλεται στην αδυναμία της οργάνωσής μας να δια φωτίσει εγκαίρως τις περιοχές αυτές οι οποίες μπορεί να ήταν

Η αντιστασιακή οργάνωση απλώθηκε στα χωριά των Σφακιωτών , της Καρυάς , Βαυκερής , Εγκλουβής , Αλέξανδρο , Κατούνα , Πλατύστομα , Τσουκαλάδες , Εξάνθεια , Χορτάτα , Καμηλιό , Αθάνι , Άγιο Πέτρο , Βασιλική , Σύβρο , Πόρο και στην Εύγηρο. Κάλυπτε σχεδόν

καθυστερημένες , δεν υστερούσαν όμως σε τίποτε από τους υπόλοιπους Λευκαδίτες ούτε από πατριωτισμό ούτε από αγάπη προς την ελευθερία». Ο Ν. Ζιάγκος ισχυρίζεται , σχεδόν , τον ίδιο λόγο με το Λογοθέτη , λέγοντας «ότι έλειψε ο δυναμισμός και η σταθερότητα από το ΕΑΜ». Επί πλέον αποδίδει την ευθύνη στις αρχαιομαρξιστικές τάσεις προσώπων της οργάνωσης του ΕΑΜ που επηρέαζαν ανασταλτικά την οργανωτική προσπάθεια. Εκφραστής των αρχαιομαρξιστικών τάσεων κατά τον Γ. Λογοθέτη ήταν ο Γ. Καλαφάτης , στέλεχος του ΕΑΜ της πόλης Λευκάδας και δηλωσίας της 4^{ης} Αυγούστου. *Γ. Λογοθέτη* , οπ. , σ. 37. «Η νότια συντηρητική Λευκάδα έγινε βάση εξόρμησις όλων των αρχηγών που συντηρούσαν αυτές τις δυνάμεις... Κοντά σ' αυτά δεν πρέπει να παραλειφθούν οι αρχαιομαρξιστικές τάσεις στο Αγρίνιο , που επηρέαζαν την Λευκάδα». Και ο Ζιάγκος συνεχίζει : « Ο συσχετισμός των δυνάμεων δεν εκτιμήθηκε σωστά στη Λευκάδα ...». Ο Ζώης Κουτσαύτης συμφωνεί με το Ζιάγκο και το Λογοθέτη ως προς τις «αρχαιομαρξιστικές τάσεις» , δε δέχεται όμως την ευθύνη , την έλλειψη σταθερότητας , δυναμισμού και την αδυναμία της ΕΑΜικής οργάνωσης στο άπλωμά της στη Ν.Α. Λευκάδα. Έτσι αφού αναφέρεται στην ανυπαρξία , ιστορικά , δημοκρατικού κινήματος στην περιοχή , στη διαφορετικότητα της δημογραφικής σύνθεσης του πληθυσμού και του χαμηλού μορφωτικού επιπέδου (θρησκοληψία , δουλοπρέπεια , συμφεροντολογισμός) της Ν.Α. Λευκάδας , καταλήγει , μάλλον , στο συμπέρασμα ότι βασικός λόγος ήταν το γεγονός ότι στην περιοχή αυτή δεν υπήρχε εργατικό στοιχείο , «οι κάτοικοι των χωριών αυτών ήταν κυριολεκτικά δουλοπάροικοι στους γαιοκτήμονες» και ότι «το όραμα της κοινωνικής δικαιοσύνης της εθνικής λευτεριάς του δουλοπάροικου απ' το ζυγό το δυτλό του ντόπιου αφέντη και του ξένου δυνάστη , εξουδετερώνονταν και διαλύονταν από την επιτήδεια και δήθεν χριστιανική ηθική που βέβαια είχε αντικομμουνιστικό και αντιπροοδευτικό στόχο. Κοντά σ' αυτά και τα ταξίματα για λίρες , θέσεις , αξιώματα... κλπ. έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του αντιπροοδευτικού και αντεθνικού κινήματος». Βλέπε *Γ. Λογοθέτη* , *Μνήμες* , οπ. , σ. 26 , *Ν.Γ. Ζιάγκου* , *Αγγλικός ιμπεριαλισμός και Εθνική Αντίσταση 1940-1945* , Αθήνα 1978 , Τ. Β' , σσ. 298 , 316 , *Ζ. Κουτσαύτη* , *Η Εθνική Αντίσταση στη Λευκάδα* , οπ. , σσ. 258-268.

ολόκληρο το Νοτιοδυτικό , Ανατολικό και Βόρειο μέρος του νησιού.¹⁵²

Το σοβαρότερο πρόβλημα της αντιστασιακής οργάνωσης ήταν η επιβίωση του πληθυσμού. Ο Παπαστάθης αναφέρει ότι «*βασικός στόχος του ... υπήρξε η απόκρυψη του λαδιού και η μεταφορά του στην Αιτωλοακαρνανία για να ανταλλάξει με σιτάρι και καλαμπόκι... Ρίχτηκε , συνεχίζει ο Παπαστάθης , επίμονα με σταθερότητα αλλά και πρακτική βοήθεια το σύνθημα : Απόκρυψη του λαδιού με όλα τα μέσα , να το γλυτώσουμε από τα νύχια του κατακτητή. Οι κάτοικοι πέσανε με τα μούτρα για την αντιμετώπιση του καυτού αυτού προβλήματος των... Ένας οργασμός δουλειάς απλώθηκε σ' όλο το νησί , ιδιαίτερα τις νύχτες για την απόκρυψη όλων των προϊόντων*».¹⁵³

¹⁵² Για το γεωγραφικό άπλωμα των ΕΑΜικών οργανώσεων στο νησί , ο Καθηγητής Ι. Θ. Μαλακάσης παραστατικότερα γράφει : «Στην ύπαιθρο της Λευκάδας από τον Άγιο Πέτρο στα νοτιοδυτικά μέχρι και στα Ανατολικά και Βόρεια χωριά Κατούνα , Καρυά , Βαυκερή , και Εγκλουβή όπως και στη χώρα , Άγια Μαύρα , από το φθινόπωρο του 1941 δημιουργούνται αυτόνομοι , αλλά κύρια υπό την καθοδήγηση μεμονωμένων στελεχών του ΚΚΕ , πυρήνες αντίστασης...». *Ι.Θ. Μαλακάση , Λευκάδα , οπ. , σσ. 32-33. Επίσης βλέπε : Γ. Λογοθέτη , οπ. , σ. 26 και Ζ. Κουτσαύτη , οπ. , σσ. 47-51.*

¹⁵³ *Κτενάς Ευστάθιος (Παπαστάθης) , Απομνημονεύματα , Καρυά 1980. (Ανέκδοτο δακτυλογραφημένο Χειρόγραφο).*

Επίσης , το κοντραμπάντο , γράφει ο Κουτσαύτης , «ήταν ένα σωτήριο μέτρο αλλά και πολύ επικίνδυνο , δηλαδή η ανταλλαγή λαδιού με δημητριακά από την Ακαρνανία και από την Ήπειρο... Οργανώθηκε και με την πρωτοβουλία της οργάνωσης που το έβαζε σαν πρωταρχικό πρόβλημα , αλλά και με την αυθόρμητη πρωτοβουλία των Λευκαδιτών... Όλα αυτά τα μέτρα δεν πάρθηκαν από την αρχή , αλλά στο κύλισμα του χρόνου και σιγά-σιγά εξελιχθήκανε σε αγωνιστικές

Η πρώτη αντιστασιακή ομάδα-επιτροπή , με εντατική οργανωτική δουλειά , ήρθε σε επαφή με κομματικά αλλά και δημοκρατικά πρόσωπα στο νησί κυρίως όμως με την οργανωτική τριάδα Εθνικής Αντίστασης που είχε συγκροτηθεί από τις 22 Ιουνίου 1941 , το γιατρό Ξενοφώντα Γρηγόρη , τον επίσης γιατρό Ξ. Μαλακάση και τον καθηγητή Δ. Βεργίνη.

Τόσο το ξεκίνημα της Εθνικής Αντίστασης στη Λευκάδα όσο και οι προτεραιότητες και οι επιλογές που κάθε φορά ακολουθούνταν , απετέλεσαν μερικές φορές σημεία τριβών και διαφωνιών μεταξύ των ηγετικών αντιστασιακών στελεχών του νησιού.

Οι οργανωτικές αδυναμίες παρουσιάστηκαν σχεδόν αμέσως με τις προσπάθειες μορφοποίησης του αντιστασιακού κινήματος. Αποτελεί αναμφισβήτητο γεγονός ότι μεμονωμένα στελέχη του ΚΚΕ ανέλαβαν την πρωτοβουλία δημιουργίας αντιστασιακών οργανώσεων. Ταυτόχρονα όμως αγωνιούσαν και αγωνίζονταν για την ανασυγκρότηση του κόμματος.¹⁵⁴ Ο Γ. Λογοθέτης γράφει ότι : «πιστεύω πως θα ήταν πιο σωστό να πω πως αυτή τη μέρα [εννοεί τη σύσκεψη στον Κάβαλλο] δε φτιάχτηκε ο πρώτος πυρήνας του ΕΑΜ , αλλά φτιάχτηκε ο

κινητοποιήσεις και μορφές πάλης που ανησυχούσαν τους Ιταλούς». Ζ. Κουτσαύτη , οπ. , σσ. 52-57.

¹⁵⁴ Ο Ζώης Κουτσαύτης στην εργασία του για την Εθνική Αντίσταση στη Λευκάδα αναφέρεται στην ανασυγκρότηση και τους σκοπούς του ΚΚΕ από τη μια και από την άλλη στις προσπάθειες δημιουργίας απελευθερωτικών , κομματικών όμως οργανώσεων καθώς

πρώτος πυρήνας του ανασυγκεντρωμένου κόμματος στη Λευκάδα. Η πρώτη Αχτιδική Επιτροπή Λευκάδας μετά τον Ελληνοαλβανικό πόλεμο». ¹⁵⁵

Ιδιαίτερη αναφορά μπορούμε να κάνουμε στην προσωπικότητα του γιατρού Ξενοφώντα Γρηγόρη καθ' ότι πανθομολογουμένως ¹⁵⁶ με την αγωνιστική του παρουσία σε όλη τη διάρκεια της Εθνικής Αντίστασης στη Λευκάδα ενσάρκωσε στο πρόσωπό του πόθους και αγωνίες του Λευκαδίτικου λαού.

Αυτοί οι δύο αντίθετοι – σε μερικές περιπτώσεις και ιδεολογικά – αλλά αντιστασιακοί ηγετικοί πόλοι καθόρισαν , μαζί με τις διαφωνίες και τις τριβές τους και την πορεία της Εθνικής Αντίστασης στη Λευκάδα.

Ταυτόχρονα υπήρξαν και προβοκατόρικες φράξεις αρχειομαρξιστών που κατά τον Γ. Λογοθέτη επιχείρησαν να

και στην κατά κάποιον τρόπο λυτρωτική διαφοροποίηση των οργάνων του κόμματος απ' αυτών του ΕΑΜ. Ζ. Κουτσαύτης , οπ. , σσ. 41-51.

¹⁵⁵ Σκοπός του ΚΚΕ , ομολογεί ο Γιώργος Λογοθέτης , ήταν από την αρχή να στρατολογήσει με το σύνθημα του ΕΑΜ κάθε νέο και ώριμο άνδρα , κάθε γυναίκα και γενικά κάθε άτομο που θα ήταν διατεθειμένο να εργασθεί για το πλάτεμα του απελευθερωτικού κινήματος. Κατόπιν μέσα από εκεί , από τις ομάδες δηλαδή του ΕΑΜ , στρατολογούνταν τα κομματικά μέλη τα οποία αναλάμβαναν καθοδηγητικά καθήκοντα. Γ. Λογοθέτης , Μνήμες , οπ. , σ. 27.

¹⁵⁶ Ο Ξ. Γρηγόρης είχε την πανθομολογούμενη αποδοχή του πληθυσμού όχι μόνο κατά τη διάρκεια της κατοχής , αλλά και μετέπειτα. Αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι η υψηλή προσωπικότητά του ξεπέρασε τα σύνορα του νησιού , ο δε τοπικός και Αθηναϊκός τύπος έγραψε για το θάνατό του και εξήρε την αγωνιστική προσωπικότητά του ανεξάρτητα από κομματικές προτιμήσεις. Βλέπε : Εφ. «Λευκαδίτικη Πνοή» , Λευκάδα 5-5-88 , «Ριζοσπάστης» , 5-5-88 , «Αυγή» , 5-5-88 , «Τα Νέα» , 5-5-88.

δημιουργήσουν ρήγματα στον εθνικό αγώνα στη Λευκάδα. Κύριος μοχλός της κίνησης αυτής, κατά τον Λογοθέτη πάντα, υπήρξε ο Γ. Καλαφάτης.

Ο Γ. Λογοθέτης γράφει :

«Πιο μπροστά ανέφερα πως στην οργάνωση του ΕΑΜ είχαν θέση όλοι οι πατριώτες και μαζί με αυτούς και οι «δηλωσίες» της 4^{ης} Αυγούστου. Ανάμεσα σε αυτούς της δηλωσίας ήταν και ο Γιώργος Καλαφάτης. Αυτός ήταν αρχειομαρξιστής-Τροτσκιστής και καθώς ξέρουμε ήταν δηλαδή μάστορας στις διαλυτικές δουλειές, τις προβοκάτσιες και τα άλλα κόλπα για να διαλύει κάθε τι που νόμιζε ότι θα ωφελούσε τους σκοπούς και επιδιώξεις. Αναλυτικά για το πώς αποκαλύφθηκε η δράση του κυρίου αυτού θα ασχοληθώ πιο κάτω. Εδώ θα αναφέρω τι ζημιά πήγε να κάνει στην οργάνωση τις αρχές Απρίλη του 1943. Καθώς έγραφα σε προηγούμενο κεφάλαιο, οι δηλωσίες δεν μπορούσαν να ανεχθούν πως το Κόμμα στη Λευκάδα, το καθοδηγούσε ο Σταθιός, ο ήρωας αυτός του αγώνα μαζί με πρωτόβγαλτους και σε παιδαρέλια! Έτσι από τον Φλεβάρη ο Γιώργος Καλαφάτης κατάφερε εκμεταλλευόμενος την ιδιότητά του του ΕΑΜΙΤΗ στελέχους της πόλης, να φτιάξει μια ομάδα όχι μόνο δηλωσιών αλλά παρασύροντας και άλλους συναγωνιστές και με διάφορες συκοφαντίες ενάντια σε συντρόφους και συναγωνιστές τους κατάφερε να αποφασίσουν να τυπώσουν και εφημερίδα που την κυκλοφόρησαν και με τον τίτλο «η Άμυνα».

Είπα παραπάνω πως οι δηλωσίες αρχειομαρξιστές ήταν μάστοροι στις προβοκάτσιες. Στην παραπάνω εφημερίδα ήθελαν με κάθε τρόπο να δυσφημίσουν τους ανθρώπους εκείνους της καθοδήγησης που νόμιζαν ότι βγάζοντάς τους από τη μέρα θα μπορούσαν άνετα να κατευθύνουν το Εαμικό κίνημα στα κανάλια που θα τους συνέφερε».¹⁵⁷

¹⁵⁷ Γ. Λογοθέτης, οπ., σ. 37.

Ακόμη ο Γ. Λογοθέτης αναφέρει ότι οι αρχειομαρξιστές «για καθέναν από τους άλλους είχαν βρει και έγραψαν ό,τι αισχρό μπορούσαν να πουν. Μόλις έγραψαν κάμποσα , αντέγραψα αυτό το βρωμερό φύλο με έναν Επονίτη , τα έστειλαν στα Λαζαράτα στον Αποστόλη Λάζαρη , υπεύθυνο τότε της τομεακής της ΕΠΟΝ Σφακιωτών να τα κυκλοφορήσει».¹⁵⁸

Ο ίδιος ο Γ. Καλαφάτης αναγκάστηκε να ομολογήσει ότι είναι «αρχεός». Για την ομολογία αυτή ο Γ. Λογοθέτης γράφει :

«Όπως ήδη ανέφερα , η Αχτιδική Επιτροπή είχε μάθει για το στήσιμο της προβοκάτσιας από τον Καλαφάτη. Θα έπρεπε όμως να δουλέψουν με μέθοδο για να μην κάνουν ζημιά στην όλη οργάνωση. Δεν άργησε όμως η μέρα που ο ίδιος ο Καλαφάτης αναγκάστηκε να ομολογήσει ότι ήταν αρχειομαρξιστής και δούλευε για αυτούς. Το γεγονός έγινε ως εξής : Ο Καλαφάτης ήταν το πέμπτο μέλος της υποαχτιδικής Κατούνας – Αλέξανδρου – Νικιάνας. Η υποαχτιδική αποτελούνταν από τους : 1) Γεώργιος Λογοθέτης , Γραμματέας , 2) Βαγγέλης Μαλίτσης (Τσανάτσος) , υπεύθυνος οικονομικού , 3) Σπύρος Κονδυλάτος , δικηγόρος , υπεύθυνος προπαγάνδας , 4) Γεώργιος Μανωλίτσης (Κουβαλιάς) , και 5) Γεώργιος Καλαφάτης , μέλη.

Εκείνες τις μέρες είχε κυκλοφορήσει δακτυλογραφημένο στη Λευκάδα το εγχειρίδιο του Δημήτρη Γλυνού , «Τι είναι και τι θέλει το ΕΑΜ». Αυτό ακριβώς «έπεσε θύμα» των ενεργειών του Καλαφάτη. Είχε αναλάβει να το ανατυπώσει και να το

¹⁵⁸ Γ. Λογοθέτης , οπ. , σσ. 37-38

κυκλοφορήσει. Αυτός θεώρησε σκόπιμο να το παραμορφώσει και να το προσαρμόσει στο δικό του πιστεύω και να το κυκλοφορήσει ότι δήθεν το κυκλοφορεί η Επαρχιακή του Ε.Α.Μ. Λευκάδας.

Και εδώ όμως ατύχησε. Το διαστρεβλωμένο κείμενο έπεσε στα χέρια μου πριν ακόμα καταφέρει να το κυκλοφορήσει πλατιά ο κατασκευαστής του.

Μόλις λοιπόν αρχίσαμε τη συνεδρίαση της υποαχτιδικής επιτροπής, (γίνονταν στα τέλη Μάρτη – αρχές Απρίλη 1943), εγώ σαν Γραμματέας άρχισα διαβάζοντας τα διαστρεβλωμένα σημεία του εγγράφου και αναλύοντας αυτά είπα ότι αυτά που αναφέρονται μπορούσε να τα γράψει μόνο ένας αρχειομαρξιστής. Τότε αυτός σηκώθηκε και αναιδέστατα δήλωσε: «Και ποιος σου είπε ότι εγώ δεν είμαι αρχεός;». Αμέσως τον έδιωξα λέγοντάς του ότι δεν έχει θέση στην υπαχτίδα και το Κόμμα.¹⁵⁹

Η πρώτη έμμεση διαφωνία, που προδιαγράφει και την παραπέρα πορεία του αντιστασιακού κινήματος αναφορικά με επιλογές και τακτικές ηγετικών στελεχών, αλλά παράλληλα καταδεικνύει και την έντονη αγωνία και διάθεση για δημιουργία αντιστασιακού κινήματος, αφορά το γεγονός για το ποιος συγκρότησε την πρώτη αντιστασιακή ομάδα, τον πρώτο απελευθερωτικό πυρήνα στη Λευκάδα.¹⁶⁰

¹⁵⁹ Γ. Λογοθέτης, *οπ.*, σ. 38.

¹⁶⁰ Ο μεν Κουτσαύτης – ένθερμος αντιστασιακός και ορθόδοξος κομματικός αγωνιστής - ισχυρίζεται ότι «προηγήθηκε η κομματική κινητοποίηση πριν από την τριάδα του γιατρού Γρηγόρη», ο δε Ξενοφ. Γρηγόρης - σεμνός αγωνιστής, ακομμάτιστος, με έλεγχο των συναισθηματισμών και των παθών από τη λογική και ρεαλιστική του σκέψη – αναφέρει ότι «με έμπιστους φίλους μου Ξενοφώντα Μαλακάση – γιατρό, Τάκη Βεργίνη – καθηγητή, ανέλαβα συνέχεια τον αγώνα απελευθέρωσης της κατακτημένης πατρίδας μας δημιουργώντας τον πρώτο πυρήνα απελευθερωτικού αγώνα. Στις 27 Ιουνίου 1941 εξελέγη

Η διαφωνία αρχικά και επιφανειακά τουλάχιστον , ξεπεράστηκε και το Σεπτέμβριο του 1942 σε μικτή σύσκεψη ΚΚΕ και ΕΑΜ όλος ο οργανωτικός αντιστασιακός ιστός του νησιού συγχωνεύτηκε και συνδέθηκε με την Κεντρική Επιτροπή του ΕΑΜ και ταυτόχρονα συγκρότησε την ΕΑΜική Επιτροπή του νησιού με γραμματέα τον Ξ. Γρηγόρη και μέλη τους : Ξ. Μαλακάση , Τάκη Βεργίνη , Ξ. Κούρτη , Κώστα Λιβιτσάνο , Πάνο Πανάγο , Χαρίλαο Καββαδά , φαρμακοποιό, Σωτήρη Πανταζή , Παπαστάθη , Στάθη Καλύβα , Μπάμπη Περδικάρη , Κώστα Καλυβιώτη , Τάκη Φίλιππα , και Γιώργο Καλαφάτη.¹⁶¹

ως Γραμματέας της κίνησης της οργάνωσης της Εθνικής Αντίστασης». Ο Κουτσαύτης δε μένει μόνο στο ποιος ξεκίνησε πρώτος , αλλά προχωρεί και λίγο παραπέρα προκειμένου να θίξει (;) την αναποτελεσματικότητα των προσπαθειών του Ξ. Γρηγόρη. Γράφει : «Λέει , [εννοεί το Γρηγόρη] της βάλανε τα θεμέλια της αρχής του απελευθερωτικού αγώνα». Και συνεχίζει κάπως περιφρονητικά : «Προσχώρησαν αυτοί οι αξιωματικοί στο ΕΑΜ και αργότερα στον ΕΔΕΣ». Ο Γ. Λογοθέτης για τον Γρηγόρη γράφει : «... Ξέροντας ότι ο γιατρός φαινόταν σαν επικεφαλής της κίνησης της ελίτ , αποφάσισα να τον συναντήσω... του είπα για ορισμένους που έκαναν αντικομματική δουλειά... όταν μου είπε πως είναι παλιός κομμουνιστής άρχισα να του μιλάω για αντικαταστατική συμπεριφορά... ότι έχει άδικο σε αυτά που υποστήριζε». Πρέπει ιδιαίτερα να τονιστεί ότι ο Ξ. Γρηγόρης είχε την πανθομολογούμενη αποδοχή του πληθυσμού και αυτό φαίνεται απ' το γεγονός ότι όλος ο τοπικός και Αθηναϊκός τύπος έγραψε για το θάνατό του και εξήρε την αγωνιστική προσωπικότητά του ανεξάρτητα από κομματικές προτιμήσεις. Βλέπε : **Z. Κουτσαύτη** , *οπ.* , σσ. 43-44 , **Ξ. Γρηγόρη** , *Βιογραφικό Σημείωμα Χρονικής Περιόδου 1941-1945* , Αθήνα 30-4-1988 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο) , **Γ. Λογοθέτη** , *οπ.* , σ. 43.

¹⁶¹ Για την ΕΑΜική αντιστασιακή οργάνωση Βλέπε : **Z. Κουτσαύτη** , *οπ.* , σσ. 42-43 και **Ξενοφώντα Γρηγόρη** , *Οι Σφακιώτες στην Εθνική Αντίσταση* , Λευκάδα 28-7-1985 (Ομιλία Ξενοφώντα Γρηγόρη στην «Εβδομάδα Λόγου και Τέχνης Σφακιωτών» που οργάνωσε ο σύλλογος Σφακιωτών «Ο Φωτεινός»).

Γενικά το 1942 το αντιστασιακό πνεύμα επικρατεί σχεδόν σε όλα τα χωριά του νησιού , σε πολλές δε περιπτώσεις έχουμε αντιστασιακές ενέργειες εναντίον των Ιταλών όπου η μαχητικότητα και γενναιότητα των μελών του ΕΑΜ επικρατεί έναντι των αρχών κατοχής.

Στους οργανωτικούς αντιστασιακούς στόχους συμπεριλήφθηκε και ο τύπος που συνέβαλε καθοριστικά στην καθοδήγηση του λαού. Στην περίοδο της Κατοχής και της ΕΑΜικής αντίστασης στη Λευκάδα εκδίδονται και κυκλοφορούν οι εφημερίδες : «Σπίθα» , «Εθνικό Ξύπνημα» , «Νεανική Φλόγα» , «Λυτρωμός» , «Λαϊκός Αγώνας» , «Φράχτης».¹⁶²

Αναφορικά με τα μέλη που συγκρότησαν την ΕΑΜική Επιτροπή Λευκάδας , ο Κουτσαύτης σε αντίθεση με τον Ξ. Γρηγόρη αναφέρει τους : Ξ. Γρηγόρη , Απ. Φατούρο , Ξ. Κούρτη , Ξ. Μαλακάση , Γ. Καλαφάτη , Παπαστάθη Κτενά , Π. Φίλιππα-Πανάγο , Τάσο Πολίτη , Κ. Λιβιτσιάνο , Π. Γιαννούλη. Βλέπε : Ζ. Κουτσαύτη , οπ. , σ. 51.

¹⁶² «Σπίθα» , Όργανο της ΚΕ Λευκάδας του ΚΚΕ. (Βλέπε Παράρτημα).

«Εθνικό Ξύπνημα» , Όργανο της Περιφερειακής Επιτροπής του ΕΑΜ Λευκάδας. (Βλέπε Παράρτημα).

«Νεανική Φλόγα» , Όργανο του Νομορχιακού Συμβουλίου Λευκάδας της ΕΠΟΝ. (Βλέπε Παράρτημα).

«Λυτρωμός» , Όργανο Π.Ε. Ξηρομέρου – Λευκάδας – Βάλτου του ΚΚΕ. (Βλέπε Παράρτημα).

«Λαϊκός Αγώνας» , Όργανο της Επαρχιακής Επιτροπής ΕΑΜ Λευκάδας (Βλέπε Παράρτημα).

«Φράχτης» , Όργανο του γραφείου Νικιάνας , Κατούνας , Καρυάς , Αλέξανδρου. Στην Καρυά , επίσης , χειρόγραφη , κυκλοφόρησε η «Εξέγερση».

Η εφ. «Εθνικό Ξύπνημα» εκδόθηκε ύστερα από απόφαση που πήρε η συνδιάσκεψη ΕΑΜ στις 7 Σεπτεμβρη του 1942 και την επιμέλεια την είχαν κυρίως ο Γ. Καλαφάτης και ο Ξ. Κούρτης. Το Μάιο του 1943 εκδόθηκε η «Νεανική Φλόγα» με υπεύθυνους επιτροπή μαθητών αποτελούμενη πρώτιστα από τους μαθητές Ν. Κατηφόρη , Τ. Κόγκα , Π.

Τα τεχνικά μέσα που υπήρχαν ήταν πενιχρά. Η ανάπτυξη όμως του ΕΑΜικού κινήματος επέβαλε την άμεση ανάγκη πληροφόρησης και καθοδήγησης. Οι προσπάθειες προς αυτήν την κατεύθυνση τόσο του τυπογράφου Πάνου Ματαφιά όσο και του καθηγητή Τάκη Βεργίνη είναι αξιομνημόνευτες γιατί, σε συνδυασμό και με τη γραφομηχανή που έδωσε η οργάνωση Ηλείου τον Απρίλιο του 1943, στήθηκε και οργανώθηκε στην Κατούνα ένας μηχανισμός παράνομου τύπου που παρέμεινε εκεί μέχρι την αποχώρηση των Ιταλών για να μεταφερθεί στη συνέχεια στην Καρυά που έγινε η έδρα όλων των οργάνων του νησιού.

Η διόγκωση του αντιστασιακού κλίματος με την αυθόρμητη, εθελούσια συμμετοχή του Λευκαδίτικου λαού στις ΕΑΜικές οργανώσεις, θορυβεί τις ιταλικές κατοχικές δυνάμεις και μαζί με ντόπιους προδότες και συνεργάτες τους προβαίνουν σε συλλήψεις, φυλακίσεις και βασανιστήρια τόσο ηγετικών όσο και απλών πολιτών του νησιού.¹⁶³

Αργύρη και Δ. Ρομποτή. Αργότερα η «Νεανική Φλόγα» έγινε όργανο της Νομ. Επ. ΕΠΟΝ Λευκάδας. Γενικά για τον τύπο Βλέπε : Γ. Λογοθέτη, *οπ.*, σσ. 24-25, Ζ. Κουτσαύτη, *οπ.*, σσ. 58-65 και Πάνου Ματαφιά, *Μαρτυρία*, Αθήνα 27-3-87 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

¹⁶³ Η Σμύρνη Μαραγκού γράφει : «Καλά τα κορόιδα τους Ιταλούς ποιος τους λογαριάζει.... Αλλά τι γινόταν με τους σκοτεινούς και καταχθόνιους ανθρώπους ... που κατευθύνονται από μια αόρατη αράχνη, που τους εμπλέκει στα νήματά της και που ενώ επιφανειακά φαίνονται νομοταγής και δίκαιοι ... εκτροχιάζονται και ξεφεύγουν έτσι που φθάνουν εκεί που θέλουν αυτοί και όπως το θέλουν αυτοί. Οι σκοτεινοί αυτοί άνθρωποι ... δε στάθηκαν και στο ηθικό ύψος των στιγμών». *Σμύρνης Μαραγκού*, *οπ.*, σ. 189.

Η περίπτωση των μαζικών συλλήψεων , ύστερα από προδοσία , στον Άγιο Πέτρο και τη Βασιλική συγκλόνησε όλο το νησί. Γι' αυτές τις συλλήψεις η Σμύρνη Μαραγκού , μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνετο και ο αδελφός της Γιώργος Μαραγκός , πρωτοπόρο και ηγετικό στέλεχος της αντίστασης στη Λευκάδα , αναφέρει ότι :

«Ο Ντίνος Σκάντζικας¹⁶⁴ , όντας όχι μόνον υπηρέτης των Ιταλών και σπιούνος τους , όντας συγχρόνως και όργανο των αντιδραστικών στοιχείων του χωριού , ανέλαβε την παρακολούθηση του Σπύρου Λουπέτη , εμπίστου και προσωπικού συνεργάτη του Γιώργου [Μαραγκού] μέσα στην οργάνωση... Σ' αυτόν λοιπόν τον Σπύρο ανέθεσε ο Γιώργος να παίρνει τη μικρή εφημερίδα «Σπίθα» από το Νιόνιο Φατούρο , από τη Βασιλική , όταν δεν την έφερνε ο Φιλιππάκης από την Εγκλουβή... Πώς πήρε είδηση ο Ντίνος ότι ο Λουπέτης είχε αυτή την αποστολή δεν το μάθαμε , μάλλον υποδείχθηκε απ' τα αντιδραστικά σαΐνια... ».¹⁶⁵

¹⁶⁴ Σύμφωνα με τη Μαραγκού ο Ντίνος Σκάντζικας «έχοντας στις φλέβες του το γερμανικό αίμα από τον πατέρα του κατέφυγε στους Γερμανούς [με την εγκατάστασή τους στη Λευκάδα] , βοηθήθηκε έτσι που μαζί με τη μάνα του και το μικρό του αδελφάκι , έφθασαν στη Γερμανία. Εκεί εγκαταστάθηκε , επρόκοψε , αλλά ποτέ δεν επανήλθε στη Λευκάδα». *Σμύρνης Μαραγκού* , σπ. , σ. 253.

¹⁶⁵ Η Σμύρνη Μαραγκού στην εργασία της , την οποία ο Καθηγητής Ι. Θ. Μαλακάσης χαρακτηρίζει «σπουδαιότατη πρωτογενή ιστορική πηγή» , γράφει ότι ο γάμος του γιου του Χαράλαμπου Κατηφόρη , όπου οι προσκεκλημένοι δεν ήταν κατά τα συνηθισμένα οι συγγενείς και οι συγχωριανοί , αλλά και όλες οι κατοχικές αρχές με έντονη και ασυνήθιστη μέχρι τότε παρουσία στο χωριό , έδωσε το έναυσμα των μαζικών συλλήψεων στον Άγιο Πέτρο. Ο Χαράλαμπος Κατηφόρης , γράφει η Σμύρνη Μαραγκού , ήταν «ποτισμένος γερμανόφιλος» με «φασιστική πίστη μέχρι μυελού των οστών» και «υπαγορευόταν από τον άγραφο νόμο που διείπε την κλειστή κοινωνία και διατηρούσε ένα πρωτόγνωρο κατεστημένο που εκνείτο από δική του σκέψη και πράξη , που παραμέριζε τα Πάντα μπρος στο δικό του εθιβελισμό». *Σμύρνης Μαραγκού* , Η Λευκάδα Στη Δίνη Της Κατοχής

Αποκαλυπτική είναι και η μαρτυρία του δάσκαλου Γεράσιμου Σταματέλου , αργότερα γραμματέα της ΕΠΙΟΝ Λευκάδας , που δείχνει όχι τόσο τη μανία των κατοχικών δυνάμεων , όσο το εύρος της προδοτικής συμπεριφοράς της αντίδρασης της περιοχής. Μαζί με το Μαραγκό , γράφει ο Γερ. Σταματέλος *«οργανώσαμε σε όλα τα χωριά της περιοχής ΕΑΜικές οργανώσεις. Ήταν δύσκολη η προσχώρηση των κατοίκων γιατί στην περιοχή ήταν πολλοί Γερμανόφιλοι , συνεργάτες των Ιταλών που προκαλούσαν αλλά και κρυφοί καταδότες... Στις 12-10-42 οι Ιταλοί πιάσανε ύστερα από προδοσία... όλα τα στελέχη και οργανωτές της περιοχής 20 περίπου και αποκεφάλισαν έτσι τις οργανώσεις μας. Ύστερα από βασανισμούς άλλους απόλυσαν , τους άλλους όπως τους δύο γιατρούς Μαραγκό-Φατούρο καταδίκασαν σε 15 και 10 χρόνια αντίστοιχα».*¹⁶⁶

Και Του Εμφυλίου , οπ. , σσ. 194-196 , 198 και **Ι.Θ. Μαλακάση** , Λευκάδα , οπ. , σ. 32.

Για τις συλλήψεις στον Άγιο Πέτρο αναφέρεται και ο Ζώης Κουτσαύτης και από τα στοιχεία που παραθέτει , φαίνεται ότι κυρίως έχουν αναφορά την εν λόγω εργασία της Σμύρνης Μαραγκού. **Ζώης Κουτσαύτης** , Η Εθνική Αντίσταση ... οπ. , σσ. 93-94 καθώς και ο **Θεοφάνης Βλασσόπουλος** , Μαρτυρία (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

¹⁶⁶ Το Σεπτέμβριο 1942 ο Γερ. Σταματέλος αποσπάστηκε στο χωριό του Τσουκαλάδες και στις 18-10-1942 τον συλλάβανε και τον κλείσανε στα υπόγεια... τον μεταφέρανε στη φυλακή , σε ένα κελί όπου έμεινε 7 σχεδόν μήνες σε απομόνωση. **Γεράσιμος Σταματέλος** , Γραπτή μαρτυρία – Λευκάδα 14 Γενάρη 2000 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο που μου δόθηκε από τον Καθηγητή Ι. Θ. Μαλακάση).

Η Σμύρνη Μαραγκού , αναφερόμενη στο Γεράσιμο Δρακονταειδή παραθέτει κατάλογο συλληφθέντων «που εκδόθηκε από το προδοτικόν κόμμα των γερμανοφίλων». ¹⁶⁷

Σύμφωνα με τη Μαραγκού , πάλι , ο Δρακονταειδής λέγει ακόμη ότι : μετά από βασανιστικές ανακρίσεις όλων , με ντοκουμέντα με το έντυπο «Σπίθα» , με τη λέξη Ε.Α.Μ. με μεγάλα γράμματα επάνω στο τραπέζι , μερικοί επέρριπταν τις ευθύνες στους συγκατηγορούμενούς τους για ν' απαλλαγούν της κατηγορίας. ¹⁶⁸

Η κινητοποίηση του πληθυσμού μέσα από την ΕΑΜική οργάνωση είναι μεγάλη. Το ΕΑΜ στο νησί έχει αγκαλιάσει την πιο ζωντανή μερίδα του Λευκαδίτικου λαού. Οι καταδότες και οι συνεργάτες των κατακτητών λίγοι μεν αλλά

¹⁶⁷ Οι συλληφθέντες ήταν : Δημήτριος Ρομποτής - Απόστολος Αντύπας - Διονύσιος Αντύπας - Σπύρος Α. Αντύπας - Γεράσιμος Ζόγκος (διερμηνεύς) - Γερασ. Ν. Δρακονταειδής - Σπύρος Ραυτόπουλος - Φίλιππος Κοντοπύργιας - Θεοφάνης Βλασσόπουλος - Πεταλάς Χρήστος - Ι. Καγκελάρης - Δημήτριος Ζόγκος Κρόκος - Σπυρ. Αλεξ. Βλασσόπουλος - Γρηγόρος Αλεξ. Βλασσόπουλος - Γερασ. Γρ. Ραυτόπουλος - Πάνος Λουπέτης - Γεώργιος Κατηφόρης - Νταγρές - Θεόδωρος Σ. Ρομποτής ή Δρακάς - Θεόδωρος Μεσσήνης - Παρασκευάς Βασίλιος Λογοθέτης - Κων/νος Ι. Καββαδίας - Γεώργιος Δ. Κατηφόρης (δημοδιδάσκαλος) - Γεωργιος Φ. Μαραγκός (ιατρός) - Διονύσιος Φατούρος(ιατρός) - Σπύρος Λουπέτης - Ιωάννης Δελαπόρτας (δάσκαλος). *Σμύρνης Μαραγκού*, οπ. , σ. 198.

¹⁶⁸ Έτσι , έγινε το ξεκαθάρισμα και εκράτησαν τους κάτωθι: Γεώργιο Φ. Μαραγκό ως αρχηγό - Σπύρο Λουπέτη (που έφερε το έντυπο «Σπίθα») - Δημ. Ζόγκο (ράπτη που το πήρε να το διαβάσει) - Κων/νο Καββαδία - Πάνο Λουπέτη - Διονύσιο Αντύπα - Θεόδωρο Μεσσήνη - Θεόδωρο Ρομποτή - Γεώργιο Ν. Κατηφόρη - Διονύσιο Φατούρο - Φίλιππο Χόρτη (από Χορτάτα που έφερε το έντυπο από Εγκλουβή) - Γερ. Βουκελάτο - Πάνο Πολίτη - Σταύρο Κολυβά (Βασιλική) - Δημ. Καββαδία - Σταύρος Πολίτης - Αυγερινός Κων/νος

επικίνδunami , οργιάζουn. Η παθητική αντίσταση του λαού σιγά-σιγά γίνεται ενεργός. Οι αγρότες αρνούνται να παραδώσουν τα προϊόντα τους. Οι κατοχικές δυνάμεις , οργανωμένα πια κάνουν επιδρομές στα χωριά. «Όλοι οι τομείς της οργάνωσης του ΕΑΜ , γράφει η Σμύρνη Μαραγκού , λειτουργούν με παραδειγματική τάξη , με βαθειά συνωμοτικότητα και αποδίδουν έργο τόσο τοπικό όσο και γενικότερο». ¹⁶⁹ Οι συλλήψεις στον Άγιο Πέτρο αποδυνάμωσαν μεν την εκεί οργάνωση , ταυτόχρονα όμως πεισμάτωσε τις αντιστασιακές δυνάμεις του νησιού. ¹⁷⁰

Οι περιγραφές αγωνιστών της εποχής είναι δηλωτικές τόσο του αντιστασιακού κλίματος που επικρατούσε όσο και των συλλήψεων , προδοσιών , φυλακίσεων και βασανιστηρίων που έγιναν στη Λευκάδα. ¹⁷¹ Το αντίγραφο

– Ζαβιτσάνος Ευστάθιος (εκ της πόλεως) – Κωστάκης ή Κουτσοκωστάκης εξ Εγκλουβής. *Σμύρνης Μαραγκού* , σπ. , σ. 198.

¹⁶⁹ *Σμύρνης Μαραγκού* , σπ. , σ. 224.

¹⁷⁰ «Έρανος διενεργείται για τρόφιμα και χρήματα με τα οποία βοηθούνται οικογένειες αγωνιστών που είτε είναι φυλακισμένοι , είτε βρίσκονται αντάρτες στα βουνά της Ακαρνανίας. Οι Καθηγητές του Γυμνασίου αφυπνίστηκαν κυριολεκτικά ... και οργανώθηκαν πιο σοβαρά. Δημιουργούν ατμόσφαιρα στο Γυμνάσιο με εκδηλώσεις κατά την εθνική επέτειο... Μα και οι προδοσίες και οι συλλήψεις δεν σταματούν». *Σμύρνης Μαραγκού* , σπ. , σ. 224.

¹⁷¹ Από τις περιγραφές συλληφθέντων αγωνιστών ενδεικτικά αναφέρουμε :

Από το Μαραντοχώρι ο Διονύσιος Σκληρός συνελήφθη την ώρα που καλλιεργούσε το χωράφι του γιατί του βρήκαν επάνω του ένα πιστόλι. Οδηγήθηκε στις φυλακές όπου έμεινε μέχρι την ιταλική κατάρρευση , *Διον Σκληρός* , (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

Στην Καρυά , το χωριό που έγινε το κέντρο αναφοράς της Εθνικής Αντίστασης στη Λευκάδα , οι Ιταλοί δεν «ξαναπάτησαν στο χωριό να πάρουν λάδι» ύστερα από τη δυναμική παρέμβαση του Ξενοφώντα

πιστοποιητικού φυλακών με αριθμ. 316 που αναφέρει στις αναμνήσεις του ο Ηλίας Γράψας και παραθέτουμε παρακάτω είναι αποκαλυπτικό της σκληρότητας και των βασανιστηρίων που υπέστησαν σχεδόν όλοι οι κρατούμενοι των φυλακών Λευκάδας :

«Ο Διευθύνων τας φυλακάς Λευκάδος πιστοποιώ ότι καθ' ἃ προκύπτει εκ των σχετικών βιβλίων των φυλακών ο Ηλίας Γράψας του Στεφ. ἔμπορος και κάτοικος της πόλεως Λευκάδος , συλληφθείς υπό των Ιταλικών Αρχών Κατοχής ως ενεργών ἔρανον δια την βελτίωσιν του συσσιτίου των υπό των αρχών κρατουμένων Ελλήνων , εφυλακίσθη 21^η Απριλίου 1943 ... ως εκ της υπηρεσίας μου δε γνωρίζω και βεβαιώ ότι κατά το πρώτον εικοσαήμερον της φυλακίσεώς του ετέλη υπό αυστηράν

Κατωπόδη στους φινατσέρηδες και του άμεσου συνεργάτη τους Πιέρου Σταύρου , **Γιάννης Κατηφόρης** , Μαρτυρία , Καρούα 8/7/77 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

Ο Τάκης Βλάχος ή Μουτσούκος συνελήφθη με τα κουπόνια της αλληλεγγύης και παρέμεινε στις φυλακές μέχρι λίγες μέρες πριν την ιταλική κατάρρευση , **Τάκης Βλάχος** , (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

Τον Κ. Αργύρη που είχε επαφή με το Μεγανήσι τον πρόδωσε ο Α. Συκιώτης και συνελήφθη μαζί με τους Τάσο και Μήτσο Μαρούλη , Ν. Κοντή , Γ. Μάλαμα , Βικτώρια Φίλιππα , Φώτη Πολίτη. Πέρασε από στρατοδικείο τον Ιούνιο του '43 , δικάστηκε 15 χρόνια και απελευθερώθηκε με την ιταλική κατάρρευση , **Κ. Αργύρης** , (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

Ο Σεραφείμ από την ώρα που μπήκε στη φυλακή σχεδίαζε τρόπους δραπέτευσής του. Στη φυλακή κατόρθωσε και είχε επαφή με το Γιώργο Μαραγκό και το Νιόνιο Φατούρο. Τελικά δραπέτευσε μαζί με το Μήτρο Γιαννούλη και το Γιώργο Βλάχο από Εξάνθεια. **Σεραφείμ** , Ιούλιος 1977 , (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

Από την Εξάνθεια ο Σπύρος Βλάχος – Λιάπης αναφέρει περιστατικό των μαθητών του Γυμνασίου που δεν επέτρεψαν τη συμμετοχή των κοριτσιών σε εκδήλωση που ήθελαν να κάνουν οι Ιταλοί. Παρά τις προσπάθειες του Γυμνασιάρχη Θ. Σταματέλλου να μπουν στις τάξεις μη τα χτυπήσουν οι Ιταλοί , οι μαθητές έκαναν απεργία και έψελναν τον Εθνικό ύμνο. Ο Σπύρος Βλάχος έμεινε στη φυλακή μέχρι την ιταλική κατάρρευση. **Σπύρος Βλάχος-Λιάπης** , Εξάνθεια , (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

απομόνωσιν και ωδηγείται καθ' εκάστην εις το κατάστημα της καραμπιναρίας προς ανάκρισιν και εκεί εδέρετο απανθρώπως μέχρι σημείου ώστε πολλάκις επανεφέρετο εις τας φυλακάς επ' αυτοκινήτου μη δυνάμενος να βαδίση. Επίσης όργανα της Καραμπιναρίας μεταβαίνοντες εις την οικίαν του προς ενέργειαν δήθεν ερεύνης , ελεηλάτουν ταύτην αφαιρώντας διάφορα πράγματα.

Το παρόν εκδίδεται τη αιτήσει του ανωτέρω δια την δέουσα χρήσιν.

Εν Λευκάδι τη 23-9-1945
Ο Διευθύνων φύλαξ Α' τάξεως
(υπογραφή δυσανάγνωστος)¹⁷²

Ακόμη , χαρακτηριστικοί είναι και οι όροι υποχρεωτικής υπακοής και συμμόρφωσης που εφαρμόζαν οι κατοχικές δυνάμεις σε όσους κρατούμενους απέλυον.¹⁷³

¹⁷² Ηλίας Γράψας , Αναμνήσεις , Λευκάδα 1 Ιουλίου 1977 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).
¹⁷³

Έκτον αυτόνομον κινητόν τάγμα των Βασιλικών Καραμπινιέρων Απόσπασμα Αγίας Μαύρας

Πρακτικόν της υπαγωγής εις υποχρέωσιν υπακοής συμμορφώσεως του Ιωάννου Σπύρου Φλογαίτη , δικηγόρου.

Το έτος 1942 17 Νοεμβρίου εις την Αγίαν Μαύραν.

Έμπροσθεν εμού του Λοχαγού Κάμπο Εγγένιο διοικητού του εν λόγω αποσπάσματος βοηθουμένου υπό του ενωμοτάρχου Ρίτι Βρίνο παρόντος υπό την ιδιότητα του διερμηνέως του κυρίου Αλσάντο Μιτουέλε που γράψαμε το όνομά του Ιωάννου Φλογαίτη δικηγόρου.

Όστις ειδοποιείται εις το διαφυλάττειν τας ακολούθους διαταγάς προς συμμόρφωσιν.

- I. Να παρουσιάζεται καθημερινώς την 9 ώραν π.μ. εις τον Διοικητήν του πυρήνος Αγίας Μαύρας.
- II. Να μην απομακρύνεται από την περιφέρειαν της πόλεως δίχως επί τούτο διαταγής εκ της Διοικήσεως.
- III. Να ανακοινώνη εις την Διοίκησιν των Βασιλικών Καραμπινιέρων οιανδήποτε αλλαγήν κατοικίας.

Τέλη 1942 αρχές του 1943 στα οργανωτικά πλαίσια του ΕΑΜ δημιουργείται μια παλλαϊκή αντιστασιακή συσπείρωση του Λευκαδίτικου λαού που όμοιά της δεν υπήρξε στο νησί ποτέ.¹⁷⁴

-
- IV. Να μην εξέρχεται από της ίδιας αυτού κατοικίας προ της 7^{ης} ώρας π.μ. και να αποσύρεται μετά της 8 μ.μ.
 - V. Να αφιερωθή εις το να αποκατασταθή εις επωφελή εργασίαν.
 - VI. Να μην συχνάζη εις δημοσίους τόπους καφενεία , ταβερνεία , εις συναθροίσεις , θέατρα και να μην λαμβάνη μέρος εις συναθροίσεις.
 - VII. Να μην συνοδεύεται υπό προσώπων καταδικασθέντων και υπόπτων πολιτικών υποκειμένων εις αστυνομικά μέτρα.
 - VIII. Να μην δέχεται εις τη κατοικίαν του πρόσωπα πολιτικώς ύποπτα καταδικασθέντα ή υποκείμενα εις αστυνομικά μέτρα.
 - IX. Η αλληλογραφία πρέπει να υπόκειται εις την προληπτικήν λογοκρισίαν υπό της Διοικήσεως.
 - X. Έχει τεθεί υπ' όψιν αυτού ότι εάν εναντιωθή εις τας προκειμένας υποχρεώσεις του θα ληφθούν εις βάρος του πιο αυστηρά μέτρα αστυνομικά. Του έχει παραχωρηθή ένα βιβλιάριον με το οποίον θα παρουσιάζεται κάθε πρωί στις 9 στην Διοίκησιν Αστυνομικού Κέντρου Αγίας Μαύρας προς θεώρησιν.

Όθεν και συνετάξαμε το παρόν εις τριπλούν , αντίγραφον , εξ ων ένα εφυλάξαμε εις τον πυρήνα Αγίας Μαύρας , ένα παραδώσαμεν εις τον υπό συμμόρφωσιν και ένα εθέσαμεν εις τας πράξεις της υπηρεσίας.

Προς ανάγνωσιν και επικύρωσιν υπογράφεται ως ακολούθως.

Ιωάννης Φλογαΐτης

(Τ.Σ.) Ευγένιος Κάμπο

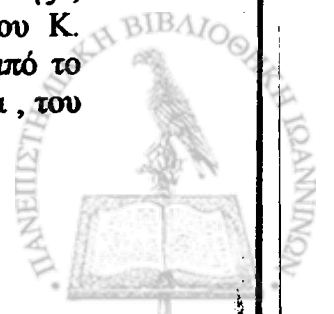
Διοικητής Καραμπινιέρων

Σημείωσις

Η Αστυνομική επιτήρησις διήρκεσεν 360 ημέρας , μετά αποφυλάκισιν , εν απομονώσει 50 ημερών

Ιστορικόν Αρχείον Λευκάδας.

¹⁷⁴ Στα ανέκδοτα χειρόγραφα αγωνιστών της εποχής εκείνης , (όπως του Θεοφάνη Βλασσόπουλου για τον Άγιο Πέτρο , του Κ. Αργύρη που είχε επαφή με το Μεγανήσι , του Διον. Σκληρού από το Μαραντοχώρι , του Πολυχρόνη Σγουρόπουλου , του Ηλία Γράψα , του

Η αρχή της ένοπλης , δυναμικής – ενεργητικής αντίστασης , συνοδεύεται από τρία επεισόδια με πρωταγωνιστή τον Πάνο Γιαννούλη.

Το πρώτο και μάλιστα αιματηρό επεισόδιο , αφορά δακτυλογραφημένες προκηρύξεις για το Αλβανικό έπος με προσβλητικό για τους Ιταλούς περιεχόμενο οι οποίες , παραμονή 28^{ης} Οκτωβρίου 1942 , τοιχοκολλήθηκαν σε σπίτια και καταστήματα στην αγορά της πόλης. Οι προκηρύξεις θορύβησαν τις κατοχικές δυνάμεις που ξεκίνησαν έρευνες να βρουν τη γραφομηχανή καθώς και τους συντάκτες του κειμένου των προκηρύξεων. Ο Π. Γιαννούλης , για να μη βρεθεί η γραφομηχανή , προσπάθησε να τη μεταφέρει εκτός πόλης και να την κρύψει μεταξύ Απόλπαινας και Φρυνιού. Έπεσε όμως πάνω σε ιταλική περίπολο και μη χάνοντας το θάρρος του , πυροβόλησε και σκότωσε τους δύο από τους τρεις της περιπόλου.¹⁷⁵

Θ. Γουρτζή από την Κατούνα που στις 3-2-42 έφερε στο νησί τη μπροσούρα του Δημ. Γληνού «Τι είναι και Τι Θέλει το ΕΑΜ» , του Γ. Κοντογιώργη για τον Αη Λιά , τη Σύβρο και Βουρνικά , του Γεράσιμου Περδικάρη , του Παντζή Μανωλίτση για τον Αλέξανδρο και του Χριστόφορου Κούρτη για την Εγκλουβή) , δίνεται με απλό αλλά και παραστατικό – αποκαλυπτικό τρόπο το εύρος και το μεγαλείο της Εθνικής Αντίστασης στη Λευκάδα. Επίσης για τον Άγιο Πέτρο , τις συλλήψεις και το στρατοδικείο βλέπε *Σμύρνης Μαραγκού* , οπ. , σσ. 191-224. και *Ι. Θ. Μαλακάση* , Λευκάδα , οπ. , σ. 34.

¹⁷⁵ Το επεισόδιο είναι μεμονωμένο αλλά δείχνει την αντιστασιακή , συγκρουσιακή διάθεση του Λευκαδίτη αποτυπωμένη στο πρόσωπο του Πάνου Γιαννούλη. Ο ΕΠΟΝίτης Πάνος Μουσσούρης για το περιστατικό γράφει : «... ειδοποιούμενος από τον σ. Π. Δαφαράνα εσυγκεντρωθήκαμε εις το σπίτι του σ. Δ. Βλάχου οι εξής συναγωνιστές : Π. Γιαννούλης , Ν. Καράμπαλης , Γιώττα Δαφαράνα ως και ο αδελφός της Πάνος , Δ. Βλάχος κι εγώ. Σκοπός της συγκέντρωσης αυτής ήταν να

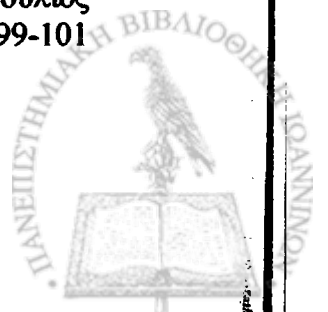

Το δεύτερο επεισόδιο έγινε το Νοέμβριο του 1942 στην περιοχή «Αη Λια» στο ύψωμα «Ελάτη» και το τρίτο στις 30 Δεκεμβρίου 1942 στην εκκλησία του Αγίου Αντωνίου στη «Μεγάλη Βρύση» όπου σύχναζε ο Π. Γιαννούλης . Και τα δύο επεισόδια ήταν τυχαία αλλά κλιμακώνουν την ενεργητική αντίσταση του λαού και ανησυχούν τις κατοχικές δυνάμεις οι οποίες προβαίνουν σε συλλήψεις μεταξύ των οποίων και του Δ. Βλάχου που βασανίστηκε στην Καραμπινερία 17 μέρες χωρίς να λυγίσει και αποκαλύψει τους πρωταγωνιστές των επεισοδίων.¹⁷⁶

Από το Σεπτέμβριο του 1942 άρχισε να οργανώνεται με τη μορφή μαχητικών ομάδων ο εφεδρικός ΕΛΑΣ Λευκάδας. Πρωταρχικός σκοπός ήταν η παρεμπόδιση της λεηλασίας των

γράφωμε στη γραφομηχανή του Δ. Βλάχου ένα κείμενο το οποίον αφορούσε το αλβανικό έπος του '40 για την ήττα της ιταλικής αυτοκρατορίας... Για το θέμα [της τοιχοκόλλησης] επέλεξαν τον σ. Δαφαράνα κι εμένα... είχαμε παράλληλα την υποχρέωση να συνοδεύσωμε το σ. Γιαννούλη έως το τέρμα της πόλεως , ο οποίος θα μετέφερε τη γραφομηχανή για καλύτερη ασφάλεια... Ταχύτατα μα και ψύχραμος ο σ. Γιαννούλης τους επυροβόλησε κατάστηθα...» Παναγ. Χ. Μουσσούρης , Απομνημονεύματα περιόδου 1942-1945 , Μέρος Α,Β , σσ. 5-12. Επίσης Βλέπε : Πληροφορίες Διονυσίου Βλάχου στον Ζ. Κουτσαύτη (Ανέκδοτο Χειρόγραφο) και Ζ. Κουτσαύτη , οπ. , σσ. 99-101.

¹⁷⁶ Η Ζωίτσα Ντελιμάρη – Κατωπόδη , αδελφή του Γιαννούλη , αναφέρει ότι οι Ιταλοί για τα επεισόδια που έγιναν με πρωταγωνιστή τον Πάνο Γιαννούλη , συνέλαβαν την οικογένειά της και με διάφορους μεθόδους προσπάθησαν να εκμαιεύσουν πληροφορίες που θα τους διευκόλυναν στη σύλληψη του Γιαννούλη. Αναφέρει συγκεκριμένα ότι «την έβαλαν πάνω σε ένα κρεβάτι και της έδωσαν κάτι σαν ναρκωτικό. Αυτή δεν είχε χάσει τις αισθήσεις της και άρχισε να πλέκει ένα παραμύθι...». Μαρτυρία Ζωίτσας Ντελιμάρη – Κατωπόδη , Ιούλιος 1977 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο). Επίσης Ζ. Κουτσαύτη , οπ. , σσ. 99-101

προϊόντων από τους κατακτητές , η προστασία της αγροτικής παραγωγής , η προφύλαξη αγωνιστών και η προειδοποίηση των κατοίκων για να αποφεύγουν τις συλλήψεις από τις εφόδους των κατακτητών.¹⁷⁷

Το 1942 τον Οκτώβριο δημιουργείται στη Λευκάδα το πρώτο αντάρτικο σώμα του ΕΛΑΣ , ύστερα από απόφαση της ΕΑΜικής οργάνωσης Λευκάδας , που πηγαίνει στο Ξηρόμερο αποτελούμενο από πενταμελή ομάδα , τον Πάνο Γιανούλη ως καπετάνιο , τον Ξ. Κατωπόδη ή Κοττά , τον Αποστόλη Ζακυνθινό ή Λιαροκάπη , τον Π. Ζαβιτσάνο ή Ταρζάν και τον Αποστόλη Κουκουμάνη ή Ζακυνθινό.¹⁷⁸ «... ριχτήκαμε στο Ξηρόμερο περνώντας με μία βάρκα από τη Νικιάνα εβγήκαμε στη Πογωνιά και την άλλη μέρα στο Μοναστηράκι όπου και ιδρύσαμε το πρώτο τμήμα Ξηρομέρου Λευκάδας. Τον ίδιο χρόνο το Ξηρόμερο γιόμιζε από αξιωματικούς Εδεσίτες οι οποίοι είχαν ένα κοινό αρχηγό τον Καραμπέκιο. Τα τέλη Ιουνίου είχα 20 μόνιμους και 40 εφεδρικούς Ξηρομερίτες και Λευκαδίτες».¹⁷⁹

και Διονυσίου Π. Βλάχου , Γραπτή μαρτυρία-επιστολή στο Ζώη Κουτσαύτη (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

¹⁷⁷ Η προειδοποίηση γινόταν με συνθήματα , όπως το χτύπημα της καμπάνας , με τουφεκιές ή με το άναμμα της φωτιάς στο υψηλότερο σημείο. Ζ. Κουτσαύτης , οπ. , σ. 185.

¹⁷⁸ Βλέπε Ι.Θ. Μαλακάση , Λευκάδα , οπ. , σ. 34 και Ζ. Κουτσαύτη , οπ. , σσ. 78-79.

¹⁷⁹ Πάνος Γιαννούλης , Τα Μαύρα Χρόνια της Σκλαβιάς , σ. 6 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

Η ομάδα αυτή του ΕΛΑΣ δεν μπόρεσε να μείνει εκεί γιατί υπήρξαν αντιρρήσεις από τον Γιάννη Τραυλό, υπεύθυνο εκεί του ΚΚΕ.¹⁸⁰

Το 1943 γίνεται δεύτερη προσπάθεια από τον ίδιο τον Πάνο Γιαννούλη δημιουργίας μόνιμου στρατιωτικού σώματος του ΕΑΜ, αμιγώς Λευκαδίτικου με έδρα το Δ. Ξηρόμερο.¹⁸¹

Στην οργανωτική – αντιστασιακή πορεία νέα ώθηση έδωσε η νεολαία του νησιού με κέντρο αναφοράς το Γυμνάσιο Λευκάδας.¹⁸²

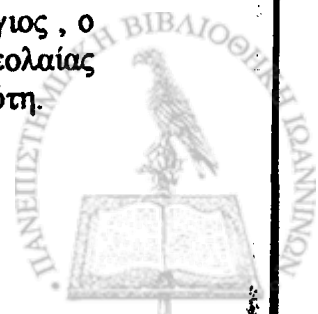
Δίπλα στις οργανώσεις του ΕΑΜ, στήνονται οργανώσεις ΕΑΜ νέων. Το 1942 δημιουργείται ένα υποτυπώδες συντονιστικό γραφείο των νέων του νησιού που αποτελείται από το Στράτο Τσέγιο, φοιτητή της Γεωπονικής, το Χρήστο Σταματέλο, τελειόφοιτο Γυμνασίου και τον Ποσειδώνα Λογοθέτη, αγρότη. Από τη νεολαία του Γυμνασίου ξεπήδησε στελεχιακό δυναμικό που τροφοδότησε στα χρόνια της κατοχής τον απελευθερωτικό αγώνα.

¹⁸⁰ Ο Ζ. Κουτσαύτης γράφει: «Δεν μπόρεσε να κρατηθεί γιατί δεν ήταν ώριμες οι συνθήκες και ύστερα από απόφαση της ομάδας κατά πλειοψηφία 3 με 2, ξαναγύρισε στη Λευκάδα και αυτοδιαλύθηκε». Ζ. Κουτσαύτης, οπ., σ. 79.

¹⁸¹ Βλέπε *Ι.Θ. Μαλακάση*, Λευκάδα, οπ., σ. 38, Ζ. Κουτσαύτης, οπ., σ. 186 και *Γ. Λογοθέτη*, οπ., σ. 53.

Για τον ΕΛΑΣ Λευκάδας θα γίνει παρακάτω εκτενής αναφορά.

¹⁸² Υπεύθυνος της σχολικής νεολαίας ήταν ο Στράτος Τσέγιος, ο Π. Ζαβιτσάνος και ο Απόστολος Λάζαρης. Της εξωσχολικής νεολαίας ήταν ο Π. Ματαφιάς. *Μαρτυρία Π. Ζαβιτσάνου* στον Ζ. Κουτσαύτη.

Τέλος του 1942 ο καθοδηγητικός πυρήνας του Γυμνασίου συνελήφθη και βασανίστηκε σκληρά από τους κατακτητές, πολλοί δε κλείστηκαν στις φυλακές.¹⁸³

Το Νοέμβριο του 1943 πραγματοποιήθηκε η πρώτη Συνδιάσκεψη ΕΠΟΝ Λευκάδας¹⁸⁴ στην Εγκλουβή όπου πήραν μέρος 150 αντιπρόσωποι που εκπροσωπούσαν 1800 μέλη της ΕΠΟΝ.¹⁸⁵

¹⁸³ Στα ανέκδοτα απομνημονεύματά του ο ΕΠΟΝίτης Πάνος Μουσουρής γράφει : «Όπως πάντα ... έτσι και τότε ευρέθη κάποιος καταδότης ο οποίος ... αγκάλιασε τον κατακτητήν ιταλό» και πρόδωσε τους μαθητές ΕΠΟΝίτες του Γυμνασίου με αποτέλεσμα η ιταλική αστυνομία βάσει του καταλόγου που τους έδωσε «προέβησαν σε σύλληψη είκοσι - τριών ΕΠΟΝιτών».

Ο Π. Μουσουρής ήταν από τους συλληφθέντες και αναφέρεται διεξοδικά στα σκληρά βασανιστήρια που υπέστησαν προκειμένου να «ειπούμε στον Δ/τή της Καραμπιναρίας ποιοι ήσαν αυτοί που μας εμπήσαν, ώστε να γίνωμεν επονίτες... βέβαια όσο κι αν μας επέζε στην ανάκρισή του, μα κι αν ακόμη μας εξυλοκοπούσαν τ' όργανά του μάταια εγίνοντο όλα διότι από την πρώτη στιγμή όπου βρεθήκαμε κατά τη σύλληψή μας στο κρατητήριο, στο μόνο πράγμα που συμφωνήσαμε, ήταν ... να μη μιλήσει κανείς. Μοιραίως λοιπόν επερνούσαμε τη φάλαγγα στην Καραμπιναρία».

Τελικά οι 23 κατέληξαν στη φυλακή. «Βέβαια, συνεχίζει ο Μουσουρής, εκείνη η λέξη Στρατοδικείο που ακούσαμε κάπως μας εφόβισε – αν και κατά βάθος δεν ξαίραμε τι ακριβώς σημαίνει η λέξη Στρατοδικείο». Παναγ. Μουσουρής, Απομνηνεύματα περιόδου 1942-1945, Μέρος Α', Κεφ. 4^{ον} Σύλληψις και φυλάκισις ΕΠΟΝιτών, σσ. 33-37.

¹⁸⁴ Αναφορικά με την ημερομηνία της πρώτης Συνδιάσκεψης ΕΠΟΝ Λευκάδας ο Κουτσαύτης διαφωνεί με τον Ποσειδώνα Λογοθέτη. Γράφει: «Η ΕΠΟΝ πραγματοποίησε συνδιάσκεψη του Νομαρχιακού συμβουλίου και στελεχών στις 7 και 8 Γενάρη του 1944. Αυτό γράφει ο Πάνος Βλάχος που ήταν στη συνδιάσκεψη. Αυτή η ημερομηνία είναι η σωστή και κατά τον Ζ. Κουτσαύτη, που εκείνες τις μέρες έλειπε στην Ακαρνανία και δεν πήρε μέρος στη συνδιάσκεψη». Ζ. Κουτσαύτης, οπ., σ. 242.

¹⁸⁵ Εφ. «Δημοκρατική Λευκάδα», Π. Λογοθέτη, Πως ιδρύθηκε η ΕΠΟΝ στη Λευκάδα, Λευκάδα, Φλεβάρης 1978, Αρ. Φ. 28, σσ. 3, 12.

Από τον Απρίλη του 1943 η οργάνωση νέων , η ΕΠΟΝ Λευκάδας οργανώθηκε κατά το τριαδικό σύστημα κατά χωριό και σε τμηματικές κατά δήμους ακολουθώντας το οργανωτικό σύστημα του ΕΑΜ.¹⁸⁶

*«Η οργανωτική διάρθρωση της ΕΠΟΝ ήταν η εξής: Η οργάνωση βάσης είχε την ομάδα. Η ομάδα είχε 3-5 μέλη γραφείο , ανάλογα με την αριθμητική δύναμη και τη δράση της ομάδας. Στην πρώτη φάση , οι γραμματείς ήταν και μέλη στην πλατιά επιτροπή της τμηματικής. Η τμηματική επιτροπή είχε γραφείο και 3-5 μέλη. Ο γραμματέας της τμηματικής ήταν και μέλος του Νομαρχιακού Συμβουλίου. Το Νομαρχιακό Συμβούλιο της Λευκάδας είχε 5 τμηματικές σ' ολόκληρο το νησί. Με τη δικιά της πλέον οργάνωση , η νεολαία με δικό της καταστατικό και πρόγραμμα και δικό της τύπο τη «Νεανική Φλόγα» , αγκάλιασε το μεγαλύτερο τμήμα της νεολαίας του νησιού μας».*¹⁸⁷

Γραμματείς , κατά καιρούς , του Νομαρχιακού Συμβουλίου της ΕΠΟΝ ήταν οι : Στράτος Τσέγιος , Γεράσιμος Σταματέλος , Απόστολος Λάζαρης , Ευγένιος Φέτσης.

Η προσφορά της ΕΠΟΝ Λευκάδας ήταν μεγάλη. ΕΠΟΝίτες κατετάγησαν στο μόνιμο και στον εφεδρικό ΕΛΑΣ. ΕΠΟΝίτες ήταν και οι πρώτοι νεκροί. Κατά τον

¹⁸⁶ Ο Ποσειδώνας Λογοθέτης γράφει : «Στα μέσα του Μάη του 1943 γίνεται η πρώτη ιδρυτική διαδικασία ΕΠΟΝ Λευκάδας. Η καθυστέρηση οφείλονταν στο ότι γίνονταν αλλαγές διασύνδεσης του κινήματος Λευκάδας με το Γραφείο Στερεάς... Από τα 36 χωριά της Λευκάδας μόνο σε 5-6 δεν έχουμε οργάνωση βάσης. Από το καλοκαίρι του '43 η ΕΠΟΝ έχει πλήρη οργανωτική συγκρότηση». *Ποσειδώνα Λογοθέτη , Το Χρέος* , σπ. , σ. 59.

¹⁸⁷ Εφ. «Δημοκρατική Λευκάδα» , *Ποσ. Λογοθέτη* , σπ. , σ. 3.

Κουτσαύτη οι πρώτοι νεκροί ήταν : Μήτηρος Γιαννούλης ,
Γιώργος Ρεκατσίνας (Μπογόρδος).¹⁸⁸

*«Πάντα μπροστάρηδες οι νεολαίοι της Λευκάδας έδιναν τον καλύτερό τους εαυτό ... Στις πιο επικίνδυνες αποστολές , όπως στη μάχη της σοδειάς , παντού πρώτοι. Από τους δύο που τσάκισαν στην Καρυά τον προδότη συνεργάτη των Ιταλών που γύριζε στα χωριά για λάδι και τρόφιμα ο ένας ήταν νεολαίος».*¹⁸⁹

Το ΕΑΜικό κίνημα ποιοτικά και ποσοτικά δυναμώνει. Η οργάνωση του ΕΑΜ για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις διαίρεσε τη Λευκάδα σε τομεακές επιτροπές.¹⁹⁰

Οι ΕΑΜικές οργανώσεις περνούν στην ενεργητική αντίσταση. Προσπαθούν με δυναμικές και ένοπλες ενέργειες να αποσυνδέσουν τις κατοχικές δυνάμεις από τους ντόπιους συνεργάτες και καταδότες τους. Ταυτόχρονα αναπτύσσεται μαζική πλέον αντίσταση κατά των επιχειρήσεων των

¹⁸⁸ Ζ. Κουτσαύτης , οπ. , σ. 69

¹⁸⁹ Π. Ματαφιά , οπ. , (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

¹⁹⁰

- 1) Η Τομεακή Λευκάδας περιελάμβανε τη Λευκάδα , Απόλπεινα , Τσουκαλάδες , Καλιγόνι
 - 2) Η Τομεακή Κατούνας , την Κατούνα , Καρυώτες , Νικιάνα , Αλέξανδρο , Πλατύστομα , Βαυκερή.
 - 3) Η Τομεακή Καρυάς , την Καρυά , Εγκλουβή , Πηγαδησάνους , Χορτάτα.
 - 4) Τομεακή Σφακιωτών , με τα χωριά Σφακιωτών , Εξάνθεια , Καλαμίτσι , Άγιο Νικήτα.
 - 5) Τομεακή Αγίου Πέτρου , με Άγιο Πέτρο , Κομηλιό , Αθάνι , Βασιλική , Σύβρο , Ηνωμένες Πολιτείες , Βουρνικά , Εύγηρο.
- Βλέπε Γ. Λογοθέτη , οπ. , σ. 50.

κατακτητών με χαρακτηριστική αυτή της Εγκλουβής¹⁹¹ και της Βαυκερής.

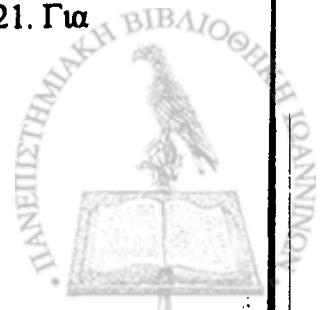
Η μαζική αντίσταση των κατοίκων της Βαυκερής, η άρνησή τους να παραδώσουν για ταφή το πτώμα του καταδότη Ντάθο στην Ιταλική αστυνομία, η σύλληψη και ο αφοπλισμός της τελευταίας, υποχρέωσαν τις ιταλικές αρχές κατοχής να υπογράψουν υποτιμητικό γι' αυτούς σύμφωνο με βάση το οποίο δε θα γίνονταν επιχειρήσεις εναντίον του χωριού. Ταυτόχρονα όμως απετέλεσε και σαφή προειδοποίηση προς τους συνεργάτες των κατοχικών δυνάμεων.¹⁹²

Των γεγονότων της Βαυκερής - Εγκλουβής προηγήθηκε το έκτακτο ιταλικό στρατοδικείο που έγινε στις 15 Ιουλίου 1943 στη Λευκάδα και εκδίκασε υποθέσεις κρατουμένων όπως της ομάδας του Αγίου Πέτρου καθώς και περιπτώσεις κατοίκων όπως του Μεγανησίου, της Εγκλουβής και της Λευκάδας με κατηγορητήριο «*ως μνημένοι εις οργάνωσιν ανατρεπτικού και αντιιταλικού ... και σκοπόν να διεγείρουν εχθρικά αισθήματα εναντίον του στρατού κατοχής*».¹⁹³

¹⁹¹ Το πρώτο μπλόκο στο νησί ήταν αυτό που κάνανε οι Ιταλοί στην Εγκλουβή που ήταν «η Ακρόπολη του προοδευτικού και επαναστατικού κινήματος στο νησί». Οι Ιταλοί κυκλώσανε το χωριό και συνέλαβαν τους χωριανούς από τα σπίτια τους. Ο Κουτσαύτης γράφει ότι συνελήφθησαν 33 άτομα και παραθέτει κατάλογο κρατουμένων. *Ζ. Κουτσαύτη*, *οπ.*, σσ. 113-115

¹⁹² Περ. «Εθνική Αντίσταση», *Γ. Λογοθέτης*, Τα Γεγονότα της Βαυκερής στη Λευκάδα, Συλλογή 32, Αύγουστος 1982, σσ. 18-21. Για τα ίδια γεγονότα βλέπε και *Ζ. Κουτσαύτη*, *οπ.*, σ. 122.

¹⁹³ *Ι. Θ. Μαλακάση*, Λευκάδα, *οπ.*, σ. 38.

Για το Στρατοδικείο Λευκάδας , στην εργασία της Σμύρνης Μαραγκού γίνεται ειδική - αναλυτική αναφορά όπου , μεταξύ των άλλων , παραθέτει και το κλητήριο θέσπισμα που εξέδωσε ο Πρόεδρος του Στρατοδικείου Πολέμου με βάση το οποίο γίνονταν γνωστό στους κατηγορούμενους ότι πρέπει να παρουσιασθούν στις 15-7-1943 ενώπιον του Στρατοδικείου για να απολογηθούν για τις πράξεις τους.¹⁹⁴

Στην απολογία τους όλων η στάση ήταν πατριωτική. Ιδιαίτερη εντύπωση προκάλεσε η απολογία του Γιώργου Μαραγκού. «Οι Έλληνες» , είπε ο Μαραγκός , «έχουν βαριά κληρονομιά της ιστορίας τους. Δεν την προδίδουν. Με κατηγορείτε για κομμουνιστή. Δεν το αρνούμαι. Ήμouνα , είμαι και θα είμαι. Κατεβαίνω όχι από μίσος προς τους πλουσίους , αλλά από συμπόνια και αγάπη προς τους φτωχούς Εγώ που ως γιατρός βλέπω πολλά , ξέρω τι σας λέω... ».¹⁹⁵

Το στρατοδικείο δεν καταδίκασε σε θάνατο κανέναν. Ο Γ. Μαραγκός καταδικάστηκε 15 χρόνια φυλακή και ο Νιόνιος Φατούρος σε 10 χρόνια. Οι υπόλοιποι από 2-5 χρόνια.

Σε όλη τη διάρκεια της κατοχής η Εθνική Αντίσταση στο νησί , η συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού είχε να αντιμετωπίσει , εκτός των δυνάμεων κατοχής και των προβλημάτων που από αυτήν απέρρεον (επισιτισμός , στερήσεις , απαγορευτικές διατάξεις , απομονωτισμός ,

¹⁹⁴ Σμύρνης Μαραγκού , οπ. , σ. 237.

¹⁹⁵ Σμύρνης Μαραγκού , οπ. , σ. 242.

καταπίεση , στρατοδικεία , φυλακίσεις , αφελληνισμός και εκτελέσεις) , την προδοσία και τους συνεργάτες στην αρχή των ιταλικών κατοχικών δυνάμεων και ιδίως επί Γερμανικής κατοχής - όπως θα δούμε παρακάτω - την ανάπτυξη ενός αυτόχθονου δοσιλογισμού τέτοιου που κυρίως στιγματίσε την ιδιαιτερότητα της πορείας της Εθνικής Αντίστασης στη Λευκάδα.¹⁹⁶

Είναι , ίσως , μοναδικό φαινόμενο αναίσχυντης συνεργασίας και δοσιλογισμού που επέτεινε την ανάγκη της εγρήγορσης των ΕΑΜικών αντιστασιακών οργανώσεων στα χωριά και ανέδειξε ηγετικές πρωτεϊκές μορφές αντίστασης στη Λευκάδα.

¹⁹⁶ «Η κατάσταση που διαμορφώθηκε στο νησί , γράφει ο Κουτσαύτης , αγανάκτησε τους Λευκαδίτες. Μπροστά τους πρόβαλε ανάγλυφη όλη η αθλιότητα του φασισμού». Και παρακάτω συνεχίζει : «... εκτός από τους επίσημους διερμηνείς και ρουφιάνους , μερικοί παλιοί νοσταλγοί της νέας τάξης του Χίτλερ , έγιναν όργανα και συνεργάτες των φασιστών». **Ζ. Κουτσαύτης** , οπ. , σσ. 38 , 103. Επίσης ο Π. Ματαφιάς αναφέρει ότι «Ο κατάλογος των 17 κομμουνιστών της πόλης δόθηκε στους Ιταλούς κατ' άλλους από τον ανθυπομοίραρχο Κοκκίνη , κατ' άλλους από έναν ντόπιο συνεργάτη τους ο οποίος κατά τις συλλήψεις συνόδευε ο ίδιος τους караμπινιέρηδες». **Π. Ματαφιάς** , *Μαρτυρία* , οπ. (Ανέκδοτο Χειρόγραφο)

ΚΕΦ. V

Η Γερμανική Κατοχή στη Λευκάδα

Η ταπεινωτική συμφωνία που υπεγράφη στις 3 Αυγούστου 1943 μεταξύ των κατοχικών δυνάμεων και των χωριών Βαυκερής – Εγκλουβής ήταν η αρχή της ιταλικής κατάρρευσης στη Λευκάδα.¹⁹⁷

Το γεγονός αυτό ενθαρρύνει το αντιστασιακό κίνημα στο νησί, ταυτόχρονα αποδυναμώνει τις ιταλικές στρατιωτικές δυνάμεις κατοχής και σηματοδοτεί μια νέα περίοδο στις σχέσεις της συντηρητικής παράταξης με τις ολοένα αυξανόμενες δυνάμεις της αντίστασης.¹⁹⁸

Για το λόγο αυτό ο Καραμπέκιος¹⁹⁹ δραστηριοποιείται να αναλάβει την οργάνωση ΕΟΕΑ Λευκάδας ο ταγματάρχης Τάσος Πολίτης.²⁰⁰

¹⁹⁷ Η οργάνωση, λέγει ο Κουτσαύτης, είχε πληροφορία μέσω BBC, η οποία αναφερόταν επαινετικά για τα χωριά Βαυκερή – Εγκλουβή και έμμεσα έκανε λόγο για επικείμενη ανακωχή των Ιταλών με τους συμμάχους. Ζ. Κουτσαύτης, *οπ.*, σ. 142.

¹⁹⁸ Βλέπε: Κουτσαύτης, *οπ.*, σ. 142.

¹⁹⁹ Ο Καραμπέκιος ήταν ταγματάρχης, υπεύθυνος των ομάδων του ΕΔΕΣ Ακαρνανίας και συγκρούστηκε με το τμήμα του Πάνου Γιαννούλη. Πάνος Γιαννούλης, *Από τα Μαύρα Χρόνια της Σκλαβιάς*, *οπ.*, σ. 6 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο)

²⁰⁰ Ο Τάσος Πολίτης είχε ενταχθεί αρχικά στο ΕΑΜ. Μάλιστα τέλη Ιουνίου 1941 παραβρέθηκε σε σύσκεψη στο σπίτι του δικηγόρου Απόστολου Φατούρου μαζί με τους: Ξ. Κούρτη, Γ. Καλαφάτη, Π. Φίλιππα – Πανάγου, Ξ. Μαλακάση στην οργανωτική προσπάθεια που γινόταν τότε. Επίσης ο Τάσος Πολίτης, μαζί με τους Ζ. Κουτσαύτη, Κ. Λιβιτσάνο, Απ. Φατούρο, Γ. Καλαφάτη, Π. Φίλιππα – Πανάγο και Σταθιώ, μετά τις συλλήψεις στον Άγιο Πέτρο, πέρασε στην παρανομία από τις 17-10-1942 για να μη συλληφθεί από τους κατακτητές. Το ΕΑΜ προφύλαξε από τη σύλληψη τον Τάσο Πολίτη. Όμως έφυγε από τις

Για την επικείμενη συνθηκολόγηση των Ιταλών στελέχη του ΕΑΜ κινητοποιούνται να συγκεντρωθεί από τις αποθήκες το απαραίτητο για την οργάνωση πάσης φύσεως υλικό και το οποίο θα μεταφερόταν στην Απόλλαινα όπου θα το παραλάμβανε ο Πολυχρόνης Σγουρόπουλος.²⁰¹

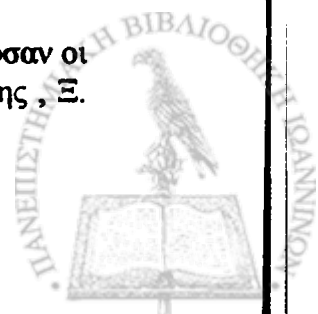
Το θέμα της ιταλικής κατάρρευσης απασχόλησε άμεσα τα ηγετικά στελέχη του ΕΑΜ Λευκάδας που συγκεντρώθηκαν στο σπίτι του Ξ Γρηγόρη για να μελετήσουν την κατάσταση.²⁰² Αποφασίστηκε η συγκρότηση επιτροπής²⁰³ με

τάξεις του για να συνεργαστεί με παράγοντες της αντίδρασης και μάλιστα να δημιουργήσει και κίνηση εναντίον του ΕΑΜ. Βλέπε : Ζ. Κουτσαύτης, *οπ.*, σσ. 43, 97, 98, 142.

²⁰¹ «Τρία φορτηγά αυτοκίνητα – ιταλικά βέβαια – εφορτώσαμε και με τους οδηγούς, γράφει ο Π. Μουσούρης, επήγαμε στην Απόλλαινα όπου τα παρέλαβε ο συν. Πολυχρόνης. Όσο για τους τρεις οδηγούς έγινε το εξής : Αυτοί μας έδωσαν τα περίστροφά τους ενώ εμείς ανταποδώσαμε σ' αυτούς κάτι καλύτερο. Τους εκρύψαμε και μετά από μερικές ημέρες τους εστείλαμε στην πατρίδα τους... Με τους άλλους δύο ΕΠΟΝίτες, Τάκη Μανιάκη και Γιώργο Μεσσήνη, επήραμε από τις ιταλικές αποθήκες κι άλλα ... όπως σπλισμόν, φάρμακα ... Ολ' αυτό τ' υλικό, αργότερα μετεφέρθη με διάφορα μέσα απέναντι στην Ακαρνανία και διετέθη στο 2/39 Σύνταγμα του ΕΛΑΣ». Π. Μουσούρης, *οπ.*, Κεφ. 7^ο, Ιταλική κατάρρευση, σσ. 35-37.

²⁰² Στο λεγόμενο «σεμινάριο Κοντογιώργη» που έγινε στην Αθήνα το 1979 ο Στάθης Σταύρακας κατέθεσε ότι αυτός, «ο Ζ. Κουτσαύτης και ο Ξ. Γρηγόρης συσκεφθήκαμε στο σπίτι του Ζ. Κουτσαύτη». Ο Κουτσαύτης όμως κατηγορηματικά ισχυρίζεται ότι δεν ήταν δυνατόν να γίνει τέτοια συγκέντρωση στο σπίτι του αφού ο ίδιος ήταν στην παρανομία. Και διευκρινίζει : «αποφασίσαμε να γίνει σύσκεψη στο σπίτι του Ξ. Γρηγόρη ... σε μια ώρα συγκεντρωθήκαμε οι : Ξ. Γρηγόρης, Χαρίλαος Καββαδάς, Ζ. Κουτσαύτης, Στ. Σταύρακας, Κώστας Κατηφόρης, Ανδρέας Κακλαμάνης, Γεώργιος Καλαφάτης, Στρ. Τσέγιος, Ξ. Μαλακάσης, Ξ. Κούρτης, Ηλίας Γράφας, Ξ. Καράμπαλης, Τάκης Χαραμόγλης κ.α.». Ζ. Κουτσαύτης, *οπ.*, σ. 143.

²⁰³ Σύμφωνα πάλι με τον Κουτσαύτη την επιτροπή αποτελούσαν οι : Ξ. Γρηγόρης, Χαρ. Καββαδάς, Στάθης Σταύρακας, Ξ. Κούρτης, Ξ.

σκοπό να συναντηθεί τόσο με την οργάνωση του «ΕΔΕΣ» όσο και με το στρατιωτικό διοικητή για την αποφυλάκιση των κρατουμένων , την άρση των περιοριστικών μέτρων που είχαν επιβληθεί ευθύς αμέσως με την έναρξη της ιταλικής κατοχής καθώς και την τήρηση της τάξης.²⁰⁴ Παράλληλα ενημέρωσαν τις οργανώσεις του νησιού να βρίσκονται σε ετοιμότητα και προγραμμάτισαν συγκέντρωση για να τονωθεί το ηθικό του λαού.²⁰⁵ Στη συγκέντρωση που έγινε μίλησε ο Ξ. Γρηγόρης.

Το κυρίαρχο θέμα , από την ίδια τη φύση του , ήταν η αποφυλάκιση των κρατουμένων που γίνονταν οξύτερο όσο οι ώρες περνούσαν και οι Γερμανοί από στιγμή σε στιγμή πλησίαζαν στο νησί. Η Ιταλική διοίκηση δεν ήταν σε θέση να

Μαλακάσης με πρόεδρο το Μητροπολίτη Δωρόθεο. *Ζ. Κουτσαύτης* , σπ. , σ. 143.

²⁰⁴ «Αγωνιώδης πάλη» λέει η Μαραγκού ότι γινόταν που είχε και τον επιπρόσθετο λόγο αγωνίας για την αποφυλάκιση του αδελφού της Γιώργου Μαραγκού. *Σμύρνης Μαραγκού* , σπ. , σ. 248.

²⁰⁵ Ο Ζώης Κουτσαύτης αναφέρει ότι η συγκέντρωση έγινε για την τόνωση του ηθικού του λαού αλλά ταυτόχρονα να αποτελέσει και μέσο πίεσης των αρχών για την αποφυλάκιση των κρατουμένων. Βλέπε *Ζ. Κουτσαύτης* , σπ. , σσ. 144-145. Από την άλλη όμως η Σμύρνη Μαραγκού , αφού αναφέρεται στην ανικανότητα των Ιταλών και την ασυνεννοησία που επεκράτησε «μεταξύ της στρατιωτικής και πολιτικής των ηγεσίας» γράφει ότι : «... η πολύ ισχυρή οργάνωση του ΕΑΜ αντί να κάμει μια μεγάλη και ειρηνική συγκέντρωση και με μια αντιπροσωπεία ν' αναλάβει να παρουσιασθεί ενώπιον των ιταλικών αρχών και να ζητήσει την άμεση απελευθέρωση των κρατουμένων , εγγυόμενοι κάπως και τη δική τους ζωή και την κάποια βοήθεια έναντι της κοινής απειλής των Γερμανών , άρχισαν να κατεβαίνουν από τα χωριά αντιπροσωπείες του ΕΑΜ με σημαίες ελληνικές και κόκκινα φλάμπουρα και να συγκεντρώνονται επάνω στον Άγιο Μηνά για να γιορτάσουν το μεγάλο γεγονός της «Νίκης και της λευτεριάς» , όπως έλεγαν. Αλλά ποια νίκη και ποια λευτεριά , όταν έξω από την πόρτα μας βρίσκονταν οι γερμαναράδες!». Βλέπε : *Σμύρνης Μαραγκού* , σπ. , σσ. 248-249.

πάρει αποφάσεις αποφυλάκισης φροντίζοντας περισσότερο τη δική τους θέση. Αλλά και οι ντόπιοι παράγοντες κωλυσιεργούσαν. Ο Κουτσαύτης γράφει ότι «ο Καστίλια ... δεχόταν πιέσεις από τους τοπικούς παράγοντες του ΕΔΕΣ να μην αφήσει ελεύθερους τους φυλακισμένους , αλλά να τους παραδώσει στους Γερμανούς».²⁰⁶

Η επιτροπή για τις διαπραγματεύσεις αποφυλάκισης των κρατουμένων ήρθε σε επαφή και με τους αποτελούντες τη σκιώδη πολιτική επιτροπή του «ΕΔΕΣ» για τη δημιουργία τμήματος μικτής πολιτοφυλακής η οποία θα έπαιρνε μέτρα περιφρούρησης αποθηκών , κτιρίων και αποφυγής βιαιοπραγιών εναντίον των Ιταλών. Μετά τη συγκέντρωση του ΕΑΜ , ο Κ. Λιβιτσάνος και ο Ζώης Κουτσαύτης «κατέστησαν υπεύθυνους τους Τάκη Γιαννουλάτο , πρόεδρο της κοινότητας Λευκάδας και Χριστόφορο Λάζαρη , Εισαγγελέα Πρωτοδικών Λευκάδας, για την απόλυση των φυλακισμένων»²⁰⁷ , οι οποίοι θεωρούνταν υπεύθυνοι του ΕΔΕΣ Λευκάδας και οι οποίοι διατηρούσαν ιδιαίτερες διασυνδέσεις με τις ιταλικές κατοχικές αρχές.

Όμως παρ' όλες τις ενέργειες η αποφυλάκιση δεν επετεύχθη. Σύμφωνα με τον Κουτσαύτη η αποφυλάκιση έγινε πραγματικότητα μετά από μαζική συγκέντρωση διαμαρτυρίας

²⁰⁶ Ζ Κουτσαύτης , οπ. , σ. 145. Επίσης η Σμύρνη Μαραγκού λέει ότι πήγε στη Μητρόπολη όπου έξω από το δημοτικό σχολείο συνάντησε το Μητροπολίτη και του είπε : «Σεβασμιότατε , επιταχύνετε το βήμα σας... Και μου απαντά ωμά : Μα αν εσείς βιάζεστε , εγώ δεν βιάστηκα ποτέ μου». Σμύρνης Μαραγκού , οπ. , σ. 251.

του ΕΑΜ και των έντονων πιέσεων που ασκήθηκαν από την πολιτική οργάνωση ΕΑΜ καθώς «και των άλλων προσπαθειών».²⁰⁸

Η Σμύρνη Μαραγκού δίνει διαφορετική από τον Κουτσαύτη ερμηνεία για την αποφυλάκιση των κρατουμένων. Δέχεται βέβαια ότι υπήρξε υπογραφή διαταγής αποφυλάκισης από τον πολιτικό διοικητή Καστίλια, τον οποίον είχαν επισκεφθεί το τοπικό ΕΑΜ και άλλοι παράγοντες όπως ο Δεσπότης Δωρόθεος, την ίδια ακριβώς στιγμή που στην πλατεία της πόλης είχε φθάσει η πρώτη γερμανική μοτοσυκλέτα από τη Γερμανική φρουρά της Βόνιτσας.

*«Εμείς, γράφει η Μαραγκού, διερωτώμεθα τι συνέβαινε. Πλησιάζουμε και οι φυλακές είχαν αδειάσει! Κάποιος φαίνεται, υπακούοντας στο δικό του εσωτερικό ηθικό νόμο και στη φωνή της δικής του επιβίωσης, σπάζει την αμπάρα, βγαίνουν όλοι, πριν ή ακόμη φθάσει η ενυπόγραφη διαταγή. Και αλοίμονο αν δεν είχε προηγηθεί τούτη η χειρονομία... Λέγουν ότι ο αφανής αυτός άνθρωπος που έδωσε την αποφασιστική λύση δεν ήταν άλλος από τον πολιτικό κρατούμενο, φτωχό βιοπαλαιστή ψαρά, πρόσφυγα από τη Μικρασία, παλαιός κομμουνιστής, Σεραφείμ τ' όνομα».*²⁰⁹

Ο φύλακας των φυλακών Λευκάδας την εποχή εκείνη Δημήτριος Α. Σολδάτος διαφωνεί με τη Σμύρνη Μαραγκού.

²⁰⁷ Βλέπε Ζ. Κουτσαύτης, οπ., σ. 144

²⁰⁸ Ibid, σ. 145.

²⁰⁹ Σμύρνης Μαραγκού, οπ., σ. 251.

Σε επιστολή του στην ίδια τη Μαραγκού της δηλώνει ότι τη φυλακή την άνοιξε αυτός και ότι είχε στενή επαφή και με στελέχη του ΕΔΕΣ και με τους Ξενοφώντα Γρηγόρη , Πάνο Γιαννούλη , Χρυσή Μεσσήνη. Ο Δ. Σολδάτος στην επιστολή του προς τη Μαραγκού θεωρεί ως ανακρίβεια ότι τη φυλακή την άνοιξε , όπως γράφει η Σμύρνη Μαραγκού , ο Κανέλλος και ο Σεραφείμ.

Για το γεγονός του ξεκλειδώματος των φυλακών σε επιστολή του προς τη Σμύρνη Μαραγκού ο Δημ. Α. Σολδάτος γράφει :

«... δεν είναι ούτε ο Κανέλλος ούτε ο Σεραφείμ που άνοιξαν τη φυλακή την ημέρα που έφθασαν οι Γερμανοί. Εγώ την άνοιξα και ευτυχώς υπάρχουν ακόμα μάρτυρες που τότε ήταν κρατούμενοι και συγγενείς τους. Ήμουνα σε στενή επαφή τόσο με τα στελέχη του ΕΔΕΣ στο οποίο και εντάχθηκα αργότερα όσο και με τους δικούς σας Ξενοφώντα Γρηγόρη , Πάνο Γιαννούλη , Χρυσή Μεσσήνη και είχαμε αποφασίσει την απελευθέρωση των κρατουμένων. Εγώ ξεκλήδωσα και μάζεψα τα μπογαλάκια μου και πήγα στον Αι-Λιό όπου βρίσκονταν και η οικογένειά μου... Είναι λοιπόν ανακρίβεια πως τη φυλακή την άνοιξε ο Κανέλλος με το Σεραφείμ. Ο μόνος που αντιδρούσε στο άνοιγμα της φυλακής μέχρι την τελευταία στιγμή ήταν ο Λάζαρης αλλά τον αγνόησα μολονότι με

απειλούσε πως αυτό θα το πληρώσει με τη ζωή μου. Ήθελε να δώσει δείγματα πειθαρχίας και στους Γερμανούς.»²¹⁰

Η επιστολή του Δ. Σολδάτου έφθασε στα χέρια της Σμύρνης Μαραγκού το 1995 μολονότι είχε γραφεί το 1990.²¹¹

Στις 10 Σεπτεμβρίου 1943 οι Γερμανοί με ολιγάριθμη δύναμη εγκαταστάθηκαν κυρίως στην πόλη της Λευκάδας και ~~κατέβαλαν το στρατιωτικό διοικητήριο, καθώς και τις υπόλοιπες υπηρεσίες.~~

Στις διαπραγματεύσεις τους με τους Ιταλούς για άνευ όρων παράδοση των τελευταίων εκφράστηκαν επιφυλάξεις από τους Ιταλούς σχετικά με τον οπλισμό τους. Στη

*εμφυλίου
το
Ο. Α.
μο ανέθε
σε εδω
πρω
μ
κπ.*

²¹⁰ Δημ Α. Σολδάτου, φύλακα, Επιστολή προς τη Σμύρνη Μαραγκού, Λευκάδα 5-3-1990 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

²¹¹ Στην απαντητική επιστολή της η Σμύρνη Μαραγκού γράφει : «... πραγματικά δίνει την αδιάσειστη πληροφορία [ο Δ. Σολδάτος] στο τόσο λεπτό και σοβαρό σημείο της μεγάλης περιπέτειάς μου και της τρομερής σύγκρουσης που ήλθα με τους ιθύνοντας Έλληνες της εποχής εκείνης, προκειμένου να απελευθερωθούν οι [...] των ιταλών πολιτικοί κρατούμενοι και να μην τους παραδώσουν στους νέους και σκληρότερους κατακτητές τους Γερμανούς που θα έφθαναν στη Λευκάδα μέσω Βονίτισης. Η άρνηση των ιθυνόντων που μ' ευγένεια επλησίασα αλλά και η αποκαλυπτική φράση του Καστίλια: «δεν είμεθα εμείς τώρα, αλλά οι δικοί σας», μου άνοιξαν τα μάτια και εκατάλαβα τα πάντα. Αν δεν έγραψα ονόματα το έκαμα από σεβασμό... Το μόνο που μπορώ να πω τώρα είναι ότι εδοκίμασα την πλήρη ικανοποίηση όταν πολλά από τα άτομα αυτά πολύ αργότερα μου εξήτησαν συγγνώμη, ενώ εγώ... άφησα να καταλάβουν ότι το παρελθόν είναι παρελθόν, αλλά η Ιστορία είναι ιστορία και θα πρέπει να μη λησμονιέται. Μ' αυτές τις σκέψεις το φέρω εις φως και το προσθέτω έστω και καθυστερημένα στις σελίδες του Βιβλίου μου το γράμμα του Μπάρμπα Μήτσου, που ενώ είχε γραφεί το 1990 και το άφησε στο γιο του να μου το παραδώσει στα χέρια μου, έφθασε μόλις τώρα το 1995 ν' ανοιχθεί. Φαίνεται ότι παρεμβλήθηκαν κι έπαιξαν ρόλο οι δυσμενείς συνθήκες που επακολούθησαν των γνωστών τραγικών γεγονότων στη Λευκάδα, έτσι που ο καθένας μαζεύτηκε στον εαυτό του...». Σμύρνης Μαραγκού, Επιστολή, Λευκάδα 13-9-1995 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

συμπλοκή που ακολούθησε σκοτώθηκε ο Σκόπα. Οι Ιταλοί άοπλοι μεταφέρονται από τους Γερμανούς σιωπηλοί σε φάλαγγα στην Ακαρνανία.²¹²

Στρατιωτικά η δύναμή τους ήταν ασήμαντη , αλλά η αποφασιστικότητά τους στην εκτέλεση της αποστολής ήταν περισσότερο από βίαιη.²¹³ Σε αντίθεση με τους Ιταλούς δεν ασχολήθηκαν με τις διοικητικές υπηρεσίες ούτε με τη λειτουργία της εκπαίδευσης στο νησί και δεν επεδίωξαν να δημιουργήσουν οικονομικές ή κοινωνικές σχέσεις.²¹⁴

Κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα της Γερμανικής κατοχής του νησιού είναι το γεγονός της ανοιχτής συνεργασίας με την υποτυπώδη οργάνωση του «ΕΔΕΣ» Λευκάδας και τη χρησιμοποίηση των αντικοινωνικών και εγκληματικών στοιχείων του νησιού για την εξάλειψη της Εθνικής Αντίστασης και της εφαρμογής «γενικότερης πολιτικής εναντίον του ΕΑΜ».²¹⁵

²¹² Η Σμύρνη Μαραγκού αναφέρει ότι ο Castiglia και ο Grossi διέφυγαν στα Γιάννενα και ότι όσοι Ιταλοί ξέφυγαν είχαν την φιλοξενία και την παροχή βοήθειας από τον πληθυσμό της Λευκάδας. *Σμύρνης Μαραγκού*, οπ. , σσ. 252-253.

²¹³ Με την εγκατάστασή τους οι Γερμανοί , βίαιοι και σκληροί , δε δίστασαν αμέσως να εκτελέσουν εν ψυχρώ το νεαρό Χρήστο Γεωργαλή που επιχείρησε να κλέψει μια ρεζέρβα από γερμανικό αυτοκίνητο. Για την επικοινωνία τους με τους κατοίκους διόρισαν : το Δημήτριο Μανιάκη , τραπεζικό υπάλληλο και μέλος του ΕΑΜ και το φοιτητή της Νομικής Αθανάσιο Θωμά. Επίσης Έπαρχο στο νησί διόρισαν το δημοσιογράφο και κάτοικο της Λευκάδας τον Σπύρο Π. Φίλιππα (Πανάγο). Και των τριών η στάση ήταν εξαιρετικά εθνική και πολλές φορές βοήθησαν με τις ενέργειές τους να αποφευχθούν τα χειρότερα για τους κατοίκους του νησιού. Βλέπε *Σμύρνης Μαραγκού* , οπ. , σ. 254.

²¹⁴ Βλέπε *Z. Κουτσαύτη* , οπ. , σσ. 193-194.

²¹⁵ *Z Κουτσαύτης* , οπ. , σ. 194.

Ο Δημήτρης Γληνός γράφει :

«Έτσι και στη δική μας χώρα από την πρώτη στιγμή έτρεξαν κοντά στους κατακτητές τα φιλόδοξα και ιδιοτελή καθάρματα... εδέχθησαν να κυλιούνται καθημερινά στη λάσπη της προδοσίας... να υποβοηθούνε τη λεηλασία και την ερήμωση της χώρας τους και να δίνουνε πρόσημα νομιμότητας σ' όλα τα άτιμα κακουργήματα των κατακτητών...

Αυτά λοιπόν τα φιλόδοξα και ιδιοτελή καθάρματα κρύβουν από το λαό όλα τα εγκλήματα των κατακτητών... Αυτοί κρύβουν από το λαό πως η Μακεδονία και η Θράκη κατακυρώθηκαν στους Βουλγάρους φασίστες και ρημάζεται απ' αυτούς... πως τα Εφτάνησα... προσαρτήσανε κιόλας οι Ιταλοί. Αυτοί κρύβουν απ' το λαό τις σφαγές , τις λεηλασίες , την πυρπόληση χωριών... οργιάζουνε πάνω στο πτώμα της δυστυχισμένης Ελλάδας , ρουσφετολογούν , επιδιώκουν αξιώματα και πηγές πλουτισμού... Πρώτα-πρώτα οι «Γερμανόφιλοι» , οι «Ιταλόφιλοι» , οι «εκ πεποιθήσεως φασισταί και εθνικοσοσιαλισταί»... έχουνε συγκροτήσει τις συμμορίες τους τα «τσακάλια» , όλοι οι ασυνείδητοι μεγαλοκαρχαρίες των θολών νερών , οι σπεκουλάντηδες , οι μεγαλοεπιχειρηματίες , οι εργολάβοι , οι μεσάζοντες , οι «οικονομικώς συνεργαζόμενοι μετά των αρχών κατοχής»... Οι προδότες και τα «τσακάλια» άνοιξαν το δρόμο στην ηθική εξαχρείωση».²¹⁶

²¹⁶ Δημήτρης Γληνός , Τι Είναι και τι Θέλει το ΕΑΜ , Αθήνα 1944 , σσ. 27-32.

Κατά τη διάρκεια της Ιταλικής κατοχής της Λευκάδας υπήρχαν άμεσοι συνεργάτες όπως και δραστήρια οικονομική και πολιτική συνεργασία οικονομικών παραγόντων του νησιού (βλέπε μεταξύ των άλλων δημιουργία της περιβόητης Βιναρίας, σύμβολο της υποταγής της ιθύνουσας τάξης στους Ιταλούς). Επί Γερμανικής κατοχής του νησιού ο δοσιλογισμός και η απροκάλυπτη συνεργασία με τον κατακτητή χαρακτηρίζεται από ένοπλη σύγκρουση «Ελληνο»-Γερμανικών τμημάτων ενάντια στο Λευκαδίτικο λαό με τις ευλογίες των προαναφερθέντων παραγόντων, οι δε φρικαλεότητες που διεπράχθησαν εναντίον του πληθυσμού δύσκολα τις συναντούμε στην υπόλοιπη χώρα. «*Η δημιουργία του διχασμού στο νησί, γράφει ο Κουτσαύτης, ήταν έργο των τζακιών, των δοσίλογων και των ασυνείδητων οικονομικών παραγόντων*».²¹⁷

Οι «προσκυνημένοι» όπως και ο Μακρυγιάννης χαρακτήριζε παρόμοιες περιπτώσεις στον αγώνα της ανεξαρτησίας, δικαιολογούν τη συμμαχία τους σαν μέσο προστασίας ενάντια στον κομμουνισμό.

Σ' αυτόν τον αντικομμουνιστικό αγώνα δεν έμεινε απ' έξω ο Ζέρβας που στις 18-1-44 ζητά συνάντηση με τους Γερμανούς :

“Zervas hat fur den 18-1-44 um eine Unterredung fur die Fuhung des gemeinsamen Kampfes gegen den Kommunismus gebeten.

²¹⁷ Ζώης Κουτσαύτης, οπ., σ. 194.

*Ich beabsichtige , Oberst Dietl damit zu beauftragen , ohne dass dabei bindende Abmachungen getroffen werden. Ich bitte um grundsätzliche Genehmigung”.*²¹⁸

Ακόμη τη νύχτα της 1 προς 2-2-44 ο Ζέρβας μέσω εξουσιοδοτημένου με έγγραφα αξιωματικού ζήτησε από τους Γερμανούς να σταματήσουν τις μεταξύ τους εχθροπραξίες και από κοινού να ξεκινήσουν αγώνες κατά του ΕΑΜ με συγκεκριμένο σχέδιο· ακόμη δε η μεταξύ τους συμφωνία να αποκρυφτεί αυστηρά από τους Συμμάχους :

“Zervas hat in der Nacht 1./2.2.44 durch schriftlich bevollmächtigten Offizier hier folgendes Angebot gemacht :

- 1) Keine Feindseligkeiten (wie bisher).*
- 2) Zusammenarbeit im Kampf gegen EAM mit laufender Orientierung durch Verbindungsoffizier über seine Absichten sowie über Standort seiner und feindlicher Kräfte. 1. Orientierung bereits bei Besprechung erfolgt.*
- 3) Vorläufige Geheimhaltung gegenüber Alliierten , um deren Versorgungs nachschub zu verlieren”.*²¹⁹

Ο δοσιλογισμός και η συνεργασία της οργάνωσης του «ΕΔΕΣ» στη Λευκάδα με τους Γερμανούς , με δούρειο ίππο τον αντικομμουνισμό , παίρνει τεράστιες διαστάσεις. Κατ’ ουσίαν μετατρέπει την Εθνική Αντίσταση σε μια τιτάνια

²¹⁸ Γερμανικά Αρχεία , Nunderg , gez Lanz . Ic nr. 008/44 , General-Kommando XXII (Ged.) A. K. 4-1-44 , 1615.

²¹⁹ Γερμανικά Αρχεία.

προσπάθεια εξαπονδρισμού του Λευκαδίτικου λαού με την απροκάλυπτη συνεργασία με τους Γερμανούς.²²⁰

Για τη συνεργασία αυτή καταλυτικά είναι και τα όσα αναφέρει για τη Λευκάδα ο τότε έπαρχος Σπ. Φίλιππας αλλά και όλοι οι τότε αυτόπτες μάρτυρες στα απομνημονεύματά τους και αυτό έρχονται να το συμπληρώσουν τα ανέκδοτα Γερμανικά αρχεία που περιγράφουν λεπτομερέστατα τις εκστρατείες που είχαν αναληφθεί από τους Γερμανούς και τους Λευκαδίτες οπλαρχηγούς. Οι Γερμανοί, προκειμένου να ανακαλύψουν και εξοντώσουν στελέχη και μέλη του ΕΑΜ, ζήτησαν με επιμονή κατάσταση ονομάτων κομμουνιστών από τον Έπαρχο Λευκάδας. Ο Πανάγος με διάφορες προφάσεις αρνήθηκε να τους παραδώσει τέτοια κατάσταση αναγκάζοντας το Γερμανό Στρατιωτικό Διοικητή, τον

²²⁰ Για την αδιάντροπη και αντεθνική συνεργασία ΕΔΕΣ-Ράλληδων με τους Γερμανούς αποκαλυπτικές είναι οι μαρτυρίες επιζώντων ανώνυμων αλλά και επώνυμων πρωταγωνιστών της εποχής εκείνης που βρέθηκαν πλάι στο στρατόπεδο των Γερμανών και από κοινού με πρόσημα τον αντικομμουνισμό όχι μόνο κινήγησαν πατριώτες αλλά προέβησαν και σε εγκληματικές ενέργειες τέτοιες που δύσκολα συλλαμβάνει ο νους του ανθρώπου. Αυτή η δουρειοποίηση του εθνικισμού που τάχατες κινδύνευε από τους «αναρχικούς» κομμουνιστές ήταν προσβολή για εκείνους που αγωνίζονταν για την απελευθέρωση της πατρίδας. Χαρακτηριστική είναι η απάντηση που έδωσαν στο γράφοντα στις προσωπικές - μαγνητοφωνημένες - συνεντεύξεις μαζί τους :

- Γιατί συνεργαστήκατε με τους Γερμανούς που ήταν κατακτητές;
Απάντηση και κοινή για όλους αυτούς επωδός :

- Γιατί οι άλλοι ήταν κομμουνιστές!

Συνέντευξη με τους :

Σπύρο Ι. Αδριανό, Ζαβέρδα Ξηρομέρου, 9-9-2000

Κώστα Μπουρδούβαλη, Ζαβέρδα Ξηρομέρου, 9-9-2000

Τσακάλη Βλάσιο, Ζαβέρδα Ξηρομέρου, 9-3-2000

περίφημο Βέμπερ , να απευθυνθεί στο γνωστότατο για τις σχέσεις του με τις Ιταλικές αρχές στον τέως Πρόεδρο της Κοινότητας Λευκάδας Γιαννουλάτο για να προμηθευτεί τους καταλόγους. Ο Γιαννουλάτος προσφέρθηκε να μεταβεί στην Πρέβεζα όπου θα συναντούσε τον Ταγματάρχη Χωροφυλακής Γεωργιάδη , τέως διοικητή Χωροφυλακής Λευκάδας που είχε μετατεθεί στην Πρέβεζα και γνώριζε τους φακέλους των κομμουνιστών του νησιού. Για τη μετάβαση του Γιαννουλάτου στη Λευκάδα ο Σπ. Φίλιππας (Πανάγος) γράφει :

«Η μετάβασις εις Πρέβεζαν του Δημητρίου Γιαννουλάτου πραγματοποιείται , ως και η συνάντησις αυτού μετά του Γεωργιάδη. Το πράγμα γίνεται παγκοίνως γνωστόν συνεπεία ημετέρων ενεργειών και άλλων των διερμηνέων του φρουραρχείου. Ο Δημ. Γιαννουλάτος ερωτώμενος παρά πολλών και εμού παρηγορή ότι προσκομίζη τους νεκρούς και τους απόντας. Το θάρρος τούτο του Δημ. Γιαννουλάτου υποψιάζει τους ολιγότερον απλοϊκούς... Μετ' ολίγον ουδείς νεκρός ή απών κατεζητήθη υπό των Γερμανών αλλά κατεζητούντο²²¹ , συνελλαμβάνοντο και ενίοτε ετυφεκίζοντο πατριωτικά στοιχεία της δράσεως. Οι Γερμανοί αποδεικνύονται γνώσται όλων των λεπτομερειών και των μυστικών θέσεων της οργανώσεως του ΕΑΜ... Η συνεργασία

²²¹ Η Σμύρνη Μαραγκού γράφει ότι : «Σ' αυτή τη στιγμή ειδοποιούμαι τόσο από το Μανιάκη όσο και από το Θωμά ότι στον κατάλογο που δόθηκε στους Γερμανούς συμπεριλαμβάνεται και ο Γιώργος [Μαραγκός]». *Σμύρνης Μαραγκού* , σπ. , σ. 274.

του ΕΔΕΣ Λευκάδος μετά των γερμανών καθίσταται από ημέρας εις ημέραν και περισσότερον έκδηλος». ²²²

Σύμφωνα με τον Κουτσαύτη ο Γιαννουλάτος κάλεσε το Γιάννη Γαζή «και του ζήτησε να του δώσουν έναν κατάλογο κομμουνιστών, νεκρών και απόντων για να τον παραδώσει στους Γερμανούς». ²²³ Αφού έγινε συνεννόηση με το κομματικό γραφείο και το Γρηγόρη, ο Γιάννης Γαζής απάντησε στο Γιαννουλάτο ότι η πρότασή του είναι δόλια και ανεξήγητη η προθυμία του να παραδώσει τέτοιο κατάλογο στους Γερμανούς. ²²⁴

²²² Σπ. Φίλιππας (Πανάγος), Οι δοσίλογοι της Λευκάδας, οπ., σ. 188 (Βλέπε και Παράρτημα).

²²³ Κουτσαύτης, οπ., σ. 222.

²²⁴ Ibid, σ. 223. Την ίδια τακτική εφάρμοσαν οι Ιταλοί και στα Ιωάννινα. Σε συνεργασία με την Ελληνική Χωροφυλακή και μάλιστα με πρωτοβουλία της Ελληνικής Χωροφυλακής, είχε αποφασιστεί να δοθούν τα ονόματα των ντόπιων κομμουνιστών και των ύποπτων για κομμουνισμό στις αντίστοιχες αρχές ασφαλείας Ιταλικές και αργότερα Γερμανικές.

Ο Πέτρος Αποστολίδης, Αντιπρόεδρος του Ιατρικού Συλλόγου Ιωαννίνων και από τους πιο ένθερμους αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης στην Ήπειρο, γράφει τα εξής: «Μαθαίνουμε ότι σε μια σύσκεψη αξιωματικών της Χωροφυλακής, αποφασίστηκε να παραδώσουν στους Γερμανοϊταλούς τους καταλόγους με τα ονόματα των ύποπτων για κομμουνισμό. Συναντώ στο δρόμο τον ανθυπομοίραρχο Σπαθή, μορφωμένο και έντιμο αξιωματικό.

- Να σας συγχαρώ για την «πατριωτική» σας πράξη. Από δω και πέρα, θα μας προστατεύουν από τον κομμουνισμό οι Γεραμανοϊταλοί. Ποιος τη χάρη μας.
- Έχεις δίκιο. Να ξερεις πόσο παλέψαμε εγώ και μερικοί άλλοι. Δεν μπορέσαμε όμως – σου το λέω, αν και δε μου επιτρέπεται. Οι υπόλοιποι με επικεφαλής το Διοικητή, επέμεναν. Φοβήθηκαν μη θεωρηθούν συμπαθούντες. Συνεργασία βλέπετε «εθνικοφρονισμού» και φιλοτομαρισμού.

Βλέπε: Πέτρος Αποστολίδης, Όσο Θυμάμαι, 1960-1969, τόμος 2, Εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 1983, τομ. 1, σελ. 196.

Ήδη ο ΕΛΑΣ Λευκάδας²²⁵ βρίσκεται στο Βάρνακα Ξηρομέρου υπό την ηγεσία του Πάνου Γιαννούλη.²²⁶ Το ανεξάρτητο τάγμα ΕΛΑΣ Ξηρομέρου είχε διοικητή τον Λευκάδιο ταγματάρχη Κώστα Κατωπόδη , καπετάνιο τον Κ. Σαρδελή και πολιτικό το Ματαράγκα.²²⁷

Παράλληλα με την ομάδα ανταρτών του ΕΑΜ Ξηρομέρου , υπήρχε και η αντίστοιχη του ΕΔΕΣ με αρχηγό τους τον Κ. Καραμπέκιο και το Διονύσιο Ζαμπέλη²²⁸ από το Μαραντοχώρι Λευκάδας.

²²⁵ Από τον Οκτώβριο του 1942 , με πρωτοβουλία του Πάνου Γιαννούλη , του ανήσυχου και πηγαίου εκφραστή του αντιστασιακού Λευκαδίτικου πνεύματος , ιδρύεται το μόνιμο στρατιωτικό τμήμα του ΕΑΜ , ο ΕΛΑΣ Λευκάδας που κυρίως τροφοδοτούνταν από τον εφεδρικό. Ο Ζώης Κουτσαύτης , μεταξύ των στελεχών του μόνιμου ΕΛΑΣ , αναφέρει τους Κώστα Καλυβιώτη , Βασίλη Γαρύφαλλο , Ιωσήφ Σκλαβενίτη , Χαρίλαο Πομόνη , Νίκο Μαλακάση και το Θ. Νησιώτη ή Βλάχο και από τον εφεδρικό ΕΛΑΣ Λευκάδας ιδιαίτερη αναφορά κάνει στον εφεδρικό λόγο Ευγήρου με το Σπύρο Φατούρο , της Εγκλουβής με το Γεράσιμο Θερόμο , της Βαυκερής με τους Αντώνη Καραμποϊκή (Καλοκαίρη) και Σταυράκη Γαζή , στα Πλατύστομα το Στάθη και Τηλέμαχο Καλύβα και Αλέκο Φύλιππα και στον Αλέξανδρο το Βαγγέλη Μανωλίτση. *Ζώης Κουτσαύτης* , οπ. , σ. 186.

²²⁶ Για την ηγετική φυσιογνωμία του Πάνου Γιαννούλη ο Καθηγητής Ι. Θ. Μαλακάσης γράφει ότι «... είχε αρχίσει να αποκτά στο Λαό της Λευκάδας , αλλά και του Ξηρομέρου διαστάσεις θρύλου ...».

Ι. Θ. Μαλακάσης , Λευκάδα , οπ. , σ. 40.

²²⁷ Βλέπε *Ζ. Κουτσαύτη* , οπ. , σ. 233.

²²⁸ Πρέπει να πούμε εδώ ότι ο Διονύσιος Ζαμπέλης δεν ήταν λοχίας , όπως εσφαλμένα γράφει στην εργασία της η Μαρία Θανοπούλου , αλλά λοχαγός. Επίσης ο Κουτσαύτης για το λοχαγό Διονύσιο Ζαμπέλη γράφει ότι , με την ιταλική κατάρρευση , έφυγε από το Ξηρόμερο και πήγε στη Βασιλική Λευκάδας για να οργανώσει αντιΕΑΜική κίνηση. Στη Βασιλική , σύμφωνα με μαρτυρίες του δεξιού γιατρού Μιχάλη Κατηφόρη καθώς και του δικηγόρου Νίκου Κατηφόρη , που τους επικαλείται ο Κουτσαύτης , μίλησε με «πύρινο αντιαμικό και αντικομμουνιστικό λόγο ζητώντας να γίνει έρανος για να αγοράσουν όπλα για να τα χρησιμοποιήσουν ενάντια στο ΕΑΜ-ΕΛΑΣ». *Μαρία*

Το ΕΑΜ πρότεινε στον Καραμπέκιο να ενσωματωθούν οι ομάδες αλλά τελικά αυτός – παρά τα συμφωνημένα με τον τοπικό ΕΛΑΣ – ενεργούσε διασπαστικά , προκαλώντας κατ' επανάληψη το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ εγκαινιάζοντας έτσι μια περίοδο σύγκρουσης των δύο οργανώσεων.²²⁹

Τέλη Νοεμβρίου με αρχές Δεκεμβρίου του 1943 το τμήμα Γιαννούλη συγκρούεται με τις δυνάμεις του Καραμπέκιου στην Καντήλα²³⁰ και σε σκληρότερη και ολόήμερη μάχη στον Αητό.²³¹

Θανοπούλου , *Η Προφορική Μνήμη του Πολέμου* , οπ. , σ. 84 και *Ζ. Κουτσαύτης* , οπ. , σ. 199.

²²⁹ Βλέπε *Ζ. Κουτσαύτη* , οπ. , σ. 232.

²³⁰ Ο Γιαννούλης για τη μάχη στην Καντήλα γράφει : «Ο Καραμπέκιος μας ετοίμαζε επίθεση ... μας ειδοποίησε ο Παντελής Λιώτσος [ή Κόρακας] ο οποίος από εκείνη την ώρα κατετάγη αντάρτης ... Ο Καραμπέκιος πέρασε στην Κανδύλα και αφού κακοποίησε τους δικούς μας ... έστειλα τον Κόρακα προς καταδίωξή τους εγώ με μια ομάδα έκανα επίθεση ... το απόγευμα ήρθε εις ενίσχυσή μου ο Κατωπόδης... τους κάναμε επίθεση και σε μισή ώρα παραδόθηκαν. Μετά δυο μέρες κάναμε την επιχείρηση του Αετού. Η επιχείρηση ήταν μια μεγάλη νίκη». *Πάνος Γιαννούλης* , οπ. , σ. 10. Για τη μάχη στην Καντήλα τόσο ο Κουτσαύτης όσο και ο Γ. Λογοθέτης αναφέρουν ως πρώτο θανάσιμα τραυματισμένο αντάρτη τον Γ. Μεσσίνη από την Καρυά Λευκάδας. Ακόμη ο Γ. Λογοθέτης , που συμμετείχε στη μάχη της Καντήλας , αναφέρεται διεξοδικά σ' αυτήν και ταυτόχρονα χαρακτηρίζει την επιθετικότητα των ΕΔΕΣιτών που υποκινούνταν από σκοτεινούς ανθρώπου «της αντίστασης αλλά και των άσπονδων φίλων μας Εγγλέζων πράκτορες , φορτωμένοι λίρες , έκαναν τα πάντα για να χτυπήσουν το απελευθερωτικό κίνημα» και με σύνθημά τους : «πως ένας είναι ο εχθρός , οι κομμουνιστές». *Ζ. Κουτσαύτης* , οπ. , σ. 232 και *Γ. Λογοθέτης* , οπ. , σσ. 57-60.

²³¹ Ο Καραμπέκιος είχε τη στρατιωτική ηγεσία του ΕΔΕΣ Ξηρομέρου και είχε κάνει κέντρο του το χωριό Αητός. Επεδίωκε να καταστήσει το Ξηρόμερο τσιφλίκι του , κάτι αντίστοιχα που είχε κάνει ο Χούτας στο Βάλτο. Για να το πετύχει αυτό έπρεπε να διώξει από την περιοχή το τμήμα του ΕΛΑΣ που ήταν στο Βάρνακα. *Βλέπε Ζ. Κουτσαύτη* , οπ. , σ. 186 και *Π. Γιαννούλη* , οπ. , σ. 11.

Στον Αητό η ομάδα Καραμπέκιου νικήθηκε κατά κράτος και ο ίδιος κατέφυγε στην Ήπειρο. Για τη μάχη στον Αητό ο Π. Γιαννούλης γράφει :

*«Έδωκα το σύνθημα της μάχης οι εδεσίτες ήταν περισσότεροι από εμάς αλλά μας πολέμαγε και το χωριό του Καραμπέκιου από οπλισμό είχαν καλλίτερο από τον δικόν μας , μα εμείς είχαμε ανώτερο ιδεολογικό εξοπλισμό από τους μισθοφόρους του Καραμπέκιου. Η μάχη βάσταζε ως το βράδυ της (6) ο Καραμπέκιος με τον Μπούρο εκράτησαν το κέντρο μα όταν έπεσε ο Αϊτός το εγκατέλειψαν και εποφελούμενοι του σκότους εξαφανίστηκαν. Συλλάβαμε πολλούς εχμαλώτους τους οποίους αφίσαμε την άλλη μέρα στην [...]. Η πτώσις του Αϊτού ήταν και η συντριβή του φασισμού ολόκληρου του Ξηρομέρου , οι εδεσίτες αντάρτες παραδόθηκαν όλοι πλην του Καραμπέκιου , ο οποίος με άλλους (10) τράβηξε για την Ήπειρο. Από τον Αϊτό πήραμε άφθονο πολεμικό υλικό».*²³²

Τόσο στην Καντήλα όσο και στη μάχη του Αητού ο Καραμπέκιος νικήθηκε κατά κράτος. Αποτέλεσμα της νικηφόρας πορείας του Γιαννούλη στο Ξηρόμερο είναι η αναμφισβήτητη επικράτηση του ΕΑΜ στην περιοχή. Δεν υπάρχει πλέον στρατιωτική παρουσία του ΕΔΕΣ στην περιοχή , παρά μόνο αυτής των Γερμανών στη Ζαβέρδα και τον Άγιο Νικόλαο.²³³

²³² Πάνος Γιαννούλης , οπ. , σσ. 10-11.

²³³ Βλέπε Ι. Θ. Μαλακάση , Λευκάδα , οπ. , σ. 45 και Ζ. Κουτσαύτη , οπ. , σσ. 231-234.

Η επιθετικότητα του ΕΔΕΣ εναντίον του ΕΑΜ και οι συγκρούσεις του με τον ΕΛΑΣ στο Ξηρόμερο φαίνεται πως ήταν ενταγμένη σ' ένα γενικότερο σχέδιο του ίδιου του Ζέρβα.²³⁴

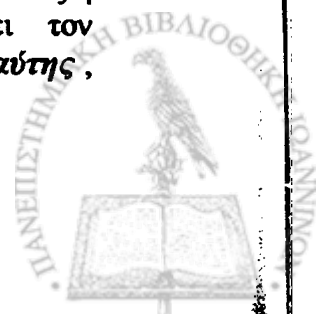
Ο Καθηγητής Ι. Θ. Μαλακάσης γράφει ότι «οι συγκρούσεις αυτές» ήταν «μέρος της γενικότερης στο χώρο της Δυτικής Ελλάδας – Ηπείρου προσπάθειας του Ζέρβα και κύρια των Άγγλων να απομονωθεί αν όχι πλήρως να εξουδετερωθεί ο ΕΛΑΣ και η υποδομή του ΕΑΜ».²³⁵

Τα γεγονότα του Ξηρομέρου²³⁶ δίνουν τη δυνατότητα στις ισχυρές δυνάμεις των Γερμανών να συμμαχήσουν με τις δοσίλογες ληστρικές συμμορίες των Βέρηδων – Γουρούνα , -

²³⁴ Βλέπε (213 υποσημείωση). Στις μάχες του Ξηρομέρου συμμετείχε και ο λοχαγός Διονύσιος Ζαμπέλης που για ένα χρονικό διάστημα είχε φύγει από τη Λευκάδα. Μετά τις μάχες πήγε στο Μύτικα για να περάσει από κει στη Λευκάδα. Συνελήφθη και χωρίς να κακοποιηθεί , υποχρεώνονταν να δίνει το «παρών» στο Σπ. Φατούρο ή Πάπιο σύμφωνα με εντολή του Γιαννούλη. Ο Ζαμπέλης , σύμφωνα με τον Κουτσαύτη , ήρθε «σε επαφή με τον Α. Σολδάτο και το γιατρό Πεταλά στη Βασιλική. Αυτοί τον επετίμησαν και του είπαν ότι είναι ντροπή να δίνει παρών στον Σπ. Φατούρο ή Πάπιο. Του είπαν ότι πρέπει να αναλάβει τη στρατιωτική οργάνωση τη δική τους». Ζ. Κουτσαύτης , οπ. , σ. 233.

²³⁵ Ι. Θ. Μαλακάση , Λευκάδα , οπ. , σ. 45.

²³⁶ Οι εξελίξεις στο Ξηρόμερο ανησύχησαν το αντιστασιακό κίνημα στη Λευκάδα , κυρίως προβλημάτισε η εχθρική και επιθετική δράση του Ζέρβα εναντίον του ΕΛΑΣ. Ο Κουτσαύτης γράφει ακόμη ότι «Η παρουσία άλλωστε και η οργάνωση των ραλλικών ταγμάτων , κυρίως στη Ζαβέρδα , ήταν ένας επιπρόσθετος λόγος δύσκολης επικοινωνίας με την έδρα της περιφερειακής». Για τους λόγους αυτούς η αντιστασιακή οργάνωση Λευκάδας απεφάσισε να στείλει τον Κουτσαύτη στην Ακαρνανία για διαβουλεύσεις. Βλέπε Ζ. Κουτσαύτης , οπ. , σσ. 235-236.

συμμαχία που είναι χτισμένη στο πνεύμα του κομμουνιστικού κινδύνου.²³⁷

Η Μαρία Θανοπούλου στην εργασία της αναφέρει ότι «οι ιδεολογικές διαφορές που αναφαίνονταν κατά τις συγκεντρώσεις των μελών του ΕΑΜ οδήγησαν στην απόσχιση των εκπροσώπων της Δεξιάς και σε ανεξάρτητη οργάνωσή τους».²³⁸

Η θέση αυτή της κ. Θανοπούλου δεν έχει σχέση με την ιστορική πραγματικότητα της εποχής εκείνης στη Λευκάδα. Στο νησί δεν υπήρχε οργάνωση Δεξιάς με την ευρύτερη σημασία του όρου. Υπήρχε το κατ' ευφημισμό «ΕΔΕΣ» Λευκάδας που χρησιμοποίησε τους επονομαζόμενους «οπληρχηγούς», κατσαπλιάδες ή ράλληδες όπως τους αποκαλεί ακόμη και σήμερα ο λαός του νησιού που συμμάχησαν με τους Γερμανούς για να χτυπήσουν από κοινού το ΕΑΜικό αντιστασιακό κίνημα. Σ' αυτό συμφωνούν όλες οι ιστορικές πηγές αλλά και μαρτυρίες πρωταγωνιστών της εποχής εκείνης. Πρέπει εξ' άλλου να τονιστεί ότι ο αγώνας ήταν απελευθερωτικός, ήταν αγώνας κατά του κατακτητή κι όχι πρώτιστα ιδεολογικός. Σ' αυτόν τον αγώνα, τουλάχιστον στη Λευκάδα, δε συναντούμε ούτε μια μάχη ή έστω απλή ενέργεια «δεξιών» εναντίον των κατακτητών.

²³⁷ Βλέπε (213 υποσημείωση).

²³⁸ Μαρία Θανοπούλου, *οπ.*, σ. 83.

Συνεπώς δεν μπορούμε να μιλάμε για ιδεολογικές διαφορές και αποσχίσεις , όταν πάνω απ' όλα ήταν η υπεράσπιση της εθνικής αξιοπρέπειας.

Στη Νότια Λευκάδα επικρατεί κλίμα εμφύλιας ένοπλης αναμέτρησης συνακόλουθο και της συμμαχίας Γερμανών – Βέρηδων στο Ξηρόμερο. Το κλίμα προετοίμασε και συντηρούσε από τα τέλη Σεπτεμβρίου 1943 ο Ζαμπέλης.²³⁹

Μέχρι και λίγο πριν από τις μάχες στην Καντήλα και του Αητού , ο Ζαμπέλης βρισκόταν στη Λευκάδα και οργάνωνε τα αντιδραστικά στοιχεία της Νότιας περιοχής του νησιού με την πλήρη συγκατάθεση και συνηγορία της ομοούσιας τριάδας : Δωροθέου , Δημητρίου Γιαννουλάτου , και Βασίλη Φραγκούλη.²⁴⁰

Ο Καθηγητής Ι. Θ. Μαλακάσης γράφει :

*«Η εγνωσμένη αυτή αποφασιστικότητα της ηγεσίας του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ [αναφέρεται στην εξουδετέρωση των οπλαρχηγών] επισπεύδεται από ένα σύνδρομο επεισοδίων , προκλήσεων και συνωμοσιών , που διαμορφώνουν το κλίμα αναταραχής και προκαθορισμένης ένοπλης αναμέτρησης».*²⁴¹

²³⁹ Ο Κουτσαύτης γράφει ότι «η ηγεσία της Δεξιάς ... προπαγάνδιζε στους κατοίκους της Νοτιανατολικής Λευκάδας την άμεση στρατιωτική προετοιμασία ενάντια στον ΕΛΑΣ. Είναι περίεργο , λέει ο Κουτσαύτης , πως ξεπήδησαν τόσο γοργά ομάδες «οπλαρχηγών» και μάλιστα σε πολεμική ετοιμότητα ενάντια στον ΕΛΑΣ. Θα περίμενε κανένας , εθνικά σκεπτόμενος , ότι αυτή η προετοιμασία θα είχε σκοπό μια κάποια ενέργεια ενάντια στον κατακτητή. Όμως , όπως απέδειξαν τα γεγονότα , απέβλεπαν στην εξόντωση του του ΕΛΑΣ». *Z. Κουτσαύτης* , σπ. , σσ. 269-270.

²⁴⁰ Βλέπε *Z. Κουτσαύτης* , σπ. , σσ. 217-218.

²⁴¹ *Ι. Θ. Μαλακάσης* , Λευκάδα , σπ. , σσ. 47-48

Η προαναφερθείσα τριάδα , στις αρχές Οκτωβρίου 1943 , είχε συνάντηση στη Λευκάδα με απεσταλμένο του ΕΔΕΣ Ηλείου. Μετά την συνάντηση αυτή , η στάση των «μεγαλοσχημόνων» παραγόντων του «ΕΔΕΣ» Λευκάδας απέναντι στο ΕΑΜ και με σύνθημά τους την αντικομμουνιστική προπαγάνδα , έγινε προκλητική και επιθετική.²⁴²

Στην επικείμενη σύγκρουση η ηγεσία του ΕΑΜ , πρωτοστατούντος του Ξενοφώντα Γρηγόρη , επεδίωξε να αποτραπεί η διαφαινόμενη εμπλοκή των Γερμανών ενάντια στο Λευκαδίτικο λαό και αποφάσισε να συγκαλέσει πανλευκαδίτικη σύσκεψη στη Βαυκερή και να προσκληθούν σ' αυτή και η ηγεσία του «ΕΔΕΣ» Λευκάδας.²⁴³

Η πανλευκαδίτικη σύσκεψη δεν έγινε τελικά γιατί ο Βασίλης Φραγκούλης²⁴⁴ πληροφόρησε τον Ξενοφώντα Γρηγόρη ότι οι Γερμανοί γνωρίζουν για τη σύσκεψη και ότι

²⁴² Ο Κουτσαύτης αναφέρει μια σειρά από πλεκτάνες ΕΔΕΣιτών και σύμφωνα με γραπτή μαρτυρία του Γ. Δρακονταειδή που επικαλείται γράφει ότι : «είχαν φτιάξει καταλόγους γυναικών , των πιο όμορφων ... με σκοπό να τις απαγάγουν , να τις κακοποιούν ... ή να εκβιάζουν γυρεύοντας μάλιστα λύτρα. Αυτοί ήταν οι ΕΔΕΣίτες της περιοχής που τους ενέπνεε πέρα από το «κομμουνιστικό μένος» και η εγκληματική τους μανία που τους την υποδαύλιζαν αρχόντοι και μεγαλοκτηματίες». *Ζ. Κουτσαύτης* , σπ. , σσ. 227 , 249.

²⁴³ «Ο Ξενοφώντας Γρηγόρης , θέτοντας υπεράνω όλων τον εθνικό αγώνα και την ενότητα του πληθυσμού , αποφάσισε τη σύσκεψη στη Βαυκερή». *Ζ. Κουτσαύτης* , σπ. , σ. 218.

²⁴⁴ Σύμφωνα με το Σπ. Φίλιππα (Πανάγο) , ο Βασίλης Φραγκούλης , γερμανομαθής , μεγαλοκτηματίας και ναυπηγός είχε την υψηλή καθοδήγηση του «ΕΔΕΣ» Λευκάδας και συμπλήρωνε την ομοσούσα τριάδα που αναφέραμε παραπάνω. *Σπ. Φίλιππας (Πανάγος)* , σπ. , σ. 187.

υπάρχει κίνδυνος επέμβασής τους. Μάλιστα μεταξύ τους έγινε και ο παρακάτω αποκαλυπτικός διάλογος :

«Και που το ξέρεις εσύ Βασίλη; ρωτάει ο Γρηγόρης.

*- Έχω βασικές πληροφορίες από κάποια πρόσωπα , απαντά ο Φραγκούλης. Το ΕΑΜ , του λέγει ο Γρηγόρης , κάνει εθνικό αγώνα και σας καλεί σε σύμπραξη ενάντια στον κατακτητή. Νομίζω ότι είναι καιρός να πάνε στην άκρη οι παλιές αντιλήψεις και το σαμποτάρισμα του εθνικού αγώνα».*²⁴⁵

Για την ποιότητα του χαρακτήρα του Βασίλη Φραγκούλη και την προκλητικότητά του , ο Χριστόφορος Κούρτης , που ήταν υπεύθυνος του ΕΑΜ στο Νυδρί , αναφέρει ότι , στις παραμονές των γεγονότων στο Νυδρί , είχε αναλάβει να συγκεντρώσει λάδι για λογαριασμό του αντάρτικου όπου συνάντησε την άρνηση των μεγάλων ελαιοπαραγωγών : Μάλιστα ο Κ. Γαζής του δήλωσε ότι δε δίνει κανένας και του επέστρεψε το διπλότυπο εισπραξης. Και ο Χριστόφορος Κούρτης συνεχίζει :

*«Κατά το βράδυ της ίδιας μέρας ο Βασίλης Φραγκούλης ήλθε βιαστικά εκεί που κουβεντιάζαμε και είπε νευριασμένα : έχουμε κι εμείς οργάνωση και θα μετρηθούμε».*²⁴⁶

Το προκαθορισμένο της επιθετικότητας της αντίδρασης στο νησί ήταν δεδομένο παρά την «ευαγγελική ανοχή που

²⁴⁵ Συνέντευξη του Ξενοφώντα Γρηγόρη στο Ζώη Κουτσαύτη στις 27 Αυγούστου 1986. Ζ. Κουτσαύτης , οπ. , σ. 219.

²⁴⁶ Χριστόφορος Κούρτης , Τα Γεγονότα στο Νυδρί Λευκάδας , 16/2/1944 , (Ανέκδοτο Χειρόγραφο) , σ. 3.

επεδείκνυε μέχρι τότε η τοπική ηγεσία του ΕΑΜ Λευκάδας και του ΚΚΕ στις μεθοδευμένες προκλήσεις του συντηρητικού αν όχι δοσίλογου κόσμου της Λευκάδας». ²⁴⁷

Ο Πάνος Γιαννούλης , μετά τη μάχη στον Αητό , έρχεται στη Λευκάδα. Ο ίδιος γράφει :

«... πήγα στη Λευκάδα δια να ξεκουραστώ αλλά δυστυχώς εδώ που ήρθα βρήκα άλλα βάσανα ο λοχαγός Ζαμπέλης ... συγκέντρωσε μια ομάδα η οποία ... άρχισε να τρομοκρατεί τους κατοίκους της Ν.Δ. Λευκάδας. Εν τω μεταξύ ήρθε στη Λευκάδα και ο Κατωπόδης ο ταγματάρχης αδειούχος , αποφασίσαμε να κάνουμε μια φιλική επιστολή στον Ζαμπέλη στην οποία του γράφαμε ότι η Λευκάδα δεν είναι μέρος για να έχει αντάρτικα τα οποία κακό θα προξενούσαν στο νησί παρά καλό. Και σε φιλική συνάντησή μας του Κατωπόδη του υποσχέθηκε ο Ζαμπέλης ότι είναι ΕΑΜίτης. Μα παρά τις υποσχέσεις που μας έδινε αντί να διαλύσει τα τμήματά του ασκούσε μεγαλύτερη πίεση στους δικούς μας». ²⁴⁸

Στις 5 Ιανουαρίου 1944 δολοφονείται από τον Μήτρο Γιαννούλη ο Πολύβιος Καραγιάννης που επέστρεφε από τη Λευκάδα μαζί με τον Γεράσιμο Σολδάτο (Νικολάρας). ²⁴⁹ Τόσο ο Καραγιάννης όσο και ο Νικολάρας ήταν ο φόβος και

²⁴⁷ *Ι. Θ. Μαλακάσης*, Λευκάδα, οπ., σ. 58.

²⁴⁸ *Πάνος Γιαννούλης*, *Από τα Μαύρα Χρόνια της Σκλαβιάς*, οπ., σ. 12.

²⁴⁹ Τόσο τον Καραγιάννη όσο και το Νικολάρα ο Ι. Θ. Μαλακάσης τους χαρακτηρίζει ως «πολιτικά πρωτόγονα απροσδιόριστου». *Ι. Θ. Μαλακάσης*, Λευκάδα, οπ., σ. 52.

τρόμος των κατοίκων της «πίσω» Λευκάδας και είχαν πάρει εντολή από το Μελά να δολοφονήσουν το Γιαννούλη.²⁵⁰

Ο Τάσος Μανωλίτσης αναφέρεται στα υποχθόνια σχέδια Καραγιάννη λέγοντας ότι : «Ο Π. Γιαννούλης σε ανύποπτο χρόνο μου είπε πως ερχόταν με το τμήμα του από το Νυδρί ... συναντήθηκε με τρεις Αλεξανδρίτες ... που συνόδευαν τον Πολύβιο και Νικολάρα ... Οι Αλεξανδρίτες ζητούσαν από το Γιαννούλη πυρομαχικά και άντρες. Ο Γιαννούλης αρνήθηκε. Ο Πόλύβιος παραμέρισε για σωματική του ανάγκη και ο Νικολάρας βρήκε την ευκαιρία και είπε κρυφά στον Γιαννούλη : *«Πρόσεχε τους Καραγιανναίους γιατί σε σύσκεψη που είχαμε κάτω στην πόλη με τον αρχηγό του ΕΔ ΞΣ μας είπε : Δεν ντρέπεστε τόσους Καραγιανναίους να σας τσαλαπατάει ένας Γιαννούλης στο νησί και ο Πολύβιος του έδωσε την υπόσχεση ότι θα σε ζεκάμει».*²⁵¹

Για τη σχέση Πάνου Γιαννούλη και Νικολάρα αλλά και για την εκτέλεση του Πολύβιου Καραγιάννη ειδική αναφορά κάνει και η Σμύρνη Μαραγκού που θεωρεί τον Καραγιάννη «*πρωτοπαλλίκαρο της Δεξιάς*²⁵²».

Ο ιθύνων νους αυτής της προκλητικότητας των «πρωτοπαλλίκαρων» της Νότιας Λευκάδας ήταν ο γιατρός

²⁵⁰ Κουτσαύτης, οπ., σσ. 251-254.

²⁵¹ Τάσου Μανωλίτση, Μαρτυρία στο Ζ. Κουτσαύτη που ο τελευταίος την έχει καταχωρήσει στην εργασία του. Ζ. Κουτσαύτης, οπ., σ. 253.

²⁵² Σμύρνης Μαραγκού, οπ., σ. 264.

Μελάς , που υπέθαλπε και κατηύθυνε την επιθετικότητά τους κινούμενος καθαρά από αντιΕΑΜικό πνεύμα.²⁵³

Ο Μελάς , αρχηγός του «ΕΔΕΣ» Λευκάδας , όταν το Γερμανικό φρουραρχείο του ζήτησε «πιστοποιητικά πολιτικών φρονημάτων» αυτός «παρέχη κατά βούλησιν».²⁵⁴

Η εκτέλεση του Πολύβιου Καραγιάννη ήταν η αφορμή οργανωτικής στρατιωτικής συσπείρωσης των οπλαρχηγών. Ο Γεράσιμος Σταματέλος γράφει : «Την άλλη μέρα άκουσα ότι σκότωσαν τον Π. Καραγιάννη. Τότε η Ν. Λευκάδα γέμισε «οπλαρχηγούς» που κνηγούσαν ΕΑΜίτες , λεηλατούσαν σπίτια και έκαναν πολλές αυτοδικίες ... αν δεν σκοτώνανε τον Π. Καραγιάννη δεν θα γινόταν η αφορμή να συγκροτηθούν τόσα αντιΕΑΜικά τμήματα και να γίνονται τόσοι θάνατοι , καταστροφές».²⁵⁵

Μπροστά στη νέα κατάσταση που δημιουργείται η ηγεσία του ΕΑΜ Λευκάδας αποφάσισε²⁵⁶ την κάθοδο του

²⁵³ *Ι. Θ. Μαλακάσης* , Λευκάδα , οπ. , σσ. 52-53. Επίσης η μαρτυρία του Θεοφάνη Βλασσόπουλου αναφορικά με τους παλληκαρισμούς των «πρωτόγονων» της Νότιας Λευκάδας σκιαγραφεί τους αχαρκτήριστους. Λέει ο Θ. Βλασσόπουλος : «... κατά τα μέσα του '43 οι Νικολάρας , Τεπέλης , Πολύβιος Καραγιάννης και άλλοι κολλούσαν απαγορευτικές διατάξεις κυκλοφορίας πέραν της 6μμ. έως της 7^{ης} πρωινής στα χωριά Αθάνι , Δράγανο , Κομηλιό , Χορτάτα και Διακομηγιανιά : πως προερχόταν από το Γιαννούλη με σκοπό να κλέβουν ζώα». *Θεοφάνης Βλασσόπουλος* , Ανέκδοτο Χειρόγραφο.

²⁵⁴ Σπ. *Φίλιππας (Πανάγος)* , *Οι δασίλογοι* , (Βλέπε Παράρτημα) , σ. 188.

²⁵⁵ *Γεράσιμος Σταματέλος* , Ανέκδοτο Χειρόγραφο , σσ. 5-6.

²⁵⁶ Για την απόφαση καθόδου ο Κουτσαύτης γράφει : «Η κινητοποίηση αυτή δεν μπορούσε να αφήσει αδιάφορο το ΕΑΜ. Έτσι αποφάσισε η ηγεσία του ΕΑΜ , πρώτα την επαφή με την οργάνωση Στερεάς και δεύτερον την κάθοδο του ΕΛΑΣ στη νοτιανατολική

ΕΛΑΣ στη Νοτιοδυτική Λευκάδα στις 16 Γενάρη του 1944 με επικεφαλής τον Κώστα Κατωπόδη²⁵⁷ ως στρατιωτικό, τον Πάνο Γιαννούλη ως καπετάνιο και το Ν. Μάλφα ως πολιτικό καθοδηγητή.²⁵⁸

Ως προς το σκοπό της καθόδου οι πηγές διαφέρουν: Ο Κουτσαύτης θεωρεί την κάθοδο ως «εθνική προσπάθεια συνύπαρξης και συνεργασίας... να πεισθούν να εγκαταλείψουν το ρόλο της διχόνοιας».²⁵⁹ Αντίθετα ο Γιαννούλης γράφει ότι «εμείς πιεζόμενοι υπό τις συνθήκες αυτές αναγκαστήκαμε να δημιουργήσουμε μια διμοιρία μόνιμη σε συνεργασία με την πολιτική οργάνωση αποφασίσαμε τον αφοπλισμό του Ζαμπέλη».²⁶⁰ Στη θέση αυτή του Γιαννούλη συμφωνεί ο Αλέκος Φίλιππας ο οποίος, αφού αναφέρεται στην

Λευκάδα. Την επαφή πραγματοποίησε ο Ζώης Κουτσαύτης... Από το γραφείο Στερεάς, συνεχίζει ο Κουτσαύτης, δόθηκαν αόριστες υποσχέσεις που δεν εκτελέστηκαν στο χρονικό εκείνο διάστημα».

Ζ. Κουτσαύτης, *οπ.*, σ. 270.

²⁵⁷ Ο Καθηγητής Ι. Θ. Μαλακάσης γράφει «οι λόγοι της παρουσίας του Κατωπόδη στη Λευκάδα, στην καλύτερη περίπτωση, είναι μάλλον αδιευκρίνιστοι. Ο Κατωπόδης μόλις ήρθε η σειρά του συλλαμβάνεται αμέσως από τους Γερμανούς και μετά από έναν ενδιάμεσο σταθμό στη Βόνιτσα στέλνεται στην έδρα στο Αγρίνιο...». Ο Καθηγητής Ι. Θ. Μαλακάσης παραθέτει στη συνέχεια την κατάθεση-ομολογία του Κατωπόδη στο Γερμανό στρατιωτικό ανακριτή όπου μεταξύ των άλλων λέει ότι: «...κυκλοφορούσα με φίλους μου αξιωματικούς δημόσια, ενώ πολλές φορές είχα την ευκαιρία να καθίσω με Γερμανούς σε κάποιο καφενείο. Όταν στη Λευκάδα έγινε η μεγάλη έφοδος (μπλόκο) πήγα, ύστερα από απλή προτροπή και χωρίς συνοδεία από στρατιώτες, στην περιοχή όπου γίνονταν ο έλεγχος ταυτοτήτων, έχοντας ήσυχη τη συνειδήσή μου». **Ι. Θ. Μαλακάσης**, Λευκάδα, σσ. 82-83 (Γερμανικά αρχεία, Κατάθεση Κατωπόδη, σ. 175).

²⁵⁸ **Ζ. Κουτσαύτης**, *οπ.*, σ. 270..

²⁵⁹ **Ζ. Κουτσαύτης**, *οπ.*, σσ. 270-271.

²⁶⁰ **Πάνος Γιαννούλης**, *οπ.*, σσ. 12-13.

κινητοποίηση του εφεδρικού ΕΛΑΣ και τη συγκέντρωσή του στην Εγκλουβή , διευκρινίζει ότι «σκοπός της άφιξης του Γιαννούλη και Κατωπόδη ήταν η επίδειξη δύναμης για να αντιμετωπισθεί η κατάσταση που είχε δημιουργηθεί στη Νοτιοδυτική Λευκάδα από τη δραστηριότητα των ανταρτοομάδων της αντίδρασης που επιδιώκανε την εξόντωση των αγωνιστών της αντίστασης».²⁶¹ Από την άλλη η Σμύρνη Μαραγκού μιλά για «αθόρυβη παρουσία με μόνο σκοπό τον εκφοβισμό των δεξιών».²⁶²

Γεγονός είναι ότι η κάθοδος του ΕΛΑΣ ήταν πανηγυρική και «με σημαιοφόρο τη Ντίνα Μικρώνη (Τζαβέλαινα)» ο λαός «παντού μας υποδεχότανε με ενθουσιασμό» τονίζει ο Γεράσιμος Σταματέλος.²⁶³

Η αντίδραση βρέθηκε περικυκλωμένη και ο αφοπλισμός του Ζαμπέλη ήταν θέμα χρόνου όπως βεβαιώνει και ο Αλέκος Φίλιππας :

«Οι ομάδες των αντιδραστικών με διοικητή το λοχαγό του αστικού στρατού Διονύσιο Ζαμπέλη από το Μαραντοχώρι είχανε συγκεντρωθεί στο Βουρνικά και η ομάδα του Καλατζή είχε πιάσει θέσεις στο ύψωμα Λαϊνάκι.

Το μόνιμο ΕΛΑΣ προώθησε τις θέσεις του κοντά στο Βουρνικά , στη Νότια πλευρά και το εφεδρικό ΕΛΑΣ κατέβηκε από τη πλαγιά του βουνού της Ελάτης και έπιασε θέσεις στη

²⁶¹ Αλέκος Φίλιππας , Πλατύστομα , Η Αντίσταση στη Λευκάδα , σ. 3 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

²⁶² Σμύρνης Μαραγκού , *οπ.* , σσ. 265-266.

²⁶³ Γεράσιμος Σταματέλος , Ανέκδοτο Χειρόγραφο , σσ. 5-6.

*Βόρεια πλευρά του Βουρνικά. Έτσι οι 45 οπλοφόροι της αντίδρασης ήτανε καταδικασμένοι σε αφανισμό γιατί οι δυνάμεις του ΕΛΑΣ και υπέρτερες ήτανε και καλύτερα εξοπλισμένες».*²⁶⁴

Μπροστά στον επικείμενο αφοπλισμό και την τελειωτική εξαφάνιση των αντιδραστικών «κατσαπλιάδων» της Νότιας Λευκάδας , το «διευθυντήριό» τους στο Νυδρί (Βασίλης Φραγκούλης , Μιχάλης Φίλιππας και Γεώργιος Σταύρος) που είχε και την υψηλή τους κηδεμονία , τους έπεισαν σε διπλωματική εκεχειρία με τον ΕΛΑΣ που είχε φτάσει στον Άγιο Πέτρο. Εκεί ο Γιώργος Μαραγκός από τη μεριά του προσπαθούσε να προλάβει τη σύγκρουση με συνεννοήσεις που έκανε με συντηρητικούς παράγοντες της Βασιλικής.²⁶⁵

Παράλληλα στην πόλη της Λευκάδας γίνονται ανάλογες προσπάθειες από το Μελά με το εκβιαστικό επιχείρημα της επέμβασης των Γερμανών , αντίστοιχο με εκείνο του Βασίλη Φραγκούλη που ματαίωσε , όπως είδαμε , την Πανλευκαδίτικη σύσκεψη στη Βαυκερή.

Ο Ξενοφώντας Γρηγόρης , γραμματέας του ΕΑΜ , κάτω από αυτές τις συνθήκες , πείθεται ότι πρέπει να στείλει έγγραφο στον ΕΛΑΣ να σταματήσει , μάλλον , τις περαιτέρω ενέργειες.

«Οι συνεννοήσεις , γράφει ο Κουτσαύτης , έγιναν στο φαρμακείο του Χαρίλαου Καββαδά. Ο Ξενοφών Γρηγόρης

²⁶⁴ Αλέκος Φίλιππας , οπ. , σ. 3.

²⁶⁵ Ι. Θ. Μαλακάσης , Λευκάδα , οπ. , σ. 61.

πείστηκε να αποστείλει αυτό το έγγραφο , διότι εθεώρη άσκοπη μια τέτοια αιματοχυσία... Δυστυχώς δεν διασώθηκε το έγγραφο αυτό. Τελικά το υπέγραψαν ο Ξενοφών Γρηγόρης , ο Χαρίλαος Καββαδάς , ο ταγματάρχης Μεσσήνης και ο γιατρός Μιχαήλ Μελάς».²⁶⁶

Στα γραφόμενα του Κουτσαύτη διαφωνεί ο Γρηγόρης ο οποίος ισχυρίζεται ότι «ποτέ δεν το υπέγραψε αυτός , αν και έδωσε οδηγίες για την υπογραφή του. Δεν ήταν παρών για την υπογραφή».²⁶⁷ Κατηγορηματικός και σύμφωνος με τη θέση του Γρηγόρη παρουσιάζεται και ο ίδιος ο Πάνος Γιαννούλης που θεωρεί υπεύθυνο της συμφωνίας την πολιτική οργάνωση και η οποία συμφωνία , όχι μόνο γλίτωσε την εξόντωση «οπλαρχηγών» , ταυτόχρονα τους εξύψωσε και ηθικά ενάντια στο ΕΑΜικό αντιστασιακό κίνημα του νησιού.²⁶⁸

Οι αντιτιθέμενες θέσεις και αποφάσεις του αντιστασιακού κινήματος στη Λευκάδα καταδεικνύουν την έλλειψη συντονισμού των ενεργειών της ΕΑΜικής ηγεσίας Λευκάδας , του ΚΚΕ και του αρχηγείου του ΕΛΑΣ Στερεάς σε μια κρίσιμη στιγμή του ΕΑΜικού κινήματος που επιτιμητικά υποχρέωνε το Γιαννούλη να φύγει από τη Λευκάδα και να περάσει στο Ξηρόμερο. Ο Ξενοφώντας Γρηγόρης λέγει ότι : «στις 21 και 22 Γενάρη του '44 είχε λάβει εντολές από το αρχηγείο του ΕΛΑΣ Στερεάς , που

²⁶⁶ Ζ. Κουτσαύτης , οπ. , σ. 274.

²⁶⁷ Ξ. Γρηγόρη , Μαρτυρία στον Κουτσαύτη , 27 Αυγούστου 1986.

²⁶⁸ Βλέπε και Ι. Θ. Μαλακάση , Λευκάδα , οπ. , σ. 64.

διατάσσονταν ο Κώστας Κατωπόδης και ο Γιαννούλης να πάνε στο Ξηρόμερο». ²⁶⁹

Τα ίδια με τον Γρηγόρη καταθέτει και ο Πάνος Γιαννούλης :

«Όταν ξεκίνησα και σχεδόν τον είχα κυκλώσει [το Ζαμπέλη] ένας μου έφερε ένα σύμφωνο που υπέγραψε η πολιτική μας οργάνωση με την οργάνωση του ΕΔΕΣ και μας υποχρέωνε αμφοτέρους να υποχωρήσουμε και ο μεν Ζαμπέλης να διαλυθεί και εγώ να περάσω στο Ξηρόμερο. Εγώ σύμφωνα με την εντολή που πήρα πέρασα στο Ξηρόμερο ο μεν Ζαμπέλης δεν τήρησε το λόγο του και όταν εγώ έφυγα ανασυγκροτήθηκε και άρχισε την προδοτική του στάση». ²⁷⁰

Στις 21 Γενάρη του 1944 , οι διαπραγματεύσεις που προηγήθηκαν και κάτω από το πρίσμα του πρώτου και αμφισβητούμενου συμφώνου , κατέληξαν στην υπογραφή συμφωνητικού μεταξύ των τοπικών αρχηγών του ΕΛΑΣ και των εκπροσώπων των «οπλαρχηγών» ²⁷¹ όπου μεταξύ των άρθρων του , το δεύτερο και σημαντικότερο λέει : «Να

²⁶⁹ Ξενοφώντα Γρηγόρη , Μαρτυρία στον Κουτσαύτη , 27 Αυγούστου 1986.

²⁷⁰ Πάνος Γιαννούλης , οπ. , σ. 12.

²⁷¹ Το συμφωνητικό της Βασιλικής δεν υπέγραψε ο Ζαμπέλης και σύμφωνα με τη Μαραγκού «ενώ βρισκόντουσαν σ' αυτή την ώρα της αφίξεως των αντιπροσώπων του ΕΔΕΣ , κάποιος έμπιστος παρουσιάζεται και λέγει στον Κατηφόρη [είναι ο Μιχάλης Κατηφόρης , συντηρητικός γιατρός της Βασιλικής] ότι έχουν στήσει ενέδρα οι εαμίτες για να δολοφονήσουν τον Ζαμπέλη». Η απουσία του Ζαμπέλη και η δικαιολογία αυτή είναι απόλυτα διπλωματική καθότι το συμφωνητικό τηρήθηκε μόνο από την πλευρά του ΕΛΑΣ ενώ ο

αναχωρήσουν εκ Λευκάδος οι : Κατωπόδης , Ζαμπέλης και Γιαννούλης εντός επτά (7) ημερών από σήμερα διαλύοντας τα μόνιμα και εφεδρικά τμήματά των τα οποία δύνανται να ανασυγκροτήσουν μόνον την ημέραν της αναχωρήσεώς των , προκειμένου να αναχωρήσουν».²⁷²

Για τα συμβαίνοντα στην ηγεσία της ΕΑΜικής αντίστασης στη Λευκάδα κατά το Γενάρη του 1944 αλλά και για τα όσα θα ακολουθήσουν ο Καθηγητής Ι. Θ. Μαλακάσης στη συνθετική και εμπειριστατωμένη εργασία του γράφει :

«Οι Γερμανοί θα αποτελέσουν εφεξής την επιθετική ασπίδα όλων εκείνων των ετερόκλητων στοιχείων που απαρτίζουν τον αντεθνικό αντιΕΑΜικό κόσμο της Λευκάδας.

Αλλά κυριότερα σήμαινε την ηττοπαθή αποδοχή από την ΕΑΜική ηγεσία και από αυτή του ΚΚΕ , Κουτσαύτης , Λευκάδας του κυρίαρχου και καθοριστικού ρόλου των Γερμανών στις οποιοσδήποτε πολιτικές και στρατιωτικές προθέσεις των γαυριόντων πλέον «κατσαπλιάδων» και του εσμού των υπό την άμεσο αγίδα των Γερμανών , Βεραίων».²⁷³

Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι αν η οργάνωση της αντίστασης στη Λευκάδα άφηνε το Γιαννούλη να ολοκληρώσει την «κάθοδό» του στη Νότια Λευκάδα , οι εξελίξεις των γεγονότων που θα συναντήσουμε παρακάτω ,

Ζαμπέλης παρέμενε στη Λευκάδα για τη συνέχιση του αντιΕΑΜικού αγώνα.

²⁷² Βλέπε : Ζ. Κουτσαύτη , οπ. , σσ. 275-276 και Σμύρνης Μαραγκού , οπ. , σσ. 265-266.

²⁷³ Ι. Θ. Μαλακάσης , Λευκάδα , οπ. , σ. 64.

θα ήταν τελείως διαφορετικές. «Το ρήγμα τακτικής με το στρατιωτικό σκέλος της οργάνωσης και περισσότερο την ουσιαστική διαφοροποίηση της πολιτικής οργάνωσης και εμμονής της σε μια πολιτική αντιμετώπιση συνύπαρξης με τη συμμαχία των οπλαρχηγών και της οργάνωσης της Λευκάδας (ΕΔΕΣ) και των Γερμανικών στρατιωτικών αρχών»²⁷⁴ που γράφει ο Καθηγητής Ι. Θ. Μαλακάσης, ήταν αποτέλεσμα των ενεργειών του γραμματέα Κουτσαύτη στην Περιφερειακή Διοίκηση Στερεάς και ήταν αντίθετο με τη βούληση του αντιστασιακού πνεύματος του πληθυσμού που σαφέστατα διαφαίνεται στα όσα γράφει ο Γεράσιμος Σταματέλος :

*«Είχα έτοιμα χαρτιά και καρμπόν για να καταγράψουν όσα είχαν συμφωνήσει όταν εγώ ήμουν έξω... Άρχισα να γράφω... Οι υπογραφόμενοι αντιπρόσωποι των ανωτέρω τμημάτων συμφωνούν να διαλυθούν και να αποπλιστούν τα μόνιμα και εφεδρικά τους τμήματα... Δεν έγραψα καμιά λέξη από αυτά που είπε ο Πεταλάς και σαν να τα έχασαν όλοι με ρωτούν γιατί δεν γράφω. Ευθύνη για τέτοια απόφαση όχι μόνο δεν αναλαμβάνω αλλά ούτε και να τη γράψω... »*²⁷⁵

Τέλος Ιανουαρίου του 1944 γίνεται απόπειρα δολοφονίας του γραμματέα του ΕΑΜ Ξενοφώντα Γρηγόρη από τον αρχηγό του «ΕΔΕΣ» Λευκάδας Μιχαήλ Μελά που οξύνει περισσότερο την αντιπαράθεση και τεκμηριώνει τον

²⁷⁴ Ibid, σ. 66.

²⁷⁵ Γεράσιμος Σταματέλος – Αργαλιάς, Τσουκαλάδες, 14 Γενάρη 2000. (Ανέκδοτο Χειρόγραφο που μου έδωσε ο Καθηγητής Ι. Θ. Μαλακάσης).

ισχυρισμό του Πάνου Γιαννούλη για σχεδιασμένη , μεταξύ Μελά και Πολύβιου Καραγιάννη , εξόντωσή του.²⁷⁶

Ο Ξενοφώντας Γρηγόρης αφηγείται στον Κουτσαύτη την απόπειρα πολιτικής δολοφονίας του ως εξής :

«... στο φαρμακείο του Καββαδά έβλεπα τους ασθενείς μου. Ένα απόγευμα βγήκα από το φαρμακείο... Ξαφνικά είδα να έρχονται προς το μέρος μου ο Κώστας Βαγενάς , δικηγόρος²⁷⁷ και ο γιατρός Μελάς. Άρχισαν να μου μιλούν , ειδικά ο Μελάς , ασυνάρτητα για επεισόδια μεταξύ ΕΔΕΣ και ΕΑΜ. Πριν προλάβω να απαντήσω έβγαλε ένα πιστόλι και αποπειράθηκε να με χτυπήσει. Εγώ με μια γρήγορη κίνηση του έστριψα το χέρι την ώρα που πιάε τη σκανδάλη. Του άρπαξα το πιστόλι και αφού τον σιχτίρισα για την ενέργειά του , τράβηξα για το φαρμακείο».²⁷⁸

Τα γεγονότα του Ιανουαρίου του 1944 διαμορφώνουν στο νησί εμφυλιοπολεμικό κλίμα με την παραπέρα οργάνωση της αντίδρασης και τη συνεχιζόμενη , έντονη πλέον , προκλητικότητα και επιθετικότητα των «οπλαρχηγών».

Στη Νότια Λευκάδα επικρατεί κατευθυνόμενο αντιΕΑΜικό κλίμα. Στο τρίγωνο Νυδρί , Βλυχό και Βασιλική

²⁷⁶ **Ι. Θ. Μαλακάσης**, Λευκάδα , σπ. , σσ. 53-55.

²⁷⁷ Ο δικηγόρος Κώστας Βαγενάς έγινε αρχηγός «ΕΔΕΣ» Λευκάδας μετά την εκτέλεση του Μελά. Για τον Μελά , πρώην εκπρόσωπο της νεολαίας Μεταξά βλέπε : **Σπ. Φίλιππα (Πανάγος)** , σπ. , σ. 187.

²⁷⁸ Αφήγηση Ξενοφόντα Γρηγόρη στον Κουτσαύτη , Λευκάδα , 27 Αυγούστου 1986. (Ανέκδοτο Χειρόγραφο). Βλέπε και **Ζ. Κουτσαύτης** , σπ. , σσ. 286-287.

βγάζουν τα παιδιά στους δρόμους να τραγουδήσουν «θάνατος σε όλους τους εαμίτες , ήλθε η ώρα της λευτεριάς».²⁷⁹

Όλα κινούνται από εμποροτοκογλύφους και μεγαλοκτηματίες της περιοχής διαποτισμένοι από το Μεταξικό φασισμό που εκμεταλλεύονται την απομόνωση της περιοχής με όλα τα επακόλουθα που απ' αυτή συνεπάγονται για το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού.²⁸⁰

Στο Νυδρί²⁸¹ , ο «ΕΔΕΣ» κινείται δραστήρια με το Βασίλειο Φραγκούλη . Στη Βασιλική²⁸² , κέντρο αναφοράς του φασιστικού πνεύματος , ο Αναστάσιος Σολδάτος από αρχοντική οικογένεια και από τους πλέον αντιδραστικούς του χωριού. Στο Βλυχό²⁸³ , οργιάζουν οι μαυραγορίτες. Η Νότια Λευκάδα²⁸⁴ είναι απόλυτα προετοιμασμένη για την υποδοχή

²⁷⁹ Χριστόφορος Κούρτης , Τα Γεγονότα στο Νυδρί Λευκάδας , 16-2-1944 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

²⁸⁰ Ο Κουτσαύτης κάνει ιδιαίτερη και αναλυτική αναφορά στην κοινωνική διαστρωμάτωση της Ν. Α. Λευκάδας στην εργασία του για την Εθνική Αντίσταση. Βλέπε Z. Κουτσαύτης , οπ. , σσ. 258-268.

²⁸¹ Το Νυδρί κυρίως ήταν ψαροχώρι αλλά στον κάμπο του μαζεύανε ελιές όλα τα γύρω χωριά. Υπεύθυνος της ΕΤΑ ήταν ο Χαράλαμπος Κοντογιώργης – Χαρίτος. Για την ΕΤΑ , το Νυδρί είχε ενδιαφέρον όπως εξάλλου και η Εύγηρος επειδή είχαν σοδιά από λάδι μεγάλη. Βλέπε : Χριστόφορος Κούρτης , οπ.

²⁸² Χριστόφορος Κούρτης , οπ.

²⁸³ Ibid.

²⁸⁴ Στη Νότια Λευκάδα «επικρατούσαν δυναμικά οι κατσαπλιάδες (άτακτοι σπλοφόροι του Ζέρβα) ... Δρούσαν οι συμμορίες 1) των Καραγιαννέων από 5 ζωοκλέφτες 2) των Νικολαράϊων από 3 ζωοκλέφτες 3) των Καλατζαίων από 50 περίπου 4) του έφεδρου ανθυπολοχαγού Βάλτρα από 10 και 5) τον Ν. Αχείμαστο. Πολιτικό τους καθοδηγητή είχαν τον 4αυγουστιανό Κατωπόδη από το Βουρνικά και στρατιωτικό τους αρχηγό τον ΕΔΕΣίτη υπολοχαγό (;) Ζαμπέλη. Κεντρική πολιτική τους καθοδήγηση ήταν ο Ναυπηγός Βασίλης Φραγκούλης , ο έμπορος Γιαννουλάτος , ο δικηγόρος Βαγενάς , ο

των Γερμανο-ράλληδων του Ξηρομέρου. Ο Χριστόφορος Κούρτης , υπεύθυνος ΕΤΑ για την περιοχή , περιγράφει με παραστατικό τρόπο και δίνει το κλίμα που επικρατεί στην «πίσω» Λευκάδα στις αρχές Φεβρουαρίου του 1944 :

«Το ράλλικο είχε προχωρήσει πολύ... κατεβαίνοντας προς το Νυδρί είδα να πετιούνται από τα Καλατζέϊκα μια ομάδα ένοπλοι με στολές , σακίδια και κράνη και να κάνουν παγάνα στον κάμπο. Στην αρχή νόμισα πως ήταν Γερμανοί. Είδα όμως ότι ήταν αυτοί. Δίπλα ήτανε το λιτρουβιό Τσουκνίδα που έκανε τις περισσότερες ελιές της περιοχής επειδή ήταν αμοκίνητο. Μέσα ήταν ο Ζώης Τσουκνίδας κουμανταδόρος. Του πρότεινα να μας δώσει δανεικό ένα βαρέλι λάδι για το αντάρτικο και αργότερα τα κανονίζανε με το τοπικό κλιμάκιο της ΕΤΑ. Όχι μόνο αρνήθηκε αλλά διετύπωσε και την έμμεση απειλή αν είδα την ένοπλη ομάδα του. Στο Βλωχό κάθε σούρουπο ... ρίχνανε το σύνθημα «έρχονται οι Ράλληδες κι ο πιο πολύς κόσμος έφευγε».²⁸⁵

Το ΕΑΜικό κίνημα στο εσωτερικό του κλυδωνίζεται από εσωτερικές αντιθέσεις στρατηγικής αντιμετώπισης της κατάστασης που γίνονται πλέον ορατές. Ο Γιαννούλης , παρά τη διαφορετική του θέση , στις 15 Φεβρουαρίου του 1944 διατάσσεται από την οργάνωση Στερεάς να επιστρέψει από το

γιατρός Μελάς και ο έμπορος Τσουκνίδας από τη χώρα της Λευκάδας. Η κίνηση των κατασπλιάδων ενισχυότανε ακόμα από τους εμπόρους της Βασιλικής , του Άγιου Πέτρου και Βλωχού και από τους μεγαλοκτηματίες της Νότιας Λευκάδας». *Γιώργος Σγουρός , Ημερολόγιο (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).*

Ξηρόμερο στο κατάλληλα προετοιμασμένο από τον «ΕΔΕΣ» και τους «οπλαρχηγούς» κλίμα εμφύλιας σύγκρουσης του Νυδριού.

Ο ίδιος ο Γιαννούλης για την επιστροφή του γράφει :
*«... εγώ αντέδρασα λέγοντας ότι δεν πρέπει να πάγω στη Λευκάδα τμήμα μόνιμο αλλά να στείλωμε πολεμικό υλικό στο εφεδρικό Λευκάδας όπου μπορούσε να επιβάλει την τάξη. Μα το σύνταγμα είχε άλλη γνώμη και με διέταξε να φύγω την άλλη μέρα για Λευκάδα και με μια διμοιρία ξεκίνησα για το Μύτικα και με βενζίνα αποβιβάστηκα στο Νυδρί τη νύκτα».*²⁸⁶

Η ηγεσία του ΕΑΜ Λευκάδας για την επιστροφή Γιαννούλη καθώς και την ταυτόχρονη άφιξη του Σγουρού στο Νυδρί είχε παντελή άγνοια. Κυρίως όμως δεν γνώριζε το σκοπό. Το χειρόγραφο Γιαννούλη αναφέρει ως σκοπό την επιβολή της τάξης. Ο Κουτσαύτης στο χειρόγραφό του στην ουσία υποθέτει ότι η άφιξη Γιαννούλη-Σγουρού δεν θα μπορούσε να έχει σχέση με επιχειρήσεις και συνάμα εξηγεί τους λόγους ότι δηλαδή σε μια τέτοια περίπτωση θα κινητοποιούνταν ο εφεδρικός ΕΛΑΣ του νησιού για να τονίσει τελικά με έμφαση την άγνοια της ηγεσίας του ΕΑΜ , της τοπικής οργάνωσης και της ΕΤΑ στο Νυδρί.²⁸⁷

²⁸⁵ Χριστόφορος Κούρτης , οπ.

²⁸⁶ Πάνος Γιαννούλης , οπ. , σ. 13.

²⁸⁷ Χειρόγραφο Κουτσαύτη , σ. 31. Στο ίδιο χειρόγραφο ο Κουτσαύτης σε ρητορική του ερώτηση «γιατί ήλθε το τμήμα» , βγάζει το συμπέρασμα ότι το τμήμα ήρθε – με βάση τους όρους της επικείμενης συμφωνίας της Πλάκας όπου η περιοχή Ανατολικά του Αράχθου ανήκει στον ΕΛΑΣ και ως εκ τούτου και η Λευκάδα – «για να

Άγνοια για την επιστροφή Γιαννούλη καθώς και το σκοπό του μόνιμου τμήματος του ΕΛΑΣ δηλώνει και ο Χριστόφορος Κούρτης , γνώστης προσώπων και πραγμάτων της περιοχής της Νότιας Λευκάδας. Ο ίδιος σημειώνει : « Το πρωί κατεβαίνοντας στο Νυδρί οι αργατιές μου λέγανε πως ήρθε τη νύχτα ο Γιαννούλης με αντάρτες. Πήγα αμέσως και τους βρήκα. Εκεί ήτανε και ο Γιώργος Σγουρός κεντρικός αντιπρόσωπος της οργάνωσης και υπεύθυνος για τη Λευκάδα... Δεν με κατατοπίσανε για το σκοπό της αποστολής του τμήματος».²⁸⁸

Τη θέση Κουτσαύτη για τη «συμφωνία της Πλάκας» τη δέχεται και ο Σγουρός λέγοντας ότι η άφιξή τους στο νησί έχει σκοπό «να γνωστοποιήσει στους κατοίκους του Νησιού τη συμφωνία που υπογράφηκε ανάμεσα στον ΕΛΑΣ και στο Ζέρβα».²⁸⁹ Παράλληλα όμως δίνει και τη άλλη διάσταση στην αποστολή του τμήματος που αφορά την ενίσχυση της ΕΤΑ σχετικά με την παρακράτηση λαδιού για λογαριασμό του ΕΛΑΣ²⁹⁰, αποστολή για την οποία τόσο ο Χριστόφορος Κούρτης όσο και Κ. Ζαβόγιαννος που είναι υπεύθυνος για το Νυδρί , έχουν σοβαρές επιφυλάξεις , αν όχι διαφωνία , επειδή ακριβώς γνωρίζουν άριστα την έκρυθμη κατάσταση που επικρατεί στην περιοχή.

κάμει τις προκαταρκτικές ενέργειες ...». Χειρόγραφο *Κουτσαύτη* , σσ. 31-32.

²⁸⁸ Χριστόφορος Κούρτης , σπ. , σ. 4.

²⁸⁹ Ημερολόγιο Σγουρού , σπ. , σ. 2.

²⁹⁰ Ibid.

*«Τους είπα , γράφει ο Χριστόφορος Κούρτης , όλα τα καθέκαστα και μπροστά στον υπεύθυνο Κ. Ζαβόγιαννο τους ανάπτυξα λεπτομερώς πως και γιατί διαμορφώθηκε έτσι η κατάσταση με τα στοιχεία που είχα και ακόμα πως η γνώμη μου είναι ότι χρειάζεται μεγάλη προσοχή».*²⁹¹

Φαίνεται πως η «προσοχή» που συνέστησε ο Χρ. Κούρτης δεν έγινε αποδεκτή γιατί , μάλλον , δεν ήταν μέσα στο πνεύμα του σκοπού της αποστολής του τμήματος καθόσον του ζητήθηκε «να πάμε στου Τσουκνίδα το λιτρουβιό».²⁹² Ο Χριστόφορος Κούρτης αρνήθηκε διατυπώνοντας πλέον καθαρά τη διαφωνία του : «Αρνήθηκα και τους είπα να κάνουν ότι άλλο καθήκον είχε η αποστολή τους και το λάδι έρχεται δεύτερο , γιατί ήξερα ότι η κατάσταση ήταν εκρηκτική και είχαμε να κάνουμε με κουρδισμένους ανεύθυνους... Σε λίγο έγινε δεύτερη συζήτηση με το ίδιο θέμα. Επιμέναμε στην άποψη πως το λάδι δεν βιάζει και να κατατοπιστούν πρώτα , να συνεννοηθούν με την Περιφερειακή και ύστερα ενεργούν».²⁹³

Ο Καθηγητής Ι. Θ. Μαλακάσης στην επιστημονική του εργασία για τη Λευκάδα και σε μια απόλυτα αντικειμενική και χωρίς περιστροφές ανάλυση των γεγονότων της εποχής , καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «... η πρόταση Χ. Κούρτη-Κ. Κούρτη , για προσωρινή αναβολή και «συνεννόηση» με την

²⁹¹ Χριστόφορος Κούρτης , οπ. , σ. 4.

²⁹² Ibid.

²⁹³ Ibid.

Περιφερειακή , υποδήλωνε και το μέγεθος της ρήξης τοπικού ΕΑΜ-οργάνωσης Στερεάς , αλλά και την , όπως θα διαφανεί αμέσως μετά , αποφασιστικότητα της τελευταίας να επισπεύσει ένα *fait accompli* στη Λευκάδα». ²⁹⁴

Η εμμονή Γιαννούλη-Σγουρού για το «παρακράτημα από το ελαιοτριβείο του Τσουκνίδα» ²⁹⁵ προκαλούν την εξέλιξη των γεγονότων του Νυδριού και δικαιώνουν τη θέση Χριστόφορου Κούρτη – Κ. Ζαβόγιαννου.

Η επίσκεψη Γιαννούλη –Σγουρού στο ελαιοτριβείο κινητοποιεί τους «οπλαρχηγούς» και κυρίως τους Καλατζαίους. «Η προκλητικότητα του [Τάσου] Καλατζή , γράφει ο Σγουρός , στη συζήτηση ήταν τέτοια που μου έκανε κατάπληξη η υπομονή του Γιαννούλη». ²⁹⁶ Ο Τάσος Καλατζής και ο πατέρας του Βαγγέλης συλλαμβάνονται. Προϋποθέσεις διαλόγου δεν υπάρχουν καθότι οι εκδηλώσεις πρωτόγονης αγριότητας των «οπλαρχηγών» (με απειλές όπως «θα σας σφάξουμε όλους») αποκλείουν κάθε γέφυρα ανθρώπινης συνεννόησης. ²⁹⁷ Χαρακτηριστικά είναι τα όσα γράφει ο Αλέκος Φίλιππας : «... ο Χρήστος Καλατζής έστειλε ένα

²⁹⁴ Βλέπε : *Ι. Θ. Μαλακάση* , Λευκάδα , οπ. , σ. 69.

²⁹⁵ Ο Σγουρός γράφει ότι «το μεσημέρι επρόκειτο να φύγουμε μαζί για την έδρα της επαρχιακής επιτροπής αφού πρώτα πραγματοποιούσε το παρακράτημα από το εκεί ελαιοτριβείο του Τσουκνίδα». *Γ. Σγουρού* , Ημερολόγιο , οπ. , σ. 2.

²⁹⁶ Ibid.

²⁹⁷ «Μόνο με το Χρήστο και τον Αντρέα [Καλατζή] μπορούσες τότε πριν εκτραχυνθεί η κατάσταση να κουβεντιάσεις. Οι άλλοι μιλούσαν νευριασμένα και κινούνταν ανεύθυνα». *Χριστόφορος Κούρτης* , οπ. , σ. 4 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

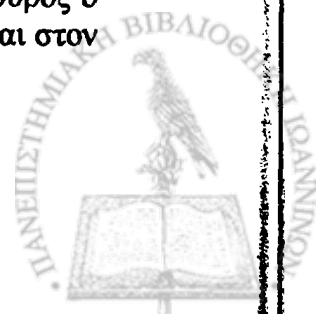
σημείωμα απειλητικό αν δεν αφηνόντανε ελεύθεροι οι δικοί του. Δεν έλαβε όμως τον κόπο να σκεφτεί πως εκείνος που θα 'περνε το σημείωμα ήτανε του ιδίου φυράματος , αυταρχικός και ανυποχώρητος».²⁹⁸

Με υπόδειξη Σγουρού , γίνεται προσπάθεια επικοινωνίας από το Χριστόφορο Κούρτη , με τους Καλατζαίους για αποφυγή της σύγκρουσης με τη διαβεβαίωση στους τελευταίους «ότι οι κρατούμενοι θα απολυθούν». Όμως ο θανάσιμος τραυματισμός του Μήτρου Γιαννούλη καθώς και του Ανδρούτσου²⁹⁹ δεν αφήνουν περιθώρια συνεννόησης. Οι δύο κρατούμενοι εκτελούνται³⁰⁰ γεγονός που «σηματοδοτεί , και τυπικά πλέον , την επίσημη έναρξη των περιβόητων εκκαθαριστικών επιχειρήσεων , Φεβρουάριος Ιούλιος 1944 , των καταστροφών , λεηλασιών , του εξαπονδρισμού και της

²⁹⁸ *Αλέκος Φίλιππας* , σπ. , σ. 6 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο)

²⁹⁹ Ο Ανδρούτσος είχε ακολουθήσει το Γιαννούλη στο Μύτικα. Ο Γιαννούλης για το πρωτοπαλικάρό του γράφει : «... με ακολούθησε και ο Ευστάθιος Βασιλάκης [Ανδρούτσος] ένα πραγματικό παλικάρι 18 ετών , ο οποίος αργότερα ηύρε το θάνατο στη Λευκάδα». *Γιαννούλης* , σπ. , σ. 6.

³⁰⁰ Η εκτέλεση των δύο Καλατζαίων έγινε από τον Γιαννούλη. Ο Αλέκος Φίλιππας γράφει ότι : «Ο Γιαννούλης ... εκτελεί τους δύο κρατούμενους Καλατζαίους». *Αλέκος Φίλιππας* , σπ. , σ. 6. Ο Πάνος Γιαννούλης στο χειρόγραφό του λέει ότι «θέλησαν να φύγουν τους πυροβολήσαμε» καθιστώντας συνυπεύθυνους της εκτέλεσης και άλλους. *Πάνος Γιαννούλης* , σπ. , σ. 14. Ο Σγουρός θεωρεί υπεύθυνο της εκτέλεσης το Γιαννούλη όμως γράφει ότι «Για το έγκλημα αυτό οι υπεύθυνοι πέρασαν στρατοδικείο» και «αφαιρέθηκε η διοίκηση από το Γιαννούλη σαν ηθικό υπεύθυνο για τους φόνους». *Γ. Σγουρός* , σπ. , σσ. 2-3. Γεγονός παραμένει ότι οι υπεύθυνοι του τμήματος είναι και ηθικοί υπεύθυνοι για το «έγκλημα» όπως το χαρακτηρίζει ο ίδιος ο Σγουρός ο οποίος στο σεμινάριο το Γενάρη 1979 στην Αθήνα αναφέρεται και στον

Ασιατικής βαρβαρότητας στην ύπαιθρο της Δυτικής και Κεντρικής Λευκάδας από τα Γερμανο-Ελληνικά τμήματα Καλατζαίων-Βέρη».³⁰¹

Οι Καλατζαίοι ήταν αριθμητικά μεγάλη και αρχομανής οικογένεια από τα Χαραδιάτικα με έντονα προκλητική και εχθρική στάση απέναντι στο αντιστασιακό κίνημα της περιοχής του Νυδριού.³⁰² «Οι αδελφοί Καλατζή , γράφει στην αναφορά του ο Πανάγος , *ολίγας ημέρας προ της συμπλοκής [στο Νυδρί] είχαν ενταχθεί εις τον ΕΔΕΣ τη υποδείξει του αναφερομένου ανωτέρω συνεταίρου του Δ. Γιαννουλάτου , Κώστα Αραβανή ή Τσουκνίδα , όστις είχεν ελαιοτριβείον πλησίον του ελαιοτριβείου των αδελφών Καλατζή*».³⁰³

Μετά από τη συμπλοκή στο Νυδρί η «συμμορία» , όπως αποκαλεί τους Καλατζαίους και τους άλλους οπλαρχηγούς της περιοχής ο Σγουρός , προσκάλεσαν και συμμάχησαν με

πολιτικό του τμήματος Γιάννη Παπαφώτη. *Πρακτικά Σεμιναρίου Αντιστασιακών* , Γενάρης 1979 , Αθήνα , σσ. 3-4.

³⁰¹ *Ι. Θ. Μαλακάσης* , Λευκάδα , σπ. , σσ. 72-73.

³⁰² Σύμφωνα με τον Κουτσαύτη «οι Καλατζαίοι δέχτηκαν να μπουν στις γραμμές του ΕΑΜ αλλά για πολύ σύντομο χρονικό διάστημα τριών περίπου μηνών... δεν έχει καμιά ευθύνη η οργάνωση για την αποχώρηση των Καλατζαίων από το ΕΑΜ. Από κει και πέρα για να δικαιωθούν της ηθικής αξίας , σαν πατριώτες , νομίζω , γράφει ο Κουτσαύτης , ότι θα έπρεπε να έχουν απευθείας τίτλους εθνικών αγώνων και θυσιών για την πατρίδα. Αλλά τα στοιχεία που έχουμε κάθε άλλο παρά συνηγορούν για την πατριωτική τους δράση στη διάρκεια της κατοχής». *Ζ. Κουτσαύτης* , σπ. , σσ. 288-290.

³⁰³ *Σπ. Φίλιππας (Πανάγος)* , σπ. , σ. 188.

τους Γερμανούς του Ξηρομέρου οι οποίοι , μαζί με τους Βεραίους , ήρθαν προς ενίσχυσή τους.³⁰⁴

Για τη συμμαχία αυτή «ουδεμία αποκήρυξις έλαβεν χώραν σχετικώς μέχρι σήμεραν από εδεσίτικης πλευράς και απόλυτοι σύμφωνοι εις τας σχέσεις και τας ενεργείας υφίστανται και μετά ταύτα και μέχρι σήμεραν της επιτροπής του ΕΔΕΣ και των συνεργαζομένων εν όπλοις μετά των Γερμανών στοιχείων αυτού».³⁰⁵

Το τμήμα του ΕΛΑΣ με τους Γιαννούλη , Σγουρό και Παπαφώτη φεύγει από το Νυδρί και εγκαθίσταται στη Βαυκερή.³⁰⁶ Ταυτόχρονα γίνεται επιστράτευση και του

³⁰⁴ Η Σμύρνη Μαραγκού για την πρόσκληση - συμμαχία Καλατζαίων - Γερμανο - Βεραίων γράφει : «Στις 20 Φεβρουαρίου 1944 αποβιβάζεται στο Νυδρί ο Πάνος Βέρης , δικηγόρος , εθνικιστής οπλαρχηγός με τη δική του ομάδα ανταρτών , αλλά και με τους Γερμανούς από τη Ζαβέρδαν. Την βοήθειά τους εξήτησαν τ' αδέρφια Καλατζή , φοβούμενα την ενίσχυση μ' εφεδρικές ομάδες των ανταρτών του ΕΛΑΣ με τις οποίες είχαν συμπλακεί». Σμύρνη Μαραγκού , Η Λευκάδα στη Δίνη της Κατοχής και του Εμφυλίου , σ. 268.

³⁰⁵ Βλέπε Σπ. Φίλιππας (Πανάγος) , Οι δοσίλογοι , σπ. , σ. 188. Επίσης πρέπει να σημειωθεί ότι ο γράφων , στις 5 Απριλίου 2002 , επισκέφτηκε τα Χαραδιάτικα σε μια επί τόπου έρευνα και συγκέντρωση περισσότερων στοιχείων για την αναφερθείσα δράση των Καλατζαίων. Στη συζήτηση που έγινε στο καφενείο του χωριού , οι κάτοικοι των Χαραδιάτικων σήμερα φέρνουν από την εποχή εκείνη βαριά τραύματα μέσα τους για τα οποία , όπως οι ίδιοι ομολόγησαν , δεν ευθύνονται σε τίποτε. Την ευθύνη - άλλοι έμμεσα άλλοι άμεσα - για τα γεγονότα στο Νυδρί αλλά και για την όλη παρουσία της «συμμορίας» Καλατζαίων , αποδίδουν αποκλειστικά στους αδελφούς Καλατζή που ήταν ο φόβος και ο τρόμος των απλοϊκών , φιλικών και φοβερά φιλόξενων κατοίκων του χωριού.

³⁰⁶ Ο Αλέκος Φίλιππας του εφεδρικού ΕΛΑΣ γράφει : «... όλα τα εφεδρικά τμήματα του ΕΛΑΣ συγκεντρωθήκαμε στη Βαυκερή». Αλέκος Φίλιππας , σπ. , σ. 6. Σύμφωνα με το Σγουρό «η Βαυκερή θα ήταν το Στρατηγείο». Σγουρός , σπ. , σ. 3.

εφεδρικού ΕΛΑΣ Λευκάδας με στόχο τον αφοπλισμό των οπλαρχηγών και την ετοιμότητα αντιμετώπισης μιας πιθανής επίθεσης Γερμανών – οπλαρχηγών.³⁰⁷

Η νέα στρατηγική Σγουρού αποσύρεται σχεδόν αμέσως καθότι στη Βαυκερή φτάνει κείμενο της Π.Ε. του ΚΚΕ με τις θέσεις της συμφωνίας καθώς και την ενημέρωση Σγουρού να αποφύγει με κάθε τρόπο τη σύγκρουση. Αποτέλεσμα , οι έφεδροι του ΕΛΑΣ Λευκάδας να αυτοδιαλυθούν το δε μόνιμο τμήμα περνάει στην Ακαρνανία.³⁰⁸

Στα νέα δεδομένα οι Γερμανικές δυνάμεις³⁰⁹ επιτίθενται με βασική κατεύθυνση την περιοχή Βαυκερή – Εγκλουβή. Τους κατοίκους την τελευταία στιγμή σώζει ο Μανιάκης³¹⁰ που , με κίνδυνο τη ζωή του , ειδοποιεί τους στρατοπευδεμένους στη Βαυκερή για το σχέδιο των Γερμανικών στρατευμάτων. Παράλληλα στη Νότια πλευρά του νησιού η συμμαχία Γερμανών – οπλαρχηγών εγκαινιάζουν μια τραγική περίοδο για τη Λευκάδα. Η τρίτη ομάδα των Γερμανών , γράφει ο Σγουρός , «ήταν πλαισιωμένη

³⁰⁷ Ibid.

³⁰⁸ «Ένας περιφερειακός , γράφει ο Αλέκος Φίλιππας , μίλησε για την κατάσταση που δημιουργήθηκε και την απόφαση που πάρθηκε να διαλυθούν τα εφεδρικά τμήματα και το μόνιμο να περάσει στην Ακαρνανία». *Αλέκος Φίλιππας* , οπ. , σ. 7.

³⁰⁹ «Οι γερμανοί ερχόντουσαν , γράφει ο Σγουρός , 1) από Σφακιώτες – Καρυά με αυτοκίνητα και αντικειμενικό σκοπό την Εγκλουβή 2) από Σφακιώτες – Αλέξανδρο πεζή με αντικειμενικό σκοπό Πλατύστομα , Καρυά». *Σγουρός* , οπ. , σ. 3.

³¹⁰ Αρκετοί αγωνιστές μαρτυρούν την πατριωτική στάση και δράση του διερχομένου του Γερμανικού Φρουραρχείου Μανιάκη.

... από την ομάδα Καλατζή και του προδότη έφεδρου Ανθυπολοχαγού Βάλτρα από το Νιοχώρι , από Βλυχό – Νιοχώρι με αντικειμενικό σκοπό τη Βαυκερή – Εγκλουβή».³¹¹

Η Εγκλουβή , το προπύργιο του αντιστασιακού αγώνα του νησιού , καταλαμβάνεται από τη συμμαχία Γερμανών – Βεραίων Ξηρομέρου και οπλαρχηγών Νότιας Λευκάδας.

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι Γερμανοί είχαν προδιαγράψει και οριοθετήσει την παρουσία τους στο νησί. Αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι , στις 2 Φεβρουαρίου του 1944 , με μπλόκα πολιορκήσαν την πόλη της Λευκάδας με άωτερο σκοπό τη σύλληψη των στελεχών της ΕΑΜικής ηγεσίας. Από το μπλόκο αυτό των Γερμανών συνελήφθη ο Γ. Λογοθέτης και ο Κώστας Κατωπόδης για του οποίου τη σύλληψη ο Κουτσαύτης γράφει :

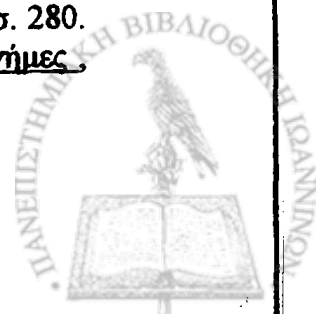
«Το ΕΑΜ ειδοποίησε μερικά στελέχη να πάρουν τα μέτρα τους. Ειδοποιήθηκε και ο Κώστας Κατωπόδης στρατιωτικός του ΕΛΑΣ να απομακρυνθεί , όπως με πληροφόρησε ο Χ. Κούρτης , αλλά αυτός αγνόησε την προειδοποίηση του ΕΑΜ».³¹²

Η θέση του Κουτσαύτη επιβεβαιώνεται και από την κατάθεση του Κ. Κατωπόδη στον Γερμανό ανακριτή όταν ο

Ειδικότερη αναφορά για το Μανιάκι κάνει η Σμύρνη Μαραγκού. Βλέπε *Σμύρνης Μαραγκού* , σπ. , σ. 281.

³¹¹ Γ. Σγουρός , *Αναμνήσεις* , σπ. , σ. 3.

³¹² Κουτσαύτης , *Η Εθνική Αντίσταση στη Λευκάδα* , σπ. , σ. 280. Επίσης για το μπλόκο της Λευκάδας βλέπε : Γ. Λογοθέτης , *Μνήμες* , σπ. , σσ. 68-95.

Κατωπόδης είχε συλληφθεί στη Λευκάδα. Στην κατάθεσή του ο Κατωπόδης δήλωνε :

«Γι' αυτό έζησα ήσυχος με την οικογένειά μου και δεν κρύφτηκα ποτέ. Η καθημερινή μου ζωή είχε ως στόχο να εξασφαλίσω για την οικογένειά μου την αναγκαία τροφή , καθώς και κάποια προμήθεια για το χειμώνα. Εκτός αυτού κυκλοφορούσα με φίλους μου αξιωματικούς δημόσια , ενώ πολλές φορές είχα την ευκαιρία να καθίσω με Γερμανούς σε κάποιο καφενείο. Όταν και στη Λευκάδα έγινε η μεγάλη έφοδος (μπλόκο) πήγα , ύστερα από απλή προτροπή και χωρίς συνοδεία από στρατιώτες , στην περιοχή όπου γίνονταν ο έλεγχος ταυτοτήτων , έχοντας ήσυχη τη συνείδησή μου».³¹³

Συνεχίζοντας την κατάθεσή του ο Κατωπόδης λέγει ότι πήγε στην παραλία βασιζόμενος στον Ευστάθιο Βρεττό :

«Είχα ήδη , μάλιστα λάβει πρωτύτερα , με διάφορους τρόπους μέσω δικών μου αγγελιαφόρων , επιστολή από το φίλο μου το Βρεττό όπου με καλούσε να γυρίσω στη Λευκάδα και μου πρότεινε να πάω στους Ευζώνους στην Αθήνα... Συζητούσαμε τότε για το ότι ήθελα να πάω στους Ευζώνους στην Αθήνα και ο Βρεττός υποσχέθηκε να φροντίσει τα αναγκαία και να μου παράσχει την έγκριση του ταξιδιού. Βρισκόμουν λοιπόν σε αναμονή της έγκρισης του ταξιδιού όταν στις 3/2/44 μας συλλάβανε... Έτσι , πήγα

³¹³ *Γερμανικά Αρχεία , Κατάθεση Κατωπόδη* , σσ. 161 , 175. (Το αρχικό Γερμανικό κείμενο και η μετάφρασή του μου παραχωρήθηκε από τον καθηγητή Ι. Θ. Μαλακάση που δημοσίευσε στην εργασία του , Λευκάδα , σπ. , σσ. 82-84).

εθελοντικά στον έλεγχο των ταυτοτήτων με συλλάβανε και με πήγανε στη Βόνιτσα απ' όπου ήρθα πριν από τέσσερις μέρες στο Αγρίνιο».³¹⁴

Τα γεγονότα του Φεβρουαρίου του 1944 επιφέρουν σοβαρές αλλαγές στην ηγεσία του ΕΑΜικού κινήματος του νησιού. Ο Σγουρός καταργεί την τοπική ηγεσία, διώχνει ως «ανίκανο»³¹⁵ το γραμματέα του ΕΑΜ Ξενοφώντα Γρηγόρη και κατ' ουσίαν ο Παπαφώτης προκαλεί την παραίτηση Κουτσαύτη.³¹⁶

Μετά από τις εξελίξεις αυτές στην ηγεσία του ΕΑΜικού κινήματος, αρχές Μαρτίου 1944, πήγε στη Λευκάδα ο Χρήστος Αλεξόπουλος ως νέος καθοδηγητής του κόμματος. «Έτσι στη Λευκάδα, γράφει ο Κουτσαύτης, έχουμε πλέον δύο καθοδηγητές, το Γιώργο Σγουρό για το ΕΑΜ και τον Χρήστο Αλεξόπουλο για το κόμμα».³¹⁷

Οι προσπάθειες ανασύνταξης του αντιστασιακού κινήματος στο νησί συσπειρώνουν και ενθαρρύνουν το λαό

³¹⁴ Ibid.

³¹⁵ Ο Σγουρός με σκληρό τρόπο δικαιολογεί την καθαίρεση της τοπικής ηγεσίας γράφοντας για τον Ξενοφώντα Γρηγόρη ότι «... άρχισε μια άγονη κριτική σε βάρος των προηγούμενων καθοδηγήσεων της Π.Ε. για να καλύψει την αδράνεια και ανικανότητά του». Σγουρός, οπ., σ. 9.

³¹⁶ «Ο γραμματέας του Κόμματος, γράφει ο Κουτσαύτης, θεώρησε καθήκον του να υποβάλει την παραίτησή του ...». Η παραίτηση Κουτσαύτη έγινε στις 24-2-1944 ύστερα από σύσκεψη που έγινε στα Ρεκατσινάτα. Βλέπε Κουτσαύτης, οπ., σσ. 327-328.

³¹⁷ Βλέπε Κουτσαύτης, οπ., σ. 329. Πρέπει να τονιστεί ότι στη σύσκεψη στα Ρεκατσινάτα εκφράστηκε από τα στελέχη του ΕΑΜικού κινήματος στη Λευκάδα η έντονη διαμαρτυρία και πικρία τους για την παραγκώνιση της τοπικής ηγεσίας από «ξένους» καθώς και την έλλειψη εμπιστοσύνης στην αποφασιστικότητά της.

που ζητά να βρεθεί λύση στην αγριότητα και τρομοκρατία που ασκούν οι «οπλαρχηγοί» κύρια στη Νοτιοδυτική Λευκάδα.³¹⁸

Στα πλαίσια αυτής της ΕΑΜικής ανασύνταξης δημιουργήθηκε το Ανεξάρτητο Τάγμα Λευκάδας³¹⁹ ο δε Σγουρός ξεκινά πρωτοβουλίες για υπογραφή συμφώνου με τους «οπλαρχηγούς»³²⁰ με κύριο σκοπό τον αποπλισμό τους. Όμως η δολοφονία του Βλασσόπουλου που ήταν γραμματέας της τομεακής του Αγ. Πέτρου δεν αφήνει περιθώρια υπογραφής τέτοιας συμφωνίας.³²¹

³¹⁸ Για τις συνθήκες τρόμου ο Αλέκος Φίλιππας γράφει ότι «η κατάσταση στη Λευκάδα μέρα παρά μέρα σκοτεινίαζε περισσότερο. Στο Νυντρί δολοφονήθηκε ο Κώστας Κούρτης ή Ζαβόγιαννος από την Εγκλουβή που έμενε στο Νυντρί». *Αλέκος Φίλιππας*, οπ., σ. 8. Ακόμη ο Σγουρός γράφει: «Η κατάσταση είχε φθάσει σε τέτοιο σημείο που οι οργανώσεις μας και ο κόσμος ζητούσε να δοθεί ριζική λύση για να σταματήσει το κακό... Το μίσος του κόσμου οι κατσαπλιάδες κυτάζανε να το καλύψουν με την αφάνταστη τρομοκρατία που ασκούσαν». *Σγουρός*, οπ., σ. 11.

³¹⁹ «Στο τέλος του Μάρτη [1944], γράφει ο Κουτσαύτης, δημιουργήθηκε το αρχηγείο του ανεξάρτητου τάγματος ΕΛΑΣ Λευκάδας. Το αρχηγείο το αποτελούσαν ο Κώστας Λιβιτσάνος, ο Σπύρος Κατσοκογιάννης από τη Βόνιτσα και ο Στάθης Σταύρακας... Ο Θωμάς Γουρζής περιορίστηκε στην περιοχή Κατούνας – Νικιάνας, Αλέξανδρου – Καρυωτών και ο Ζώης Κουτσαύτης στην περιοχή της πόλης και των γύρω χωριών». *Κουτσαύτης*, οπ., σ. 352.

³²⁰ Για τις επαφές του και ειδικότερα αυτής με το Χρήστο Καλατζή, ο Σγουρός γράφει: «... είχα μπροστά μου ένα αμόρφωτο αλλά τίμιο αγρότη πολύ αφελή – κουτό και πολύ εγωιστή, ελαττώματα που εξεμεταλλεύθηκαν οι αντιδραστικοί της Λευκάδας...». *Σγουρός*, οπ., σ. 14.

³²¹ Ο Σγουρός αναφέρει ότι ο Ζώης Κατακέλος που ήταν καπετάνιος τάγματος στο Ξηρόμερο και ο οποίος με άδεια βρισκόταν στο χωριό του τη Βαυκερή του είτε «πώς άρχισαν να παρατηρούνται συμπτώματα διαρροής στην πιο συμπαγή και επίφοβη ομάδα των Καλατζαίων με τάσεις συμφιλίωσης». Η δολοφονία όμως του Σπ.

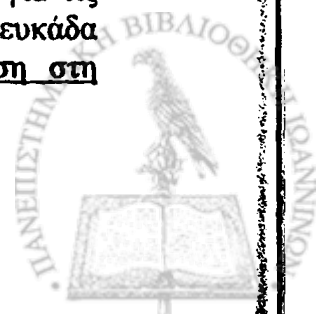
Την αρχική θέση για «συμφωνία» με τους «οπλρχηγούς» παίρνει η προετοιμασία επιχείρησης αφοπλισμού και ζητείται από την ΚΟΑΛ να στείλει στη Λευκάδα για ενίσχυση μόνιμο τμήμα του ΕΛΑΣ στο οποίο όμως δεν θα είναι ο Γιαννούλης.

Για τη νέα αυτή εξέλιξη ενημερώνονται οι Παπαστάθης – Κτενάς και Ξενοφώντας Γρηγόρης, ο δε Σγουρός, μετά το κείμενο που έστειλε στο Ξηρόμερο για την αποστολή μόνιμου τμήματος ΕΛΑΣ στη Λευκάδα, φεύγει από το νησί και από την 1^η Μάη 1944 την ολοκληρωτική ευθύνη της ΕΑΜικής ηγεσίας αναλαμβάνει ο Χρήστος Αλεξόπουλος.³²²

Οι αποφάσεις της ΕΑΜικής ηγεσίας Σγουρού – Αλεξόπουλου αμφισβητούνται και κυρίως της αποστολής στη Λευκάδα μόνιμου τμήματος του ΕΛΑΣ. Οι σχέσεις των ηγετικών στελεχών του ΕΑΜικού κινήματος του νησιού με την Περιφερειακή Επιτροπή και την «ξένη» ηγετική ομάδα Σγουρού – Αλεξόπουλου είναι στο χειρότερό της σημείο.

Βλασσόπουλου, που αποδίδεται, όπως γράφει ο Καθηγητής Ι. Θ. Μαλακάσης, στο Διευθυντήριο των οπλρχηγών για να μην υπογραφεί η συμφωνία, ανατρέπει τα δεδομένα των συζητήσεων Σγουρού. Βλέπε *Ι. Θ. Μαλακάσης*, Λευκάδα, οπ., σ. 92. Η Σμύρνη Μαραγκού γράφει ότι το Σπ. Βλασσόπουλο εκτέλεσαν οι «Διονύσης και Λευτέρης Αχείμαστος καθώς και ο Κωνσταντίνος Μαραγκός – Ακρίδας από το Κομηλιό». *Σμύρνης Μαραγκού*, οπ., σ. 234.

³²² Για τα τεκταινόμενα στην ΕΑΜική ηγεσία καθώς και για τις αμφισβητήσεις που ακολούθησαν με την αναχώρηση από τη Λευκάδα του Σγουρού, βλέπε *Ζ. Κουτσαύτη*, Η Εθνική Αντίσταση στη Λευκάδα, σσ. 352-353.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση διαφωνίας του πλέον νομιμόφρονα στις κομματικές αποφάσεις Κουτσαύτη.³²³

Οι προσπάθειες ανασύνταξης και η επιθετική πλέον πολιτική του ΕΑΜ Λευκάδας απέναντι στους «οπλαρχηγούς» καθώς και σ' αυτούς που τους καθοδηγούσαν, κυρίως από την πόλη της Λευκάδας, εξαναγκάζουν την επιτροπή «ΕΔΕΣ» Λευκάδας να ζητήσει άμεση ενίσχυση και κύρια αναγνώριση σαν μέρος της ευρύτερης εθνικιστικής παράταξης (ΕΔΕΣ) από το Ζέρβα. Για το σκοπό αυτό στέλνει το Μελά στην Ήπειρο, Δερβίζιανα, έδρα του Στρατηγείου του Ζέρβα. Ο Μελάς εκτελείται από τον ΕΛΑΣ έξω από την Πρέβεζα στο δρόμο προς Δερβίζιανα.

Ο Ξενοφώντας Μαλακάσης – γιατρός συνάδελφος και φίλος του Μελά – αφηγήθηκε στον Κουτσαύτη και το Χριστόφορο Κούρτη τα εξής :

«... μια βραδιά του Απρίλη ήρθε και με βρήκε [ο Μελάς] και μου είπε με απόλυτη μυστικότητα : Αύριο το πρωί φεύγω για την Ήπειρο. Σε παρακαλώ να με αντικαταστήσεις στο νοσοκομείο σαν γιατρός όσο θα λείπω... ήμουν ο μόνος που

³²³ Τα ντόπια ηγετικά στελέχη, πέρα από την έκφραση πικρίας για τον παραγκωνισμό τους, διατύπωσαν σοβαρές διαφωνίες σε θέματα στρατηγικής, όπως ήταν η απόφαση στρατιωτικής επιχείρησης στη Λευκάδα εναντίον των οπλαρχηγών, ισχυριζόμενοι ότι η ηγετική ομάδα Σγουρού – Αλεξόπουλου, ως ξένοι, δεν ήταν σε θέση να γνωρίζουν τις ιδιαίτερες συνθήκες και ιδιαιτερότητες του νησιού. Στην κατεύθυνση αυτή ο Κουτσαύτης πήγε στην Ακαρνανία προκειμένου να πείσει την Περιφερειακή Επιτροπή να ανακαλέσει την απόφασή της και αντί αυτού, εισέπραξε την υποτιμητική απάντηση ότι «η οργάνωση Λευκάδας αποτελούνταν από καλοπερασάκηδες που δεν ήθελαν να βγουν στο αντίρτικο». Βλέπε *Κουτσαύτης, οπ.*, σσ. 353-356.

ήξερα για το ταξίδι του και βέβαια δεν είπα απολύτως τίποτε σε κανέναν σεβόμενος απόλυτα τη φιλία μας». ³²⁴

Την εκτέλεση Μελά βεβαιώνει και ο Μιχάλης Ντούσιας. Γράφει : «Πέρασαν δύο Λευκαδίτες συνεργάτες των Ράλληδων , όπως αποκαλούσαν τους συνεργάτες των κατακτητών στη Λευκάδα , με προορισμό τη μετάβασή τους στον ΕΔΕΣ. Ο ένας ήταν ο γιατρός Μελάς... Τους συνέλαβε [ο Κιτσοπάνος] και τους εκτέλεσε». ³²⁵

Σκοπός της αποστολής Μελά στην Ήπειρο , όπως ήδη αναφέρθηκε , ήταν να πείσει τον Ζέρβα να νομιμοποιήσει τους «οπλαρχηγούς» Λευκάδας που είχαν συμμαχήσει στη δράση τους με τους Γερμανούς ως Εθνικές ομάδες. ³²⁶ Η ηγεσία του «ΕΔΕΣ» Λευκάδας είχε συνειδητοποιήσει την προδιαγεγραμμένη σύγκρουσή της με τον ΕΛΑΣ και επιζητούσε για την ενίσχυση των ενεργειών της την ανοιχτή συνεργασία της με τους «οπλαρχηγούς» γεγονός που βέβαια και πανθομολογούμενα θα συναντήσουμε στην αμέσως εξελισσόμενη περίοδο. ³²⁷

³²⁴ Αφήγηση Ξενοφώντα Μαλακάση στον Κουτσαύτη και το Χριστ. Κούρτη το Μάρτιο του 1988. Βλέπε *Κουτσαύτης* , οπ. , σσ. 366-367.

³²⁵ *Μιχάλης Ντούσιας* , ΕΑΜ Πρέβεζας ΕΛΑΣ Ζαλόγγου-Σουλίου , Αθήνα 1987 , σ. 222.

³²⁶ Ο Φίλιππος – Πανάγος στην αναφορά του γράφει : «Η αποκάλυπτος συνεργασία του ΕΔΕΣ Λευκάδος μετά των Γερμανών προκαλεί την κατ' αυτού δράσιν του ΕΑΜ. Ο αρχηγός του ΕΔΕΣ ιατρός Μιχαήλ Μελάς συλλαμβάνεται και εξαφανίζεται καθ' ον χρόνον μεταβαίνει εις το αρχηγείον του Ζέρβα». Βλέπε *Φίλιππα-Πανάγου* , Οι δοσίλογοι , οπ. , σ. 188 (Βλέπε Παράρτημα).

³²⁷ Βλέπε : *Ι. Θ. Μαλακάσης* , Λευκάδα , οπ. , σσ. 95-96.

Μετά τα γεγονότα του Νυδριού αλλά και τώρα με την εκτέλεση Μελά , επίσημα πλέον , Γερμανοί και «οπληρχηγοί» μαζί εξαπολύουν κύμα τρομοκρατίας και ληστείας του πληθυσμού και των στελεχών της ΕΑΜικής Αντίστασης. Στο χειρόγραφο του ο Κουτσαύτης περιγράφει πογκρόμ συλλήψεων , βασανιστηρίων και εκτελέσεων όχι μόνο στελεχών του ΕΑΜ αλλά και απλών μελών από τους Γερμανο-οπληρχηγούς , λεηλατώντας τις περιουσίες τους. Στόχος τους πάντα ήταν η Βόρεια και Κεντρική Λευκάδα όπου ακριβώς εκεί ήταν αναπτυγμένο το αντιστασιακό κίνημα στο νησί.³²⁸

Σ' αυτή την απελπιστική κατάσταση για την ύπαιθρο της Λευκάδας , το ΕΑΜ επαγρυπνεί και δραστηριοποιείται και εκδικητικά εκτελεί τον αναλαμβάνοντα την αρχηγία του «ΕΔΕΣ» Λευκάδας δικηγόρου Κ. Βαγενά , δηλώνοντας έτσι και την «τιμωρία» που επιβάλλεται στους συνεργάτες των κατακτητών.³²⁹

³²⁸ Χειρόγραφο Κουτσαύτη , σ. 35.

³²⁹ Ο Κουτσαύτης για τον Βαγενά γράφει ότι : «το ίδιο πρόσωπο έρχονταν σε επαφή με τους Ράλληδες Ξηρομέρου για ενέργειες ενάντια στο ΕΑΜ... Υστερα από αυτά τα στοιχεία αποφασίστηκε η σύλληψή του. Στις 17 του Μάη του 1944 , πήγαν να τον συλλάβουν στο γραφείο του δύο απεσταλμένοι της οργάνωσης. Αυτός προσπάθησε να βγάλει πιστόλι από το γραφείο του για να τους χτυπήσει. Βρεθήκανε στην κατάσταση άμυνας και τον χτύπησαν. Οι Γερμανοί θορυβήθηκαν από την τιμωρία του ανώτερου στελέχους του ΕΔΕΣ». Χειρόγραφο Κουτσαύτη , σ. 37.

«Η απροκάλυπτος συνεργασία του ΕΔΕΣ Λευκάδας μετά των Γερμανών προκαλεί την κατ' αυτού δράσιν του ΕΑΜ» γράφει ο Πανάγος. Και συνεχίζει :

«Την αρχηγία τότε αναλαμβάνει ο δικηγόρος και έφεδρος υπολοχαγός Κων/νος Βαγενάς όστις εκτελείται εντός του εν τη πόλει Λευκάδας δικηγορικού γραφείου του...». ³³⁰

Στο μεταξύ το ανασυντασσόμενο ΕΑΜικό κίνημα του νησιού προχώρησε , στις 23 Απριλίου στην Καρυά , στην εκλογή Εθνοσυμβούλου ο οποίος θα συμμετείχε στην ΠΕΕΑ στις Κορυσκάδες Ευρυτανίας. Στις διαδικασίες για την εκλογή Εθνοσυμβούλου διαμορφώθηκαν δύο θέσεις για το πρόσωπο που θα έπρεπε να εκλεγεί. Η μία ήταν του ΚΚΕ που πρότεινε για υποψήφιο τον κομματικό Κουτσαύτη και η άλλη επίμονα την υποψηφιότητα στελέχους που δεν ανήκε στο Κόμμα. ³³¹

Στις αντικρουόμενες θέσεις , που παρ' ολίγο να οδηγήσουν και σε ενδοτοπική ρήξη της ΕΑΜικής ηγεσίας , έδωσε λύση η παραίτηση από την υποψηφιότητα του Κουτσαύτη , που έγινε αμέσως αποδεκτή , και προτάθηκε ο μη κομματικός μέχρι τότε Παπαστάθης-Κτενάς. ³³²

³³⁰ Φίλιππος – Πανάγος , Οι δοσίλογοι , οπ. , σσ. 188-189.

³³¹ Για τις διαδικασίες εκλογής Εθνοσυμβούλου βλέπε : Σγουρός , οπ. , σ. 18. Επίσης , Κουτσαύτης , οπ. , σσ. 361-365. και Γ. Λογοθέτης , οπ. , σσ. 96-100.

³³² Για την αποδοχή της παραίτησης από υποψήφιος Εθνοσύμβουλος ο Κουτσαύτης γράφει : «Οφείλω να τονίσω για την ιστορική αλήθεια , ότι είναι η μόνη πρότασή μου που έγινε δεκτή από τον Χρήστο Αλεξόπουλο και που η ΚΟΑΛ την ενέκρινε πέρα για πέρα» , χαρακτηρίζοντας έτσι και την προηγούμενη περίοδο των

Ο Παπαστάθης εκλέχτηκε σχεδόν ομόφωνα και «στις 13-14 του Μάη 1944»³³³ έφυγε για τις Κορυσκάδες.

Ο Εθνοσύμβουλος Λευκάδας αφιερώνει αρκετό χώρο από τη λειτουργία του στην ΠΕΕΑ στα απομνημονεύματά του και αναφέρεται ειδικότερα στην προσχώρηση στον Εθνικό Αγώνα του «*Μητροπολίτη Δρυϊνουπόλεως και Κονίτσης – Πρώην Λευκάδας και μετέπειτα Ιωαννίνων , Δημητρίου. Η προσχώρησή του , γράφει ο Παπαστάθης , κατά την επιθυμία του διατηρήθηκε μυστική. Πολύ λίγοι το γνωρίζαμε. Μαζί ανταλλάξαμε και καναδυό γράμματα όταν ήμουν στις φυλακές και όταν ανέβηκε στο Μητροπολιτικό θρόνο των Ιωαννίνων , σε διαδοχή του Σπυρίδωνα που είχε υπογράψει με τον Τσολάκογλου την παράδοση του στρατού μας στους γερμανούς το 1941 και τώρα τον κάνανε Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και Πάσης Ελλάδος...*».³³⁴

Η κατάσταση στη Λευκάδα , εξαιτίας της αγριότητας των «οπλαρχηγών» και των άμεσα πλέον συνεργατών τους Γερμανών που δίνουν ιδιαίτερη σημασία τώρα για τη Λευκάδα , είναι εκρηκτική.

Το ΕΑΜικό κίνημα , σε επίπεδο ηγεσίας , παραμερίζοντας τις αντιθέσεις του , προσανατολίζεται σαφώς σε μια πολυμέτωπη επίθεση πριν ακόμα αυτή εκδηλωθεί από

«τεντωμένων» σχέσεών του τόσο με τον Αλεξόπουλο όσο και με την ΚΟΑΛ. *Z. Κουτσαύτης*, οπ., σ. 364.

³³³ *Κτενάς Ευστάθιος-Παπαστάθης*, Απομνημονεύματα , οπ. *Αναμνήσεις από τη Συμμετογή μου στην Εθνική Αντίσταση*, σ. 6.

³³⁴ *Ibid*, σ. 7.

τους οπλαρχηγούς και Γερμανούς για μια από κοινού κατοχή της Λευκάδας . Οι συσκέψεις που γίνονται για την αποστολή ή μη του τμήματος ΕΛΑΣ Ακαρνανίας με το Φορτούνα , αποτελούν αφορμή για νέα συμφωνία με τους Καλατζαίους προκειμένου να αποφευχθεί η σύγκρουση. Η στάση των Καλατζαίων να αποτρέψουν την έλευση Φορτούνα-Κόρακα στη Λευκάδα κι αυτό να αποτελεί όρο της συμφωνίας δεν ήταν δυνατόν να γίνει αποδεκτή από την ΕΑΜική ηγεσία.³³⁵

*«Πήραμε τότε την πρωτοβουλία , λέγει ο Κώστας Λιβιτσάνος , και πήγαμε στους Καλατζαίους , τους συναντήσαμε κοντά στο Νιοχώρι. Μας είπαν κι αυτοί δεν θέλουν να χτυπηθούμε. Τους απαντήσαμε ότι δεν είναι της δικαιοδοσίας μας , αλλά θα στείλουμε μήνυμα να μην έρθουν. Εμείς πραγματικά ειδοποιήσαμε στην Ιθάκη να μην έρθουν... Μα δεν μας ακούσανε και έγινε ότι έγινε».*³³⁶

Στις 12 Ιουνίου 1944 Φορτούνας και Κόρακας φθάνουν από την Ιθάκη στη Λευκάδα , στην Εγκλουβή , έχοντας μαζί τους Θιακούς και «ιερολοχίτες» από την Κεφαλλονιά υπό το πρίσμα δισταμένων απόψεων για την άφιξη αυτή.

Ο Κουτσαύτης κατηγορηματικά διευκρίνισε στον Αλεξόπουλο ότι η γνώμη των Λευκαδιτών είναι ομόφωνα

³³⁵ «Ο Λιβιτσάνος , γράφει ο Καθηγητής Ι. Θ. Μαλακάσης , εκφράζει τη βαθιά δυσπιστία του για το κατά πόσον η συμφωνία αυτή θα ήταν βιώσιμη και αν οι Καλατζαίοι θα πειθαρχούσαν με την ιδέα να απορροφηθούν από το ΕΑΜ». *Ι. Θ. Μαλακάσης* , Λευκάδα , σπ. , σ. 103.

³³⁶ *Ιστορία της Εθνικής Αντίστασης , 1940-1945 , Επιμέλεια Βάσος Γεωργίου , 5 τόμοι , τόμος 3^{ος} , σσ. 1031-1034.*

αρνητική στην επιχειρούμενη στρατιωτική επίθεση και του ζήτησε να μην προβεί σε καμιά ενέργεια το τμήμα. Γράφει ο Κουτσαύτης :

*«Η είσοδος του αντάρτικου τμήματος με τους Κόρακα και Φουρτούνα επικεφαλείς έχει μια προΐστορία... Λόγοι γενικότερης σημασίας αλλά και ντόπιας κατάστασης επέβαλαν την είσοδο του Τμήματος. Η Περιφερειακή Επιτροπή Ακαρνανίας ... επέμενε στη δημιουργία μιας ισχυρής αντίπαλης κατάστασης Εαμικής στο νησί με την προοπτική της αποχώρησης σύντομα των Γερμανών από την Ελλάδα... με την σωτηριάν του ΕΑΜικού Κινήματος στο νησί που απειλούνταν από τους Γερμανούς, τους Ράλληδες Ακαρνανίας και τους ντόπιους συνεργάτες τους. Συνεπώς η είσοδος του τμήματος Φουρτούνα-Κόρακα επιβάλλονταν πρωταρχικά από γενικότερους λόγους. Εκφραστής της αντίληψης αυτής ήταν στο νησί ο Χρ. Αλεξόπουλος. Η ντόπια ηγεσία είχε μια ευθύνη γιατί δεν μπόρεσε να πείσει την Περιφερειακή και τον ΕΛΑΣ Ακαρνανίας ότι κάθε είσοδος ένοπλου τμήματος και παραπέρα κάθε επιθετική επιχείρηση θα ήταν απόλυτα επικίνδυνη και θα σήμαινε τη διάλυση του ΕΑΜ στο νησί».*³³⁷

Η άφιξη Φουρτούνα – Κόρακα «ξάφνιασε την κομματική και ΕΑΜική ηγεσία στο νησί».³³⁸ Μάλιστα ο Κουτσαύτης σε συνάντησή του για το θέμα με τον Αλεξόπουλο του επέμενε ότι το τμήμα του ΕΛΑΣ δεν πρέπει να κάνει καμιά επιχείρηση «και να παρθεί τελική απόφαση για τη ματαίωση ή όχι της επιχείρησης».³³⁹

³³⁷ Χειρόγραφο Κουτσαύτη, σ. 39.

³³⁸ Ibid. Ακόμη, για την άφιξη του ΕΛΑΣ στη Λευκάδα, ο Γεράσιμος Σταματέλος γράφει ότι: «Το χειρότερο κατά τη γνώμη μου, είναι η επέμβαση του ΕΛΑΣ τον Ιούνιο 1944 για να εξαφανίσει κάθε ΕΑΜική οργάνωση στο νησί». *Γεράσιμος Σταματέλος ή Αργανιάς*, σ. 6 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

³³⁹ Βλέπε Κουτσαύτης, σ. 34 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

Στον πληθυσμό του νησιού επικρατεί ενθουσιασμός γιατί η έλευση του ΕΛΑΣ αναδιπλώνει τους «οπλαρχηγούς» με προσωρινή παύση της τρομοκρατίας και σταμάτημα των διωγμών. Κέντρο αναφοράς όλων των αντιστασιακών δυνάμεων της Λευκάδας είναι ο Άγιος Δονάτος στην Εγκλουβή.³⁴⁰

Οι Φορτούνας-Κόρακας, έχοντας πλέον υπό την ηγεσία τους όλη την ΕΑΜική αντίσταση αλλά και εντολές που απέρρεαν από τη Συμφωνία της Πλάκας (29-2-1944), ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις συμφωνίας με τους «οπλαρχηγούς» στην βάση των όρων της Πλάκας για τον πλήρη αποπλισμό των ως ένοπλο τμήμα του ΕΔΕΣ καθότι η Λευκάδα ανήκε χωροταξικά στον ΕΛΑΣ.

Ο Θιακός αγωνιστής Γιώργος Κουτσουβέλης (Κοντηλάτος) που συμμετείχε στην επιχείρηση Φουρτούνα γράφει: «Όπως μάθαμε, δικοί μας σύνδεσμοι είχαν έρθει σε συνεννόηση με τους οπλαρχηγούς των Καλατζαίων οι οποίοι ανήκαν εις την δεξιάν οργάνωσιν να μας παραδώσουν 400 ή 500 όπλα διότι όπως είπαν συνεργάζοντο με τους Γερμανούς. Η παράδοση των όπλων καθυστερούσε και όταν οι δικοί μας

³⁴⁰ Σε αντίθεση με τις αντιρρήσεις των στελεχών του ΕΑΜικού κινήματος του νησιού, ο Κόρακας ισχυρίζεται ότι ο λαός «ήταν πανηγυρικά κηρυγμένος υπέρ της επιχείρησης». Ιστορία της Εθνικής Αντίστασης 1940-1945, τόμος 3^{ος}, Παντελής Λιότσος (Κόρακας) σ. 1038. Ο κ. Λιότσος, σε συνάντηση - συζήτηση που είχε με τον γράφοντα, διατύπωσε την ίδια θέση.

κατάλαβαν ότι η καθυστέρησης γινόταν σκόπιμα ώστε να ειδοποιηθούν οι Γερμανοί ήταν λίγο αργά».³⁴¹

Οι όροι νομοτελειακά δεν έγιναν αποδεκτοί. Ήδη οι «οπλارχηγού» με τους Καλατζαίους είχαν πάρει όπλα από τα Γάκια της Κεφαλλονιάς και ταυτόχρονα είχαν συνεννοήσεις με τους Βεραίους στη Ζαβέρδα.³⁴²

Ο Γάκιος ήταν αρχιδοσίλογος , εγκληματίας και φανατικός διώκτης αγωνιστών της Εθνικής Αντίστασης στην Κεφαλλονιά. Βέρης και Γάκιος είναι γνωστοί στη Δυτική Ελλάδα για τη συνεργασία τους και τις κοινές επιχειρήσεις με τους Γερμανούς εναντίον της ΕΑΜικής αντίστασης.³⁴³

Αφού εκτίμησαν , λοιπόν , ότι υπερτερούν σε στρατιωτική δύναμη από τις ΕΑΜικές δυνάμεις , ξεκίνησαν επίθεση εναντίον των στρατοπεδευμένων δυνάμεών τους στον Άγιο Δονάτο οι οποίες , υπομονετικά και διαλλακτικά , περίμεναν , ματαίως βέβαια , «να έρθουν σε μια τίμια συμβιβαστική συμφωνία».³⁴⁴

³⁴¹ Γιώργος Κουτσουβέλης (Κοντηλάτος) , Αναμνήσεις από την Κατοχή και το Αντάρτικο , Αθήνα 1992 , σ. 18.

³⁴² Βλέπε Κουτσαύτης , οπ. , σ. 390.

³⁴³ Ibid. Βλέπε επίσης υποσημείωση 130 και 133.

³⁴⁴ Βλέπε Κουτσαύτης , οπ. , σ. 391. Επίσης ο Αλέκος Φίλιππας γράφει : «Έτσι η πολιτική οργάνωση του ΕΑΜ βρέθηκε μπροστά στο τρομερό δίλημμα ποιο δρόμο να ακολουθήσει. Αδίσταχτη η αντίδραση περίμενε μια αστόχαστη ενέργεια για να προχωρήσει στην ολοκλήρωση των σχεδίων της». Αλέκος Φίλιππας , Η Αντίσταση στη Λευκάδα , σ. 8 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

ΚΕΦ. VI

Λαϊνάκι

Η αρχή της τραγωδίας της Λευκάδας

Στις 17 Ιουνίου 1944 οι στρατοπεδευμένες ΕΑΜικές δυνάμεις³⁴⁵ επιτίθενται εναντίον των ομάδων των «κατσαπλιάδων - οπλαρχηγών» και Ξηρομερίτικων μπουλουκιών του Βέρη.

Κυριολεκτικά ο λαϊκός αυτός στρατός προχώρησε προς το κέντρο και σύμβολο της «συντηρητικής» παράταξης, το χωριό Άγιος Ηλίας.

Ο καθηγητής Μαλακάσης για την προετοιμασία του ΕΑΜικού λαϊκού στρατού και την κατάληψη του Αγίου Ηλίας γράφει :

«Οι παντοειδείς σχηματισμοί του εκστρατευτικού σώματος των νέων ντόπιων εθελοντών από τη Λευκαδίτικη ύπαιθρο, των έφεδρων του ΕΛΑΣ από την πόλη της Άγιας Μαύρας, των νέων ριζοσπαστών Επονιτών της Κεφαλλονιάς, των λιγοστών Ιθακήσιων από την ελεύθερη Βόρεια Ιθάκη, συνεπικουρούμενοι από τη διμοιρία του μόνιμου ΕΛΑΣ Ακαρνανίας, όπως οι λαϊκές στρατιές της Γαλλικής επανάστασης με επαναστατικό ζήλο και αυτοθυσία ξεχύνονται στην κακοτράχαλη ορεινή περιοχή της Εγκλουβής».³⁴⁶

³⁴⁵ Σύμφωνα με τον Κουτσοβέλη ο αριθμός των ΕΑΜικών δυνάμεων ανέρχονταν στους 400 εθελοντές συν τους 50 περίπου Κεφαλλονίτες και τους λίγους από την Ιθάκη. Γιώργος Κουτσοβέλης, Αναμνήσεις από την Κατοχή και το Αντάρτικο, σπ., σ. 18. Σχεδόν τους ίδιους αριθμούς αναφέρει και ο Φώτης Λογοθέτης. Ιστορία της Αντίστασης 1940-1945, τόμος 3^{ος}, Λευκάδα, Μαρτυρίες, Φώτης Λογοθέτης, σ. 1035.

³⁴⁶ Ι. Θ. Μαλακάσης, Λευκάδα, σπ., σ. 118.

Ο Θιακός αγωνιστής Γιώργος Κουτσουβέλης αναφέρει :

«Κάποτε χάραξε και όπως μάθαμε η διμοιρία μας απείχε 150 μέτρα από τα φυλάκια των Γερμανοράλληδων...

Η επίθεσις είχε αρχίσει με «αέρα». Τρέχαμε χωρίς να φοβίζει τίποτε σε ένα κατηφορικό κάμπο. Είδα και τον Φουρτούνα στο άλογό του και σε άλλο άλογο τον σαλπικτή , ο οποίος σάλπιζε «προχωρείτε προχωρείτε» , από τις σπάνιες στιγμές της ζωής μου. Η επίθεσις κράτησε έως το χωριό Αη Λιός το οποίο καταλάβαμε».³⁴⁷

Η κατάληψη του Αγίου Ηλία από τις ΕΑΜικές δυνάμεις δημιουργεί στην περιοχή λυτρωτική ατμόσφαιρα. Οι ομάδες των «οπλαρχηγών» είχαν νικηθεί κατά κράτος και ο ενθουσιασμός που επικρατεί , «από το αποθηκευμένο μίσος για τα πάθη της Λευκαδίτικης υπαίθρου από τους εγκληματίες της περιοχής»³⁴⁸ , είναι πρωτοφανής.

Η αγανάκτηση , ως δικαιολογημένη έκφραση των παθών που υπέστη ο πληθυσμός της Λευκαδίτικης υπαίθρου από το μίσος των «οπλαρχηγών» , εκφράζεται με ενέργειες προσώπων – αυτοβούλως ενεργούντων – οι οποίες καταδικάστηκαν τόσο από τους πρωταγωνιστές της περιόδου εκείνης όσο και από τα ηγετικά ΕΑΜικά στελέχη.³⁴⁹

³⁴⁷ Γιώργος Κουτσουβέλης (Κοντηλάτος) , οπ. , σ. 18.

³⁴⁸ Ι. Θ. Μαλακάσης , Λευκάδα , οπ. , σ. 118.

³⁴⁹ Είναι γεγονός ότι οι «οπλαρχηγοί» Καραγιανναίοι , Αχείμαστοι , Μπουρδαραίοι και Καλατζαίοι , εξαιτίας της τρομοκρατίας που ασκούσαν στον πληθυσμό της υπαίθρου είχαν αποκτήσει το μίσος του

Για τις ενέργειες αυτές ο Νίκος Θερμός αφηγείται :

«Τα γεγονότα στον Αη Λιό έγιναν ως εξής : Τα περιστατικά έγιναν με πρωτοβουλία ορισμένων απείθαρχων εφεδρικών οπλοφόρων... Τα σπίτια που καήκανε δεν ήταν 9. Είναι ψέμμα ότι ζωντανή πέταξαν στην πυρκαϊά τη γυναίκα του Γ. Σολδάτου. Η αλήθεια είναι ότι σκοτώθηκε μέσα στο σπίτι από ανεύθυνο πρόσωπο και ύστερα άλλος έβαλε φωτιά που δεν ήξερε ότι ήταν σκοτωμένη μέσα η γυναίκα.»

Και ο Νίκος Θερμός συνεχίζει :

«... όσον αφορά για το κοριτσάκι... έπεσε θύμα του γεγονότος ότι ο πατέρας της και ο αδελφός της που ήταν ιταλοντυμένος σκοτώθηκαν από αγνώστους για την προδοσία τους... Το κοριτσάκι κάποιος το γνώρισε και το σκότωσε. Το έγκλημα αυτό καταδικάστηκε από όλους».³⁵⁰

Με την κατάληψη του Αη Λιού οι Φουρτούνας – Κόρακας σταματούν για λίγο την επίθεση εναντίον των

πληθυσμού. Η Σμύρνη Μαραγκού αναφέρεται στο κάψιμο του σπιτιού από ΕΛΑΣίτες των Καραγιάννηδων ύστερα από υπόδειξη του δασκάλου Θερμού από την Εγκλουβή προς τον Φουρτούνα. Βλέπε : *Σμύρνης Μαραγκού* , *Η Λευκάδα στη Δίνη της Κατοχής και του Εμφυλίου* , σ. 294. Στο ίδιο γεγονός αναφέρεται και ο Κουτσαύτης που στηρίζεται στη διήγηση του παπά Γεράσιμου Αρβανίτη : «Στον Άγιο Ηλία , γράφει ο Κουτσαύτης , κάψανε τα σπίτια των Καραγιανναίων και φόνευσαν έναν πολίτη που αυτή τη στιγμή βρισκόταν στη σκεπή του σπιτιού του , πως κάνει επισκευή. Άκουσα ένα άτακτο ντόπιο που έλεγε του καπετάν Φουρτούνα «σκότωσέ τον καπετάνιε». Του έριξαν δυο πυροβολισμούς και τον εφόνευσαν». *Κουτσαύτης* , *Η Εθνική Αντίσταση στη Λευκάδα* , σ. 419.

³⁵⁰ *Νίκος Θερμός Ζούρας. Για Μάχη Φουρτούνα Αη Λια* , σ. 1 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

θέσεων των οπλαρχηγών που ήταν στρατοπεδευμένοι κυρίως στο Λαϊνάκι.

Η στρατηγική θέση του Λαϊνακίου³⁵¹ επιχειρήθηκε να καταληφθεί την επομένη, στις 18 Ιουλίου 1944. Όμως το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από την κατάληψη του Αη Λια, ήταν αρκετό για τις ήδη έτοιμες για επέμβαση Γερμανικές στρατιωτικές δυνάμεις.

Ο Θεοφάνης Βλασσόπουλος³⁵² αναφέρει ότι οι Καλατζαίοι τη στιγμή που συζητούσαν για εξεύρεση συμφιλιωτικής λύσης με την ΕΑΜική ηγεσία, την ίδια ακριβώς χρονική περίοδο οι «κατσαπλιάδες» – «οπλαρχηγού» ζητούσαν με αντιπροσώπους τους στήριξη από τους Γερμανούς και τους Βεραίους της Ζαβέρδας :

*«... από την επιχείρηση Φουρτούνα επήγαν στους Γερμανούς στη Ζαβέρδα ή Βόνιτσα οι αδελφοί Χαρίτου ή Κουτσούμπα Χαράλαμπος και Σπυρίδων και ο στρατιωτικός αρχηγός του Δήμου Απολλώνιων έφεδρος υπολοχαγός Γεράσιμος Καγγελάρης ή Λάντος».*³⁵³

³⁵¹ Η Σμύρνη Μαραγκού χαρακτηρίζει τη θέση στο Λαϊνάκι ως στρατηγικής σημασίας. Γράφει : «Σκοπός των επιχειρήσεων αυτών ήταν η κατάληψη του υψώματος «Λαϊνάκι», που βρίσκεται στον Ασημόκαμπο, κάτω από το ορεινό χωριό Αη Λιάς και έχει απέναντι, μπροστά στα χωριά Βουρνικά και Σύβρο. Ήταν στρατηγικής σημασίας, γιατί έτσι και είχαν στα χέρια τους το ύψωμα αυτό ήλεγχαν όλη τη νοτιοδυτική πλευρά της νήσου από Νυδρί έως Βασιλική». *Σμύρνης Μαραγκού*, οπ., σ. 293.

³⁵² Ο Θεοφάνης Βλασσόπουλος ήταν ΕΑΜικό στέλεχος της Νοτιοδυτικής περιοχής της Λευκάδας.

³⁵³ Θεοφάνης Βλασσόπουλος, Αναμνήσεις (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

Τη θέση του Βλασσόπουλου επιβεβαιώνει και η Μαραγκού: «... επερίμεναν [οι οπλαρχηγοί] να φθάσουν οι Εδεσίτες του Βέρη που ο Γεράσιμος Λάντος – Καγκελάρης είχε πάει εις Ζαβέρδα να φέρει...». ³⁵⁴

Στις 16 Ιουνίου 1944 οι Γερμανοί , αφού συγκεντρώθηκαν στην πόλη της Λευκάδας , ξεκίνησαν με βενζινοκάικα και έφθασαν στο Βλυχό ³⁵⁵ ταυτόχρονα με τις γερμανικά εξοπλισμένες συμμορίες από τη Ζαβέρδα των Βεραίων και Μπουρδούβαλη. Οι συμμορίες αυτές : «... ήρχοντο πλέον τακτικά από την Ακαρνανία και εσκόρπιζαν τον τρόμο και την απάνθρωπο καταπίεση με τη φανερή υποστήριξη των Γερμανών. Ήσαν όλοι τους κατάδικοι των Ελληνικών δικαστηρίων... Πρόσωπα που έδειχναν το ψυχικό τους περιεχόμενο και με μια έκφραση εγκληματική τέτοια που η οποιαδήποτε περιγραφή ωχριά... έβγαιναν από τις βενζίνες που έρχονταν από τη Ζαβέρδα και ακάθεκτοι γέμιζαν τους δρόμους και τα στενά δρομάκια της πόλης , δημιουργώντας ατμόσφαιρα φόβου και τρόμου». ³⁵⁶

³⁵⁴ Σμύρνης Μαραγκού , οπ. , σ. 295.

³⁵⁵ Ο Αλέκος Φίλιππας γράφει : «Οι Γερμανοί από την πόλη φτάσανε με καΐκια στο Νυντρί και ανενόχλητοι ανεβήκανε από Χαραδιάτικα προς τον Αη Ηλία χτυπήσανε αποφασιστικά τα τμήματά μας». Αλέκος Φίλιππας , οπ. , σ. 10. Ακόμη ο Κουτσαύτης αναφέρει μαρτυρία του παπα-Αρβανίτη : «Κατά το πέσιμο του ήλιου προς το εσπέρας βγαίνανε δύο μεγάλα βενζινοκάικα από Λευκάδα ανοιχτά προς Ζαβέρδα» και στην προσπάθειά του ο Κουτσαύτης να αναβληθεί η επιχείρηση λέγει στους Φουρτούνα-Κόρακα : «Βλέπετε αυτά τα καΐκια;». Κουτσαύτης , οπ. , σ. 420.

³⁵⁶ Σμύρνης Μαραγκού , οπ. , σ. 268.

Στις 17 Ιουνίου 1944 οι ΕΑΜικές δυνάμεις Φουρτούνα-Κόρακα με τους Κεφαλλονίτες και τους λιγιστούς Θιακούς επιτίθενται εναντίον των συνασπισμένων «οπληρχηγών» και των Ξηρομερίτικων συμμοριών. Στη σκληρή συμπλοκή που ακολουθεί σκοτώνεται ο επικεφαλής του Κεφαλλονίτικου τμήματος Αλεξανδράτος , πολλοί δε Κεφαλλονίτες «εσφάγησαν με μαχαίρι».³⁵⁷

Την εξέλιξη αυτής της σύγκρουσης την αλλάζουν – προσωρινά – οι εμπειροπόλεμες δυνάμεις του ΕΛΑΣ που στις 18 Ιουνίου 1944 επιτίθενται για δεύτερη φορά εναντίον των «οπληρχηγών»³⁵⁸ που αναγκάζονται τώρα να οχυρωθούν στο Άλατρο.³⁵⁹ Όλα όμως είχαν κριθεί , καθ' ότι οι Γερμανικές στρατιωτικές δυνάμεις ανεβαίνοντας από τα Χαραδιάτικα με το βαρύ οπλισμό τους αναγκάζουν τις δυνάμεις του ΕΛΑΣ να σταματήσουν την επίθεση και να διασκορπιστούν προς την Εγκλουβή και τη Σύβρο.³⁶⁰ Στην άτακτη υποχώρηση και τις

³⁵⁷ «Οι Κεφαλλονίτες έχοντας διοικητή τον Αλεξανδράτο , κατέβηκαν στους πρόποδες του υψώματος... Σκοτώθηκε ο αξιωματικός Αλεξανδράτος και εσφάγησαν με μαχαίρι πολλοί Κεφαλλονίτες». *Σμύρνης Μαραγκού* , οπ. , σ. 296. Για τη σκληρή αναμέτρηση τα ίδια ακριβώς αναφέρει και ο Κουτσαύτης : «Σκότωσαν με τα μαχαίρια πολλούς Κεφαλλονίτες καθώς και ο αξιωματικός Αλισανδράτος εφονεύθη». *Κουτσαύτης* , οπ. , σ. 124.

³⁵⁸ Βλέπε : *Ι. Θ. Μαλακάσης* , Λευκάδα , οπ. , σ. 124.

³⁵⁹ «Με την ανατολή όμως του ήλιου άρχισαν να πολυβολούν και να ντουφεκάνε οι πίσω ευρισκόμενοι ελασίτες και ανάγκασαν τους Εδεσίτες να υποχωρήσουν προς το χωριό Άλατρο , όπου ταμπουρώθηκαν στο εκκλησάκι Άγιος Ιωάννης Χρυσόστομος». *Σμύρνης Μαραγκού* , οπ. , σ. 296.

³⁶⁰ «... βρεθήκαμε σ' ένα βουναλάκι που το έλεγαν Λαϊνάκι. Τι έγινε δεν μπορώ να καταλάβω...». *Κουτσαυβέλης* , οπ. , σ. 19. Επίσης βλέπε : *Σμύρνης Μαραγκού* , οπ. , σ. 296. Ο Κουτσαύτης για το

εικόνες φρίκης και αγριότητας που ακολούθησαν : «... η Τζαβέλαινα είχε φάει μία χειρομομπίδα ιταλική στο πρόσωπο και καταματωμένη μου έλεγε να της πάρω το όπλο και να την αποτειλιώσω. Σε κάποια στιγμή κι ενώ τα γερμανικά μυδράλια χτυπούσαν προς το τάγμα , 4-5 αντίθετοι Λευκάδιοι με τα μαχαίρια στα χέρια τους έσφαζαν σαν αρνιά... Το τι έγινε δεν μπορεί νους ανθρώπου να το σκεφθεί. Υποχώρησις άτακτος... ».³⁶¹

Με την ασύντακτη αυτή φυγή , όσοι από τους Κεφαλλονίτες είχαν επιζήσει , με εντολή Φουρτούνα³⁶² κατευθύνθηκαν προς τη Βασιλική και από κει προς τη Νηρά να φύγουν για την Κεφαλλονιά. Δεν έφθασαν όμως ποτέ στον προορισμό γιατί είχαν την ίδια τύχη με τους υπόλοιπους σφαγιασθέντες συμπατριώτες τους. Για τη σφαγή αυτή των Κεφαλλονιτών ο Καθηγητής Μαλακάσης γράφει :

«Από τους περίπου 50 Κεφαλλονίτες είχαν διασωθεί στα αλώνια της Εγκλουβής 28 Κεφαλλονίτες και μερικοί Θιακοί... στη Νήρα βρέθηκαν εγκλωβισμένοι στα βράχια της Νηράς χωρίς δρόμο διαφυγής... Έτσι αρχίζει η χωρίς οίκτο ανελέητη

διασκορπισμό των δυνάμεων του ΕΛΑΣ γράφει ότι : «Η διάσπαση των δυνάμεων αυτών του ΕΛΑΣ είχε ολέθρια αποτελέσματα... μετά τη φυγή των Γερμανών θα αποτελούσε μια αξιόλογη δύναμη ... ενάντια στους «οπλαρχηγούς». *Κουτσαύτης* , οπ. , σ. 445.

³⁶¹ Βλέπε *Κουτσοβέλης* , οπ. , σ. 19. Ακόμη για την άτακτη υποχώρηση του ΕΛΑΣ η Μαραγκού γράφει : «Αλλά τίποτα πλέον δεν συνεκράτησε την άτακτη και απ' αυτό το σημείο φυγή των Ελασιτών , που ο καθένας προσπαθούσε να επλύσει και να καταφύγει όπου μπορούσε». *Σμύρνης Μαραγκού* , οπ. , σ. 296.

³⁶² *Ι. Θ. Μαλακάσης* , Λευκάδα , οπ. , σσ. 126-127.

και προμελετημένη ομαδική σφαγή των άοπλων πλέον , νεαρών εθελοντών , του άνθους αυτού της Κεφαλλονίτικης νεολαίας από τα ανθρωποειδή του Γάκια. Συλλαμβάνοντάς τους αφού είχαν ήδη παραδοθεί , άλλους μεν έσφαξε , και άλλους αποκεφάλισε αυτός ο ίδιος ο Γάκιος και οι μαζί με αυτόν. Άλλους εκτέλεσαν με βολές οπλοπολυβόλου πετώντας τους ημιθανείς από το βράχο της Σαπφούς ύψους 150 μέτρων στο Ιόνιο πέλαγος. Στον κάμπο της Βασιλικής είχαν ήδη κατασφαγεί άλλοι Κεφαλλονίτες από τους Βεραίους και ντόπιους οπλαρχηγούς». ³⁶³

Ο αποτροπιαστικός τρόπος σφαγής των Κεφαλλονιτών αναγγέλλει μια νέα , τραγική εποχή για το Λευκαδίτικο λαό. Η Σμύρνη Μαραγκού γράφει : «Οι Αχειμασταίοι είχαν βγει σε απόσπασμα και ενεργούσαν με δική τους πρωτοβουλία , σκοτώνοντας ή κακοποιώντας πολίτες. Λέγεται ότι ο Νιώνιος Αχείμαστος σκότωσε περί τους 30. Η λεηλασία και οι φόνοι ήταν κάτι το φριχτό. Βρέθηκαν σε σακιδιά τους δάκτυλα κομμένα , για να βγάλουν τα δαχτυλίδια με την ησυχία τους ,

³⁶³ Ibid. Για τη σφαγή των Κεφαλλονιτών αναφορά κάνει και ο Κουτσοβέλης που λέγει ότι ο Γάκιος έπεισε τους κρυμμένους στις σπηλιές Κεφαλλονίτες να «εμφανισθούν» «... και καλώντας κάποιον από το χωριό του ο Γάκιος που ήξερε ότι ήταν στη Νήρα ανάγκασε και τους άλλους να βγουν από τις σπηλιές που ήταν κρυμμένοι». Κουτσοβέλης , οπ. , σ. 20. Ακόμη για τη σφαγή των Κεφαλλονιτών αναφέρεται και ο Πάνος Ματαφιάς. Γράφει : «Πολλά στελέχη και ένοπλοι του ΕΛΑΣ και κυρίως Κεφαλλονίτες είχαν ξεκοπεί και γύριζαν κρυβόμενοι... προσπαθώντας να αποφύγουν τη σύλληψη και τη σίγουρη σφαγή». Πάνος Ματαφιάς , οπ. (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

προκειμένου να φύγουν πιο γρήγορα και να συνεχίσουν το έργο τους αλλού».³⁶⁴

Με την υποχώρηση του ΕΛΑΣ οι Φουρτούνας – Κόρακας φεύγουν από τη Λευκάδα και ο εφεδρικός ΕΛΑΣ διαλύεται. Τα ΕΑΜικά στελέχη φυγαδεύονται για να γλιτώσουν τη σφαγή ο δε Κουτσαύτης βρίσκει καταφύγιο στη γειτονική Ακαρνανία, περιοχής Σάλτενης.³⁶⁵

Το νησί εγκαταλείπεται στην τύχη των σαδιστών κατσαπλιάδων και των ομοαίματων τους Βεραίων.³⁶⁶ Για τη συμμαχία και αγαστή συνεργασία ο Πέτρος Γρηγόρης³⁶⁷ αφηγείται: «Εγώ ήμουν στη φυλακή απ' τον Πάνο Βέρη, που είχε έλθει με τους κατσαπλιάδες του, μετά την ήττα του Φουρτούνα, γιατί δεν δέχθηκα να μιλήσω εναντίον του ΕΑΜ, όπως απαιτούσε ο Βέρης και όπως έκαμε ο μακαρίτης Μάρκος Καμβύσης».³⁶⁸

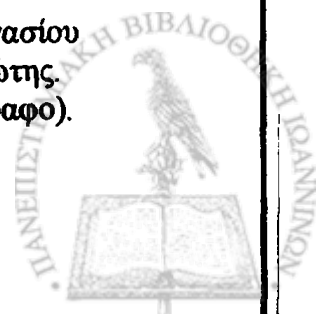
³⁶⁴ *Σμύρνης Μαραγκού*, οπ., σ. 300. Ακόμη ο Κουτσαύτης γράφει: «Πιο τραγική και πιο θηριώδης ήταν η σφαγή στον Κάβο της Νήρας». *Κουτσαύτης*, οπ., σ. 457. Τέλος στο φρικιαστικό έγκλημα των Γάκια, Μπουρδάρα και Γουρούνα αναφέρεται και ο Θεοφάνης Βλασσόπουλος. Γράφει: «Εκτέλεση Κεφαλλονιτών στη Νήρα γάκιας Κεφαλλονίτης, Μπουρδάρας Λευκαδίτης, Γουρούνας Ζαβερδινός τους εκτέλεσαν με μαχαίρια και τους πέταξαν στη θάλασσα». *Θεοφάνης Βλασσόπουλος*, σ. 5 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

³⁶⁵ Σε σύσκεψη που έγινε και που συμμετείχαν οι: Κουτσαύτης, Ματαφιάς, ο Κώστας Σάντας, ο Νίκος Καρελής, ο Τάκης Γαζής, η Ζαχαρή Κατωπόδη και η Φωφώ Μαλακάση αποφασίστηκε να φυγαδευτεί ο Κουτσαύτης στην Ακαρνανία. Βλέπε μαρτυρία *Πάνου Ματαφιά*, σ. 11 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο). Επίσης βλέπε: *Κουτσαύτης*, οπ., σ. 447.

³⁶⁶ *Κουτσαύτης*, οπ., σ. 446.

³⁶⁷ Ο Πέτρος Γρηγόρης ήταν θεολόγος καθηγητής του Γυμνασίου Λευκάδας και πανθομολογουμένως άριστος παιδαγωγός και πατριώτης.

³⁶⁸ *Πέτρος Γρηγόρης*, *Αναμνήσεις*, σ. 3 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

Στη Σάλτενη, εκτός του Κουτσαύτη είχαν καταφύγει ο Γυμνασιάρχης Γιάννης Γαζής³⁶⁹, ο Κώστας Σάντας, ο Γιώργος Καλαφάτης και ο Ξενοφώντας Κούρτης. Για τους δυο τελευταίους ο Κουτσαύτης γράφει ότι: «Τους πρότεινα να ξαναγυρίσουμε στη Λευκάδα και να αναδιοργανώσουμε το ΕΑΜ. Μου αρνήθηκαν με την δικαιολογία ότι τώρα δεν είναι πρόσφορο το έδαφος. Τότε τους πρότεινα να φύγουμε όλοι μαζί και να πάμε στην περιφερειακή επιτροπή... και πάλι αρνήθηκαν»³⁷⁰.

Μετά το Λαϊνάκι, η καταστροφική αυτοδιάλυση του ΕΑΜ Λευκάδος είχε σημαντικές επιπτώσεις στο αντιστασιακό κίνημα του νησιού. Για την τραγική κατάληξη της επιχείρησης Φουρτούνα, ο Κόρακας αποδίδει ευθύνες στον συνταγματάρχη Αρέθα, Διοικητή του 2/39 Συντάγματος

³⁶⁹ Ο Γιάννης Γαζής, ο «Μπάμπας» Γιάννης ήταν από τις ξεχωριστές μορφές του ΕΑΜικού κινήματος και δάσκαλος με όλη τη σημασία της λέξης που λάμπρυνε τον εκπαιδευτικό κόσμο της Λευκάδας. Κρύφτηκε μαζί με την γυναίκα του που ντύθηκε «χωριάτισσα» για να ξεφύγει από το μίσος των Βέρη – Καλατζή. Η εφημερίδα «Ελληνισμός» των Βέρη – σπλαρχηγών έγραφε στις 6 Αυγούστου 1944:

«Για τον καθηγητή κ.Ι. Γαζή.

Ήταν ωραίος καιρός όταν ο λιπόσαρκος θρησκευτικός ρήτωρ ανέβαινε στην έδρα του γυμνασίου και παρέδιδε θρησκευτικά. Κι ήρθε ένας άσχημος καιρός κι ελησμόνησε τη θρησκεία, ενώ είναι συνταξιούχος κι εδίδασκε στη γλώσσα του ΕΑΜ. Δεν αισθάνεται άραγε άλγος στη φυγοδικία του για τόσα θύματα που χυσαν το αίμα των άδικα και για τις άλλες καταστροφές της πατρίδος του; Αλλά θα θυμάται «πάλιν Ηρωδίας μαίνεται πάλιν ταράττεται...». Πάλιν ο κ. Γιάννης ζητεί την κεφαλήν των συμπατριωτών του επί πίνακι. Γιατί χρυσόστομο του Γυμνασίου Λευκάδος, άλλαξες βιολί και κάνεις καθέναν να αισθάνεται ότι χάθηκε εντός του ο ρυθμός του κόσμου». *Σπύρος Κατωπόδης*, Εφημ. Ελληνισμός, φ. 1, Αύγουστος 6, 1944, σ. 2.

, για το γεγονός ότι δεν ενίσχυσε την επιχείρηση , αλλά κι ακόμη γιατί δεν κινήθηκε για αντιπερισπασμό εναντίον των Γερμανικών δυνάμεων στη Δ. Ακαρνανία³⁷¹.

Τη θέση Κόρακα ενισχύει η εκδοχή που παραθέτει ο Αλέκος Φίλιππας : «Όπως αποδείχθηκε αργότερα το σχέδιο του αρχηγείου Στερεάς Ελλάδας καθόριζε την ταυτόχρονη έναρξη των επιχειρήσεων στη Λευκάδα και στην Ακαρνανία. Για κάποιους λόγους το αρχηγείο δεν μπόρεσε να πραγματοποιήσει τις επιχειρήσεις στην Ακαρνανία και ειδοποίησε να ανασταλούνε και στη Λευκάδα. Το εδώ αρχηγείο των καπετανέων δεν είχε στη διάθεσή του ασύρματο ούτε έναν οπτικό τηλέγραφο γ'α να ενημερώνει και να ενημερώνεται. Λέγεται ότι το αρχηγείο Στερεάς Ελλάδας έστειλε σύνδεσμο τον Καλαφάτη³⁷² να ανασταλεί η επιχείρηση. Το σήμα δεν έφτασε και οι επιχειρήσεις αρχίσανε».

Για τον Καλαφάτη³⁷³ , σύμφωνα με το Φίλιππα , υπάρχουνε δύο εκδοχές:

³⁷⁰ Κουτσαύτης , οπ. , σ. 449.

³⁷¹ Ιστορία της Εθνικής Αντίστασης 1940-1945 , τόμος 3 , Κόρακας , σ. 1038.

³⁷² Για τον Γιώργο Καλαφάτη βλέπε υποσ. 152 και 153. Επίσης Ι. Θ. Μαλακάσης , Λευκάδα , οπ. , σσ. 133-135.

³⁷³ Ο Γ. Λογοθέτης αναφέρεται εκτενώς στην αρχειομαρξιστική δράση του Καλαφάτη (βλέπε σελ. 81-83). Είναι επίσης γνωστό ότι μέσα στο 1944 με την οργανωτική έκρηξη του ΕΑΜ – ΕΛΑΣ θα εκτελεστούν από το ΚΚΕ αρκετοί τροτσικιστές και αρχειομαρξιστές. Βλέπε Μ. Εμμανουηλίδη , Αιρετικές Διαδρομές : Ο Ελληνικός Τροτσικισμός και ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος , Αθήνα 2002 , σ. 65.

«1) ήτανε προδότης και σκόπιμα καθυστέρησε το σήμα της αναστολής των επιχειρήσεων.

2) ένεκα των συνθηκών που δημιουργηθήκανε δεν ήτανε εύκολο το πέρασμα στη Λευκάδα».³⁷⁴

Παραμένει γεγονός ότι ποτέ οι Φουρτούνας – Κόρακας δεν ειδοποιήθηκαν να αναστείλουν την επιχείρηση στη Λευκάδα. Μάλιστα ο Κουτσαύτης στην εργασία του παραθέτει την εκδοχή Φίλιππα για τον σύνδεσμο και αναφέρεται στον Καλαφάτη γράφοντας ότι «εποιούσε εν ειρήνη τις διατριβές του στη Σάλτενη»³⁷⁵.

Το αντιστασιακό κίνημα στο νησί μετά το Λαϊνάκι κλυδωνίζεται στην οργανωτική του δομή. Ο Κουτσαύτης βρίσκεται στην Ακαρνανία επανακάμπτοντας στην κομματική νομιμότητα ύστερα από τις έντονες διαφωνίες και συγκρούσεις του στη Λευκάδα ιδίως με τον Αλεξόπουλο για την επιχείρηση Φουρτούνα³⁷⁶.

Ο Ξενοφώντας Γρηγόρης, ήδη από τα γεγονότα στο Νυδρί, αποπέμπεται από την θέση του γραμματέα του ΕΑΜ Λευκάδας με αυταρχικό τρόπο από τον Σγουρό ως αδρανής και ανίκανος για την θέση του καθοδηγητή.³⁷⁷ Έκτοτε απέχει

³⁷⁴ Αλέκος Φίλιππας, Η Αντίσταση στη Λευκάδα, σ. 9 (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

³⁷⁵ Κουτσαύτης, *οπ.*, σ. 400.

³⁷⁶ Για τις διαφωνίες του Κουτσαύτη, κυρίως με την Περιφερειακή Στερεάς, ο ίδιος γράφει ότι: «Οφείλονταν κυρίως στην τακτική που ακολουθούσαν οι ξένοι καθοδηγητές και ειδικά ο Χρήστος Αλεξόπουλος», Κουτσαύτης, *οπ.*, σ. 393.

³⁷⁷ «Αποφάσισα, γράφει ο Σγουρός, και γω με την σειρά μου να τους αγνοήσω και να ενεργήσω μόνος μου σαν να μην υπήρχε τίποτα...

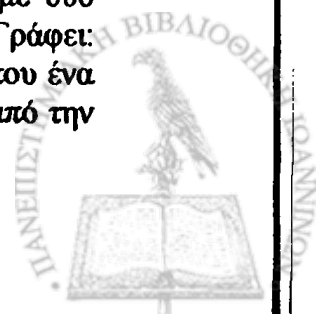
από διεργασίες αλλά και από αυτή την επιχείρηση Φουρτούνα³⁷⁸ για να περάσει τελικά και αυτός στην Ακαρνανία. Εκεί συναντήθηκε με τον Αρέθα³⁷⁹, Διοικητή του 24^{ου} Συντάγματος με σκοπό την ένταξή του στον ΕΛΑΣ. Από την συνάντηση αυτή και μετά αρχίζει η «υπόθεση Γρηγόρη». Αν και οι πηγές διαφέρουν, γεγονός παραμένει ότι ο Γρηγόρης με έγγραφο διαταγή, κατ' άλλους κλειστό «γράμμα», που παραλαμβάνει από τον Αρέθα, καλείται να παρουσιαστεί στον πολιτικό υπεύθυνο του Συντάγματος όπου συλλαμβάνεται, αφοπλίζεται και κρατείται στην έδρα της Ταξιαρχίας με την βαριά κατηγορία της προδοσίας.³⁸⁰

Το βράδυ παράλαβα απ τον γραμματέα της οργάνωσης τη σφραγίδα του ΕΑΜ». *Σγουρός*, σπ., σ. 10. Ο καθηγητής Μαλακάσης γράφει: «Ο Γληγόρης όμως στην καθοριστική σύσκεψη στον Άγιο Δονάτο, παραμονές της επίθεσης, επίσημα «διαφώνησε» με την επιχείρηση εν εξελίξει, που τότε βέβαια, ήτανε αδύνατο να αποφευχθεί. Η οξύτητα των απόψεων, προκάλεσε μια χωρίς προηγούμενο στα χρονικά του ΕΑΜ, χυδαία επίθεση στον Γληγόρη από τον Αλεξόπουλο. Αποκαλώντας τον «ξένο» ζήτησε από τη σύσκεψη δηλ. Φουρτούνα - Κόρακα, να τον αποπέμψουν. Η επίκληση «ξένος» από τον Αλεξόπουλο βέβαια δεν αναφέρεται στη γεωγραφική προέλευση του Γληγόρη αλλά στην «ιδεολογική του καθαρότητα», και την κομματική πειθαρχία, αντίθετα από τον «επαναστάτη» Κουτσαύτη». *Ι. Θ. Μαλακάσης*, Λευκάδα, σπ., σ. 137.

³⁷⁸ Σε συνομιλία του Γρηγόρη με τον Κουτσαύτη, ο γραμματέας του ΕΑΜ Λευκάδας ο ίδιος λέγει ότι: «έμεινε απομονωμένος, μα τους επέστησε πάλι την προσοχή ότι θα έχουμε μεγάλη καταστροφή», *Κουτσαύτης* (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

³⁷⁹ «Ο Αραχναίος τον εφοδίασε με ένα γράμμα για να παρουσιάσει στον καθοδηγητή τον πολιτικό του 24^{ου} συντάγματος, που ήτανε στο Βουστρί» *Κουτσαύτης*, (Ανέκδοτο Χειρόγραφο - Συνομιλία με τον Ξ. Γρηγόρη), σ. 4.

³⁸⁰ Ο Κουτσαύτης επί της ουσίας αναιρεί τον εαυτό του με δυο αντικρουόμενες θέσεις που αναφέρει στην εργασία του. Γράφει: «Έμεινε [ο Γρηγόρης] σε μια στάνη με την οικογένειά του περίπου ένα μήνα και από κει μόνος του μαζί με τον Μπάμπη Κοντογιώργη από την

Την προέλευση της αβάσιμης κατηγορίας της προδοσίας³⁸¹ και εν ολίγοις συνωμοτικής ενέργειας εναντίον του Γρηγόρη αποκαλύπτει ο πολιτικός και καπετάνιος του 24^{ου} Συντάγματος Μιχάλης Ντούσιας ο οποίος γράφει: «Μετά τη διάλυση των «ανταρτικών» ομάδων του ΕΛΑΣ στο γειτονικό μας νησί Λευκάδα και την ένταξή τους... στο Σύνταγμά μας, είχαμε αποκαταστήσει επαφή και με τις πολιτικές οργανώσεις του νησιού. Βρισκόμουν στα Γραφεία του Συντάγματος, όταν δυο αντάρτες του λόχου Λευκαδιδών μου φέρνουν συνοδεία το γιατρό Ξενοφώντα Γρηγόρη και μου τον παραδίνουν με ένα εμπιστευτικό έγγραφο της Κομματικής Οργάνωσης Λευκάδας, με το οποίο παρουσιάζαν το γιατρό σαν αντιδραστικό στοιχείο, σαν συνεργάτη των Ράλληδων (ταγματасφαλιτών) Λευκάδας και με διάφορες άλλες κατηγορίες»³⁸².

Σύμφωνα με τις κατηγορίες και την απαίτηση της Κομματικής οργάνωσης Λευκάδας, ο Γρηγόρης έπρεπε να

Εγκλουβή και με οδηγούς τους Τσαγκαρόγλου και Β. Περιστέρη, χωριάτες από την Πλαγιά, επήγε στο Μοναστηράκι, στον Αι Βασίλη και τελικά σαν γιατρός κατατάχτηκε στον ΕΛΑΣ», *Κουτσαύτης*, οπ., σ. 449. Στην ανάπτυξη της εργασίας του συνεχίζει: «... συνάντησαν το διοικητή του 24^{ου} Συντάγματος, Αραχναίο. Έδωσε στον Ξενοφώντα ένα κλειστό γράμμα. Το παρέδωσε... στον πολιτικό ή καπετάνιο του 24^{ου} Συντάγματος. Εκείνος την άλλη μέρα με δυο αντάρτες τους έστειλε στην ταξιαρχία». *Κουτσαύτης*, οπ., σ. 515.

³⁸¹ Την τραγική καταγγελία σε βάρος του Γρηγόρη ο καθηγητής Μαλακάσης γράφει ότι είναι: «... ένα συνονθύλευμα κατηγοριών για προδοσία, χωρίς συγκεκριμένη πηγή προέλευσης...». *Ι. Θ. Μαλακάσης*, Λευκάδα, οπ., σ. 139.

³⁸² *Μιχάλης Ντούσιας*, ΕΑΜ Πρέβεζας – ΕΛΑΣ Σουλίου – Ζαλόγγου, Αθήνα 1987, σ. 329.

παραδοθεί στο Ροβεσπιέρο³⁸³ με προδικασμένη πλέον τη θανατική του καταδίκη «καλύπτοντας έτσι με το θάνατό του , τις οποιεσδήποτε αδυναμίες και αυτές τις στρατιωτικής ηγεσίας της εντός Λευκάδας , που συνοδήγησαν στο ολοκαύτωμα της «Επιχείρησης Φουρτούνα».³⁸⁴

Ο Ντούσιας , γνωρίζοντας την τύχη του Γρηγόρη από την παράδοσή του στο Ροβεσπιέρο , συνέταξε αναφορά η οποία αντέκρουε τις κατηγορίες και αντί να τον παραδώσει στο Διοικητή της Ε.Π. Ροβεσπιέρο , τον παρέπεμψε στην Ταξιαρχία όπου σε δυο ή τρεις ημέρες αργότερα , ο γιατρός γύρισε από την Ταξιαρχία ελεύθερος»³⁸⁵.

Η «υπόθεση Γρηγόρη» ήταν δημιούργημα στελεχών της Λευκάδας που η τυφλή αφοσίωσή τους σε κομματικές προσταγές δε δικαιολογούσε διαφωνίες.³⁸⁶

³⁸³ Ο Ροβεσπιέρος ήταν Διοικητής της Εθνικής Πολιτοφυλακής Ξηρομέρου , σκληρός και αυταρχικός αλλά και με σημαντική προσφορά στο αντιστασιακό κίνημα του Ξηρομέρου. «Ο άνθρωπος αυτός γράφει ο Μιχάλης Ντούσιας μεταβλήθηκε σε «Κράτος εν Κράτε». *Μιχάλης Ντούσιας* , οπ. , σσ. 327-328.

³⁸⁴ *Ι. Θ. Μαλακάσης* , Λευκάδα , οπ. , σ. 141.

³⁸⁵ *Μιχάλης Ντούσιας* , οπ. , σ. 329. Ο Γρηγόρης , μετά την περιπέτειά του , εργάστηκε ως γιατρός στο νοσοκομείο της Ταξιαρχίας και μετά στο 30^ο Σύνταγμα. «Πήγα στην Ταξιαρχία και ανέλαβα την διεύθυνση του νοσοκομείου. Σε λίγο χρονικό διάστημα ανέλαβε τη διεύθυνση ο γιατρός Πανόπουλος κι αυτός , λέγει ο Κουτσαύτης , πήγε στο 30^ο Σύνταγμα». *Κουτσαύτης* , Συνομιλία με τον Ξ. Γρηγόρη (Ανέκδοτο Χειρόγραφο) , σ. 5.

³⁸⁶ Βλέπε *Μιχάλης Ντούσιας* , οπ. , σ. 330. Ακόμη ο Κουτσαύτης αναφέρει ότι δεν υπήρχε επαφή κόμματος και ΕΑΜ και ότι η προσπάθεια που έγινε στη συγκέντρωση που συγκάλεσε στον «Αη Γιάννη τον Αντζούση» για ανασυγκρότηση , ναυάγησε εξ αιτίας της παθητικής στάσης που κρατούσαν τα στελέχη του ΕΑΜ. Βλέπε: *Κουτσαύτης* , οπ. , σσ. 446-448.

Μετά τον Ιούνιο του 1944 η Λευκάδα διέρχεται περίοδο τρομοκρατίας όπου η ιδιότυπη συμμαχία ντόπιων πολιτικών και κοινωνικών παραγόντων με τις Γερμανικές στρατιωτικές δυνάμεις³⁸⁷ καταδυναστεύουν , ολημερίς , με εγκληματικές - φρικιαστικές πράξεις τον πληθυσμό του νησιού³⁸⁸.

Η ανοιχτή και συντεταγμένη συμμαχία οπλαρχηγών – Βέρη – Γερμανών προκαλεί το πατριωτικό φρόνημα του λαού που υπομένει τις ανομολόγητες βιαιότητες και θηριωδίες ενός ιδιόμορφου ιστορικού φαινομένου που όμοιό του δε συναντούμε , κατά την ίδια περίοδο , στην υπόλοιπη χώρα³⁸⁹.

Ο υπεύθυνος του «ΕΔΕΣ» στη Ν. Λευκάδα Διονύσιος Ζαμπέλης είχε ήδη προτρέψει τους «οπλαρχηγούς» , πριν από την επιχείρηση Φουρτούνα , να έρθουν με συνδέσμους σε

³⁸⁷ «Ο Βέρης με τα' ασκέρι του , Λευκαδίτες μεγαλέμποροι και μεγαλοαστοί ήταν σε πλήρη συνεργασία με τους Γερμανούς και έπαιρναν από κοινού αποφάσεις όσον αφορά για άτομα που συνελάμβαναν και μετέφεραν στο φρουραρχείο μέσα από την πόλη πλέον». *Σμύρνης Μαραγκού* , οπ. , σ. 305.

³⁸⁸ Ο Κουτσαύτης αναφερόμενος στην τραγωδία του ΕΑΜικού κόσμου του νησιού και στα ανήκουστα εγκλήματα γράφει ότι: «Είναι αδύνατον να φανταστεί κανείς την τραγωδία του Λευκαδίτικου λαού. Λες και άνοιξε η κόλαση και ξέρασε τους πιο μαύρους κολασμένους. Η σκληρότητα των «οπλαρχηγών» ξεπέρασε κάθε στάδιο ανθρώπινης επανόησης. Ότι συνέβηκε κατά την διάρκεια της μάχης , ωχριά μπροστά σε εκείνα που ακολουθούσαν μετά. Και οι ίδιοι οι Γερμανοί αισθάνθηκαν φρίκη μπροστά στο τόσο όργιο φόνου και αίματος» , *Κουτσαύτης* , οπ. , σ. 452.

³⁸⁹ Πρωτοστάτες των ζοφερών εικόνων και απάνθρωπων ενεργειών είναι , εκτός του Βέρη , οι Λευκαδίτες Καλατζαίοι , Αχείμαστοι και Κοντογιωργαίοι. Η Μαραγκού αναφέρει συγκεκριμένες περιπτώσεις βιαιοτήτων και κάνει ειδική μνεία στον «ομαδάρχη Καλατζή». *Σμύρνης Μαραγκού* , οπ. , σ. 303 , 308. Ακόμη εκτενέστερα αναφέρεται ο Κουτσαύτης τόσο στην εργασία του όσο και στο

στρατιωτική συμμαχία με τους Γερμανούς και τον Πάνο Βέρη και προς αυτή την κατεύθυνση «δεν πρέπει να αναμείνουσι ουδέ προς στιγμή».³⁹⁰

Η συσπείρωση αυτή των ετερόκλητων στοιχείων , με πρότυπο πατριωτισμού την επίσημη συνεργασία τους με τις Γερμανικές στρατιωτικές αρχές , οριοθετεί το ιδιόμορφο καθεστώς κοινής συνδιοίκησης Κατοχής της Λευκάδας με αποκλειστικό και μόνο σκοπό το αντιαμικό μέτωπο. Για την νομιμοποίηση του μετώπου αυτού προβάλλουν τον κομμουνιστικό κίνδυνο και σαδιστικά προβαίνουν σε ανήκουστα εγκλήματα σε βάρος του πληθυσμού του νησιού³⁹¹ αλλά και στην καταστροφή και λεηλασία ολόκληρων χωριών της Λευκάδας. Χαρακτηριστικά ο Κουτσαύτης γράφει:

«Ακολουθώντας ένα καλά οργανωμένο σχέδιο εκκαθάρισης , με το μαχαίρι και με τη φωτιά , της Ν.Α. Λευκάδας , έβαλαν σε πρώτο στόχο την καταστροφή της Ευγήρου. Αυτό το χωριό ήταν Κάφρος εν τοις οφθαλμοίς αυτών. Ήταν το προπύργιο του ΕΑΜισμού στη Ν.Α. Λευκάδα που δεν μπόρεσε , ως τότε , να πατήσουν τα στίφη των γενίτσαρων. Όλα αυτά τα στίφη συνέκλιναν προς την Εύγηρο με το πιο φρικτό μίσος. Ο Βέρης με τους Γερμανούς και οι

χειρόγραφο του. Βλέπε Κουτσαύτης , οπ. , σσ. 478-487 και Κουτσαύτης (Ανέκδοτο Χειρόγραφο) , σ. 1 , 2 , 4.

³⁹⁰ Σπύρος, Π. Φίλιππας (Πανάγος) , Οι δοσίλογοι της Λευκάδας , οπ. , σ. 189.

³⁹¹ Επιζώντες αγωνιστές της περιόδου εκείνης όπως ο Τάκης Βλάχος ή Μουτσούκος , ο Στέφανος Γράψας , ο Μουσσούρης Παναγιώτης , ο Τριαντάφυλλος Κοντογιώργης , η Μαρίνα Λογοθέτη - Γαζή , ο Νίκος Θερμός Ζούρας σε ανέκδοτα χειρόγραφα τους και σε απομνημονεύματα καταμαρτυρούν συγκλονιστικές σκηνές φρίκης και οδύνης που υπέστησαν πατριώτες αγωνιστές της Λευκάδας από τα θηριώδη μανία των ετερόκλητων αυτών στοιχείων του νησιού.

*Καλατζαίοι χτένισαν κυριολεκτικά την περιοχή. Έφραζαν όλα τα στενά και στράφηκαν τελικά κατά της Ευγήρου».*³⁹²

Για το καλλιεργούμενο αντιαστικό μένος αποκαλυπτική είναι η απαγορευτική διαταγή που εκδίδει η Γερμανική Διοίκηση Βόνιτσας με αποδέκτες τους Προέδρους των Κοινοτήτων της Επαρχίας και την «κατά γράμμα» συμμόρφωση προς αυτήν. Μεταξύ των άλλων απαγορεύει:

«Απαγορεύομεν την περίθαλψιν , διατροφήν παρ' οιουδήποτε παντός ανήκοντος εις τας τάξεις του ΕΑΜ είτε διωκομένου είτε μη...

Ποιμένες και κτηνοτρόφοι καθίστανται υπεύθυνοι δια παν έγκλημα τελούμενον εις απόστασιν 500 μέτρων από του ποιμνιοστασίου των ή του μέρους της βοσκής των ζώων των κατά Γερμανού στρατιώτου ή εθνικιστικού συνεργαζομένου με τας Γερμανικάς αρχάς κατά των αναρχικών και κακοποιών...

*Απαγορεύομεν την επαφήν οιουδήποτε προσώπου με ένοπλα τμήματα ή και μεμονωμένως ανήκοντας εις το ΕΑΜ – ΕΛΑΣ... »*³⁹³.

Αυτής της Γερμανικής κατοχής ήταν σύμμαχοι «οι μεγαλοαστοί και μεγαλέμποροι»³⁹⁴ της Λευκάδας όπως οι ιδρυτές της περίφημης Βιναρίας και συνέταιροι στην καταλήστευση του Λευκαδίτη αγρότη καθώς και οι προστατευόμενοί τους «οπληρχηγοί» στο όνομα του αντικομμουνισμού που έδινε την ευχέρεια στις συμμορίες του Βέρη να αποφασίζουν και να διατάζουν σε ολόκληρο το νησί.

³⁹² Κουτσαύτης, οπ., σ. 458.

³⁹³ Αρχείο Ξ. Κατωπόδη, Διαταγές Γερμανικής Διοικήσεως, Γερμανική Διοικήσις Βόνιτσας, Διαταγή, Αριθμ. Πρωτ. 1160, Λευκάδα, 4 Ιουλίου 1944.

Αλλά το αποκορύφωμα των αποτροπιαστικών εγκλημάτων που διεπράχθησαν στο νησί, είναι η «Τρύπα»³⁹⁵ μέσα στην οποία οι σύμμαχοι «οπλρχηγού» των Γερμανών έριχναν – αφού πρώτα σαδιστικά τους βασάνιζαν – ημιζώντανους τους συμπατριώτες τους³⁹⁶.

Στο νέο διαμορφούμενο καθεστώς των «οπλρχηγών», Βέρη – Γερμανών αλλά και της αφοσιωμένης σε αυτούς «Ελληνικής» Χωροφυλακής, πρωταγωνιστικό ρόλο στο αντιαμικό μέτωπο παίζει ο Στάθης Βρεττός. Ο Κουτσαύτης αναφερόμενος στα «αγαθά» έργα των ΕΔΕΣιτών και σε πλειάδα ονομάτων αντιστασιακών που βασανίστηκαν, εκτελέστηκαν ή ρίχτηκαν στην «Τρύπα» γράφει ότι «πολλοί άλλοι πιάστηκαν και οδηγήθηκαν στο φρουραρχείο του ΕΔΕΣ

³⁹⁴ Βλέπε υποσημείωση 39.

³⁹⁵ Ο γράφων επισκέφτηκε την «Τρύπα» πεζός, η οποία βρίσκεται πάνω από το χωριό Χαραδιάτικα, στη μέση περίπου του υψώματος, δίπλα και αριστερά όπως κοιτάζουμε δυτικά την εκκλησία του Αγίου Δημητρίου.

Είναι μια τοποθεσία με άγρια βλάστηση, χωρίς δυνατότητα πρόσβασης, αφού δεν υπάρχει δρόμος, ούτε καν μονοπάτι. Οι φιλόξενοι κάτοικοι του χωριού, στη συζήτηση που έκαναν με το γράφοντα, δειλιάζουν από ντροπή να υποδείξουν ή έστω να αναφέρουν το ακριβές σημείο της Τρύπας, επικαλούμενοι είτε το αδύνατον της πρόσβασης σε αυτήν είτε ακόμα εκφράζοντας με τη σιωπή τους τον αποτροπιασμό από τα φοβερά εκείνα εγκλήματα που στιγμάτισαν το χωριό τους και μια ολόκληρη περιοχή και τραυμάτισαν ψυχές αθών ανθρώπων.

Σήμερα έμμεσα αλλά σαφώς δηλώνουν στον επισκέπτη τους ότι δεν ευθύνονται και ότι οι κύριοι υπεύθυνοι, μετά τα τραγικά γεγονότα που συνέβησαν στην περιοχή τους, σχεδόν έχουν εξαφανισθεί για δεκαετίες από το χωριό τους.

³⁹⁶ Ο καθηγητής Μαλακάσης αναφέρεται διεξοδικά στην «Τρύπα» και τον «ανεξέλεγκτο χορό πρωτόγονων βασανιστηρίων, εκτελέσεων,

όπου τα πάντα διεύθυνε ο Στάθης Βρεττός. Αυτός ετοίμαζε και τις δικογραφίες για να τις αποστείλει στο στρατοδικείο³⁹⁷.

Οι ληστρικές επιδρομές επεκτείνονται και στην απέναντι ακτή του Ξηρομέρου καθώς και στην Ιθάκη³⁹⁸ όπου η αγριότητα είναι τέτοια ώστε ο σύλλογος κληρικών Ξηρομέρου σε σύσκεψη των μελών του στις 7 Αυγούστου 1944 αποφασίζει να εκδώσει διαμαρτυρία με την οποία ζητά από την Συμμαχική αποστολή να γνωστοποιήσει στον πολιτισμένο κόσμο τις απάνθρωπες – βάρβαρες ενέργειες των δοσίλογων ετερόκλητων αυτών δυνάμεων:

*Διαμαρτυρία
Συλλόγου κληρικών Ξηρομέρου*

Ο Σύλλογος κληρικών Ξηρομέρου σε σύσκεψή του σήμερα αποφασίζει, παμψηφεί τα παρακάτω: -Διαμαρτύρεται ο κλήρος του Ξηρομέρου, μ' όλη του τη δύναμη, για τους εμπρησμούς, βανδαλισμούς, ομώτητες, δολοφονίες, βιασμούς και τόσες άλλες τρομοκρατικές και απάνθρωπες ενέργειες των Γερμανοράληδων στη Περιφέρεια Ξηρομέρου, πρωτοφανή σε αγριότητα και φρίκη που και σ' αυτές τις πρωτόγονες ενέργειες των αγρίων δεν συναντώνται.-

βιασμών κανιβαλιστικών και ζοφερής τρομοκρατίας». Βλέπε *Ι. Θ. Μαλακάσης*, Λευκάδα, οπ., σσ. 142-153.

³⁹⁷ *Κουτσαύτης*, οπ., σ. 486

³⁹⁸ «Αλλά τα έργα των ΕΔΕΣιτών επεκτείνονται και στο Ξηρόμερο... Δύο φορές έκαμαν επίθεση σε αυτό, μια σαν Ράλληδες και μια με την χωροφυλακή. Ήταν μια ληστρική επιδρομή που είχε σαν αποτέλεσμα να πάρουν οι Ράλληδες προίκες, ζώα, προϊόντα από τους κατοίκους του Ξηρομέρου. Σε αυτές τις επιχειρήσεις όπως λέγεται πήρε μέρος και Στάθης Βρεττός... Αλλά το πιο απαίσιο και σατανικό έργο του είναι η επίθεση ενάντια στο Θιάκι... Η πώρωση τους έφτασε μέχρι του σημείου να κόβουν τα δάκτυλα των γυναικών για να τους πάρουν τα δακτυλίδια. Αυτοί είναι οι «κήρωες οπλαρχηγού» και πατριώτες ΕΔΕΣιτες της Ν.Α. Λευκάδας». *Κουτσαύτης*, οπ., σ. 487.

Ζητούμε απ' τη Συμμαχική αποστολή να κάμει , τα παραπάνω , γνωστά σ' όλο τον πολιτισμένο κόσμο και να ενυσχύσει οικονομικά τα θύματα των βάρβαρων φασιστών.-

*Κάπου 7 Αυγούστου 1944
Ο Γραμματέας του Συλλόγου
Παππανικάκης³⁹⁹*

Η σκιώδης επιτροπή «ΕΔΕΣ» Λευκάδας τίθεται υπό την αιγίδα των «οπληρχηγών» και του Βέρη⁴⁰⁰ οι οποίοι απροκάλυπτα δημιουργούν το δοσίλογο καθεστώς στη Λευκάδα και από κοινού με την «Ελληνική» Χωροφυλακή οργανώνουν το αντικομμουνιστικό μέτωπο.

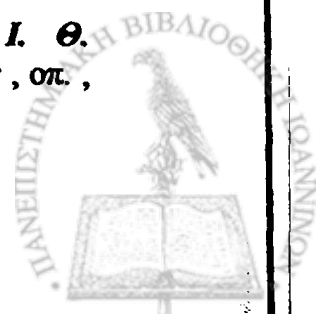
Έκφραση του δοσίλογισμού η έκδοση από το Σπύρο Κατωπόδη της Εφημερίδας «Ελληνισμός» η οποία με ανακοινώσεις τρομοκρατεί και εκβιάζει τους πολίτες χωρίς βέβαια να παραλείπει να εκφράσει και τις ευχαριστίες της προς το Γερμανικό Στρατό που καταδιώκει τον Κομμουνιστικό κίνδυνο:

Ευχαριστίαι

«Ο «Ελληνισμός» εκφράζει τας θερμάς ευχαριστίας του προς τον Γερμανικόν Στρατόν δια την συμβολήν του προς κοινήν καταδίωξιν του Κομμουνιστικού Θηρίου και τρέφει την ελπίδα ότι και εις το μέλλον θα συνεχίση την υποστήριξιν των Εθνικιστικών δια παροχής πολεμικού υλικού ίνα από ημέρας

³⁹⁹ *Κτενάς – Ευστάθιος (Παπαστάθης) , Απομνημονεύματα , σπ. , Η Προσφορά του Κλήρου στον Απελευθερωτικό Αγώνα , σ. 9.*

⁴⁰⁰ *Για το δοσίλογο κράτος στη Λευκάδα: Βλέπε: Ι. Θ. Μαλακάσης , Λευκάδα , σπ. , σσ. 150-151. Επίσης: Κουτσαύτης , σπ. , σ. 462.*

εις ημέραν καταστή αποτελεσματικώτερα η δίωξις ήτις θα συνεπιφέρη την αποκατάστασιν ομαλότητος. Συγχρόνως συνιστά εις τους Εθνικιστάς όπως δια της μεταξύ των πειθαρχίας συμμορφώνονται προς τας διαταγάς και συστάσεις των Γερμανικών αρχών, διότι αντιθέτως είναι δικαιολογημένα τα αυστηρά μέτρα άτινα φθάνουσι μέχρι της ποινής του θανάτου».⁴⁰¹

Στην ίδια στήλη η δοσίλογη εφημερίδα συνεχίζει:

Ο κ. Βέρης εις Αστακόν

«Το παρελθόν Σάββατο εγένετο ενθέρμως δεκτός εις Αστακόν ο αρχηγός του αντικομμουνιστικού αγώνος Λευκάδος – Ξηρομέρου κ. Βέρης, συνοδευόμενος παρά τμήματος εθνικιστικών Λευκαδίων και Χωρ/κης Λευκάδος. Ο κ. Βέρης ωμίλησε προς το κοινόν δια σαφών αληθειών και κατέδειξε τον κίνδυνον των αδρανών, τον κίνδυνον της ΕΑΜ και το Εθνικόν απελευθερωτικόν σκοπόν του, τη συμπράξει των νομίμων του Κράτους αρχών, αίτινες είχαν καταδικασθή εις θανατηφόρον απραξίαν έναντι της βδελυράς δράσεως της ΕΑΜ. Ο λόγος του κ. Βέρη διήρκησε πλέον της ώρας, αφέρωσε δε το πλείστον μέρος τούτου εναντίον των αδρανών αμέσως ή εμμέσως διανοούμενων και εμπόρων. Το εσπέρας παρετέθη δείπνον εις το οποίο παρεκάθησε ο Γερμανός Φρούραρχος. Ο ευγενής ταγματάρχης εκ των όσων είδε κατεγοητεύθη και εξεδηλώθη εις ενθουσιώδεις προπόσεις και εγκαρδίους ευχάς»⁴⁰².

Στις 12 Σεπτεμβρίου 1944 οι Γερμανοί αποχωρούν οικειοθελώς από την Λευκάδα⁴⁰³ και τη στρατιωτική διοίκηση

⁴⁰¹ Εφημ. «Ελληνισμός», Εκδότης Σπ. Κατωπόδης, Λευκάδα 6 και 13 Αυγούστου 1944, Αρ. Φ. 1, 2.

⁴⁰² Εφημ. «Ελληνισμός», Εκδότης Σπ. Κατωπόδης, Λευκάδα 6 και 13 Αυγούστου 1944, Αρ. Φ. 1, 2.

⁴⁰³ Στην αναφορά του ο Πανάγος γράφει: «Οι Γερμανοί εγκατέλειψαν τη Λευκάδα το απόγευμα της 12^{ης} Σεπτεμβρίου αφού

της Λευκάδας αναλαμβάνει ο αντισυνταγματάρχης Μαραγκός διοικητής του 25^{ου} κατ' ευφημισμό Συντάγματος του ΕΔΕΣ , που αποβιβάζεται στον Άγιο Νικήτα μόλις αποχωρούν οι Γερμανοί από την αποβάθρα του λιμανιού της Λευκάδας συνενώνοντας τις δυνάμεις των οπλαρχηγών. Σε έκθεσή του στο Ζέρβα , ο Μαραγκός χαρακτηρίζει τους οπλαρχηγούς «Εθνικές δυνάμεις». Μάλιστα διευκρινίζει ακόμη ότι διατάχτηκε ο Ζαμπέλης από το Γενικό Αρχηγείο του Ζέρβα «να υποβάλλει προτάσεις απονομής ηθικών αμοιβών δια τους διακριθέντας οπλαρχηγούς».⁴⁰⁴

Η περίοδος που ακολουθεί (Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος του 1944) σηματοδοτείται από την εγκαθίδρυση του νέου δοσίλογου καθεστώτος των «οπλαρχηγών» και του Βέρη υπό την υψηλή καθοδήγηση του αντισυνταγματάρχη Μαραγκού ο οποίος τελούσε «όμηρος» των οπλαρχηγών-Βεραίων.⁴⁰⁵

πρώτον εξεδήλωσαν την επιθυμίαν προς τον Πάνον Βέρη και την επιτροπή του ΕΔΕΣ να παραμείνουν στην Λευκάδα... αφού πρώτον ο Πάνος Βέρης και η επιτροπή του ΕΔΕΣ ενέκλεισαν τους κατοίκους της πόλεως εντός των οικιών αυτών ίνα μη παρατηρηθή αταξία κατά την αναχώρησιν των Γερμανών. Οι ίδιοι κατευόδωσαν τους Γερμανούς στην παραλία εν εγκριότητι , έρριψαν δε και πυροβολισμούς αποχαιρετιστηρίους. Ευθύς μετά τούτα ειδοποιήθη ο Μαραγκός και εισήλθεν εις την πόλιν μετά των ολίγων ανδρών αυτού και παρέλαβε την στρατιωτικήν Δ/σιν της νήσου. Πάντες οι ανωτέρω ένοπλοι εθνικισταί εντάχθησαν εντάχθησαν εις τον στρατόν του Ζέρβα και ούτω ο αντισυν/χης - του Ζέρβα - Κων/νος Μαραγκός κατασκεύασε το 25^ο Σύνταγμα». *Σπύρος Φίλιππας (Πανάγος)* , οπ. , σσ. 190 - 191.

⁴⁰⁴ *Αρχείο Μαραγκού* , Γ.Π , γ.4 (1/4) , *Έκθεσις επί των γενομένων συζητήσεων επί του ζητήματος Λευκάδος* , 6 Νοεμβρίου 1944. Εφημ. «*Ελληνισμός*» , Εκδότης Σπ. Κατωπόδης , Λευκάδα 6 και 13 Αυγούστου 1944 , Αρ. Φ. 1 , 2.

⁴⁰⁵ Παρά τη συμφωνία της Καζέρτας , με την οποία η Λευκάδα θεωρούνταν περιοχή του ΕΛΑΣ , ο Ζέρβας , με έγγραφό του προς την

Ο Παπαστάθης αναφερόμενος στο δοσίλογο καθεστώς γράφει ότι : «... πριν την αναχώρηση των Γερμανών κατέφθασε στη Λευκάδα από την Ήπειρο Ζερβικός αξιωματικός με μια μικρή ομαδούλα ανταρτών του ΕΔΕΣ. Ενσωμάτωσε σ' αυτούς τους λίγους αντάρτες όλους τους ντόπιους Ράλληδες, συνεργάτες, όπως είδαμε των Γερμανών, και συγκρότησε ένα Εδεσίτικο Σύνταγμα. Στην ουσία, βέβαια, το Σύνταγμα αυτό ήταν Ράλληκο αλλά ας το δεχτούμε σαν Εδεσιτοράλληκο. Έτσι με την αποχώρηση των Γερμανών την εξουσία στη Λευκάδα την ασκούν οι Εδεσιτοράλληδες».⁴⁰⁶

Για τα μεταπολεμικά γεγονότα στη Λευκάδα, τη σύντομη περίοδο αγγλικής κατοχής του νησιού (2-17 Δεκεμβρίου 1944) και τη διάλυση του κράτους του Μαραγκού, έχει αναφερθεί αναλυτικά στην συνθετική του εργασία ο Καθηγητής Μαλακάσης. Στην εργασία αυτή όλα είναι υπομνηματισμένα μέσα από τις πηγές, όλα φωτισμένα από τα κείμενα και τα ντοκουμέντα χωρίς παραπλανήσεις και

αυτοαποκαλούμενη Επιτροπή Εθνικού Αγώνα Λευκάδας – αφού δεν υπήρχε ΕΔΕΣ – ετοιμελικά διευκρινίζει ότι : «Η νήσος Λευκάς θεωρείται περιοχή των ΕΟΕΑ. Ο Αντ/ρχης Μαραγκός καταφθάνει εις ενίσχυσί σας... Ο Βέρης δύναται να συμπεριληφθεί εις τα τμήματα των ΕΟΕΑ κατόπιν υπογραφής δηλώσεως...

Υπό τας διαταγάς του Αντ/χου Μαραγκού εντέλλονται όπως συμπράξουν τα υπό την Δ/σιν Υπολοχαγού Ζαμπέλη και οπλαρχηγού Χρήστου Καλατζή τμήματα καθώς και τα τμήματα των λοιπών οπλαρχηγών...». *Αρχείο Μαραγκού*, Γ. Π α 3. Έγγραφο του Γενικού Αρχηγού Ν. Ζέρβα προς την Επιτροπή Εθνικού Αγώνος Λευκάδος, αριθ. πρωτ. 13 6372 από 8/9/44, σ. 1

⁴⁰⁶ Παπαστάθης, *Απομνημονεύματα*, σπ., Λαϊκή Εξουσία, σ. 3.

ψευτοαισθητισμούς με επιστημονική μέθοδο , με ιστορικό κατατοπισμό , με βαθειά διείσδυση στην εποχή , στα πρόσωπα και τα πράγματα.⁴⁰⁷

Στην πρόοδο της εργασίας αυτής θα περιοριστούμε στην απελευθέρωση της Λευκάδας από το τυραννικό καθεστώς Μαραγκού.

Σε σύσκεψη που έγινε στο σπίτι του Πολιτικού Διοικητή Δημ. Γιαννουλάτου με την παρουσία του ίδιου , του Μητροπολίτη Δωρόθεου , του εισαγγελέα Χρ. Λάζαρη και του Μαραγκού όπου , απελπισμένοι από τη διαφαινόμενη κατάρρευσή τους , αποφασίζουν «...όπως ο Πολιτικός Διοικητής της Νήσου μετά του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου πλαισιούμενοι από εκπροσώπους του ΕΑΜ ευρισκόμενους εις φυλακή προς συνάντησιν του αρχηγού των Στρατιωτικών Δυνάμεων του ΕΛΑΣ και διαπραγματευθώσιν αναίμακτον παράδοσιν της Νήσου ...»⁴⁰⁸ με βάση «τη συμφωνία της Καζάρτας» που τώρα στη δύσκολη γι' αυτούς ώρα τη θυμήθηκαν.⁴⁰⁹

Η επιτροπή , που συστάθηκε , πλαισιώνεται , κατόπιν συνεννόησης με τους φυλακισμένους ΕΑΜίτες «αναρχικούς» , όπως προπαγανδιστικά και μονίμως τους αποκαλούσε ο

⁴⁰⁷ Βλέπε *Ι. Θ. Μαλακάσης* , Λευκάδα , Η Ανατολή του Νέου Πολιτικού Διχασμού στο Μεταπολεμικό Κράτος , Ιωάννινα 2001 , σσ. 154-218.

⁴⁰⁸ Αρχείο Γιαννουλάτου , Πρακτικά Σύσκεψις , σ. 1.

⁴⁰⁹ Ibid.

Μαραγκός , τον συνταξιούχο καθηγητή Ιωάννη Γαζή , το Λευτέρη Γλένη και τον Ξ. Γληγόρη καθηγητή.⁴¹⁰

Η πρόταση Γιαννουλάτου για σύναψη ανακωχής στη διάρκεια της οποίας οι δυνάμεις του Μαραγκού καθώς και όσοι άλλοι επιθυμούσαν να αποχωρήσουν από το νησί⁴¹¹ , δεν ήταν εφικτή καθ' ότι ο ΕΛΑΣ είχε ήδη καταλάβει ολόκληρο το νησί , η πόλη είχε απελευθερωθεί και οι ντόπιοι «οπλαρχηγοί» είχαν εξαφανιστεί :

«Ένα πανέξυπνο , όπως φάνηκε κατά την εκτέλεσή του , επιτελικό σχέδιο , έδωσε τη λευτεριά στο βασανισμένο Λαό της Λευκάδας , σχεδόν αναίμακτα.⁴¹² Εκτελέστηκε μια από τις τελευταίες μέρες του Δεκέμβρη 1944. Τμήματα του μόνιμου ΕΛΑΣ ξεκίνησαν ... από το Ξηρόμερο και φθάσανε στην Ανατολική παραλία της Λευκάδας. Αποβιβάστηκαν αθόρυβα στο «Κεραμιδάκι» και με τη βοήθεια τμήματος του εφεδρικού ΕΛΑΣ Λευκάδας , με καταπληκτική ταχύτητα , κεραυνοβόλα , αναπτύχθηκαν ως τα δυτικά της Νήσου και χώρισαν το Νησί στα δύο. Τα μισά τμήματα γύρισαν μέτωπο προς τη Νότιο Λευκάδα για να αντιμετωπίσουν τυχόν επίθεση

⁴¹⁰ Ibid , σ. 2.

⁴¹¹ Η πρόταση υποβλήθηκε από το Γιαννουλάτο στη Στρατιωτική Επιτροπή του ΕΛΑΣ που συνάντησαν το Ντούσια , τον πρώην καπετάνιο Κύρλα και το Δ/τη του 24 Συντάγματος Αραχναίο. *Αρχείο Γιαννουλάτου* , Πρακτικά Σύσκεψης , σ. 5.

⁴¹² Η απελευθέρωση της πόλης δεν ήταν αναίμακτος. Εξτρεμιστικά στοιχεία που κατά τον Παπαστάθη δεν είχαν καμιά σχέση με τις αρχές του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ , κατακρεούργησαν κυριολεκτικά μια ομάδα αιχμαλώτων που κρατούνταν στο Γυμνάσιο της Λευκάδας. Βλέπε : *Παπαστάθης* , σπ. (Ανέκδοτο Χειρόγραφο).

των Εδεσιτοράλληδων και τα άλλα τμήματα προχώρησαν και κατέλαβαν ολόκληρη τη Βόρεια Λευκάδα και την πόλη χωρίς μάχη».⁴¹³

Στις 29 Δεκεμβρίου 1944 ο «ΕΔΕΣ» εγκαταλείπει την πόλη , ο Γιαννουλάτος συλλαμβάνεται και οδηγείται στη φυλακή , ο δε Μητροπολίτης Δωρόθεος διακωμωδείται από το λαό Ο Παύλος Γρηγόρης για το ξέσπασμα του πληθυσμού εναντίον του Δωρόθεου γράφει : «Ο Κώστας Λιβιτσάνος ήλθε και μας είπε : Σκεφτόμαστε να ξεκινήσουμε ένα συλλαλητήριο απ' τον Άγιο Μηνά και να φθάσουμε στη Μητρόπολη , να πάρουμε το Δωρόθεο να τον βάλουμε σ' ένα καϊκι , να τον διώξουμε».⁴¹⁴

Διοικητικός Αντιπρόσωπος Λευκάδας ορίζεται ο Εθνοσύμβουλος Παπαστάθης που έφθασε στη Λευκάδα στις 31 Δεκεμβρίου 1944 και αρχίζει αμέσως τις εργώδεις προσπάθειες αυτοδιοικητικής ανασύνταξης του νησιού με προτεραιότητες : την στελέχωση της διοικητικής μηχανής , την πρόσληψη ως γραμματέα το δικηγόρο Δημήτριο Φατούρο και τον ορισμό ως επάρχου το Λευτέρη Γλένη.⁴¹⁵

⁴¹³ Παπαστάθης , οπ. , σ. 6.

⁴¹⁴ Παύλος Γρηγόρης , Αναμνήσεις , (Ανέκδοτο Χειρόγραφο) , σ. 3. Για το ξέσπασμα του πληθυσμού εναντίον του Γιαννουλάτου και του Δωρόθεου ο καθηγητής Μαλακάσης γράφει : «Η σατιρική διάθεση και άκακη ταυτόχρονα του Λευκαδίτη χωρικού , μετά από τη στυγνή δοκιμασία των τελευταίων μηνών , ξέσπασε στους αντιπροσώπους Γιαννουλάτου και Μητροπολίτη που με τον Αραβανή είχαν πάρει το δρόμο της επιστροφής στην πόλη». *Ι. Θ. Μαλακάσης* , Λευκάδα , οπ. , σσ. 215 - 216.

⁴¹⁵ Παπαστάθης , οπ. , σ. 7.

Με την οριστική εγκατάσταση του Παπαστάθη στις 4 Ιανουαρίου 1945⁴¹⁶ ως Διοικητικού Αντιπροσώπου , η Λευκάδα , έστω και σύντομα – θα διανύσει μια δημιουργική πορεία στην οποία ο λαός του νησιού με ελευθερία και δημοκρατικές διαδικασίες έχει την εξουσία του τόπου του ύστερα από το τυραννικό και δοσίλογο καθεστώς του Μαραγκού και των «οπληρχηγών».

⁴¹⁶ Διοικ. Επ. Στερεάς
Διοίκηση Λευκάδας

Αρ. 2 , 4-1-45

Λευκάς κατελήφθη από ηρωικών ΕΛΑΣ ήλθον εις έδραν μου και ανάλαβα καθήκοντα αναμένω εντολάς και οδηγίας.

Ο Δ. Αντ. Λευκάδας
Παπαστάθης

Βλέπε : Παπαστάθης , οπ. , σ. 7

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄

Ανέκδοτο Χειρόγραφο Πάνου Γιαννούλη , καπετάνιου του ΕΛΑΣ Λευκάδας , πρωτεργάτη και ήρωα της Εθνικής Αντίστασης στο νησί που έγινε θρύλος στη λαϊκή παράδοση , την τοπική ιστορία και στην ευρύτερη περιοχή της Δ. Ελλάδας.

(Στο χειρόγραφο διατηρήθηκε η αρχική του ορθογραφία).

Από τα μαύρα χρόνια της σκλαβιάς 1941

Το έτος αυτό θα μείνει αξέχαστο από τη μνήμη κάθε τίμιου Έλληνα. Η χρονολογία αυτή θα είναι σαν καμπάνα που θα θυμίζει στις μετέπειτα γενιές των Ελλήνων το πέρασμα της Ιταλικής σκλαβιάς και της φασιστικής κτηνωδίας (;) οι μαύροι επιδρομείς απλόθηκαν σε όλη την Ελλάδα, ήρθαν και στην ανταρτομάνα Λευκάδα. Οι διοικήσεις των Ιταλών με επικεφαλής τους Καστίλια Γκρόσι ντι Ντόρζη και μούρτα της Φινάτσας. Οι δύο τελευταίοι επικεφαλής της Ιεράς εξέτασης όπως αποκαλούσε ο λαός μας την Φινάτσα. Δεν ήχαν τίποτε μέσα τους το ανθρώπινο οι ψυχές τους ήταν πιο μαύρες και από τα πουκάμισα του Φασισμού. Δεκάδες αγνά ελληνόπουλα κουβαλούσαν στα εματοβαμένα μουντρούμια της Φινάτσας και αφού τους υπέβαλαν τα πιο φρικτά βασανιστήρια στο τέλος τους εφάρμοζαν το κόλπο , όπως τους έμαθαν οι αβησσυνοί , αλλά με άλλον τρόπο. Αλλά ο κόσμος πανικόβλητος τρήπανε από το σούρουπο στο σπίτι του και αμπάρωνε την πόρτα του και κοιμόταν με τον τρόμο διότι οι βρομεροί κατακτητές παραβίαζαν και αυτό το οικογενειακό άσυλο. Ο χαφιεδισμός κάτω από αυτές τις συνθήκες αναπτύχθηκε τρομακτικά. Η φτοχολογιά κάτω από το φόβο και την πείνα είχε εξαντληθεί. Οι άρχοντες από την δείψα του πλούτου επούλησαν εθνική αξιοπρέπεια και οικογενειακή τιμή.

Οι γυναίκες τους σνομπισμό και από ξενομανία δίνονταν ξετσιπίοτα στον πρώτο караμπινιέρο όπου θα συναντούσε. Τα σαλόνια των πολιτικών μας είχαν ανοιχτά για τους κατακτητές την στιγμή που το δρεπάνι του Χάρου αποδικάντηζε το λαό του νισιού μας από την πείνα το (1941).

Το νησί μας είχε παραγωγή από λάδια 2.000.000 οκάδες και όμως ο λαός πέθενε από αβητομήνοση , διότι δεν είχε λάδι και έτρωγε λάχανα αλάδωτα. Σε αυτά τα χάλια μας είχαν ρήξη τα μαύρα κοράκια του Μουσολίνι το χιλιοτραγουδημένο Νισί μας βουτηγμένο μες τα σκοτάδια στην εξαθλίωση στην εκμετάλευση από τους ντόπιους μαυραγορίτες τους

συνεργάτες των ιταλών. Το Δεκέμβρη του (41) τρία μαγικά γράμματα Ε.Α.Μ. άγνωστα τότε σε μας μα σήμερα χλιοτραγουδημένα ένωναν όλες τις προοδευτικές δυνάμεις του Νησιού μας και ίφεναν τα σάβανα του εμοβόρου φασισμού.

Το (1942) ανασυγκροτούσαμε την κεντρική επιτροπή του ΕΑΜ βάνωντας ως στρατιωτικό υπεύθυνο τον ταγματάρχη πολίτη.

Εγώ την περίοδο αυτή κατόπιν εντολής της Περιφεριακής Ηπείρου είμαν ο καπετάνιος Λευκάδας και δήμου ανακτορίου του ξηρομέρου όπου υπαγόνταν οργανωτικά στην Λευκάδα εκδίδαμε και τον παράνομο τύπο μας τον οποίο επί (6) μήνες έκδιδα μόνος μου και με την συνεργασία της Συν. Ελευθ. Κατοπόδη η οποία έδωσε και τον τίτλο της Εφμερίδας (Εθνικό Ξύπνημα). Οι ιταλοί μάθεναν τις κηνίσις μας από τους ντόπιους εθνοπροδότες που επικεφαλής τους είχαν τον Επ. Ντισίλα τον οποίον αργότερα σκότωσε ο ιφώϊκος μου αδελφός Μήτρος Γιαννούλης. Τα μαρτύρια των Λευκαδιτών πατριωτών που είχαν την ατυχία να πέσουν στα χέρια τους των ιταλών δεν περιγράφονται. Στα μουντρούμια της Φινάτσας και καρραμπιναρίας ακουγόταν ζοηρές κραυγές. Στα αρχοντικά σπίτια της πόλης μας ακουγόταν σαρκαστικά γέλια ιταλών αξιωματικών και Κυράδων. Κοίματα άγριας τρομοκρατίας ξαπολήθηκαν σε όλο το Νησί. Μα το Ε.Α.Μ. η πρωτωπορία του λαού όχι μόνον δε δήλιασε αλλά αντιμετώπιζε την κατάσταση θαρραλέα. Το χηνόπορο οι τέσσερες αποφασίσαμε

τις μεγάλες μας επιχειρήσεις οι οποίες θα μείνουν αλησιμόνητες και ιστορικές. Την άλλη βραδυά μας πρόδωσαν το τόπο πήγενα μόνος μου με την γραφομηχανή. Στον κάμπο με μπλόκαρε η περίπολος η οποία κίνησε να μεσολάβει όταν τους είδα έξαφνα μπροστά μου προς στιγμή προς στιγμή εσκέφθηκα όταν οι ιταλοί ποδάρια φασιστικά είχαν πολλά μα επαναστάτες σαν και με η πατρίδα είχε λίγους με αντρίκια ταχύτητα τους εχτύπησα όλους. Τα πρώτα τρία βόλια που έβαψαν κόκκινα τα μαύρα φασιστικά πουκάμισά τους.

Δυο λόγια για τον δήμαρχο Τάκη Γιαννουλάτο

Για να δήτε πόσο στενές ήταν οι σχέσεις ιταλών και των εδώ Ελληνικών αρχών σας ανέφερα το πιο κάτω περιστατικό. Όταν εκήδευαν τους σκοτομένους ιταλούς ο κ. Γιαννουλάτος δήμαρχος διέταξε όλα τα μαγαζιά και τα σπίτια να είναι κλειστά. Υποχρέωνε την μουσικήν να ακολουθήσει την κηδεία και ο ίδιος συνόδεψε τους διοικητάς Καστίλια Γκρόσι ως στην Φραγκόκλησα όπου και κατέθεσε στέφανο στους νεκρούς. Αυτοί είναι οι σημερινοί πατριώτες όπου με αποκαλούσαν εγκληματία και ακόμη εδώ έπρεπε να εβρίσκοντε στο εδώλιο του κατηγορουμένου για εσχάτη προδοσία σε αυτά τα πρόσωπα εμπιστέφτηκε ο κ. Άτλυ την τύχη της Ελλάδος. Οι δηλοί μοιρέοι και

άβουλοι του Βάρναλη δεν προσμένουν άλλο κάποιο θάμα αλλά παλέβουν σκληρά για την λευτεριά τους.

Το πρώτο αυτό χτύπημα ήταν η πρώτη φωνή διαμαρτυρίας του σκλάβου λαού μας. διότι ένιωσε ξανά να γενιέται μέσα του το έσθημα της λευτεριάς και ξύπνησε μέσα του η ναρκομώνη ελληνική ψυχή του. Οι ιταλοί με το πρώτο χτύπημα που δέχθηκαν πανικοβλήθηκαν, ο λόχος τους ήταν κατασκηνομένος στον κάμπο και η πιρυβολαρχία του Φρυνιού από τον φόβο τους έβαναν με πυκνά πυρά σχεδόν όλη την νύκτα. Εγώ εμπίκα όμως στην πόλι και ιδοπήσα την οργάνωση και αμέσως επίγα στο καλιγόνι όπου είχα τα όπλα με ακολούθησε []. Οπλισμό είχαν καλόν την νύχτα κατεβήκαμε (;) στον [] ενισχύθηκα την άλλη μέρα από το Μεγανήσι με (8) καινούργιους συντρόφους.

Την άλλη μέρα επίγαμε στην Κατούνα η οποία είναι το πιο αφιλόξενο χωριό της Λευκάδας. Τα πρώτα μου [] ήταν μάχη είχε νύχτα στα βουνά και μέσα μαύρα σύννεφα οργάνωση [] μέσα σε μια καλύβα όπου είμαστε βρεγμένοι ως το κόκκαλο. Οι σύντροφοί μου άρχισαν να διαμαρτύρονται η οργάνωσι μας είπε ότι δεν είναι ώρα ακόμα για αντάρτικο και ότι αν [] οι συνθήκες ακόμα για ένοπλη δράσι. Εγώ είχα άλλη γνώμη κάτω από την πίεση της Επιτροπής αναγκάστηκα να γυρίσω πάλι στη Λευκάδα για να μίνω μόνος μου. Ελημέριζα στην Άγιο Αντώνι για να είμαι πλησίον της πόλης εκεί πάνω ερχόταν όλοι οι φίλοι και με έβλεπαν και μου έκαναν και την νύκτα συντροφιά ήταν ο Σπυρογιάννης και ο Χρήστος και ο Άγγελος από το Καλιγόνι και επερνούσα σχεδόν καλά. Την ημέρα ήμουν και τη νύχτα κοιμόμουν στην σπηλιά όπου κάποτε όταν έβρεχε έβαναν πρόβατα τα Χριστούγεννα ήρτε μαζί μου ο Διονύσιος Βλάχος τον οποίον οι ιταλοί κυνηγούσαν για την γραφομηχανή διότι ήταν δική του την παραμονή του Αγ. Βασιλείου του (1942) επειδή έβρεχε ήμουν με το νιόνιο μέσα στον Άγιο Αντώνιο και δεν αντιληφθήκαμε ότι ιταλοί αρχόταν εκεί, και ενώ καθόμαστε εμπήκαν έξαφνα δύο αξιωματικοί του πυροβολικού ο ένας συνταγματάρχης και ένας ταγματάρχης. Το τουφέκι μου το είχα κρυμένο μέσα στο ιερό. Ο νιόνιος ήταν άοπλος και έκανε πως σκούπιζε την εκκλησία εγώ τυλίχτηκα με τον κάπα μου. Οι ιταλοί καλημέρισαν διότι μας πέρασαν για τσοπαναρέους επειδή ήταν εκεί και μερικά πρόβατα του Μπραϊμη. Εγώ εβγήκα έξω για να δω αν ήταν πολλοί ιταλοί στους πρόποδες του λόφου ήταν μαυροπουκαμισάδες φασίστες. Κατά μοιρέα σύμπτωση οι ιταλοί μπήκαν στο ιερό και είδαν τα τουφέκια και πήραν το νιόνιο καθώς και το τουφέκι μου. Αφού πήραν το νιόνιο και έφυγαν. Εγύρισα στην εκκλησία και μου φώναζαν έλα επάνω δηλαδή ψιλά τα χέρια και ταυτόχρονα άρχισαν να πυροβολούν. Η απόσταση που μας χώριζε ήταν περί τα (80) μέτρα. Ο ταγματάρχης [] το πυροβόλισα και με τα δυο μου πιστόλια τον πέτυχαν και οι δύο σφέρες και το [] στη γη. Οι άλλοι τρομοκρατήθηκαν. Όταν έφυγα διότι φοβόμουν μη με

κυκλώσουν πηδώντας από έναν βράχο μπερδεύτηκα με σφελαχτά και έπεσα από αρκετό ύψος το χτύπημα ήταν φοβερό μου έσπασε το αριστερό χέρι σε δυο μεριές και μου έσπασαν δύο δόντια. Επίσης μου έσπασε κάποιο αγγείο του στήθους και έκανα επί πολλές ημέρες εμόπτυση. Επήγα στα περιβολάκια από εκεί ρίχτηκα στους Μύλους και ιδοποίησα τον πολυχρόνη από την Απόλπενα. Μαζί πήγαμε στις Σπαθαριές στου Δήμου το καλύβι έριχνε χαλάζι ήμουν βρεγμένες έως το κόκαλο και [] δύο βρισιές κλέγοντας και καταρόμενος τους ιταλούς άναψαν μεγάλη φωτιά να με ζεστάνουν. Από κει έφυγα και πήγα το απόγευμα στους Τσουκαλάδες όπου εξάπλωσα σε μια καλύβα. Ήμουν σχεδόν ανέσθητος από τον πυρετό παρ' όλο ότι ήμουν μουσκίδη ο πολυχρόνης ιδοποίησε του Συν. Ν. Σταματέλο δάσκαλον τον Τάκη Βεργίνη καθηγητή και τον ιατρόν Ζήση ο οποίος μου συνέστησε ακινησία. Το βράδυ επήγα μαζί με τον νίκο σταματέλο στον Άγιο Νικήτα στου Άγγελου του φίλιπα το σπίτι. Την άλλη μέρα Βασιλική 19/42 με ένα κουτί γλυκά στο σακούλι πήγα στις σπαθαριές και ξημέρωσα σ' ένα μουσκεμένο βάλτο (;) και στην [] της Απόλπενας (7) μέρες τελείως νηστικός χωρίς νερό υπέφερα φρικτά από τον πόνο του χεριού και του στήθους. Την ημέρα των Φότων ήρτε κάποιος σταλμένος από την οργάνωση να με παν σιμά στον Κάβαλο για να με δει κανένας γιατρός με οδήγησε και με τοποθέτησε μέσα σε ένα χαλασμένο μύλο. Στο βάθος του ποταμιού το νέο μου λημέρι έμιαζε με τους υγρούς, τάφους του [] όπου οι αρχαίοι έριχναν τα οστά των νεκρών για να μη μυρίζουν. Δυο φίλοι μου από τον Κάβαλο ήρταν και με πήραν την νύκτα κρυφά και με οδήγησαν στο σπίτι τους. Ήταν ο Ηλίας και ο Πανταζής Κούρτης. Εκεί έμαθα την σύληψιν όλων των δικών μου και την τρομοκρατία που εξαπέλισαν τα φασιστικά κτήνη σε όλο το νησί. Απέκοψαν τελείως την επικοινωνία Ξηρομέρου Λευκάδας και (1800) ιταλοί βγήκαν προς καταδίωξιν. Την περίοδο αυτή δεν υπήρχαν οι σημερινοί Βεραίοι.

Υπήρχαν όμως πολλοί εθνοπροδότες και παραδόπιστα τομάρια. Οι ιταλοί χρησιμοποίησαν όλα τα μέσα για να με πιάσουν αφού χλιοβασάνισαν τους συγγενείς μου και είδαν ότι δεν τους πήραν μιλιά με επροκύριζαν (30.000.000) Ιονικά φράγκα 200.000.000 περίπου Ελληνικά. Παρ' όλες αυτές τις ενέργειες των ιταλών εγώ πάντα τους ενοχλούσα και τους ανάγκαζα να απασχολούν χιλιάδες ιταλών δια την σύληψιν μου.

Πολλές φορές έμενα στην πόλη. Είχα γίνει ο τρόμος των ιταλών οι οποίοι με εφαντάζονταν στην αρρωστημένη φαντασία τους σαν φάντασμα.

Η εδώ δύναμις των ιταλών ήταν περίπου (10.000) και το μέρος πολύ στενό. Ο κόσμος τρομοκρατημένος από τα σκληρά του και απάνθρωπα μέτρα που έπερναν οι ιταλοί για την εξόντωσή μου. Με απέφευγαν σαν να ήμουν ο φορέας της πανούκλας. Ένα χρόνο είχα να δω χωριό να

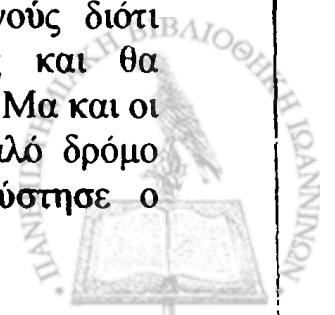

κοιμηθώ σε σπίτι ή να φάω μεγερεμένο φαί. Τέλος Μαΐου του (43) ο αδελφός μου Μήτρος ο οποίος [] δράση στα μπουντρούμια της Φυλακής απομονομένος με όλους τους συγγενείς μας δραπέτεψε κρυφά τη νύκτα και ήρτε προς συνάντησή μου. Ήταν ένα ατρόμητο παληκάρι μόλις (16) ετών και είχε για την πατρίδα ένα χρόνο φυλακή μαζί με τον αδελφό μου αποπλίσσαμε δύο φορές τους ιταλούς και τον Ιούνιο με άλλους (5) μαζί ριχτήκαμε στο Ξηρόμερο περνώντας με μια βάρκα από την Νικιάνα εβγήκαμε στην Πογωνιά και την άλλη μέρα στο Μοναστηράκι όπου και ιδρύσαμε το πρώτο τμήμα Ξηρομέρου Λευκάδας. Τον ίδιο χρόνο το Ξηρόμετρο γιόμιζε από αξιωματικούς εδεσίτες οι οποίοι είχαν ένα κοινό αρχηγό τον Καραμπέκιο.

Τα τέλη Ιουνίου είχα (20) μόνιμους και (40) εφεδρικούς Ξηρομερίτες και Λευκαδίτες. Με τους εδεσίτες είχαμε τότε καλές σχέσεις. Τον Ιούλιο ήρθαν στο Μοναστηράκι γερμανοί και εγώ με τους αντάρτες μου ρήχτηκα στον Βάλτο και από το Κριοκάκι πήγα στην Τριχωνίδα στο αρχηγείο Ξηρομέρου. Τον Αύγουστο του 43 ήμουν καπετάνιος Λόχου και πήρα εντολές από το τάγμα να κατεβώ στο Ξηρόμερο για να φτιάξω την έδρα του τάγματος.

Στο Ξηρόμερο δεν ήταν άλλο κατάλληλο μέρος από την Κομπότη το (3) τάγμα είχε δύο λόχους και την ομάδα διοικήσεως σύνολο (285). Τον ίδιο μήνα το 2/39 Σύνταγμα μου έστειλε διαταγή να μεταβώ στη Λευκάδα και να ιδρύσω την υπαρχηγίαν Λευκάδος. Επήγα στον Μύτικα με (5). Στον Μύτικα με ακολούθησε και ο Ευστάθιος Βασιλάκης (ή Ανδρούτσος) ένα πραγματικό παληκάρι (18) ετών όπου αργότερα εύρε τον θάνατο στην Λευκάδα. Αναχωρήσαμε βράδυ από το Μύτικα και στις (12) το βράδυ αποβιβαζόμαστε στο Μεγανήσι και την άλλημέρα στη Δεσίμη κι από κει στην Βαυκερή και το βράδυ στην Εγγλουβή. Παντού όπου περνούσαμε μας γινόταν θερμή υποδοχή. Συγκινητική (;) ήταν η υποδοχή που μας έκαναν στην Εγγλουβή. Όλο το χωριό επήγε εκεί και μας φιλούσαν την γαλανόλευκη σημαία μας. Το πρώτο μας τραγούδι ήταν «μαύρη ειν' η νύχτα στα βουνά» και την άλλη ακολουθώντας των ανταρτών τη Φωνή περιοδέβοντας την Λευκάδα.

Η ομάδα αναπτίχτηκε σε λόχο δύναμι (85) ανδρών. Στην Λευκάδα έμενα (20) ημέρες περίπου διότι η γερμανική πέμπτη φάλαγγα αγγαλιά (;) με την ντόπια φασιστική πανούκλα άρχισαν να μας διαιρούν διότι δεν τους συνέφερε να είναι οι αντάρτες ενομένοι. Οι γερμανοί ανησύχησαν από την ανάπτυξη του αντάρτικου κινήματος. Ιδιαίτερα θύμωσαν οι ντόπιοι εθνοπροδότες (ράλιδες) συνεργάτες των γερμανών όπου θησαύρησαν κάνοντας μαύρη αγορά μαζί με τους γερμανούς διότι φοβήθηκαν πως θα χάσουν τους καρπούς της ατιμίας και θα λογοδοτίσουν δια την προδοσία που έκαναν στην πατρίδα μας. Μα και οι Αγγλική αποστολή της Μέσης Ανατολής δεν είχε πάρει καλό δρόμο παρασηρμένοι από τους ντόπιους προδότες που τους σύστησε ο

Βασιλιάς. Σαν εθνικόφρονες εξηπερετούσαν και αυτοί άθελά τους τα καταχθόνια σχέδια των γερμανών. Η είδηση του αδελφοκτόνου πολέμου χτύπησε στα αυτιά των ανταρτών μας σαν πένθιμη καμπάνα. Οι γερμανοί και οι ταγματαλήτες τα κατάφεραν περίφημα ενώ εμείς χτηπιώντας και μέναμε με τα λίγα πυρομαχικά όπου με τόσες θυσίες πήραμε. Αυτοί περνούσαν ανενόχλιτοι.

Όταν πιάστηκαν στο Ξηρόμερο είχαμε το υπαρχηγείον Ξηρομέρου τον οποίον δέχτηκε επίθεση από τον ταγματάρχη Μπούρο Βραχό με πολύ ανώτερες δυνάμεις. Και τους διέλυσαν τους δικούς μας στο Ξηρόμερο άπλωσε τα φτερά του ο φασισμός. Ο Ταγμ/χης Καραμπέκιος, Μπούρος και πολλοί άλλοι αξιωματικοί ήταν τα τάγματα του Ξηρομέρου και ενεργούσαν αφοπλισμό στο Ε.Α.Μ. Αλήμονο στον άνθρωπο που θα ήταν εαμίτης. Έτσι είχαν τα πράγματα στο Ξηρόμερο όταν πήρα διαταγή του συντάγματος να συγκεντρώσω όσους άνδρες μπορέσω και καλόν οπλισμό και να περάσω στο Ξηρόμετρο όσους άνδρες μπορέσω. Άνδρες μπορούσα να συγκεντρώσω πολλούς μα οπλισμό δεν είχαν γύρω (70) τουφέκια σε κακή κατάσταση, οπλοπολιβόλα (4) και μυδρόλια (2).

Η αποβίβαση έγινε με καλές συνθήκες. Από το Περιγιάλι του Νυδριού. Όταν έμαθε ο λαός του Ξηρομέρου την αποβίβασή μου ενεθάρινε. Τραβήξαμε και βρήκαμε εκεί που ελιμέριζε ο Φουρτούνας [] το Διομήδη με δύναμη (20) ανδρών. Ήταν το υπαρχηγείον Κεφαλλονιάς σχεδόν όλοι ζηπόλυτοι και [] διότι λημέριαζαν μέσα στη σπηλιά του Μπούμιστου και δεν είχαν τροφή ούτε ξερή μπομπότα. Ο αδελφός μου Μήτρος ο οποίος υπηρετούσε στο υπαρχηγείο Φουρτούνα , ο Φουρτούνας με τον Διομήδη πήραν (70) άνδρες μια συνοδία τράβηξαν για το Σύνταγμα. Εσυγκέντρωσα όλους τους αξιωματικούς του διαλυθέντος υπαρχηγείου Ξηρομέρου ο δε Κ. Κατωπόδης με τον Κορόση και Αργύρη και [] ανασυγκροτούνται και έχουν γίνει (30) και μένουν στο Κάτω Ξηρόμερο. Εφτιάξαμε την έδρα του τμήματος στην Κομπότη και προωθηθήκαμε στον []. Στον Αϊτό ήταν ο Καραμπέκιος , Μπούρα , Βράχας με δύναμη (150) ανδρών και Ζαμπέλης λοχαγός με δύναμη (10) άνδρες. Αυτός αργότερα έφυγε για την Λευκάδα δια να την εμματοκυλίση. Το τμήμα από τροφή δεν περνούσε καλά. Οικονομικά δεν είχαμε , ΕΤΑ δεν είχαμε , η οργάνωση τότε δεν αναγνώριζε να τρώμε από τα χωριά και να παίρνουμε από τις στάνες γιδοπρόβατα και να δίνουμε αποδείξεις. Η αγορά γινόταν ως εξής. Στο χωριό μας έδινε ο Πρόεδρος κατάσταση των ζωντανών και πέρναμε ανάλογα από τον καθένα. Από υπόδιση ήμαστε σε κακά χάλια , από ιματισμό χηρότερα , μας είχε φάει η απλυσιά και οι ψείρες. Ο Καραμπέκιος μας ετοιμάζε επίθεση στέλνοντας μια ομάδα για μπροστοφυλακή την συλάβαμε στο χωριό και αφού τους αφοπλίσαμε τους αφήσαμε όλους ελεύθερους. Ο Χούτας από το Βάλτο με άλλους αξιωματικούς ήρταν στου Αντώνι και προτού να ανασυγκροτηθεί επήγγενε ο λυνυχντής βρέχοντάς. Μας ειδοποίησε ο Παντελής Λιότσιος

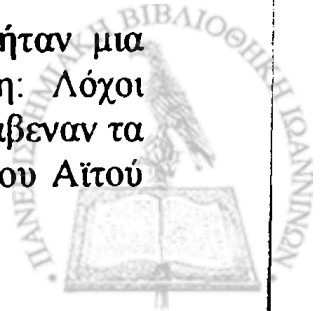
(Κόρακας) ο οποίος από εκείνη την ώρα κατετάγη αντάρτης και του ανέθεσα μια δημηρία και αυτός με τον λοχαγό Λουκιανό κύκλωσαν την Παλιομάνια και εγώ τον Αντώνι. Ο Χούτας εδοποιήθηκε και με βάρκα τράβιξε για τα καμποχώρια και από εκεί στο Βάλτο.

Ο Καραμπέκιος πέρασε στην Καντύλα και αφού κακοποίησε τους δικούς μας όπλισε όλο το εφεδρικό της Καντύλας, άφησε λίγους αντάρτες στο χωριό και με άλλους (80) έπιασε τα ψηλόματα της Καντύλας. Αφού εσυγκέντρωσε τους Καντυλιώτες λέγοντάς τους όταν έρθη ο Γιαννούλης να τον χτυπήσετε και εγώ θα σας ενισχύσω. Επήγα στην Καντύλα και αφού άφισε έξω από τον Καντύλα τους άντρες μου εμπίκα μέσα μαζί με τον αδελφό μου. Στο χωριό οι Καντυλιώτες σύμφωνα με τις οδηγίες που είχαν πάρει ήταν ταμπουρισμένοι μέσα στα σπίτια του χωριού. Πήρα επαφή με την επιτροπή του εθνικού αγώνα και με την δική μας του Ε.Α.Μ. Αφού μιλήσαμε αρκετή ώρα, μας είπε ο πρόεδρος του Ε.Ο. Παντελής Χήρας να μπούμε στο χωριό να φάμε το μεσημέρι και αφού μίλησε στο χωριό μας είπε να μπούμε μέσα, αλλά την στιγμή που πλησιάσαμε τραγουδώντας, στα πρώτα σπίτια δεχτίκαμε δολοφονική επίθεση από όλα τα σπίτια. Οι άντρες μου ταμπουρώθηκαν και η μάχη άρχισε.

Για το χωριό διάθεσα μόνον μια δημηρία διότι το υπόλοιπο τμήμα κράταγε τα υψώματα της Καντύλας μη μας πλαγιοβάλει ο Καραμπέκιος και οι Γερμανοί που έμεναν στο Πιργαντή. Ο Στρατιωτικός Δράκος μου έστειλε σύνδεσμο να αποσυρθώ διότι θα με κυκλώσει ο Καραμπέκιος. Μα όταν επήγα εκεί διαπίστωσα ότι μερικοί κατσαπλιάδες από πίσω τους έστηλε τον Κόρακα προς καταδίωξή τους, εγώ με μια ομάδα έκανα επίθεση και μπήκαμε στα πρώτα σπίτια του χωριού. Η αντίσταση άρχισε το απόγευμα να χαλαρώνει. Στις (5) το απόγευμα ήρθε προς ενίσχυσί μου ο Κατωπόδης με τον Κορόση με (40) άντρες. Τους κάναμε επίθεση και σε μισή ώρα παραδόθηκαν. Όλη η μάχη βάσταζε (9) ώρες. Ο Καραμπέκιος δεν κράτησε το λόγο του αλλά κρύφτηκε έξω από την Ζαβέρδα. Εμείς είχαμε (3) τραυματίες, δύο ελαφρά, ο ένας Γιώργης Μεσσήνης από την Καρυά πέθανε μετά (10) ημέρες. Οι εδεσίτες είχαν (2) νεκρούς και (2) τραυματίες. Ο οπλισμός μας, έδωσε οι εδεσίτες (140) τουφέκια (8) οπλοπολυβόλα, (5) πολυβόλα και (8) αυτόματα.

Η μάχη αυτή εκλόνισε την εμπιστοσύνη του ΕΔΕΣ προς τον Καραμπέκιο ενώ οι δικοί μας άρχισαν να ανακουφίζονται. Εμείς μετά τη μάχη αυτή πήγαμε στην Παναγούλα όπου σμίξαμε τα δύο τμήματα και αποφασίσαμε να κάμωμε ανεξάρτητο τάγμα Ξηρομέρου. Μετά δύο μέρες κάναμε την επιχείρηση του Αϊτού.

Η επιχείρηση αυτή παρά την κακή ενέργεια που είχε, ήταν μια μεγάλη νίκη για μας. Τα τμήματα είχαν την εξή διάταξη: Λόχοι Ξηρομέρου με επικεφαλής τους [] και Κόρακα θα καταλάβεναν τα υψώματα από την Ζάβιτσα. Ο λόχος Λευκάδας τα υψώματα του Αϊτού

και την 5^η πρωινή θα εκδιλώναμε την επίθεση. Ο Καραμπέκιος και Μπούρος ήταν φένοται τυχεροί διότι οι Βεραίοι ήθελαν να παρουσιασθούν και ζήτησαν να παουρσιασθούν μόνον σε εμένα διότι δεν είχαν σε άλλον εμπιστοσύνη. Επήγα μαζί με τον πολιτικό του τάγματος Ματαράγκα στον Μύτικα όπου μας οδήγησε ο Χρήστος Βέρης στον Γιάννη. Ο Πάνος Βέρης ήταν άρρωστος και δεν ήρτε. Όταν τελειώσαμε ήταν αργά. Εφύγαμε αμέσως για την Παναγούλα όπου μας περίμενε ο Κατωπόδης και αμέσως φύγαμε για την Κομπότη.

Ήταν βαθύ σκοτάδι και έβρεχε. Εχάσαμε τον δρόμο και όλη νύκτα τσακιστήκαμε μέσα στα βράχια. Εφτάσαμε στην Κομπότη στις (3) το πρωί. Εξήπνησα τους άντρες που κοιμόνταν στην εκκλησιά για να πάμε στον Αϊτό. Είχαμε χρόνο μα εν τω μεταξύ ο Δράκος βλέποντας ότι αργούσαμε να πάμε, έστηλε σύνδεσμο στο λόχο Ξηρομέρου να αποσυρθή διότι θα κάναμε την επιχείρηση την άλλη μέρα. Μα ο σύνδεσμος δεν συνθέθηκε με τον λόχο και το πρωί ο λόχος του Ξηρομέρου κτηπήθηκε με τους Εδεσίτες. Έπειτα από μία ώρα μάχη ο λόχος αποσύρθηκε στην Ζάβητσα σε κακή κατάσταση αφήνοντας στην μάχη (2) νεκρούς, (2) τραυματίες και (8) εχμάλωτους στα χέρια του Καραμπέκιου. Με ιδοποίησε για την μάχη ο Γιώργος Κατάκας. Στις (10) το πρωί έρηχνε νερό με το τσουβάλι και οι δρόμοι γεμάτοι λάσπ.η.

Συγκέντρωσα τους άντρες και τους μίλησα και δύο ομάδες ανέβηκαν στο Μπούμοντο και κατέβηκα στους κάμπους την 12^η ώρα από πάνω από τον Αϊτό. Ο Κατωπόδης ερχόταν από τον κάμπο με το υπόλοιπο τμήμα. Οι Εδεσίτες το έριξαν στο γλέντι και δεν μας κατάλαβαν καθόλου. Έδωσα το σύνθημα της μάχης. Οι Εδεσίτες ήταν περισσότεροι από εμάς αλλά μας πολέμαγε και το χωριό του Καραμπέκιου. Από οπλισμό ήχαν καλύτερο από τον δικόν μας. Εμείς είχαμε ανώτερο ιδεολογικό εξοπλισμό από τους μισθοφόρους του Καραμπέκιου. Η μάχη βάστηξε έως το βράδυ της (6). Ο Καραμπέκιος με τον Μπούρο εκράτησαν το κάστρο, μα όταν έπεσε ο Αϊτός το εγκατέλειψαν και εποφελούμενοι του σκότους εξαφανίστηκαν. Συνελάβαμε πολλούς εχμάλωτους τους οποίους αφίσαμε την άλλη μέρα στην Κομπότη.

Η πτώση του Αϊτού ήταν και η συντριβή του φασισμού ολοκλήρου του Ξηρομέρου. Οι Εδεσίτες αντάρτες παραδόθηκαν αλλά πλην του Καραμπέκιου ο οποίος με άλλους (10) τράβηξε για την Ήπειρο. Από τον Αϊτό πήραμε άφθονο υλικό πολεμικό. Το τάγμα το επέστρεψα στο Βούστρι για να ξεκουραστεί διότι στην Κομποτί αρρώστησαν όλοι.

Το χωριό αυτού που το έχτισαν στα πλευρά του Μπούμοντο σαν πελόριο καζάνι υδρατμούς. Το Βούστρι είναι υγιινότατο χωριό. Στο Βούστρι κάθισε λίγες ημέρες και μετά με (10) μέρες άδεια πήγα στην Λευκάδα να ξεκουραστώ αλλά δυστυχώς εδώ που ήρθα ευρήκα άλλα βάσανα. Ο λοχαγός Ζαμπέλης, ο οποίος εγκατέλειψε τους συντρόφους

του στο Ξηρόμερο , εδώ συγκέντρωσε μια ομάδα η οποία αποτελείτο από ζωοκλέφτες και άρχισε να τρομοκρατεί τους κατοίκους της Ν.Δ. Λευκάδας. Εν τω μεταξύ ήρθε στην Λευκάδα και ο Κατωπόδης ο ταγματάρχης αδιούχος. Αποφασίσαμε να κάνουμε μια φιλική επιστολή στον Ζαμπέλη στην οποία του γράφαμε ότι η Λευκάδα δεν είναι μέρος για να έχει αντάρτικα τα οποία κακό θα προξενούσαν στο Νησί παρά καλό. Λόγω της στενότητας του εδάφους και σε φιλική συνάντηση του Κατωπόδη του υποσχέθηκε ο Ζαμπέλης ότι είναι εαμίτης. Μα παρά τις υποσχέσεις που μας έδινε, αντί να διαλύσει τα τμήματά του , εξασκούσε μεγαλύτερα πίεση στους δικούς μας.

Εμείς πιεζόμενοι από τις συνθήκες αυτές αναγκαστήκαμε να δημιουργήσουμε μια δημιρία μόνιμη σε συνεργασία με την πολιτική οργάνωση, αποφασίσαμε τον αφοπλισμό του Ζαμπέλη. Όταν ξεκίνησα για να συναντηθώ με τον Ζαμπέλη μου έφερε ένα σύμφωνο που υπέγραψε η πολιτική μας οργάνωση με την οργάνωση του ΕΔΕΣ και μας υποχρέωνε αμφοτέρους να υποχωρήσουμε και ο μεν Ζαμπέλης να διαλυθή και εγώ να περάσω στο Ξηρόμερο.

Εγώ σύμφωνα με την εντολήν που επήρα πέρασα στο Ξηρόμερο , ο μεν Ζαμπέλης δεν τήρισε τον λόγον του και όταν εγώ έφυγα ανασυγκροτήθηκε και άρχισε την αντεθνική του δράση.

Το σύμφωνο μου φάνηκε τότε σαν δεξιά παρέκκλιση και το καφτιρίασα με τα γεγονότα του Φουρτούνα. Με έπισε ότι έχει κάποια λογική βάση.

Όταν πέρασα στο Ξηρόμερο είχα μια συνάντηση με τους γερμανούς στον Μύτικα. Η απόβαση έγινε από τη Λυγιά με δύο τράτες. Όταν πλησιάσαμε στο Μύτικα εγώ με δύο παιδιά τον αδελφό μου Μήτρο και τον Ανδρούτσο βγήκαμε στη στεριά και είπα στις τράτες ότι άμα δει είναι γερμανοί στον Μύτικα. Θα τους ανάψω ένα φακό δύο φορές και τότε θα πλησιάσετε. Εγώ μπήκα στο Μύτικα και ρώτησα τον Φρούραρχο εάν είναι γερμανοί στο χωρό. Αυτός δεν είχε αντιληφθεί ότι την νύκτα ήρθαν γερμανοί και κύκλωσαν την περιοχή. Εγώ βέβαιος πως δεν υπάρχουν γερμανοί έδωσα το σύνθημα να πλησιάσουν οι τράτες. Μα όταν οι τράτες πλησίασαν πλάι στην αποβάθρα , μέσα από μια βινζίνα του Καλούδη από τον Αστακό , πήδησαν γερμανοί με τα όπλα προτεταμένα της τράτας. Μα όταν ίδαν να πηδούμε μέσα στην τράτα εγώ και ο Μήτρος πήδησαν να φύγουν δύο αξιωματικοί γερμανοί και δύο ράλιδες σήκωσαν τα χέρια ψιλά και μας έλεγαν (νυξ κακούς). Τους πήραμε εχμαλώτους και έδωσα εντολή στους αντάρτες να τους οδηγήσουν στο Βάρνακα. Εγώ με δύο αντάρτες μήναμε στον Μύτικα και αφού εγέμιζα την βενζίνα Μυτικιώτες και άλλες βάρκες τους έστειλα στον Κάλαμο για ασφάλια και τότες έφυγα στα γεωργαρέϊκα.

Έφτασα και τους άλλους οι γερμανοί είπαν ότι όλο το Ξηρόμερο ήταν κυκλωμένο. Και πράγματι είχαν κυκλώσει πολλούς δικούς μας

χωρίς να το καταλάβουν. Έστυλα σύνδεσμο. Τα χαράματα οι γερμανοί ήρθαν μέχρι τις πρόποδες του Βάρνακα αλλά μόλις μας είδαν έστριψαν ολοταχώς πίσω στέλνοντας είδηση ότι αν δεν αφήσω τους εχμαλώτους θα τουφεκίσουν δικούς μας όπου κράταγαν. Τους έστειλα σύνδεσμο και απαλάξαμε τους κρατούμενους και δεν έκαναν τίποτε στον Μύτικα.

Μετά την αποχώρηση των γερμανών τράβηξα για τα οχυρά όπου με είχε ζητήση ο άγγλος ταγματάρχης (Λεμπράι). Μετά (5) μέρες έφτασε στο σύνταγμα ένα έγγραφο από κάποιον περιφερειακό γρ. Αλεξόπουλο να έρτη τμήμα στην Λευκάδα. Εγώ αντέδρασα λέγοντας ότι δεν πρέπει να πάγω στην Λευκάδα τμήμα μόνιμο αλλά να στήλωμε πολεμικό υλικό στο εφεδρικό Λευκάδας όπου μπορούσε να επιβάλει την τάξη. Μα το σύνταγμα είχε άλλη γνώμη κα με διάταξε να φύγω την άλλη μέρα για Λευκάδα κα με μια δημηρία ξεκίνησα για το Μύτικα και με βενζίνα αποβιβάστηκα στο Νυδρί τη νύκτα. Την άλλη μέρα επήγα στο εργοστάσιο του Τσουκνίδα και του ζήτησα να δώσει το λάδι που το έπιανε η φορολογία της ΕΤΑ. Αυτός όπως εκ των υστέρων με πληροφόρησε ο Ανδρέας Καλατζής , ιδοποίησε τους Καλαντζαίους όπου συνεργάζονταν και όταν φεύγαμε από το εργοστάσιο ο Αναστάσιος Καλατζής με κάποιον άλλον μας παρακολουθούσε. Τον Τάσο τον πιάσαμε και τον αφοπλίσαμε. Ο άλλος μας έφυγε. Και όπιν αφήσαμε και τον Τάσο ο οποίος μας υποσχέθηκε ότι θα με φέρει σε επαφή με τα άλλα του αδέρφια. Μα την ίδια στιγμή μια ομάδα δική μας χτηπιόνταν με τους Καλαντζαίους. Έτρεξα στη μάχη τους κυνηγήσαμε άλλους προς τα Χαραδιάτικα και άλλους προς τα υψώματα του Βλυχού. Στον δρόμο βρήκα ένα επονίτη Πολίτη τραυματία τον τραυμάτισαν για εκδίκηση. Σταματήσαμε να τον δέσουμε. Ο αδελφός Μήτρος μαζί με τον Ανδρούτσο μου έφυγαν κρυφά και τους κυνίγησαν στο δρόμο. Δέχτηκε δολοφονικές σφères από τα άνανδρα και ο Ανδρούτσος τα ίδια έπαθε. Τους έβαλα σε μια βενζίνα και τους έστειλα στη Νικιάνα όπου το βράδυ τα δυο παληκάρια που έλαβαν σε τούτη τη μάχη και πολέμαγαν σαν λιοντάρια μαζί ξεψίχυσαν , μαζί τραγουδούσαν το πέσατε θύματα αδέρφια εσείς.

Εγώ με τους υπόλοιπους άνδρες μου τραβήξαμε για την Βαυκερή. Στο δρόμο οι κρατούμενοι Καλατζαίοι , πατέρας και γιος, θέλησαν να φύγουν, τους πυροβολίσαμε και σκοτώθηκαν στη Βαυκερή. Το βράδυ ήρτε μεγάλης δύναμης από εφεδρικούς οι οποίοι εφώναζαν εκδίκηση για τον Μήτρο και επέμεναν να πάμε να κάψωμε τα Χαραδιάτικα. Τους μίλησε ο περιφερειακός Θωμάς Παπαφώτης ότι έπρεπε να διαλυθούν μα ήταν αδύνατον να πειθαρχήσουν. Εγώ έκεγα από τον πυρετό διότι το κτύπημα ήταν βαρύ σε μένα. Μα επάνω από όλα τα προσωπικά εγώ τοποθέτησα τον αγώνα. Έσφιξα την καρδιά μου , συγκέντρωσα τους άνδρες μου στην εκκλησία και τους μίλησα. Όταν τέλειωσα πίστηκαν ότι έπρεπε να πειθαρχήσουν και πηθάρχησαν.

Ενώ εγώ έκανα αυτή την μεγάλη θυσία για το συμφέρον της ιδιαιτέρας μας πατρίδας , τα καθάρματα του Ράλλη σε στιγμή συνεργάστηκαν με τους γερμανούς και τους Βερραίους. Μου έκαναν μπλόκο , τους χτύπησα και τους διέλυσα κυριολεκτικώς. Την άλλη μέρα εθνοπροδότες και γερμανοί έφευγαν ντροπιασμένοι. Εγώ με (150) άνδρες κατέβηκα στο νεκροταφείο της πόλης και έκανα μνυμόσυνο του Μήτρου. Την άλλη μέρα πέρασα από το Καλιγόνι με μονόξυλο στην Περατιά και από εκεί στου Τρύφου. Μετά (5) ημέρες πήγα στην Τατάρνα όπου διέμενε το σύνταγμα και από κει στον Βάλτο στο II τάγμα. Το II τάγμα που με τοποθέτησαν ήταν το πιο δυναμικό τμήμα του ΕΛΑΣ. Τον Φλεβάρη του (44) με τον (10) λόχο του II τάγματος χτύπησα στην Καντύλα τον Βέρη που ήλθε σε ενύσχισίν του δύναμις γερμανών από τη Ζαβέρδα και με χτύπησαν μέσα στον Μύτικα. Μετά δύο μέρες λιμεριάζαμε στον Τρύφου. Από εκεί φύγαμε τραβώντας στα Παλιάμπελα όπου έμενε ένα γερμανικό φυλάκιο. Την άλλη μέρα μας γύρισε η φοράδα μου, ένα εξυπνότατο ζώτο. Την ίδια μέρα έκανα ενέδρα στου Μεσσήνη την βρύση πλησίον των Παλιαμπελιών που περνούσαν (2) άλογα γερμανικά με δύο συνοδούς , ένας γερμανός , ένας ιταλός. Εγώ είχα μαζί μου τον Ιωάννην Αραβανή. Τους πήρα τα άλογα και τον ιταλό μαζί μου , ο γερμανός μας τόσκασε. Την άλλη μέρα βγήκαν (100) γερμανοί και (40) προδότες του Ράλλη με επικεφαλής τον Ιωάννη Γουρούνα. Με κύκλωσαν στου Τρύφου. Συμπτυχθήκαμε στο υψώματα για να μη γίνει μάχη. Μέσα στο χωριό στρατιωτικός ήταν ο Λάκης Κατσαρός. Η μάχη κράτησε (4) ώρες. Στο τέλος ανακατάλαβα το χωριό , οι γερμανοράλιδες έφυγαν πανικόβλητοι εγκαταλείποντας στα χέρια μας άφθονο υλικό. Οι εχμάλωτοί τους ήταν (7) , (6) γερμανοί νεκροί , (4) τραυματίες.

Μετά (3) ημέρες αποσυρθήκαμε στο Βάλτο διότι στο Ξηρόμερο ήρθε ένα γερμανικό σύνταγμα προς καταδίωξίν μου. Τον Μάι του (44) με (2) δημηρίες και με τους άγγλους αξιωματιούς ταγ. (Ράκελ) , ταγ. (Τόμσον) , λοχ. (Φύλιψ) κτυπούσα το Μακρυνόρος και στο Χάνι του Κατσούλι γερμανική φάλαγγα από (8) αυτοκίνητα όπου τα καταστρέψαμε 'λα. Ήταν γιομάτα στρατό , η ενέδρα έγινε ως εξής: Η δημηρία καταστροφών ήταν αριστερά του Χούτου με επικεφαλής τον ταγ. Τόμσον , η άλλη δεξιά με τον λοχ. Φίλιψ και με τον Δημήτριο Βαρδούση εγώ με τον ταγμ. Τόμσον και με τον λοχαγό Κολοκοτρώνη κρατήσαμε το Χάνι μόνο κέντρο τους χτυπίσαμε. Η μάχη διήρκεσε (15) λεπτά, οι γερμανοί είχαν (70) νεκρούς και τραυματίες , εμείς ήχαμε τον ηρωικό λοχαγό Κολοκοτρώνη. Στην μάχη αυτή οι άγγλοι πολέμησαν καλά , ιδιαιτέρος ο ταγ. Ρόμσον ο οποίος πολεμούσε όρθιος πλάι μου με το μπρέμ στα χέρια.

Αφού κάψαμε τα αυτοκίνητα , αναχωρίσαμε για τη Βόνιτσα πέρνωντας μαζί μας άφθονο πολεμικό υλικό και (4) γερμανούς εχμάλωτους. Τους δυο τους σκότωσα επάνω στον Αϊ Γιώργη. Τον Ιούνιο

μήνα μαζί με όλο το II τάγμα χτυπήσαμε φάλαγγα γερμανική γεμάτα στρατό και ζώα καταλάβαμε τα υψώματα από Ανοιξιάτικο έως το Χάνι του Κατσούλη. Το τάγμα είχε την εξής διάταξη: Σύμμαχοι κατά υψώματα του Ανοιξιάτικου, εγώ με το (11) λόχο κέντρο και ο (10) λόχος στα δεξιά περιμέναμε τους Γερμανούς. Της (9) π.μ. το παρατηρητήριο μας είπε ότι έρχεται φάλαγγα τα αυτοκίνητα έρχονταν με ταχύτητα και είχαν φτάσει απόσταση (50) μέτρα το ένα από το άλλο. Τους αφήσαμε να μπουν στον κλοιό και μετά τους εκτοπήσαμε. Τα έχασαν και έβαλαν τις φωνές. Μετά όμως ταμπουρώθηκαν μέσα στα αυτοκίνητα και άνοιξαν πυκνά πυρά εναντίον μας. Εμείς δεν είχαμε χρόνο για χάσιμο διότι σε λίγο κατέφθασε ενίσχυση. Εγώ κατέβηκα στο δρόμο με τις ομάδες εφόδου και διέταξα έφοδο. Οι γερμανοί όμως στην ορμή των ανταρτών τρόμαζαν. Σε μια κούρσα τους σκοτώσαμε όλους, ένας λοχαγός, ένας φωτορεπόρτερ και ένας αντισυνταγματάρχης. Ο μεν πρώτος σκοτώθηκε μέσα στην κούρσα, ο δε αντισυνταγματάρχης μπήκε κάτω από μια γέφυρα. Του μίλησα να παραδοθεί και αυτός με επιυροβόλησε φωνάζοντας (χάι Χίτλερ). Τον σκότωσα με το μαχαίρι μου. Εν ολίγοις από όλη αυτή την γερμανική φάλαγγα διελύθει, η μάχη τελείωσε, κάψαμε τα αυτοκίνητα και φάγαμε για τον Πούνιστα όπου είναι η έδρα του II τάγματος. Αυτό τη μάχη αυτή πήραμε άφθονο πολεμικό υλικό, υγιονομικό και ιματισμό και υπόδιμα, μια κινηματογραφική μηχανή και (3) ασυρμάτους, (2) εχμαλώτους. Οι απόλιες των γερμανών ήταν (90) νεκροί, (2) εχμάλωτοι, (10) αυτοκίνητα τα οποία εκάψαμε και (30) άλογα.

Μετά από αυτήν την επιχείρηση με το II τάγμα καταλάβαμε τη θέση καθαροβούνι. Εγώ με μια δημηρία μυδράλιων κατέβηκα να κτυπήσω το γερμανικό φυλάκιο του Κομπότι, αλλά οι εδεσίτες παραβιάζοντας το σύμφωνο της Πλάκας, διάβακαν τον Άραχθο ποταμό, κατέλαβαν τα υψώματα Αγ. Θεοδώρας και με βοήθεια των γερμανών μου έκαναν συχνά ενέδρα στο χάνι του Γιανούλη και στην γέφυρα του Εύνου. Αποφασίσαμε να τους κτυπήσουμε. Η επιχείρηση αυτή ήταν πολύ δύσκολη για τον εξής λόγο. Αυτοί με αρκετή δύναμη και βαρύ οπλισμό διότι στο δρόμο που θα περνούσα υπήρχαν δύο γερμανικά φυλάκια. Από Μενίδι και Κομπότι περνώντας τον δρόμο μεταξύ δύο πυρών και εγώ στον Κάμπο ακάλυπτος. Γι' αυτό και μόλις σουρούπιασε ρίχτηκα πέρα από τον δρόμο και προχώρησα με ταχύτητα να μη με πάρη η μέρα έπρεπε να τους ρίξω πέρα από τον Άραχθο και το χάραμα να είμαι στο Καθαροβούνι διότι το γερμανικό πυροβολικό μας έβαζε κάθε μέρα.

Στις (12) μ.μ. πλησιάσαμε το φυλάκιο απαρατήρητοι. Το φυλάκιο Αγ. Θεοδώρας και Υπεράνθης. Το II τάγμα-ομάδα την έταξα προς το φυλάκιο Κομπότι για τους γερμανούς. Στην Αγ. Θεοδώρα πλησιάσαμε στα (20) μέτρα και τότες μας αντιλήφθηκε ο σκοπός ο οποίος μας είπε εάν είμαστε γερμανοί να ιδοποιήσει τον καπετάνιο τους. Τον χτύπησα μα και ταυτόχρονα ορμίσαμε και καταλάβαμε το φυλάκιο. Απάνω στην

εκκλησιά σκοτώθηκε και ο Δημήτρης Φρίζος , σκάψαμε λάκο με τις ξιφολόγχες και τον θάψαμε ψάλλοντας το πένθιμο εμβατήριο μέσα σε κατεγισμό από πυρά που μας έριχνε η Υπεράνθη και οι γερμανοί. Μετά μια ώρα τέλειωσαν τα εχθρικά πυρά και τα κοπέλια του Ζέρβα πέρασαν τον Άραχθο. Οι φίλοι τους γερμανοί λούφαξαν. Εμείς γυρίσαμε στα λημέρια μας με άφθονα λάφυρα, οπλοπολυβόλα, όπλα και ιματισμό. Μετά δύο ημέρες επήγα στην Πετρώνα όπου μαζί με τους άλλους αξιωματικούς και τον συναγωνιστή ταξίαρχο Αρέθα κάναμε μνημόσυνο για τον ηρωικό Κολοκοτρώνη. Το μεσημέρι μαζί με τον συν Αρέθα μας κάλεσε σε τραπέζι ο άγγλος ταγματάρχης Τόμσον. Κατά τη διάρκεια του γεύματος ανακαλύψαμε στους άγγλους ότι σκοπέβουμε να κάνουμε επιχείρηση σε ευρεία κλίμακα με τους γερμανούς και να μας βοηθήσουν από πυρομαχικά και να μας δώσουν και τον λοχαγό Φίλιψ όπου ήταν του μηχανικού για σαμποτάζ. Μας αρνήθηκαν λέγοντας ότι δεν έχουν τέτοια εντολή από το στρατηγείο τους αλλά μόνον για ανατίναγμα αυτοκινήτων. Ο Φίλιψ και διερμηνείς του μου είπαν πως θα [] δεν ήλθαν λέγοντάς μου ότι δεν τους επέτρεψε ο []. Ο Τόμσον μου έδωσε (10.000) φυσίγγια. Στην κατόπιν διαταγήν του 2/39 συντάγματος τραβήξαμε να χτυπήσουμε τον δρόμο της Άρτας όπου θα διήρχοντο γερμανική φάλαγγα αλλά μόλις τελειώσαμε την παρατήρησίν μας άλλη διαταγή μας καλούσε να μετακινηθούμε δια συντόμου οδού στον Βάλτο στο μοναστήρι Αγ. Νικόλαος όπου ανώτερη εντολή του Συντάγματος μας κάλεσε να μεταβούν οι διοικήσεις του τάγματος, λόχου για παρατήρηση στην Αμφιλοχία διότι θα χτυπούσαμε τους γερμανούς. Η χαρά μου ήταν απερίγραπτη διότι θα χτυπιόμουν παλικαρίσια με τους γερμανούς και θα συντελούσα στο ξεσκλάβωμα του Καρβασαρά.

Στις (13) Ιουλίου ξεκινήσαμε για το μεγάλο πανηγύρι με την εντολή να χτυπήσουμε τους γερμανούς και αφού τελειώσουμε να μεταφέρουμε όλα τα γερμανικά ίδη και ιδιαιτέρως πολεμικό υλικό στα λημέρια μας. Η διαταγή του τμήματος ο 10^{ος} λόχος θα έμπαινε από την πλάτη να χτυπήσει την αριστερή πλευρά. Ο Παπαλέκος με τον (9) λόχο θα χτυπούσαν το κέντρο και το φυλάκιο του δρόμου από Αγρίνιο. Εγώ με τον (11) λόχο θα κτυπούσα στα δεξιά και το πόστο-μπλόκο προς Άρτα. Την έναρξη του πυρός θα έκανα εγώ χτυπώντας τα φυλάκια Μιμηγιάννη και πόστο-μπλόκο. Ακριβώς της 12 μ.μ. η δύναμη που μπήκα στον Καρβασαρά ήταν (260) άντρες. Τα άλλα τμήματα χτυπούσαν τα φυλάκια Μενιδιού Κρικέλου και τις ενισχύσεις του εχθρού από Αγρίνιο , Άρτα , Ξηρόμερο μέσα στον Καρβασαρά. Διέθεταν δύναμη (350) γερμανών, (50) ιταλών, (20) χωροφυλάκων και όλους τους ντόπιους εθνοπροδότες που είχε εξαπολίσει με αρχηγούς Τσικνιά και Φλώρο. Ο οπλισμός των γερμανών ήταν πολύ ανώτερος από τον δικόν μας. Επίσης η πόλη ήταν ταμπουρωμένη στα σπίτια και στα οχυρωματικά των ιταλών όπου ήταν φωλιές από μυδράλια. Ακριβώς στις (12) η ώρα είχα τοποθετήσει τους

άντρες μου γύρο από τους γερμανούς. Εγώ με την δημηρία των μυδραλίων κύκλωσα το πόστο μπλόκο. Η δύναμη ήταν (25) άντρες, πλησίασα το σκοπό περίπου (5) μέτρα, τον σκότωσα με το πιστόλι. Η μάχη άρχισε παντού. Εγώ μπήκα στο δωμάτιο των γερμανών, τους έριξα μια ριπή και ρίχτηκα επάνω τους με το μαχαίρι. Ήταν στο δωμάτιο βαθύ σκοτάδι και οι γερμανοί ούρλιαξαν χτυπούσα με το μαχέρι όπου άκουγα φωνή. Σε μια στιγμή ένιωσα πολλά χέρια να με σφίγγουν και ένα χέρι να μου πιάνει τα μαλλιά και την κρύα κάνη του πιστολιού να μου την ακουμπάν στον κρόταφο. Φένεται δεν με γνώριζαν μα το σκοτάδι και προσπαθούσαν ψιλαφητά να αντιληφθούν που βρίσκομαι. Με το αριστερό μου χέρι επήρα το πιστόλι μου και πυροβόλησα αφήνοντας μια κραυγή πόνου, κυλίστηκε καταγής. Μες το σκοτάδι μου φαινόταν πως άκουγα χιλιάδες φωνές των αδικοσκοτωμένων αδελφών μας, του Δηστόμου και της Λευκάδας που έπνιξε στο αίμα η γερμανική κτηνωδία να μου φωνάζουν εκδίκηση και χτυπούσα χωρίς οίκτο με το μαχαίρι μου που ήταν το σκιάχτρο των γερμανών. Όταν ανάψαμε φως στο πόστο μπλόκο, δεν υπήρχε γερμανός ζωντανός, αλλά πτώματα και ερίπια. Η αντίσταση του φυλακίου βάσταξε ¼ της ώρας. Μετά πήγα να ενισχύσω τις (2) δημηρίες όπου μάχονταν στα φυλάκια του Μιμηγιάννη. Εκεί ήταν δύναμη πολύ και οχυρά γύρω από τα σπίτια δεξιά και αριστερά του δρόμου. Ο επικεφαλής της δημηρίας Χωλέβας όπου ανέλαβε να εξουδετερώσει την αντίσταση των φυλακίων ήταν πολύ φιλοτόμαρος και με τα πρώτα τουφέκια των γραμμών εγκατέλειψε τη δημηρία που συμπίχθηκε και όταν πλησίασα εκεί βέβαιος ότι θα έβρω δικούς μας, βρήκα γερμανούς που πυροβολούσαν τα υψώματα. Τους χτυπούσαμε σε απόσταση (10) μέτρων. Μας απάντησαν από όλες τις μεριές. Οι γερμανοί ταμπουρωμένοι στα σπίτια αμύνονταν γενναία διότι περίμεναν ενίσχυση και επί πλέον ήταν συγκεντρωμένα όλες οι δυνάμεις τους. Διότι εκεί ήταν η αποθήκη τροφίμων, ιματισμού, πυρομαχικών και φαρμακευτικό υλικό. Εκεί είχαν και τη βάση των ραλικών και Φλορέων όπου μας χτυπούσαν μέσα από τα σπίτια τους και διευκόλιναν πολύ τους γερμανούς παρ' όλα τα παρακάλια που τους κάναμε να σταματήσουν να χτυπούν τα αδέλφια τους. Στο τέλος οι αντάρτες τους πέταξαν εμπρηστικές βόμβες και τους έκαψαν. Τα χαράματα είχε εξουδετερωθεί η πιο πολύ αντίσταση των γερμανών, αλλά από δύο σπίτια πλησίον της θάλασσης δεχόμαστε κατεγισμό από πυρά. Ήταν αδύνατον να [] διότι ήταν [] στην θάλασσα και δεν μπορούσαμε να τα [] εμείς είμαστε στο δρόμο ακάλυπτοι και όταν πλησιάζουμε, δεχόμαστε ολόκληρα καλάθια από γερμανικές χεροβομβίδες που από τα ψηλά παράθυρα μας πέταγαν. Οι γερμανοί σε μεγάλη απόσταση τα φυλάκια μας βάσταξαν όλη την ημέρα. Το μεσημέρι πήρα έγγραφο από τον συν. Ταξίαρχο Αρέθα όπου μου έλεγε για τον τραυματισμό του ταγματάρχη Επαμινώνδα και επικαλούνταν το θάρρος μου για την πτώση της

Αμφιλοχίας λέγοντάς μου όταν ήταν ζήτημα τιμής για το 2/39 Σύνταγμα και μου έγραψε να ενισχύσω το κέντρο. Του απάντησα ότι η Αμφιλοχία θα πέσει μέσα σε (2) ώρες. Άφησα (2) ομάδες να απασχολούν τα φυλάκια με τον δημηρίτη Βαρδούση και εγώ με τον υπόλοιπο λόχο ρίχτηκα στο κέντρο. Αφού έσπασα τις αντιστάσεις του κέντρου, χτήπησα τα αριστερά όπου αντιστέκονταν το (Κουμαντατόρ) και η Ελληνική Χωροφυλακή αυτή που σήμερα θέλει αντριάντες. (10) ολόκληρες ώρες οι αντάρτες καλούσαν τους χωροφύλακες να μην τους χτυπούν αλλά να ενωθούν και να χτυπήσουν τον μαύρο κατακτητή. Αυτοί οι εθνοπροδότες τους χτυπούσαν. Ήταν αδύνατον να πέσει το Κουμαντατούρο αν δεν έπεφτε η χωροφυλακή διότι ήταν μπροστά και το προστατέβε. Τους αντάρτες που έκαψανθα τους κρίνει η ιστορία αν έκαμαν καλά ή όχι. Από το κέντρο χτυπούσα όλες τις αντιστάσεις με κατεγισμό από πυρά μηδραλίων και αυτομάτων όπλων. Σε λίγο σίγησαν όλα τα εχθρικά πυρά. Από το κομαντατούρ οι γερμανοί έφυγαν πανικόβλητοι και τρύπωναν σε διάφορα σπίτια ζητώντας τους εκεί προστασία. Εκεί τους περιλάμβανε ο λόχος του κεντρικού και τους κανόνιζε όπως τους άξιζε. Ιδοποιήθηκα από τον Απόλωνα καπετάνιο του 2/32 συντάγματος ότι θα βάλει όλμο να χτυπήσει την αντίσταση των γερμανών. Στα γερμανικά φυλάκια έπρεπε να κάνω επίθεση. Συναντήθηκα με τον λοχαγό Μυλωνά του (11) λόχου και ήπαμε ή θα πέσει το φυλάκιο ή θα σκοτωθούμε όλοι. Ο όλμος βάρεσε και αυτός να βαρέσει και μετά να βαρέσει το φυλάκιο. Βάρεσε 300 μέτρα μακριά. Διότι δεν είχε σκοπευτικό μηχάνημα και σκότωσα έναν δικόν μας. Έπειτα από αυτό οι άντρες μιας δημηρίας συμπτήχθηκαν, έτρεξε ο λοχαγός Μυλωνάς να την φέρει. Εγώ αφού εφοδιάστηκα 3 σακκίδια χειροβομβίδες έκανα έφοδο. Η επίθεση έμοιαζε με μια θύελλα όπου παρασέρνει τα πάντα στο διάβα της. Την ίδια στιγμή η ταξιαρχία βαράει σύμπτυξη διότι στην στάνη είχαν φτάσει γερμανικά τανκς. Εγώ δεν πιθάρχησα, αλλά, αφού έριξα όλες μου τις χεροβομβίδες, ρίχτηκα μέσα στα δωμάτια των γερμανών με το μαχαίρι. Με ακολούθησε ο ηρωϊκός Τηλέμαχος Καλύβας και Θωμάς Τσαλικίδης.

Οι γερμανοί πανικόβλητοι σήκοναν τα χέρια ψηλά και παραδινόνταν. Όσοι γερμανοί καθώς και πολλοί ιταλοί που δεν ήθελαν να παραδωθούν σκοτώθηκαν. Η μάχη της Αμφιλοχίας τελείωσε. Ήχαν από τα φυλάκια Μιμηγιάννη (19) γερ. Αιχμαλώτους και (10) ιταλούς. Αφού έπεσε και η τελευταία εστία των γερμανών, από ενθουσιασμό οι άντρες μου χώρεβαν σαν τρελοί. Πήραμε ένα αυτοκίνητο, το φορτώσαμε οπλισμό και πυρομαχικά και τρόφιμα. Οι άντρες του (11) λόχου ντύθηκαν όλοι γερμανικά και μπότες. Επίσης πήρα πολλά αλογομούλαρα τα οποία έστειλα απάνω μαζί με τους εχμαλώτους. Εν τω μεταξύ οι γερμανοί με πολλούς ράλιδες από το Αγρίνιο μπήκαν στον Καρβασαρά και προσπαθούσαν να κυκλώσουν τον (10) λόχο ο οποίος αναγκάστηκε να συμπτηχθεί από την πλάτη. Εγώ που ένιωσα όλους τους άνδρες μου

για την ξερακιά, με μια δημηρία απασχολούσα τους γερμανοράλιδες και έτσι ο λόχος του Κατσαρού (10^{ος}) συμπτήχθηκε κανονικά. Στις 10 π.μ. συμπτήχθηκα και εγώ στα Σαρδίνια καλύβια αράδα.

Αυτή είναι η θρυλική εποποιήα της Αμφιλοχίας η οποία θα μείνει στη γερμανική φασιστική πανούκλα ότι κανείς κατακτητής δεν μπορεί [] στις δόξες του όταν αυτά τα χλιοκαμωμένα με αίμα χρώματα της ΕΛΛΑΔΟΣ.

Εμείς μέσα στην Αμφιλοχία είχαμε απώλειες άνω των (70) νεκρών και τραυματιών. Οι απώλειες των γερμανών ήταν νεκροί-αιχμάλωτοι και τραυματίες άνω των (300). Επίσης σκοτώθηκαν και οι σύμμαχοί τους οι χωροφύλακες οι οποίοι εμάχοντο με λύσα πλάι στον κατακτητή. Μετά τραβήξαμε για τον Αγ. Νικόλαο του Βάλτου για να ξεκουραστεί το τάγμα και ανασυγκροτηθεί διότι είχαμε πολλές απώλειες από τις συχνές μάχες. Αλλά ο κακός δέμον της ΕΛΛΑΔΟΣ Ζέρβας βλέποντας τις επιηρίσεις που κάναμε με τον κατακτητή ανησίχησε διότι ο λαός μας έβλεπε σαν απελευθερωτή του και διαυτό δεν τους συνέφερε.

Πήρε λοιπόν εντολή να μας απασχολήση στην Ήπειρο γιατί οι γερμανοί με δύναμη των ταγμάτων ασφαλείας θα έκανε εκκαθαριστικές επιχειρήσεις σε όλη την Ελλάδα. Ο Ζέρβας κινόνταν στους Καλαρίτες. Επήραμε εντολή να μετακινηθούμε αμέσως για Βουλγαρέλι της Ηπείρου. Μετά διημέρου κοπιώδους πορείας φτάσαμε στο Βουλγαρέλι και στρατοनिστήκαμε στο μοναστήρι. Από την κούραση και την αφόρητη ζέστη είχαμε (90) ασθενείς. Το Βουλγαρέλι είναι μεγάλο χωριό, και υγιεινότητα με τα θάνατα νερά του αλλά σχεδόν καμμένο από τους γερμανούς διότι κάποτε τους χτύπησε ο Ζέρβας. Είναι φιλόξενο χωριό. Δεν χαρήκαμε όμως τις ομορφιές του χωριού διότι μας διέταξαν να αναχωρήσουμε αμέσως για την γέφυρα Χαλκινοπούλου όπου εντολή θα μου καθόριζε δρομολόγιο.

Η αλήθεια είναι ότι αυτό το τάγμα είχε αμαρτία διότι ήταν το πιο μαχιτικό τάγμα και κομμάτι του ΕΛΑΣ. Μετά δύο ημερών πορία φτάσαμε στη γέφυρα και την ίδια μέρα αναχωρήσαμε για την [] διότι εκεί είχαμε το νοσοκομείο της 7^{ης} ταξιαρχίας. Οι γερμανοί έφτασαν μέχρι τη γέφυρα και προώθησαν (1) λόχο στο Νιοχώρι της Ευριτανίας. Ο (2) λόχος προς την γέφυρα των σιδήρων. Κινούμαστε πάντοτε από [] τα μέρη διότι οι γερμανοί νάρκωναν τους δρόμους. Μόλις έφτασα στο Νιοχώρι είχαν φύγει []. Μόλις έφτασα στα σίδερα, τα πάντα εκεί ήταν κομένα [] δια να μας δώσει μια πληροφορία δια το δρομολόγιο των γερμανών. Μια γρια (80) ετών ξαπλωμένη με δύο σφαίρες στην κοιλιά, παραπέρα ένα παιδάκι αχρόνιαγο ξεκιλισμένο. Ορκιστήκαμε στα πτώματα εκδίκηση και ριχτήκαμε στην Τριχωνίδα προς καταδίωξιν των Ούνων. (3) μέρες τελείως νηστικοί αλλά προχωρούσαμε αδιάκοπα, εκάλπαζα το άλογό μου (5) χιλιόμετρα μακρυνά, δηλαδή μπροστά από τον λόχο. Μόλις επλησίασα την Χούνι, άκουσα πυροβολισμούς. Ήταν

γερμανοί που σκότωναν γουρούνια. Γύρισα πίσω και ιδιοποίησα το τμήμα και σκαρφαλώσαμε στα υψώματα.

Είχε νυκτώσει, έπρεπε να περιμένω να ξημερώσει να δω που ήταν οι γερμανοί και πόσο ήταν. Η Χούνη είχε σχήμα χοάνης για να έχει και το όνομα Χούνι. Το χωριό είναι στο βάθος και γύρω είναι τα ψηλότερα βουνά της ορεινής Τριγωνίδας όπου είναι τα ραποκέφαλα από την Χούνι μέχρι Άγιο Βλάσιο. Ήταν γεμάτο από γερμανικά αυτοκίνητα και τανκς. Όταν χάραξε είδαμε, όσο έκοβε το μάτι μας στο χωριό και στο δρόμο κατασκηνώνοντας και με ατέλειωτη φάλαγγα. Ενισχύθηκα από τον (9) λόχο του Παπαλέκου και τους χτυπούσαμε. Μέσα στα στενά οι Ούνοι του Χίτλερ, τα ξανθά τέρατα του Βορρά, πανικόβλητοι έτρεχαν στα σπίτια και στα χαντάκια να σταθούν, μα τα μυδράλιά μου και τα μάουζερ, που ήταν κάποτε δικά τους, σκορπούσαν το θάνατο και τη φρίκη.

Κατέβηκα μέσα στο χωριό που το είχαν κάψει και αυτό οι Ούνοι όπως και τόσα άλλα. Τα άρματα μάχης και η συντριπτική υπεροχή των γερμανών με έκαναν να συμπτηχθώ στα υψώματα. Το απόγευμα ενισχυθήκαμε από τον εφεδρικό λόχο του 36 συντάγματος και καταλάβαμε το χωριό. Οι γερμανοί και ράλιδες τρομαγμένοι τραβούσαν για το Αγρίνιο. Εκεί απωλέσαμε (1) σκοτωμένο από νάρκη και έναν τραυματία. Οι γερμανοί περισσότερους από 150 νεκρούς. Τους ακολουθούσαμε χωρίς να φάμε απολύτως τίποτε, μα θέλαμε ακόμα να φάμε τίποτα φρούτα δεν τολμούσαμε να τα αγγίξουμε διότι οι γερμανοί είχαν βάλει παντού νάρκες ακόμη και στο νεκρό. Όπου περνούσα δεν άφηναν τίποτε στη θέση τους. Έκεγαν, σκότωναν, άρπαζαν, γενική ερίμωση. Ανεβήκαμε από το βουνό και τραβήξαμε για τον Άγιο Βλάσιο, οι γερμανοί τραβούσαν προς την Ντίροβα. Τους ακολουθήσαμε, όταν πλησιάσαμε στο χωριό μας ιδιοποιούν ότι είχαν ναρκώσει ολόκληρη των περιοχή, άλλωστε είχε νυκτώσει. Έστηλα τους άντρες πίσω στον Άγιο βλάσιο και εγώ με (1) ομάδα κημοίθηκα στα υψώματα της Τέροβας για να τους παρακολουθώ. Την νύκτα οι γερμανοί μπήκαν στο Αγρίνιο, αφού προηγουζένως πότησαν νάρκες ολόκληρο την περιοχή που υποχωρούσαν.

Την αυγή μπήκα στο χωριό, τα καμένα σπίτια άχνιζαν από μακριά, σε έπερνε η κνήσα ανθρώπων και ζώων καμμένων. Γύρισα όλο το χωριό να συναντήσω άνθρωπο, μόνο δύο παιδάκια σκοτωμένα. Άλογα κομματιασμένα από νάρκες, έσκασα μερικές νάρκες από πέτρες. Το απόγευμα ήρτε το τάγμα, όταν πενούσα από την Ντίροβα, ένας Παπαιωάννου πάτησε στο δρόμο μια νάρκη και σκοτώθηκε. Τραυματίστηκαν άλλοι (4). Το βράδυ φτάσαμε στα Σκοντιρά(;), ήταν αδύνατο, προχωρούσαμε διότι είμαστε τελείως εξαντλημένοι από την πίνα, την αγριπνιά και την κούρασι. Βαδίζαμε και μαχώμαστε (7) μέρες νυστικοί, κάποτε ψήναμε κανένα καλαμπόκι. Τα Σκοντιρά (;) είναι το μόνο χωριό όπου δεν έκαψαν οι γερμανοί και αυτό γιατί είναι όλοι

εθνοπροδότες και υπηρετούσαν κάτω από την γερμανική τους μπότα (:) Όταν τα Σκοντιρά(;) επήγαμε, στο Περιστέρι και στο [] περιμένοντας τους γερμανούς. Αφού ξεκουραστήκαμε (3) μέρες στο Περιστέρι, κατεβήκαμε στην Παραβόλα και στήσαμε ενέδρα σε μια μεγάλη φάλαγγα η οποία ερχόνταν από []. Το μέρος ήταν πολύ απότομο και στενό τελείως [] περίπου (200) άνδρες, εγώ με λίγους ακροβολίστες εκατέβηκα κάτω από το δρόμο για να χτυπήσω τα αυτοκίνητα με χηροβομβίδες. Οι γερμανοί έκεγαν το Προσό, από μακριά βλέπαμε καπνούς. Κατά της (10) π.μ. φάνηκε η φάλαγγα, ήταν (500) αυτοκίνητα συνοδεβόμενα από τάνκς.

Σύννεφα από σκόνη ανέβηκαν στον ουρανό όταν κατεβέναν κοπάδια από ανθρώπους να τρέχουν στα αριστερά μας υψώματα. Τα παρατηρητήριά μας φώναζαν ότι οι γερμανοί μας πλαγιόβαλαν, οι άντρες ανησύχησαν διότι ήταν αλήθεια. Από πάνω μας γερμανοί και κάτω φάλαγγα, ήμαστε χαμένοι. Τα ατρόμητα παιδιά του II τάγματος που ποτέ δεν γνώρισαν το φόβο, άρχισαν να φοβούνται και να συμπυκνώνονται χωρίς διαταγή. Έτρεχα από λόφο σε λόφο για να τους σταματήσω. Ήταν αδύνατο, αλλά και αργά, η φάλαγγα περνούσε, δεν ήξερα τι έλεγα και τι έκανα. Έτρεξα σαν δέμονας στα αυτοκίνητα και τους χτύπησα μόνος μου και με ένα οπλοπολιβόλο που με ακολούθησε ένας επονίτης και ο προμηθευτής. Πλησίασα τα αυτοκίνητα στα (50) μέτρα και χτύπησα 2 [] ταινίες με το [] έριξε όλες τις σφαίρες που είχε στο οπλοπολιβόλο και έφυγα. Οι γερμανοί μου έριχναν χαλάζι από σφères. Έριξα όσες σφères ήχα μαζί μου και ματά συμπτήχθηκα και εγώ επάνω στη ράχη. Συνάντησα τους άνδρες μου. Να τι είχε συμβή. Οι γερμανοί κατέβηκαν να φάνε σταφύλια, οι χωρικοί έτρεξαν στα βουνά. Αυτούς ίδαν τα παρατηρητήρια και συνδέθηκαν και φώναζαν και τους άλλους Πήγαμε στο Περιστέρι.

Την άλλη μέρα οι γερμανοί ανέβηκαν από την Σκουντινάδα και από άλλα σημεία την ορεινή Τριχωνίδα πήγα και τους αναχέτησα και μετά ρήχτηκα στο Βάλτο με (1) λόχο. Την άλλη μέρα ήρτε και το υπόλοιπο τάγμα. Όλοι μαζί τραβήξαμε για την Αλευράδα(;) για ανάρωση. Είμαστε όλοι άρρωστοι. Τα σπίτια του χωριού είχαν γίνει αναρωτήρια για τους άντρες του θρυλικού II τάγματος. Έπειτα από (5) ημερών ανάπαυση, πήρα εντολή στο Σοροβίλη διερχομένη φάλαγγα, να την απασχολίσω. Μια ώρα και μετά θα τους χτυπούσαν αγγλικά αεροπλάνα. Πήγα στο Σουροβίλη το απόγευμα, νάρκωσα τη γέφυρα. Σουρουπώνοντας φάνηκε η φάλαγγα να έρχετε. Ένα ατέλειωτο φως από το Αγρίνιο μέχρι την γέφυρα του Αχελώου. Ήταν (600) αυτοκίνητα με πολλά άρματα μάχης. Αυτοί ήταν οι τελευταίοι γερμανοί και πήγεναν για τη Σερβία. Τα δύο πρώτα αυτοκίνητα ανατινάχτηκαν. Οι γερμανοί ούρλιαξαν σαν βρυκόλακες. Όλα τα αυτοκίνητα σταμάτησαν αμέσως. Τα επόμενα, αφού περνούσαν τη γέφυρα, εστάθμεβαν και αυτά. Οι γερμανοί έβγαλαν στα

υψώματα πλαγιοφηλακές και τα χαράματα άρχισε η μάχη στα υψώματα του Σουροβίλη πλησίον της Λεπενού. Στις (10) π. μ. οι Ούνοι έφευγαν πανικόβλητοι αφύνοντας σωρούς από πυρομαχικά και χιλιάδες βλήματα όλμου και πυροβόλων παντός διαμετρήματος. Την ίδια στιγμή που υποχωρούσαν τα τσακάλια της φασιστικής κτηνωδίες, ανατίναξαν τη γέφυρα του Αχελώου.

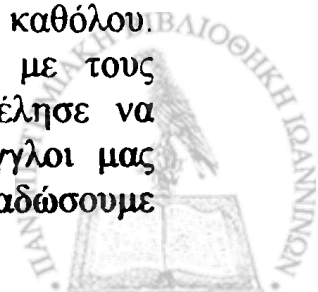
Εάν είχα έναν σύνδεσμο να μου δώσει σωστή πληροφορία η γέφυρα ξε εσώζετο, μα πλήρωσαν ακριβά την κακία τους διότι, όταν απομακρύνθηκαν, φάνικαν πολυάριθμα αγγλικά αεροπλάνα και τους άρχισαν. Οι γερμανοί γεμάτοι τρώμο, σήκωναν τα χέρια ψηλά, μα οι τόμιδες κατέβαιναν στο δρόμο και τους θέριζαν όλους. Έδωσα αρκετό χρόνο στους εγγλέζους όστε να φτάσουν εγκέρως. Το βράδυ πήρα διαταγή να ξεκαθαρίσω την περιοχή από Λεπενού μέχρι Αμφιλοχία όπου διέμεναν γερμανικά φυλάκια. Όλη νύκτα γυρίζαμε σαν βρυκόλακες. Το πρωί δεν υπήρχε γερμανός πουθενά για να ελέγχει τους δρόμους.

Η κυριαρχική (;) πατρίδα μας ήταν πάλι ελεύθερη και υπερήφανη διότι την λευτεριά της την πήραν τα παιδιά ως παληκαρίσια με το σπαθί.

Καθώς βλέπετε ήμουν ο πρώτος που χτύπησε τους Ιταλούς αλλά και ο τελευταίος που χτύπησε τους τελευταίους γερμανούς.

Όταν γύρισα τα μεσάνυχτα στα [] από το άλογό μου κτύπησα στο νεφρό μου από τον []. Με μετέφεραν σε κακή κατάσταση στο νοσοκομείο της Λεπενούς όπου με νοσήλευσαν ο γιατρός Ξενοφ. Γρηγόρης και μου συνέστησαν πλήρη ακινησία. Όταν έφυγαν οι γερμανοί όπλισαν όλους τους Εθνοπροδότες του Αγρινίου μέχρι (3.000) για να μας απασχολίσουν και να ταξιδέψουν αυτού ανενόχλητοι. Τμήματα της (13) μεραρχίας κύκλωσαν το Αγρίνιο και απέτησαν από τους προδότες να παραδοθούν. Την ίδια ώρα έπερνα διαταγή να μετακινηθώ για το Αγρίνιο. Έκανα μια προσπάθεια να σηκωθώ, αλλά έπεσα στο κρεβάτι ανέσθητος. Ο ιατρός μου συνέστησε ότι θα μίνω για πολύ καιρό στο κρεβάτι και μου έκανε μια ένεση μορφίνης για να ησυχάσω. Τα μεσάνυχτα ξύπνησα, άκουσα να δουλεύει στο Αγρίνιο πολυβόλο. Δεν πονούσα πλέον, ήμουν τελείως καλά.

Καβάλησα το άλογό μου και το πρωί ήμουν στο Αγρίνιο. Οι προδότες που δύο ολόκληρα αδελφομένα με τον κατακτητή σκότωναν τα τίμια ελληνόπουλα, παραδίνονταν στον Εθνικό στρατό του ΕΛΑΣ άνευ όρων. Η υποδοχή που μας έκανε ο Αγρινέϊκος λαός ήταν συγκινητική. Χιλιάδες λαός με άνθη εστεφάνωναν ελευθερωτάς. Μα και αυτοί οι εθνοπροδότες μας υποδέχονταν με βεγκαλικά. Το ΙΙ τάγμα δεν έμελλε να βρει πουθενά ησιχία ή να καθήσει σε πόλι να ξεκουραστεί καθόλου. Ήταν θλιβερή εποχή του Δεκέμβρη που ο Παπανδρέου με τους ταγματαλίτες με όλα τα αποβράσματα του υποκόσμου θέλησε να κυβερνήσει ετσιθελικά. Τη χαρά μας οι σύμμαχοί μας άγγλοι μας νόμισαν για κάφρους ή για υπηκόοι τους κοιτούσα να τους παραδώσουμε

τα τιμημένα μας καριοφύλια και μας τα ήχαν δώσει, ενώ τα αποχτήσαμε χύνοντας ποτάμια αίμα.

Ο Ζέρβας μας απειλούσε στην Ήπειρο. Αναπτυχθήκαμε(;) την άλλη μέρα της καταλύψεως του Αγρινίου να μετακινηθούμε αμέσως προς την Ήπειρο. Φτάσαμε στην Αμφιλοχία το βράδυ και την άλλη ξεκινήσαμε για το Κομπότι Σελάδες. Όταν φτάσαμε στους Σελάδες ήταν μεσάνυχτα. Οι φασιστικές ορδές του Ζέρβα χτυπούσαν το ηρωικό 24 σύνταγμα τελείως απομονωμένο στην Πρέβεζα. Μετακινηθήκαμε αμέσως για την Βόνιτσα τα πόδια μας είχαν συνιθήση, άλοστε μας αποκαλούσαν σταυραετούς. Όταν φτάσαμε στο Μενίδι μας περίμενε το ΕΛΑΝ όλο μονόξυλα και ένα βενζινοκάϊκο. Ο καιρός ήταν ωραίος. Στις (10) το βράδυ ήμαστε στην Βόνιτσα, ο λαός της Πρέβεζας μας καλούσε σε βοήθεια. Όλοι οι Πρεβεζάνοι επερίμεναν να πάω οπωσδήποτε εγώ. Έφυγε ο λόχος του Κατσαρού και αποβιβάστηκα στην Πρέβεζα. Εγώ από το Άκτιο τους κτυπούσα όλη μέρα με όλμους μυδράλια και πολυβόλα. Το βράδυ ήρτε το ΕΛΑΝ όλα μονόξυλα. Τοποθέτησα (10) στο κάθε μονόξυλο. Εγώ με άλλους (5) ξεκίνησα μπροστά, τα άλλα ερχόταν πίσω με αποστάσεις ογδόνται έξω χωρίς να γίνο αντιληπτός. Μα μόλις πλησίασαν οι άλλοι μας αντιλήφθηκαν τα φιλάκια και άνοιξαν πυρ. Ήταν πλέον αργά γι' αυτούς και με την πρώτη τουφεκιά που δώσαμε, εγκατέληψαν τα φιλάκια της Βάντως και έτρεξαν στα κέντρα. Η αποβίβαση αυτή τους έκοψε την φόρα που ήχαν πάρη, δεν την περίμεναν ποτέ διότι ήταν πολύ επικίνδυνη. Σταμάτησαν και η δύο παρατάξεις το τουφέκι. Τότε ο λαός μπορούσε, έπειτα από (9) ημέρες που τον ήχαν κλησμένο στα σπίτια του, να κυκλοφορή ελεύθερα. Το μεσημέρι ήρτε ο Ζέρβας από την Ιταλία όπου είχε πάει με τον Σαράφη και ήχαν υπογράψει σύμφωνο. Εμείς να φύγουμε από την Πρέβεζα και αυτοί από την Λευκάδα.

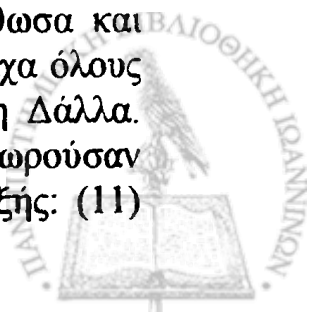
Την άλλη μέρα πήραμε εντολή από την Ταξιαρχία να φύγουμε από την Πρέβεζα πέρνοντας μαζί μας όλα μας τα πράγματα δηλαδή τα λάφυρα των γερμανών που είχε το 24 σύνταγμα. Ετελειώσαμε το βράδυ βγέροντας και εγώ έφυγα τελευταίος και τράβηξα για τον Αγ. Νικόλαο του Ξηρομέρου. Εκεί κάθισα (10) μέρες, από εκεί τράβηξα για την Ζεβάρδα. Μόλις έφτασα πήρα τηλεφωνική διαταγή να μετακινηθώ για Πλαγιά-Περατιά διότι θα έκανα αποβίβαση στη Λευκάδα αλλά ήρθε ο Μακάς υπουργός Παπανδρέου και μας εμπόδισε λέγοντάς μας ότι η τύχη της Λευκάδας θα ακολουθήση την τύχη του όλου Ελληνικού. Εφύγαμε για τον Βάλτο και καθήσαμε (10) μέρες. Στην Μπούκα και στο Ανοιξιάτικο κατόπιν διαταγής μετακινήθηκα για το Κομπότι της Ηπείρου όπου ο Ζέρβας τους απειλούσε. Στις (22) Γενάρη πήρα διαταγή να χτυπήσω το σύνταγμα του Τζίμα όπου κρατούσε τον τομέα από Αγία Θεοδώρα, Υπεράνθη, Ακροποταμιά και Βαλαώρα. Η διαταγή του Πτάγματος ήταν αυτή: ο λόχος (9^{ος}) θα χτυπούσε τον λιμνή, ο (10) την Βαλαώρα και εγώ με τον (11) θα χτυπούσα τα αριστερά του λιμνή

υψώματα. Όταν φτάσαμε στους πρόποδες του βουνού μας αντιλήφθηκαν και μας έβαλαν, μα εμείς μαθημένοι από τις συνεχείς νίκες που είχαμε, δεν γνωρίζαμε εμπόδια και φράγματα. Τροχάδη και τραγουδώντας σε μια ώρα κατέλαβα όλα τα υψώματα. Οι εδεσίτες δεν μπορούσαν να σταθούν πουθενά. Κατέβηκαν την Ακροποταμιά και όσους γνώριζαν καλυμμένοι ρίχτηκαν πέρα από τον Άραχθο ποταμό και οι άλλοι παραδινόνταν κατά κοπάδια. Η μάχη της Βαλαώρας τέλειωσε. Ολόκληρο το II τάγμα είχε (1) νεκρό και (2) τραυματίες. Οι εδεσίτες είχαν πολλές απώλειες, μεταξύ των νεκρών ήταν και ο ταγματάρχης Μήκροβας, στους αιχμαλώτους ήταν αξιωματικοί και ο ταγματάρχης Ροντογιάννης από τη Λευκάδα.

Αφού ξεκαθάρισα ολόκληρη την περιοχή, το απόγευμα ρήχτηκα πέρα από τον Άραχθο με κατεύθυνση το Νιωχόρι όπου ήταν η έδρα του Τζήμα. Στο δρόμο πήρα διαταγή να γυρίσω πίσω και να μην κινηθώ αμέσως για τα υψώματα της Άρτας όπου θα χτυπούσαμε τον Προφήτη Ηλία και την Άρτα. Στις (12) μ.μ. με τον (11) λόχο [] από τον Άγιο Ηλία, εκεί βρήκα και [] ταγματάρχη με τον (2) δύο υπόλοιπους λόχους του II τάγματος. Στις [] το πρωί της (23) Δεκέμβρη εκάναμε επίθεση στον Αγ. Ηλία [] το πιο σημαντικό τάγμα του Ζέρβα. Στην Άρτα έχουν(;) την ταξιαρχία τους(;). Όταν δώσαμε το σύνθημα της εφόδου, τα δύο υψώματα ξέρναγαν μολύβι. Ήταν σωστή κόλαση τα πυρά. Μα οι μπαρουτοσκονισμένοι αντάρτες του II θρυλικού τάγματος πατούσαν μέσα σε χάλαζα πυρός επάνω από τα βράχια και σε (20) λεπτά μόνον ο Αγ. Ηλίας κατελήφθη. Όταν ανέβηκα στην εκκλησία ήρτε και ο λοχαγός Κατσαρός. Αποφασίσαμε να τους καταδιώξουμε μέσα στην Άρτα πριν συνέλθουν από την τρομάρα που ήχαν. Εν τω μεταξύ το 3/40 σύνταγμα που τους χτυπούσε από τον Κάμπο προς την Φανερωμένη συμπτήχθηκε. Εγώ τους κυνήγισα από το αριστερό προς τον δρόμο για να τους υπερφαλαγγίσω. Οι άλλοι λόχοι βάνονταν από τις στρατώνες και αναγκάστηκαν να συμπτηχθούν πέρα από τον Αγ. Ηλία. Χωρίς να με ιδοποιήσουν εγώ προχωρούσα για την στρατώνα και ο Λάκης για τον Αγ. Ηλία. Σε μια στιγμή δέχθηκα άφθονα πυρά στις πλάτες. Μας φάνηκε πως ήταν δικοί μου και πως έκαναν λάθος και τους φώναξα τελείως ακάλυπτος ότι είμαι ο Γιαννούλης, μα όταν έμαθαν ποιος είμε, τότε με χτυπούσα σαν δέμονες. Αυτοί οι άνθρωποι που υπεράσπιζαν τον Αγ. Ηλία ήταν πραγματικά παληκάρια, ήταν και αυτοί λιοντάρια μπροστά στα λιοντάρια τα δικά μας και δεν ήθελαν να εγκαταλείψουν τον Αγ. Ηλία που δυο μέρες υπεράσπιζαν.

Ήμουν σε δύσκολη θέση μεταξύ δύο πυρών και τελείως ακάλυπτος, επί πλέον είχαμε εξαντλίσει όλα μας τα πυρομαχικά. Κατόρθωσα και συμπτήχθηκα πλάγια και ρίχτηκα από πάνω τους. Τώρα τους είχα όλους μπροστά, ενισχύθηκα από τον Κατσαρό και από τον δημήτρη Δάλλα. Τους έκανα έφοδο, δεν κρατιώνταν πουθενά και όλο υποχωρούσαν ατάκτως εγκαταλείποντας τα πάντα. Μπήηκα στην Άρτα ως εξής: (11)

π.μ. τα άλλα πραγματικού ΕΛΑΣ μονίμου, το απόγευμα. [] Όλος ο κόσμος σύσομος είρθε να μας υποδεχθεί. Οι καμπάνες χτυπούσαν όλη μέρα. Ο Δήμαρχος της Άρτας μας []. Μαζύ με τον Δήμαρχο επισκεφθήκαμε το νοσοκομείο και τους τραυματίες εδεσίτες τους οποίους ενεθάρινα και απέτησα στους γιατρούς να τους περιποιούνται. Το βράδυ πήρα διαταγή να καταλάβω το χωριό Κωστακιούς πέραν της γέφυρας μια ώρα και να ξεκαθαρίσω την περιοχή του κάμπου. Την άλλη μέρα μετακινήθηκα για το Γρίμποβο. Πήρα εντολή να προχωρήσω χωρίς σταθμό για τα υψώματα της Παντάνας. Στις (26) Δεκεμβρίου ήμουν πάνω από την Παντάνισα όπου την κατήχαν οι εδεσίτες καθώς και την γέφυρά της. Τα υψώματα της Παντάνισας ανιλέως από τα υψώματα της Φιλιπιάδος. Το απόγευμα της ίδιας ημέρας πήρα προφορική εντολή από τον συνταγματάρχη 2/39 συντάγματος συν. Παπαγεωργίου να στείλω δύο ομάδες να ανιχνέψουν το χωριό. Πήρα δύο ομάδες όλο αυτόματα και δύο μυδράλια και πήγα ο ίδιος και κατάλαβα το χωριό. Οι εδεσίτες εγκατέλιψαν το χωριό και μας έβαναν από τη γέφυρα με όλμους πολυβόλα. Τη νύκτα κινύθηκα να καταλάβω τη γέφυρα αλλά την ανατίναξαν. Το πρωί (27) Δεκεμβρίου διατάχθηκα να επισυνάψω το πορθμείο και να διαβώ από εκεί στα υψώματα της Φιλιπιάδος αδιαφορόντας για τις απώλειες διότι ως έλεγε η διαταγή έπρεπε να φτιάξω προγεφύρωμα που θα περνούσαν κατόπιν τα άλλα τμήματα της (8^{ης}) Μεραρχίας.

Η επιχείρηση ήταν πολύ δύσκολη διότι η γέφυρα ήταν στον κάμπο και τελείως ακάλυπτη και από πάνω της ήταν ολόκληρο σύνταγμα του ΕΔΕΣ. Κατέβηκα την γέφυρα με μια μόνον δημηρία και άρχισα την επισκευή με την βοήθεια των χωρικών. Κόψαμε μεγάλα έλατα και με κάτι σιδερένιους δοκούς και με την βοήθεια του Ιωάννη Παπαφώτη(;) Καπετάνιου του λόγου μηχανημάτων. Σε δύο ώρες μέσα πέρασα πέρα. Μα όταν πέρασα δέχτηκα βροχή πυρά από όλα τα υψώματα. Οι εδεσίτες και οι ελασίτες []. Σε μια ώρα ήχαμε καταλάβει τα πρώτα υψώματα της Φιλιπιάδος. Η μάχη άναψε για καλά. Εν τω μεταξύ [] τα πυρομαχικά και δύο συνδέσμους που έστηλα για [] δεν γύριζαν διότι το γεφύρι βάνονταν απελπιστικά []. Ταυτόχρονα έδωσα εντολή στους άνδρες μου να ρίξουν και τις λίγες σφères που είχαμε και αυτοί ορμήσαν κατά του εχθρού. Οι εδεσίτες φοβήθηκαν πως ενισχυθήκαμε και συμπτηχθήκαν προς το μοναστήρι του Προφήτη Ηλία της Πέτρας. Η μάχη έλιξε. Είχαμε (3) τραυματίες. Την νύκτα ενυσχίθηκα από όλο το II τάγμα. Όλα τα βουνά ήταν χιονισμένα και φυσούσε δυνατός Βοριάς. Ανάψαμε φωτιές στα ξεριζωμένα δέντρα για να ζεσταθούμε. Είμαστε (6) μέρες άϋπνοι και κατάκοποι.

Την άλλη μέρα τους έκανα επίθεση στον Αγ. Ηλία του οποίου εγκατέλειψαν την νύκτα. Από εκεί τράβηξα για το Κανελάκι και Λούρο. Την άλλη μέρα καταλάβαμε τα υψώματα της Καστροσυκιάς από πάνω

από την Κανέτα. Εκεί μας καθίλωσαν τα πυροβόλα του Πάνθηρα και άλλων που μας έβαζαν από τον Μύτικα της Πρεβέζης. Το βράδυ έκανα επίθεση στη Σινώπη, Σαμψούντα και τα χαράματα μπήκα στη Σαμψούντα. Από εκεί τράβηξα [] και Μηχαλίτσι όπου μας έβαλαν στα Βαπόρια. Την άλλη μέρα ήμουν στη Σμιρτούλα. Το βράδυ μπέναμε όλα τα τμήματος τη (8) Μεραρχίας στην Πρέβεζα. Ο λαός της βασανισμένης πόλης που τόσο ακριβά πλήρωσε τις φασιστικές ορδές του Ζέρβα μας υποδέχθηκε έξαλος από ενθουσιασμό.

Ο Εμφύλιος σπαραγμός που μας έριξαν σκοτεινοί παράγοντες για να εξυπηρετήσουν τα φασιστικά τους όνειρα τέλειωσε με την νίκη του Ελληνικού ΛΑΟΥ που την πλήρωσε με ποτάμια αίμα. Την ίδια μέρα πήρα (10) μέρες άδεια και ήρθα στην Λευκάδα για να ξεκουραστώ. Ποτέ δεν θα ξεχάσω την μεγάλη υποδοχή που μου έκαναν οι πατριώτες μου. Όλος ο λαός της πόλης και χιλιάδες λαού που κατέφθανε από τα χωριά με σήκωναν στα χέρια και με φιλούσαν κλέοντες από χαρά. Μα και εδώ δεν ξεκουράστηκα. Άλος χειρότερος μπελάς με βρήκε διότι πήρα εντολή από την ταξιαρχία να ιδρύσω τάγμα Λευκάδος, το II τάγμα Λευκάδας που θα υπαγόταν στον Σύνταγμα Ιονίων νήσων. Σε (10) μέρες ήταν έτοιμο. Έπειτα από τη μάχη της Λευκάδος [] αποσύρθηκαν στην Ήπειρο.

Στην ύπαιθρο της Λευκάδος βασίλευε πλήρη αναρχία. Διάφοροι κακοποιεί γύριζαν τα χωριά και λεηλατούσαν τους κατοίκους. Αναγκάστηκα να πάρω σκληρά μέτρα εναντίον των δικών μας ΕΑΜιτών που έκαναν τέτοιες ενέργειες και έκθεται την οργάνωσίν μας. Μέσα σε λίγες μέρες κατόρθωσα να επιβάλω την τάξη σε ολόκληρο τη νήσο. Έπειτα από τετράχρονη κατοχή από Ιταλούς-Γερμανούς και γερμανοράλιδες, ο Λευκαδίτικος λαός εύρε την ησυχία του ελεύθερος και λαοκρατούμενος μα και υπερήφανος διότι τα ηρωικά του παιδιά πρώτοι χτύπισαν τους ιταλούς και τους γερμανούς καταστρέφοντας και την τελευταία τους φάλαγγα στο Σοροβίλη-Μακρινόρος. Μας πήρε το σύμφωνο της Βάρκιζας και ο ΕΛΑΣ εκπληρώνοντας πιστά τις υποχρεώσεις του, διαλήθηκε παραδίδοντας τα τιμημένα τουφέκια του τα οποία τα αγγλικά τανκς παρέδωσαν στους ντόπιους γερμανούς για να μας κυβερνούν, να μας φυλακίζουν, να μας καταδικάζουν και να μας δολοφονούν. Όταν παρέδωσα και έγινα και εγώ πολίτης κάθισα να ξεκουραστώ με τους δικούς μου που και αυτοί είχαν (4) χρόνια σχεδόν που παρέδερναν στις φυλακές και στα χωριά κυνηγημένοι από Ιταλούς-Γερμανούς και από τους εθνοπροδότες.

Η ταξιαρχία της Κέρκυρας αμέσως όταν ήρθε εδώ η εθνοφυλακή, τους έδωσε εντολή να με πιάσουν και να με εκτελέσουν χωρίς δίκη. Μα είχαν δίκιο διότι σκότωσα χιλιάδες γερμανούς και ιταλούς φίλους τους και συνεργάτες τους αφού στο σύνολο της η εθνοφρουρά απαρτίζονταν από ταγματαλίτες και αφού δεν παραδόθηκα με επεκύριζαν και αυτοί

όπως και οι ιταλοί και οι γερμανοί. Σημειωτέον ότι οι ιταλοί με δίκασαν (3) φορές σε θάνατο. Επομένως [] γι' αυτό έστηλαν εδώ όλους τους ταγματαλίτες με [] της (2) ταξιαρχίας να με συλλάβουν [] μαζί με τους ντόπιους κατσαπλιάδες έσπειραν σε όλο το νησί τον τρόμο για να με προδώσουν. Μεταχειρίσθηκαν όλα τα αισχρά μέσα, το ξύλο, το μαχαίρι, το καυτό λάδι της φυλακής. Έκαψαν το μοναδικό δάσος που υπήρχε στο Νησί μας που η απώλειά του θα κοστήσει σε ολόκληρο το Νησί. Με κύκλωσαν όταν με αντίκρυσαν τρομαγμένοι μου άνοιξαν δρόμο να περάσω όπως κάθε φορά όταν με αντίκρυσαν.

Την ιστορίαν μου την γράφω κυνηγημένος στα βουνά και στα σπίτια. Ως εδώ σταματώ και εύχομαι να μην ξαναρχήσω από την αρχή.

Κάπου 27/10/45
Πάνος Γιαννούλης
Καπετάνιος II τάγματος Λευκάδας

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄

Ανέκδοτο Χειρόγραφο Γιώργου Σγουρού , ειδικού απεσταλμένου της Π.Ε. στη Λευκάδα από Φεβρουάριο – Μάιο 1944

(Στο χειρόγραφο διατηρήθηκε η αρχική του ορθογραφία).

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΓΟΥΡΟΣ
Σημειώσεις – Εντυπώσεις

... Συνέχεια του αχτίφ κάναμε πλατειά συζήτηση στο καφενείο του χωριού με συμμετοχή της πλειονότητας των κατοίκων με θέμα τους σκοπούς και τους αγώνες του ΕΑΜ. Η εντύπωση από την ομιλία ήταν καταπληκτική. Αλληπάλληλες ερωτήσεις δείχνανε το ενδιαφέρον των χωρικών για ότι ακούγανε και που μέχρις εκείνης της στιγμής τα περισσότερα τους ήταν άγνωστα. Ακόμα τους κάνανε εντύπωση τα κηρύγματα συμφιλίωσης και αγάπης που έκανε η οργάνωσή μας, αντίθετα με τα κηρύγματα μίσους και εξόντωσης που έριχνε η Αντίδραση. Εμείς λέγαμε: "Μόνο στην ενότητα και την αλληλεγγύη μας βρίσκεται η λευτεριά και η προκοπή μας". Αυτοί λέγανε ότι και οι γερμανοί: "Θάνατος στους ΕΑΜίτες (και ας είναι οι περισσότεροι Έλληνες εαμίτες) με την βοήθεια των γερμανών".

Αργά το απόγευμα ξεκίνησα με το γραμματέα του χωριού Λαμπράκη, σαν σύνδεσμο, για το Σπαρτοχώρι, πρωτεύουσα του Νησιού και έδρα μιας από τις 5 τομεακές της Λευκάδας.

Έγιναν οι απαραίτητες συνεργασίες με την τομεακή και την οργάνωση του χωριού. Εδώ η κατάσταση είναι κάπως πιο καλή. Λειτουργούν κανονικά οι επιτροπές και καταπάνονται με τη λύση των προβλημάτων που απασχολούν το χωριό. Τους λείπει μόνο η πείρα για να παρακολουθήσουν και οργανώσουν και το άλλο χωριό το Κατωμέρι (Βαθύ).

Στις 15/2 το απόγευμα ξεκίνησα με μια βάρκα για την κυρίως Λευκάδα. Ύστερα από 3 ωρών αγώνα με τη θάλασσα φτάσαμε στην πλησιέστερη ερημική ακτή κοντά στο χωριό Βλυχό. Είναι ένα χωριό από τα πλουσιότερα του Νησιού (ελαιοπαραγωγό) στην ανατολική πλευρά της Λευκάδας και γιαυτό είναι περισσότερο αντιδραστικό. Την αντιδραστική κίνηση του χωριού κατευθύνουν οι μεγαλοπαραγωγοί και μερικοί αξιωματικοί που αντί για το δρόμο του καθήκοντος προτιμήσανε το ραχάτι και τη συνεργασία με τους γερμανοϊταλούς ανοιχτή ή συγκεκαλυμμένη. Η χαρτοπαιξία και εδώ είναι η συνηθισμένη απασχόληση μικρών και μεγάλων. Και ακριβώς γιατί δεν υπάρχει οργάνωση κάθε μέρα παίρνει μεγαλύτερες διαστάσεις. Η οργάνωση εδώ είναι ολιγομελής με επικεφαλής

ένα δάσκαλο. Οι συμπάθειές μας ανάμεσα στα ηθικά στοιχεία είναι πολλές αλλά δεν εκδηλώνονται από φόβο. Με το δάσκαλο συζητήσαμε για τον τρόπο που θα έπρεπε να χειρίζεται το όλο ζήτημα έχοντας πάντα κεντρικό προσανατολισμό την άμβλυνση των παθών και την πραγματοποίηση της ενότητας.

Προς το βράδυ ξεκίνησα για το Νυδρί. Εκεί θα έπαιρνα και τις επαφές μου με την οργάνωση της Λευκάδας. Στο χωριό υπήρχε κλιμάκιο της Επιμελητείας του Αντάρτη (ΕΤΑ) για ολόκληρη τη Λευκάδα. Επικεφαλής ήταν ο Μιραμπώ (Χριστόφορος Κούρτης) από το χωριό Εγκλουβή. Με αυτόν θα έπαιρνα επαφή και αυτό θα με έφερνε σε επαφή με το γραφείο της Επαρχιακής. Έλλειπε όμως σε περιουσία και θα 'ρχότανε την επομένη. Τοποθετήθηκα σε κατάλυμα στο σπίτι του γραμματέα του χωριού Κώστα Ζαβιτσάνου. Είναι ένα σεμνό και τίμιο παληκάρι και ο πιο ευυπόληπτος και νοικοκύρης του χωριού, γι' αυτό ήταν και ο στόχος της αντίδρασης. Εμπορικό κέντρο το Νυδρί και λιμάνι εξαγωγής λαδιού. Έχει συγκεντρώσει όλα τα ύποπτα στοιχεία του Νησιού και από αυτή του την ιδιότητα έχει την πιο ραφιναρισμένη αντίδραση. Επικεφαλής βρίσκονται ο γιατρός ο Φίλιππας, ο Πρόεδρος της Κοινότητας και ο Ζώης ο Τσουκνίδας και άλλοι.

Με τον Κώστα συζητήσαμε για την κατάσταση και πήρα μια γενικη εικόνα για την οργάνωση στο νησί που μαζί με όσα είχα δει μέχρι εκείνης της στιγμής και όσα είχα ακούσει δεν ήταν καθόλου καλή.

Τη νύχτα (2 τα μεσάνυχτα) ήρθε στο νησί ένα τμήμα του ΕΛΑΣ με καπετάνιο τον Πάνο Γιαννούλη, πολιτικό τον Γιάννη Παπαφώτη από το Ξηρόμερο, στρατιωτικό τον Αγραφιώτη έφεδρο ανθυπολοχαγό από το Αγρίνιο και 30 αντάρτες. Σκοπός του ερχομού τους είχαν: 1) Να ενισχύσει την ΕΤΑ για να πραγματοποιήσει το παρακράτημα πάνω στην παραγωγή λαδιού για τις ανάγκες του ΕΛΑΣ, 2) να γνωστοποιήσει στους κατοίκους του Νησιού τη συμφωνία που υπογράφηκε ανάμεσα στον ΕΛΑΣ και Ζέρβα ύστερα από την ήττα του τελευταίου στη Λάκα Σούλι που υπογράφηκε στις 2-3 του Φλεβάρη στην Πλάκα – Ηλείου και που θα μείνει γνωστή στην ιστορία σαν "Συμφωνία της Πλάκας".

Με τη συμφωνία αυτή καθοριζότανε:

- 1) Οι σχέσεις ΕΛΑΣ και ΕΔΕΣ για τα Στρατιωτικά Τμήματα ακόμα και οι περιοχές δράσης των πολιτικών οργανώσεων για να αποφεύγονται οι προστριβές.
- 2) Μιλούσε για συνεργασία ΕΛΑΣ – ΕΔΕΣ και πολιτικών οργανώσεων εναντίον του κατακτητή και
- 3) Αποκήρυσε τους προδότες οπαδούς τους στρατιωτικούς και πολιτικούς που ενταχθήκανε στα τάγματα ασφαλείας ή συνεργαστήκανε με τους κατακτητές. (Η αποκήρυξη έδειχνε πως ο Ζέρβας παραδεχότανε ότι είχε προδότες στις γραμμές του και εδέχετο κάτω από τη σκληρή πραγματικότητα να αποκηρύξει). Επίσης απαγόρευε την παραμονή και

δράση ενόπλων ομάδων σε περιοχές που δινόντουσαν στην αντίπαλο παράταξη. Επρόκειτο σε καινούργιες συναντήσεις πάντα με τη συμμετοχή και εγγύηση των Άγγλων της αποστολής, να ολοκληρωθεί η συμφωνία για το καλό του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα.

Λίγα λόγια για το ιστορικό της συμφωνίας:

Υστερα από την ανασυγκρότηση του ΕΛΑΣ και την αντεπίθεσή του εναντίον του Ζέρβα πήρε την πρωτοβουλία των επιχειρήσεων και παρ' όλο ότι διέθετε πολύ ανώτερο και βαρύτερο οπλισμό (ο Ζέρβας) τον κατεδίωξε, διέλυσε το μεγαλύτερο μέρος των δυνάμεών του, τον περιόρισε στη Λάκα Σούλι.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες πραγματοποιήθηκε η "Συμφωνία της Πλάκας" που επρόκειτο να αναγγείλει με την επίσκεψη στη Λευκάδα το Τμήμα του ΕΛΑΣ μαζί με την άλλη δουλειά που είχε.

16/2. Μια σειρά γεγονότα είχαμε σήμερα. Ας τα πάρουμε όμως με τη σειρά: Πρωϊ-πρωϊ πήρα επαφή με τον Μιραμπώ. Τα όσα μου ανέφερε για την οργάνωση δείχνανε ότι η κατάσταση ήταν πολύ χειρότερη από όσο στην αρχή φαινότανε.

Κράτησα ορισμένες σημειώσεις και το μεσημέρι επρόκειτο να φύγουμε μαζί για την έδρα της Επαρχιακής Επιτροπής αφού πρώτα πραγματοποιούσε το παρακράτημα από το εκεί Ελαιοτριβείο το Τσουκνίδα, που βρισκότανε μεταξύ Βλυχού – Νυδριού. Επήγα μαζί με τον καπετάνιο Γιαννούλη και 6 αντάρτες. Κάτι ύποπτες κινήσεις τους υποχρεώσανε να πάρουν μέτρα που κατέληξαν στη σύλληψη και αφοπλισμό του Τάσου Καλαντζή οπλισμένου με πιστόλι και δύο χειροβομβίδες ενός από τους αρχηγούς των αντιδραστικών. Μετά τον αφοπλισμό επηκολούθησε συζήτηση για την ανάγκη να σταματήσουν οι αντεγκλήσεις μεταξύ ελλήνων και να πραγματοποιηθή η ενότητα αναγκαία για τους σκλαβωμένους πατριώτες μας. Η προκλητικότητα του Καλατζή στη συζήτηση ήταν τέτοια που μου έκανε κατάπληξη η υπομονή του Γιαννούλη. Έλεγε επί παραδείγματι: «τη σημασία έχει αν μου πήρες το πιστόλι, εγώ έχω το τουφέκι μου και θα το χρησιμοποιήσω πολύ γρήγορα» και μια σειρά τέτοιες απαντήσεις σε απειλητικό τόνο. Τον πήραμε μαζί μας στο Νυδρί. Εκεί συνεχιστήκανε οι συζητήσεις και άρχισαν κάπως να αμβλύνεται η οξύτητα που αρχικά παρετηρήτο. Ο ερχομός όμως του Γερο-Καλατζή πατέρα του Τάσου, έδωσε καινούργια οξύτητα στη συζήτηση και χρειαστήκανε καινούριες προσπάθειες κατευνασμού. Έπερνε τέλος, πια η συζήτηση, ο Τάσος Καλατζής με τον πατέρα του επρόκειτο να φύγουν και ή να ξαναγυρίσουν το απόγευμα με το Χρήστο Καλατζή αρχηγό τους και τα άλλα αδέρφια τους ή να μας παραγγείλουν να πάμε εμείς σε ένα συμφιλιωτικό τραπέζι που θα συζητιότανε η ενότητα και θα καταλήγαμε σε συμφωνίες. Ετοιμαζόντουσαν να φύγουν όταν έρχεται από το Χρήστο Καλατζή σύνδεσμος με το παρακάτω απειλητικό σημείωμα: «Η θα αφήσετε τον πατέρα μου και τον αδελφό μου σε ένα τέταρτο της ώρας ή θα κατεβούμε στο

Νυδρί και θα σας σφάξουμε όλους». Το σημείωμα συνοδευόταν με την πληροφορία ότι 50 ένοπλοι με τον Καλατζή επί κεφαλής περιμέναμε απάντηση. Ενεργώντας με σύνεση απέτρεψα τους αντάρτες να τους χτυπήσουν αμέσως παρά την επίμονη αξίωσή τους. Ακόμα εμποδίσαμε την φυγή του Γέρου και του Τάσου Καλατζή, γιατί αυτό θα τους έκανε προκλητικότερους και δεν θα αποφεύγονταν δυσάρεστες συνέπειες. Έστειλα λοιπόν τον Μιραμπώ να εξηγήσει σ' αυτούς τους τρελούς πως έχουν τα πράγματα και πως έπρεπε να αποσυρθούν. Για κανένα λόγο δεν έπρεπε να φανή ότι υποκύπταμε στον εκβιασμό. Έφυγε ο Μιραμπώ για να πραγματοποιήσει τη συνεννόηση και το τμήμα πήρε ορισμένα μέτρα για να αντιμετωπίσει τη συνεννόηση και το τμήμα πήρε ορισμένα μέτρα για να αντιμετωπίσει τυχόν τρέλα τους. Σύνθημα συνεννόησης των τμημάτων για επίθεση θα ήταν ένας πυροβολισμός. Ο μοιραίος πυροβολισμός ακούστηκε. Άνδρες του Καλατζή είχαν πυροβολήσει το γραμματέα του κάτω χωριού που ερχότανε να μας ειδοποιήσει για τα μέτρα των Καλατζαίων και έπεσε απάνω τους κατά λάθος τους διέφυγε και τον πυροβόλισαν. Από κακή δηλαδή σύμπτωση δώσανε το σύνθημα της επίθεσης εναντίον τους μόνοι τους. Επηκολούθησε συμπλοκή με αποτέλεσμα τον θάνατο των ανταρτών (ο ένας αδελφός του Καπετάν Γιαννούλη) και πέντε ακόμα από τη δική τους πλευρά. Ο Γέρος και ο Τάσος Καλατζής μείνανε στα χέρια μας σαν όμηροι. Ύστερα από τη συμπλοκή έπρεπε να αφίσουμε το Νυδρί. Πήραμε μαζί μας και τους ομήρους και σε διάταξης μάχης φύγαμε για το εσωτερικό της Λευκάδας. Με τον πολιτικό του Τμήματος το Γιάννη Παπαφώτη, μείναμε στην οπισθοφυλακή. Οι όμηροι ήτανε στο κέντρο. Λίγο πιο έξω από το χωριό εξετέλεσαν τους ομήρους. Αυτό ήταν ένα έγκλημα που δεν συνεχώρησα. (Για το έγκλημα αυτό οι υπεύθυνοι περάσανε από ανταρτοδικείο. Αφαιρέθηκε η διοίκηση από το Γιαννούλη σαν ηθικά υπεύθυνο για τους φόνους. Τιμωρία πολύ αυστηρή για αντάρτη). Φτάσαμε στη Βαυκερή στο Κέντρο της Λευκάδας. Με προοπτική ότι θα είχαμε επίθεση αλλά και διότι ύστερα από τη συμπλοκή έπρεπε να κάνουμε αφοπλισμό των αντιδραστικών σύμφωνα με τη συμφωνία της Πλάκας. -«Θα αποσυρθούν ή θα αφοπλιστούν, ένοπλοι από τις περιοχές που είναι πεδίο δράσης αντιθέτων ομάδων»- καλέσαμε σε επιστράτευση τον εφεδρικό ΕΛΑΣ τάγμα Λευκάδας. Η Βαυκερή θα ήταν το Στρατηγείο. Δύο σχέδια συζητηθήκανε: 1) Απόκρουση επίθεσης Γερμανών-αντιδραστικών που φαινότανε πιθανή και 2) τρόπος αφοπλισμού των ενόπλων, που δεν ανήκαν στον ΕΛΑΣ. Η Λευκάδα ήταν περιοχή του ΕΛΑΣ.

19/2. Δύο μέρες καταναλώθηκαν για την προσέλευση και μελέτη λεπτομερειών του σχεδίου ενεργείας. Το μεσημέρι ήρθε ο Γραμματέας της Π.Ε. του Κ.Κ.Ε. με το πλήρες κείμενο της συμφωνίας. Οι προφορικές οδηγίες που είχε από την παραπάνω οργάνωση λέγανε πως έπρεπε να αποφευχθή με κάθε θυσία η σύγκρουση και να τραβήξουμε στην πραγμα-

τοποίηση της «συμφωνίας της Πλάκας» και ιδιέτερα το σημείο που μίλαγε για την Ενότητα. Συνεργασίες και ανάλυση της συμφωνίας απασχολήσανε την Πολιτική Οργάνωση και το Αρχηγείο του ΕΛΑΣ την υπόλοιπη μέρα. Το βράδυ καλέσαμε το μόνιμο τμήμα και τον Εφεδρικό ΕΛΑΣ σε συνέλευση. Αναλύσαμε την συμφωνία και διατάχθηκε η αποστράτευση και αποχώρηση του Εφεδρικού ΕΛΑΣ στις βάσεις του. Θα μένανε μόνο οι Καπεταναίοι των Λόχων και του Τάγματος για συνεργασία. Η συνέλευση ήταν θυελώδεις. Οι αντάρτες στην πλειοψηφία τους υποστηρίζανε ότι έπρεπε να δοθεί τέρμα στην κατάσταση με γενικό αφοπλισμό των λεγόμενων ΕΔΕΣΙΤΩΝ σε ολόκληρο το νησί σύμφωνα άλλωστε και με το άρθρο της «συμφωνίας της Πλάκας» που χαρακτήριζε το νησί στην ΕΛΑΣίτικη περιοχή.

Επεκράτησε η σύνεση και άρχισε η αποχώρηση του Εφεδρικού ύστερα από τιμητική συγκέντρωση για τα θύματα της 16/2 με συμμετοχή των χωρικών.

- 20/2. Προ τελευταία Κυριακή της Αποκριάς.

Στις 5½ το πρωί σύνδεσμοι από τα Πλατύστομα και τον Αλέξανδρο ότι γερμανικοί σχηματισμοί με αυτοκίνητα προωθούνται προς τη Βαυκερή από διαφορετικές κατευθύνσεις. Τέτοιοι σύνδεσμοι ήρθαν συγχρόνως από το Νιοχώρι και το Νιδρύ και ανέφεραν για τέτοιες κινήσεις γερμανών αλλά στο σημείο αυτό με συμμετοχή ΕΔΕΣΙΤΩΝ (κατσαπλιάδων όπως τους έλεγαν στη Λευκάδα). Έπρεπε να συμπτυχθούμε προς το βουνό και να αποφύγουμε αν ήταν δυνατό τη σύγκρουση. Ο καιρός μας βοηθούσε για τέτοιες κινήσεις. Είχε πηχτή ομίχλη που έκανε δύσκολη την ορατότητα σε απόσταση μεγαλύτερη από 2 μέτρα με συνεχή βροχή ή χιόνι και διαβολεμένο αέρα. Οι γερμανοί ερχόντουσαν: 1) από Σφακιώτες-Καρυά με αυτοκίνητα και αντικειμενικό σκοπό την Εγκλουβή 2) από Σφακιώτες-Αλέξανδρο πεζοί με αντικειμενικό σκοπό Πλατύστομα Καρυά και 3) πλαισιωμένη αυτή η ομάδα από την ομάδα του Καλατζή και του Προδότη Έφεδρου Ανθυπολοχαγού Βάλτρα από το Νιοχώρι, από Βλυχό-Νιοχώρι με αντικειμενικό σκοπό τη Βαυκερή-Εγκλουβή. Εμείς σε εκτέλεση του σχεδίου μας σχηματίσαμε δύο ομάδες. Μία με το μεγαλύτερο μέρος του μόνιμου και επί κεφαλής τον Γιαννούλη θα κατευθύνετο προς τη θαμνόφυτη περιοχή που είναι πάνω από στους σκάρους κοντά στον Αλέξανδρο και η άλλη με την ολότητα του εφεδρικού και ελάχιστους του Μόνιμου με επικεφαλής το Πολιτικό και το Στρατιωτικό με κατεύθυνση προς την πίσω Λευκάδα, Χορτάτα-Κομλιό-Εξάνθεια. Ο χωρισμός αυτός έγινε 1) για να γίνουν μικρότερα τα τμήματα και κατά συνέπεια περισσότερο ευέλικτα και 2) να εξασφαλίσουν τα νώτα τους αφού θα ξεκινούσαν από το ίδιο σημείο και προς αντίθετη κατεύθυνση. Στην πορεία θα αποχωρούσαν και τα εφεδρικά τμήματα για τις βάσεις τους. Σημείο συνάντησης των δύο τμημάτων ορίστηκαν οι σκάραι μετά διήμε-

ρον. Το τμήμα Γιαννούλη αμέσως μετά την αποχώρηση του πήρε επαφή με την ομάδα Καλατζαίων, Βάλτρα και μετά από σύντομη συμπλοκή που προκάλεσε απώλειες σ' αυτούς τους διέλυσε και συνέχισε το δρόμο του. Αυτό δημιούργησε την εντύπωση ότι διεφύγαμε. Σίγουροι ότι δεν επρόκειτο να χτυπηθούμε τραβήξαμε για την Εγκλουβή, δολοφονήσανε δύο παιδιά, κάψανε τρία σπίτια και λεηλάτησαν περισσότερα παιδιά με βοήθεια και συνεργασία των γερμανών. Η μανία τους για την Εγκλουβή υπήρχε γιατί εκεί ήτανε το προχωρημένο σημείο του Εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα για ολόκληρο το Νησί. Εμείς αφού περιπλανηθήκαμε όλη τη μέρα στο βουνό αργά το απόγευμα κατευθυνθήκαμε προς τα Χορτάτα μουσκεμένοι και ταλαιποριμένοι. Αφού στεγνώσαμε κάπως, φύγαμε για το Κομλιό που επρόκειτο να διοχετεύσουμε.

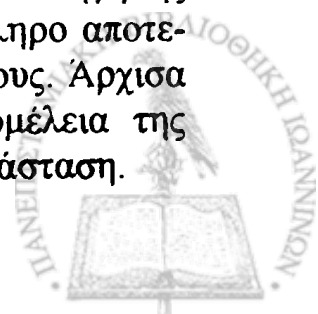
- Η ανυπαρξία της οργάνωσης στην περιπέτεια αυτή φάνηκε ξεκαθαρισμένα. Γενικά η σύγχυση επεκράτησε σε όλες τις διακλαδώσεις. Κανένα μέτρο δεν πάρθηκε από τη δική της πλευρά. Ήταν η ουρά και του τελευταίου ΕΛΑΣίτη. Μόνο το σύνδεσμο έκανε και αυτό πολύ κακά. Στην ίδια κατάσταση βρέθηκε και η ηγεσία του Εφεδ. Τάγματος ΕΛΑΣ Λευκάδας.

Στη σύγκρουση αυτή διακρίθηκε η αντάρτισα Τζαβέλενα, η γυναίκα του Ζώη Καταπόδι από την Καρυά.

21/2. Το πρωί τα μέλη της πολιτικής οργάνωσης κινήσαμε για την Καρυά έδρα της Επαρχιακής του ΕΑΜ. Φθάσαμε το μεσημέρι.

Στη Καρυά είχα αλληπάλληλες συνεργασίες με το γραμματέα της Επαρχιακής Γιατρό Ξενοφώντα Γληγόρη και τον Οργανωτικό Γραμματέα Παπά Στάθη Κτενά. Ο Γιατρός αντί να συζητήσει για τα προβλήματα που απασχολούσαν το ΕΑΜ Λευκάδας όπως του ζητούσα και να υποδείξει πραχτικές λύσεις αντιμετώπισής τους, άρχισε μια άγονη κριτική σε βάρος των προηγούμενων καθοδηγητών της Π.Ε. για να καλύψει την αδράνεια και ανικανότητα του. Ήταν χαρακτηριστικό δείγμα του ανθρώπου και του περιεχομένου του. Τα μέτρα για την αναδιοργάνωση του ΕΑΜ, έπρεπε να αρχίσουν πρώτα από το γραμματέα. Πρώτη ενέργεια ήταν να καλέσω το γραφείο της Επαρχιακής για την επόμενη μέρα.

22/2. Στη σημερινή συνεδρίαση του Γραφείου της Επαρχιακής διαπιστώθηκε ότι δεν υπήρχε επαφή της καθοδήγησης με τη βάση. Οι Τομεακές και τα χωριά καθοδηγόντουσαν με σημειώματα. Έτσι η καθοδήγηση δεν ήξερε από προσωπική αντίληψη τις ανάγκες της βάσης (χωριού) και δεν ζούσε τους πόθους της. Αποτέλεσμα αυτού του τρόπου καθοδήγησης ήταν η γενική χαλαρότητα. Εξαιρεση από το γραφείο ολόκληρο αποτελούσε ο Παπα Στάθης που πραγματικά ξεχώριζε μέσα σ' όλους. Άρχισα να ασκώ πίεση στο γραφείο και κάλεσα για αύριο ολομέλεια της επαρχιακής για να δοθή τέρμα στην έκρυθμη οργανωτική κατάσταση.

23/2. Η συνεδρίαση της ολομέλειας που κάλεσα για σήμερα δεν πραγματοποιήθηκε γιατί τα μέλη του γραφείου αφού είδαν ότι δεν επρόκειτο να παίξουν με λόγια μαζί μου άρχισαν να με αποφεύγουν πιστεύοντας ότι θα κατορθώνουν να με απογοητεύσουν. Απεφάσισα και γω με τη σειρά μου να τους αγνοήσω και να ενεργήσω μόνος μου σαν να μην υπήρχε τίποτα.

Για αύριο έχει οριστεί Κομματικό Αχτίφ. Η «συμφωνία της Πλάκας» και η κατάσταση όπως διαγράφετε ύστερα από αυτή θα είναι το θέμα του. Σε συνεργασία με τον Παπα Στάθη κατέστρωσα σχέδιο ενεργειών. Θα ανελάμβανε την περιοχή του Πρώτου Τομέα (Καρυάς) και γω τις άλλες τρεις Τομεακές. Θα πραγματοποιούσαμε συνελεύσεις χωριών θα βγάζαμε τα καθοδηγητικά γραφεία του χωριού, θα προετοιμάζαμε τομεακές συνδιασκέψεις και θα κάναμε προκήρυξη εκλογών για την αυτοδιοίκηση και τη λαϊκή δικαιοσύνη. Αυτό θα ήταν το πλάνο δουλειάς που συζητήσαμε.

24/2. Πραγματοποιήθηκε το αχτίφ με μέτλη επιτυχία στα Ρεκασινάτα ένα χωριό πάνω από την Καρυά. Πήραν μέρος από ολόκληρο το νησί 45 άτομα. Ήταν πολύ διαφωτιστικό και χάραξε τη σωστή πορεία μας απ' εδώ και μπρος. Τέλειωσε αργά το απόγευμα. Το βράδυ παρέλαβα από το γραμματέα της οργάνωσης την σφραγίδα του ΕΑΜ και έφτιαξα το παρακάτω φύλλο πορείας για τη δουλειά στο νησί που υπογράφω μόνος μου. Ακόμα ειδοποίησα τα χωριά Εξάνθεια για να πραγματοποιήσουν την συνέλευση την Επομένη το βράδυ και το Δρυμόνα και Αγ. Νικήτα για τις 26/2 την μία το μεσημέρι και η άλλη το βράδυ.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ-ΛΕΥΚΑΔΑΣ

Κάπου 24-2-1944

Φύλλο Πορείας

Ο Συν. Γιώργης πηγαίνει για δουλειές σε ολόκληρο το νησί.

Παρακαλούνται οι οργανώσεις του ΕΑΜ, Ε.Α. ΕΠΟΝ, και ο Έφεδρ. ΕΛΑΣ να του παράσχουν κάθε δυνατή ευκολία για να φτάσει στον προορισμό του, χορηγώντας συνδέσμους, μεταφορικά μέσα, καταλήματα, κλπ.

Ο Γραμματέας
(Υπογραφή – Σφραγίδα)

25/2. Σήμερα στις 6 μ.μ. πραγματοποιήθηκε η συνέλευση με μεγάλη επιτυχία. Συγκεντρώθηκαν 70 ΕΑΜίτες και αρκετός κόσμος. Έγινε ομιλία πάνω στα τρέχοντα ζητήματα και πάρθηκε απόφαση να κινητοποιηθεί επιτροπή και να επιδόσει υπόμνημα στις αρχές και τον Ερυθρό Σταυρό για χορήγηση τροφίμων σε μεγαλύτερες ποσότητες, για τη χορήγηση τροφής δωρεάν στους άπορους, και για να δοθούν φάρμακα (χαλκός και θειάφι) στους αμπελουργούς γιατί κινδύνευε η παραγωγή από τις αρρώ-

στιες των αμπελιών. Ακόμα πάρθηκε απόφαση να σταλεί επιτροπή από ολόκληρο το νησί για να διεκδικήσει τα παραπάνω στην Αθήνα. Αναλύθηκε η ανάγκη να γίνει αυτοδιοίκηση και λαϊκή δικαιοσύνη και προκηρύχτηκαν εκλογές για τις 5/3. Ακολούθησε μυστική ψηφοφορία για την ανάδειξη καθοδηγητικού ΕΑΜικού Οργάνου και δύο αντιπροσώπων για την τομεακή συνδιάσκεψη. Μετά τη συνέλευση συνεδρίασε το 5 μελές γραφείο που είχε βγη από την ψηφοφορία μαζί με τους αντιπροσώπους της Τομ. Συνδιάσ. και καθορίσαμε τον τρόπο της δουλειάς, αφού λυθήκανε διάφορες απορίες των μελών του Γραφείου. Από την πρώτη αυτή επίσημη επαφή μου με τους Λευκαδίτες έμεινα ενθουσιασμένος. Θα γράψω αργότερα πλατύτερο σημείωμα για τις εντυπώσεις μου γι' αυτούς. Από δω και μπρος η οργάνωση θα δούλευε πάνω σε καθορισμένο σχέδιο και περισσότερο συνδεδεμένη με την καθοδήγηση πράγμα που έλλειπε μέχρι σήμερα και ήταν το παράπονο του χωριού. Η οργάνωση θα βρισκόταν κοντά τους για να τους βοηθάει να ξεπερνά τις δυσκολίες τους, πάνω στα οργανωτικά ζητήματα.

26/2. Έγιναν με το παραπάνω πνεύμα συνελεύσεις στο Δρυμόνα και Αγ. Νικήτα η συμμετοχή του κόσμου ήταν και δω μεγάλη οριστήκανε εκλογές για την αυτοδιοίκηση για τις 5/3 και έγινε εκλογή καθοδηγητικού γραφείου και αντιπροσώπων τομεακής συνδιάσκεψης. Έγινε ειδοποίηση στα χωριά Καλαμίτσι, Χορτάτα, Κομλιό για συνελεύσεις την επομένη 27 και 28/;; επηκολούθησαν συνεδριάσεις των γραφείων Δρυμόνα, Αγ. Νικήτα και έχτισα και την ημέρα μου αυτή ικανοποιημένος.

28/2. Στις 27/2 έγινε η συνέλευση του Καλαμίτσι και σήμερα στα Χορτάτα, Κομλιό με την ίδια όπως παραπάνω επιτυχία και τα ίδια αποτελέσματα. Πρέπει να γράψω για την πλατειά συμμετοχή του κόσμου στις παραπάνω συνελεύσεις που εγώ την έβλεπα από την ανάγκη να μάθη ο κόσμος λεπτομέρειες του περιεχομένου της οργάνωσης άγνωστες μέχρι σήμερα και με τις γνώσεις αυτές να ριχτή αποφασιστικότερα στον αγώνα όπως και έγινε. Ακόμα στις συνελεύσεις αυτές παρατηρήθηκε μεγάλη συμμετοχή ανθρώπων αφού μέχρι χθες ακόμα στεκόντουσαν στο περιθώριο και εξήτησαν να αναλάβουν υπεύθυνες δουλειές.

29/2. Έγιναν συνελεύσεις στο Δράγανο το μεσημέρι και στο Αθάνι το απόγευμα. Η επιτυχία και εδώ των συνελεύσεων είναι καταπληκτική. Τα σχολεία που χρησιμοποιηθήκανε για το σκοπό αυτό, ήταν γεμάτα κόσμο.

Στο Αθάνι μένει ο Παπάς Φίλιππος (Παπαφλέσσας) μια μορφή του αγώνα. Είναι ηλικίας 60 χρόνων και είναι από τους πρώτους αντάρτες του Ξηρομέρου. Ένας σεμνός ιερομένος που πάλεψε λυσασμένα τον κατακτητή και τους προδότες. Με το Σταυρό και το τουφέκι στο χέρι είχε διακριθή σε πολλές μάχες στο Ξηρόμερο. Τώρα βρίσκετε με άδεια στο χωριό του για να θεραπεύση μια κήλη που του δημιουργήσανε οι κό-

ποι και οι πορίες. Αλλά και εδώ δεν στέκη καθόλου μαζί με το Θωμά Ζάνια άλλο λαϊκό ηγέτη είναι η ψυχή της οργάνωσης της πίσω Λευκάδας και ο τρόμος των καταχτητών και των προδοτών του νησιού.

1/3. Επέστρεψα στην Καρυά. Ο Παπά Στάθης επραγματοποίησε συνελεύσεις στην Καρυά, Πλατύστομα, Βαυκερή και όρισε και εκεί εκλογές αυτοδιοίκησης και Λαϊκής δικαιοσύνης για τις 5/3. Ύστερα από σύνομη συνεργασία πάνω σε ότι είχε πραγματοποιηθή βάλουμε πλάνο για το πώς έπρεπε να συνεχίσουμε. Ακόμα ορίσαμε τις Τομεακές Συνδιασκέψεις για τις 11-13-15 και 17/3 των 4 τομέων που είχε το νησί. Το καινούργιο μου δρομολόγιο θα ήτανε η βόρεια Λευκάδα αρχίζοντας από τους Σφακιώτες. Ο Παπά Στάθης θα ολοκλήρωνε τις συνελεύσεις στον Τομέα Καρυάς.

4/3. Έγιναν συνελεύσεις στις 2/3 στα Λαζαράτα-Πινακοχώρι. Στο Πινακοχώρι ηγετική μορφή είναι πάλι ιερομένος. Στις 3/3 Ασπρογερακάτα (Φρυαζ)-Κάβαλος και στις 4/3 σήμερα δηλαδή στο Σπανοχώρι. Είναι το χωριό του γραμματέα της Επαρχιακής. Εδώ παρ' όλες τις προσωπικές συμπάθειες που έχει ο γιατρός έχει και οργανωμένη αντίδραση που η υπόσταση της γίνεται αισθητή. Ο γιατρός από εγωισμό δεν πάει στο χωριό του που χάρις στην επιτροπή που θα εξουδετέρωνε την αντίδραση.

5/3. Βρίσκομαι στην Καρυά περιμένω τα αποτελέσματα των εκλογών αυτοδιοίκησης. Βλέπω και συνεργάζομαι με τον Παπα Στάθη πρώτα και το Γιατρό μαζί με τον Παπα Στάθη ύστερα. Ύστερα από την μέχρι σήμερα δουλειά υποχρεώνετε το Γραφείο να πάρη στα σοβαρά την κατάσταση. Δεν με αποφεύγουν τώρα. Αλλά και δεν μπορούν όπως πρώτα να κατηγορούν την Καθοδήγηση. Έγιναν εκλογές στην Εξάνθεια, Καλαμίτσι, Δρυμόνα, Κομλιό, Αθάνι, Λαζαράτα, Πινακοχώρι, Ασπρογερακάτα, Κάβαλλο, Καρυά, Πλατύστομα, Βαυκερή και Άγιο Νικήτα με πλατεία συμμετοχή των κατοίκων ανδρών και γυναικών από 18 χρονών και πάνω. Υποψήφιοι είναι οι καλύτεροι των χωριών ανεξάρτητα από τις πολιτικές τους πεποιθήσεις. Στο Δράγανο, Χορτάτα, Σπανοχώρι αναβλυθήκανε για τις 12/3. Ο Παπά Στάθης είχε πραγματοποιήση συνέλευση στον Αλέξανδρο. Σήμερα πραγματοποίησα συνέλευση και στην Εγκλουβή. Το βράδυ ξαναγύρισα στην Καρυά.

Σήμερα πήρα το παρακάτω σημείωμα από τον 4^{ον} λόχο Λευκάδας από 20/3 πολύ παραστατικό για την κατάσταση που υπήρχε εκεί. Το αρχηγείο του Λόχου βρισκότανε στην Εύγηρον.

Έκανα αμέσως απάντηση (το παραπάνω σημείωμα είναι απάντηση σε προηγούμενο μας που τους συνιστούσαμε να αποφύγουν τυχόν ακρότητες). Σε αυτήν ξανατόνιζα ότι καλός χειρισμός του ζητήματος πολιτικά θα είχε σαν συνέπεια να απογυμνώσει τους (άτακτους) κατασπλιάδες και να επιτύχουμε την συνένωση των φιλησύχων Λευκαδιδών, σκόπος στον οποίον πρέπει να αποβλέπουμε. Αντίθετα δυναμικά μέτρα θα

είχαν σαν αποτέλεσμα να οξύνουν τις αντιθέσεις ανάμεσά τους σε βάρος του Εθνικοαπελευθερωτικού μας αγώνα. Τους παρέπεμπα στο κείμενο της «Συμφωνίας της Πλάκας» και τους ζητούσα να την εφαρμόσουν χωρίς παρέκκλιση. Τους έγραφα ακόμα ότι με πρώτη ευκαιρία θα πήγαινα κοντά τους, κατέληγα δε με τα παρακάτω λόγια «συναγωνιστές μοναδική μας προσπάθεια πρέπει να είναι να πραγματοποιήσουμε την ενότητα ανάμεσα στο λαό μας χρησιμοποιώντας όλα τα μέσα. Η διάσπαση οφελεί τον κατακτητή και είναι σε βάρος της Λευτεριάς μας. Οι διασπαστές είναι όργανο του Κατακτητή και δουλεύουν για λογαριασμό του. Κεντρικό μας Σύνθημα να είναι: αγώνα για την ενότητα άμβλυση των αντιθέσεων. Ακόμα τους συνιστούσα να πραγματοποιήσουν την συνέλευση του ΕΑΜ του χωριού και να κάνουν εκλογές αυτοδιοίκησης και Λαϊκής Δικαιοσύνης.

Η κατάσταση στην Νότια Λευκάδα που εκεί επικρατούσαν δυναμικά οι Κατσαπλιάδες (άτακτοι οπλοφόροι του Ζέρβα) ήταν έκρυθμη. Δρούσαν οι συμμορίες 1) των Καραγιαννέων από 5 ζωοκλέφτες 2) των Νικολαράϊων από 3 ζωοκλέφτες 3) των Καλατζαίων από 50 περίπου 4) του Έφεδρου Ανθυπολοχαγού Βάλτρα από 10 και 5) τον Ν. Αχείμαστο. Πολιτικό τους καθοδηγητή είχαν τον 4Αυγουστιανό Καταπόδη από τα Βουρνικά και στρατιωτικό τους αρχηγό τον ΕΔΕΣίτη υπολοχαγό Ζαμπέλη. Κεντρική πολιτική τους καθοδήγηση ήταν ο Ναυπηγός Βασίλης Φραγκούλης, ο έμπορος Γιαννουλάτος ο Δικηγόρος Βαγενάς, ο Γιατρός Μελάς και ο Έμπορος Τσουκνίδας από την χώρα της Λευκάδας. Η κίνηση των κατσαπλιάδων ενισχυότανε ακόμα από τους εμπόρους της Βασιλικής του Άγιου Πέτρου του Βλυχού και από τους μεγαλοκτηματίες της Νοτίας Λευκάδας. Πολιτική οργάνωση δεν είχαν γιατί τα πλατειά αγροτολαϊκά στρώματα είχαν ενταχθεί στο ΕΑΜ που παρά την τρομοκρατία που ασκούσαν οι παραπάνω συμμορίες λειτουργούσαν θαυμάσια οι οργανώσεις μας, και ακολουθιούνταν από την πλειοψηφία των κατοίκων. Έξω από την ακτίνα της δράσης τους ήταν η Εύγειρος προπύργιο του ΕΑΜ χωρίς κανένα αντιδραστικό. Η Εύγειρος ακόμα λόγω της τέτοιας της σύνθεσης ήταν εμπόδιο στα εξοντωτικά σχέδια της αντίδρασης. Συγκεκριμένη Εθνικοαπελευθερωτική δράση δεν είχαν οι παραπάνω συμμορίες που λεγόντουσαν Εθνικαί Ομάδες!!!! Παρά πως θα χτυπήσουν το ΕΑΜ και τον ΕΛΑΣ πράγμα που κάνανε με πραγματική λύσσα. Οι εκβιασμοί και οι επιθέσεις και γενικά η αναρχία ήταν η κατάσταση που επικρατούσε εδώ. Οι κάτοικοι της υπόλοιπης Λευκάδας που υποχρεωνόντουσαν να πάνε στη Νοτία Λευκάδα για να ανταλλάξουν τα προϊόντα τους (κρασί-τσιπούρο κλπ) με λάδι που είχαν απόλυτη ανάγκη και δεν ήταν εφοδιασμένοι με σημείωμα του ανύπαρκτου σ' ολόκληρη την υπόλοιπη Λευκάδα εκτός της χώρας ΕΔΕΣ εκακοποιούντο και καταστρέφονταν τα προϊόντα που είχαν για ανταλλαγή. Η κατάσταση είχε φτάσει σε τέτοιο σημείο που οι οργανώσεις μας και ο κόσμος ζητούσε να δοθεί ρι-

ζική λύση για να σταματήσει το κακό. Εν τω μεταξύ εκείνοι που για μια στιγμή πίστεψαν πως οι αντιδραστικοί είχαν λίγο δίκιο εξ αιτίας των γεγονότων του Νυδρί άρχισαν να βλέπουν την αλήθεια και να τους κατηγορούν ανοιχτά. Το μίσος του κόσμου εναντίον τους, οι κατσαπλιάδες κυτάζανε να το καλύψουν με την αφάνταστη τρομοκρατία που ασκούσαν.

Τώρα σημειώματα από Χορτάτα, Δράγανο, Αλέξανδρο που μας λένε πως θα κάνουν εκλογές για την αυτοδιοίκηση στις 12/3.

8/3. Έγιναν συνελεύσεις στις 6/3 στην Απόλλαινα στις 7/3 στους Τσουκαλάδες και στις 8/3 στους Καρυώτες και Κατούνα. Στο διάστημα αυτό και προηγουμένως είχαν εκλεγεί γραφεία ομάδων και αντιπρόσωποι για τις συνδιασκέψεις 1) στο Νεοχώρι, Κατωχώρι, Μαραντοχώρι, Πύργο, Αγ. Πέτρο, Βασιλική, Βουρνικά, Ρουπακιά, Ηνωμένες Πολιτείες, Άγιος Ηλίας και στην πόλη της Λευκάδας με τμηματικές συνεδριάσεις.

11/3. Πραγματοποιήθηκε η πρώτη τομεακή συνδιάσκεψη Σφακιωτών – Εξανθείας. Πήραν μέρος 73 αντιπρόσωποι από τις ομάδες χωριών. Κύριο χαρακτηριστικό της είναι το Κήρυγμα Ενότητας σαν απαραίτητη προϋπόθεση σύντομης λευτεριάς που τονίστηκε από την καθοδήγηση και είχε βαθύ αντίκτυπο σε όλους τους αντιπροσώπους και κατάλαβαν πως οι καταχτητές με τους προδότες και γενικά τους ανάξιους Έλληνες σπέρνουν τη διάσπαση γιατί αυτό εξυπηρετεί τα καταχτητικά τους σχέδια. Αναλύθηκε ακόμα η πολιτική κατάσταση όπως διαμορφώνονταν ύστερα από τη «συμφωνία της Πλάκας» καθώς και τα καθήκοντα που μπαίνανε μπροστά μας για την ολοκλήρωση της ενότητας ανάμεσα στο λαό. Συζητήθηκαν τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο Λευκαδίτικος κόσμος και υποδείχτηκαν τρόποι αντιμετώπισής τους. Έγινε τελικά εκλογή τομεακής επιτροπής από καινούργιους ανθρώπους και βγήκαν αντιπρόσωποι για την Επαρχιακή Συνδιάσκεψη. Η Συνδιάσκεψη κράτησε από το πρωί στις 9 μέχρι το απόγευμα στις 8 ½ με μιας ώρας μεσημεριάτικη διακοπή. Μίλησαν άλλος λιγότερο, άλλος περισσότερο όλοι οι αντιπρόσωποι. Η Συνδιάσκεψη άνοιξε με τον Εθνικό μας ύμνο, τηρήθηκε σιγή ενός λεπτού για τα θύματα και εψάλη το πένθημο εμβατήριο και έκλεισε με τον Εθνικό μας ύμνο. Έγινε στο σχολείο του Δρυμώνα που είχε διακοσμηθεί κατάλληλα.

15/3. Η συνδιάσκεψη της 1^{ης} Τομεακής (πόλης Λευκάδας) που είχε ορισθεί για τις 13/3 ανεβλήθη γιατί δεν έγινε απαρτία. Ορίστηκε για σήμερα και πάλι δεν έγινε για τον ίδιο λόγο. Ανεβλήθη για τις 17/3. Έγινε όπως της Τομεακής Καρυάς με τον Παπαστάθη πολύ καλή και με πλατειά συμμετοχή αντιπροσώπων όπως μου είπε απόψε. Ακόμα έγιναν εκλογές αυτοδιοίκησης στις 12/3 στα Χορτάτα, Δράγανο, Εγκλουβή, Τσουκαλάδες. Ακόμα πήραμε από την Π.Ε. σημείωμα με χρονολογία 5/3 που μας καλούσαν στην Περιφ. Ολομέλεια που θα γινότανε στις 21/3 και αρχίσαμε τις ετοιμασίες για τη μετάβασή μας. Από τη Λευκάδα θα πη-

γαίναμε οι Γραμματείς των Τομεακών , ο Γραμματέας της Επαρχιακής Γιατρος και εγώ , δηλαδή του όλου 6 άτομα.

17/3. Έγινε επιτέλους σήμερα η Τομεακή συνδιάσκεψη Λευκάδας χώρας από τους 68 εκλεγμένους αντιπροσώπους πήραν μέρος 43.

19/3. Ετοιμαστήκαμε για το Ξηρόμερο για την έδρα της Π.Ε. Τις δύο προηγούμενες μέρες καταναλώσαμε σε συνεργασίες με την καθοδήγηση που έμενε στο νησί. Έπρεπε η δουλειά να παρακολουθείται στενά όλο τον καιρό που θα λείπαμε και ακόμα να προπαρασκευαστεί η Επαρχιακή Συνδιάσκεψη που έπρεπε να λυθεί αμέσως μετά την επιστροφή μας. Ακόμα έπρεπε να καταβληθή προσπάθεια να πραγματοποιηθή η Τομεακή Συνδιάσκεψη Αγ. Πέτρου Νοτίας Λευκάδας που δεν είχε πραγματοποιηθή προς τις ελεύθερες περιοχές και γιατί οι κατσαπλιάδες έχοντας πιάση επίκαιρα σημεία απαγόρευαν την έξοδο οιαδήποτε προς την υπόλοιπη Λευκάδα από τη Νότια. Επικοινωνήσαμε βέβαια με την εκεί οργάνωση αλλά έξοδα των 45 αντιπροσώπων σε μια μέρα δεν ήταν εύκολη γιατί θα γινότανε αντιληπτή. Αναφέρω πως τα σκληρά μέτρα που παίρνανε οι κατσαπλιάδες ήταν αποτέλεσμα φόβου τους για τυχόν επίθεση από μέρους μας και ακόμα γιατί η διαρροή από τις γραμμές του γινότανε πιο έντονη όσο ο κόσμος έβλεπε το περιεχόμενό τους.

Ο Γιατρός με αστεία δικαιολογία και παρά την υπόσχεση που πήρε μέρος στην αντιπροσωπεία για την Ολομέλεια της Π.Ε. ακόμα δεν πήρε για λόγους ανεξάρτητους από τη θέληση του ο Γραμμ. Τομεακής Αγίου Πέτρου. Έτσι η αντιπροσωπεία σχηματίστηκε 1) από το Γραμματέα Τομεακής Λευκάδας Ζαχ. Καταπόδη, 2) της Τομεακής Καρυάς Νικ. Μάλφα, 3) της Τομεακής Εξάνθειας-Σφακιωτών Τάκη Φίλιππα και μένα. Τους εφοδίασα με τα απαραίτητα φύλλα πορείας για την διαδρομή. Εφοδιάστηκα και εγώ με ψεύτικη ταυτότητα και με το παρακάτω φύλλο πορείας και ξεκινήσαμε από τον κανονικό δημόσιο δρόμο με επίσημες άδειες των γερμανών σαν έμποροι.

ΠΕΡΙΦΕΡΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΑΜ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ-ΛΕΥΚΑΔΑΣ

Κάπου 19-3-1944

Φύλλο Πορείας

Ο Συναγ. Σγουρός Γ. πηγαίνει για δουλειά στην Κονοπίνα Ξηρομέρου.

Παρακαλούνται οι οργανώσεις του ΕΑΜ, Ε.Α., ΕΠΟΝ, και ο Έφεδρ. ΕΛΑΣ να του παράσχουν κάθε δυνατή ευκολία για να φτάσει στον προορισμό του, χορηγώντας συνδέσμους, μεταφορικά μέσα, καταλήματα, κλπ.

Ο Γραμματέας
(Υπογραφή – Σφραγίδα)

20/3. Φτάσαμε στην Βόνιτσα με μια σούστα (δίτροχο κάρο) που έκανε τη συγκοινωνία Λευκάδα-Βόνιτσα. Η Βόνιτσα είναι Κέντρο των Γερμανών (μικρό χωριό πάνω στον Αμβρακικό Κόλπο και εμπορικό κέντρο της περιοχής). Έχει συγκεντρώσει πολλά τμήματα όλων των όπλων έτσι που κάνει τις κινήσεις μας δύσκολες. Απαραίτητο βέβαια συμπλήρωμα τα Εθνικά Τάγματα Ασφαλείας!!! (Ράλληδες). Παρ' όλα αυτά το ΕΑΜικό κίνημα είναι καλό και η οργάνωση κινήτε ικανοποιητικά. Το απόγευμα φύγαμε για τα Παλιάμπελα δεύτερο χωριό πάνω στο δρόμο Λευκάδας-Αμφιλοχίας. Εδώ διανυκτερεύσαμε χωρίς να μας τύχη κανένα επεισόδιο. Εδώ η οργάνωση είναι πολύ καλή, έχει και αυτοδιοίκηση και Λαϊκό Δικαστήριο παρά την παρουσία των Γερμανών (φυλάκειο με 30 άνδρες) που διοικεί το χωριό και εκδικάζει της διαφορές των χωρικών. Οι αποφάσεις του Λαϊκού Δικαστηρίου γίνονται σεβαστές απ' όλους. Ακόμα είναι σταθμός διέλευσης ανταρτών και υπάρχει μόνιμο εφεδρικό ΕΛΑΣ μέσα στο χωριό. Οι γερμανοί τρομοκρατημένοι από την όλη εξέλιξη των επιχειρήσεων σε βάρος τους στην περιοχή εκείνη περιορίζοντας στο φυλάκειο που χρησιμοποιούν και για στρατώνα χωρίς να έχουν καμία επαφή με τους χωρικούς που τους βλέπουν ύποπτα με τρόπο.

Σήμερα πρωί συνεχίζουμε την πορεία μας ως εξής. Αποφεύγουμε το δημόσιο δρόμο βαδίζοντας ανάμεσα από χωράφια και λόφους και αυτό κάνει την πορεία μας εξαιρετικά κοπιαστική. Ένας πριν φτάσουμε στο Λουτράκι (παραθαλάσσιο πάνω στον Αμβρακικό χωριό) μας αναγκάζει να κατέβουμε κάτω στο δρόμο το δημόσιο για να τον περάσουμε από την Γέφυρα. Οι συχνές όμως διελεύσεις γερμανικών φαλαγγών μηχανοκινήτων μας καθυστέρησε στην πορεία και 2½ ολόκληρες ώρες. Έπρεπε όμως να βιαστούμε γιατί θα μας έπιανε το σκοτάδι της νύκτας που μαζί με τη βροχή που άρχισε να πέφτη αφού δεν εγνωρίζαμε το δρόμο. Θα γινότανε η πορεία μας πιο προβληματική. Τα εφόδιά μας άρχισαν να βαραίνουν από τη λάσπη που κολλούσε στα παπούτσια μας στην πορεία μας ανάμεσα στα χωράφια και τα κορμιά μας ακόμα να βαραίνουν από το νερό της βροχής που είχε πέση στα ρούχα μας και μας είχε κάνει μούσκεμα βιαστήκαμε ακόμα πιο πολύ. Περάσαμε το Λουτράκι και μπήκαμε στο δρόμο προς την Κατούνα. Υστερα από πορεία μισής ώρας διακρίναμε γερμανική φάλαγγα πολυάριθμη αναπτυγμένη σε θέση μάχης να κατευθύνετε προς το μέρος μας. Ο κίνδυνος ήταν μεγάλος. Ψύχραιμα εξετάσαμε με ταχύτητα την κατάσταση και αποφασίσαμε να κριφτούμε πάνω στο δρόμο τους στο πλαϊνό μας ποτάμι μέσα σε πυκνούς θάμνους ξαπλωμένοι μέσα στο νερό. Η κακή ορατότητα λόγω του απογεύματος και της βροχής μας διευκόλυνε. Πήραμε τις θέσεις μας μέσα στους θάμνους. Το νερό επειδή είμαστε ξαπλωμένοι μας έβρεχε ολόκληρο το κορμί και μόνο το κεφάλι μας κρατούσαμε έξω από το νερό για να αναπνέουμε. 2 ολόκληρες ώρες βρεθήκαμε σ' αυτή την κατάσταση παγωμένοι κυριολεκτικά από το χειμωνιάτικο νερό του ποταμιού. Οι γερμανοί πάνω από δω επέ-

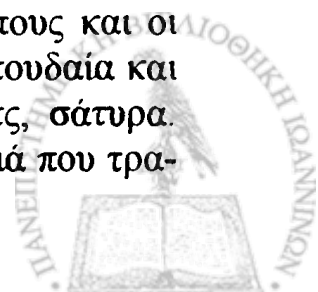

στραφαν από εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στα γύρω βουνά από τις οποίες όπως πληροφορηθήκαμε αργότερα είχαν σοβαρές απώλειες σε άνδρες και υλικό από τις επιθέσεις των ανταρτών, ακόμα είχαν εκτελέσει 5 τυχαίας αγρότες και κτηνοτρόφους που συνάντησαν στο δρόμο τους, για να κορέσουν τη λύσσα τους. Αφού απομακρύνθηκαν αρκετά βγήκαμε από τις κρύπτες μας και πολύ προσεχτικά συνεχίσαμε το δρόμο μας προς την Κατούνα ξεκουραστήκαμε λίγο και συνεχίσαμε προς την Κονοπίνα τέρμα της πορείας μας που απείχε $\frac{3}{4}$ ώρας από την Κατούνα. Εν τω μεταξύ το σκοτάδι άρχισε να πέφτει, η βροχή είχε σταματήσει και εμείς έπρεπε να βιαστούμε. Τα τσακάλια άρχισαν να ουρλιάζουν και κάπου-κάπου η φωνή λύκου ακουγότανε μακριά που μας συνόδευαν στο δρόμο. Φτάσαμε επιτέλους στην Κονοπίνα. Αύριο πρόκειται να αρχίσει η Ολομέλεια της Π.Ε. Η συμμετοχή μας με την τετραμελή αντιπροσωπεία έφερε σ' όλους τους αντιπροσώπους ενθουσιασμό γιατί ήταν η πρώτη φορά που έβγαιναν λευκαδίτες από το νησί τους και μάλιστα τρεις και γω τέσσαρες. Χίλιες από ερωτήσεις μας κάνανε για την εκεί κατάσταση και ιδιέτερα και ιδιέτερα για τα τελευταία αιματηρά γεγονότα της Λευκάδας. Εμείς όμως κυριολεκτικά τσακισμένοι από την κούραση και τις περιπέτειες αφού απαντήσαμε πρόχειρα στις ερωτήσεις πήγαμε κατ' ευθείαν για ύπνο.

21/3. Πρώτη μέρα της Συνεδρίασης αντιπροσώπων και πληρεξούσιοι των οργανώσεων τους πήραν μέρος 68 από την Περιφέρεια. Την συνεδρίαση άνοιξε ο Γραμματέας της οργάνωσης με πολιτική και στρατιωτική ανασκόπηση και καθήκοντα που βγάναν από αυτή κράτησε 2½ ώρες. Μετά πήρε το λόγο ο Οργανωτικός Γραμματέας με εισήγηση πάνω στα οργανωτικά προβλήματα και λύσεις για την αντιμετώπισή τους που μίλησε 1½ ώρας και έγινε η μεσημβρινή μιας ώρας διακοπή. Μετά τη διακοπή πήρα τον λόγο σαν τρίτος εισηγητής με θέμα : Γενικά Προβλήματα Περιφέρειας, Τρόπος επίλυσής τους και ειδικότερα κατάσταση και προβλήματα της Λευκάδας με όριο ομιλίας 2 ώρες. Μίλησαν συνέχεια τα άλλα μέλη του Γραφείου της Π.Ε. και οι οργανωτές της Π.Ε. και κατόπιν πήραν το λόγο οι αντιπρόσωποι με 10λεπτο όριο ομιλίας. Κράτησαν οι εργασίες της Ολομέλειας την πρώτη μέρα μέχρι τις 8 το βράδυ. (Μίλησαν 20 αντιπροσωπείες) και διακόψαμε για την επομένη το πρωί.

22/3. Στις 8 άρχισε η συνεδρίαση μίλησαν όλοι οι αντιπρόσωποι και έκλεισε τη συζήτηση ο Οργανωτής της περιοχής συνοψίζοντας τα πορίσματα που βγήκαν από τη συζήτηση και καθορίζοντας την νέα γραμμή. Συνέχεια με το κλείσιμο της συνεδρίασης επακολούθησε ΕΑΜική βραδιά που είχε οργανώσει από το Καλλιτεχνικό τμήμα της ΕΠΟΝ.

Η ψυχαγωγία ήταν απαραίτητη ύστερα από τόσους κόπους και οι αντιπρόσωποι μέσα συναγωνιστική οικειότητα γλεντήσανε σπουδαία και το πρόγραμμα ήταν σπουδαίο. Απαγγελίες, τραγούδια, σκετσ, σάτυρα. Επιτυχία εξαιρετική σημείωση το τραγούδι-σάτυρα του Τσολιά που τραγουδήθηκε πολλές φορές. Το παραθέτω ολόκληρο.

Τέλειωσε η βραδυά μας στις 12 τα μεσάνυχτα και όλοι φύγαμε με εξαιρετικό κέφι για ύπνο. Έπρεπε να ξεκουραστούμε για να είμαστε έτοιμοι αύριο για την επιστροφή.

24/3. Χθες το πρωί ύστερα από συνεργασία μιας ώρας με το γραμματέα της Π.Ε. η αντιπροσωπεία της Λευκάδας πήρε στις 10 η ώρα το δρόμο της επιστροφής. Αφού εφοδιαστήκαμε με ανάλογο έντυπο υλικό. Χαρακτηριστικό της επιστροφής μας ήταν πως οι γερμανοί μεταφέρονε το Καταπόδη και τον Φίλιππα μαζί με το έντυπο υλικό μέχρι τα Παλιάμπελα. Εγώ με το Μάλφα δεν είχαμε καμμία εμπιστοσύνη και πήγαμε με τα πόδια αποφεύγοντας όπως και στον ερχομό μας το Δημόσιο δρόμο. Συναντηθήκαμε στα Παλιάμπελα και συνέχεια με αυτοκίνητα Βόνιτσα-Λευκάδα. Το βράδυ έμεινα στη χώρα και έκανα συνεργασία με τους υπεύθυνους της οργάνωσης. Αντικείμενο της συνεργασίας ήτο ο πανηγυρικός γιορτασμός με κοινό γλέντι και λαϊκούς χορούς της 25^{ης} Μαρτίου.

Και σήμερα εδώ στην Καρυά ασχολήθηκα με αυτό το ζήτημα. Την προπαρασκευή του Γιορτασμού της 25^{ης} Μαρτίου. Συνεργασίες και οδηγίες προς όλες τις κατευθύνσεις απερόφησαν ολόκληρη τη μέρα.

26/3. Χθες γιορτάστηκε η Εθνική μας γιορτή με εξαιρετική μεγαλοπρέπεια. Άρχισε με δοξολογίες και παρελάσεις και επιδείξεις των μαθητών, με γιορτές στις πλατείες, και χορούς. Η οργάνωση κυκλοφόρησε και προκήρυξη πάνω στη γιορτή. Στη χώρα επειδή υπήρχαν γερμανοί έγινε μόνο δοξολογία πολλά γλέντια στα σπίτια και γραψίματα στους τοίχους.

Σήμερα ασχολήθηκα με την επαρχιακή συνδιάσκεψη που ορίσαμε για τις 2/4.

1/4. το μέχρι σήμερα διάστημα κατηνάλωσα γενικά στην οργανωτική δουλειά στα χωριά και στην προπαρασκευή της Συνδιάσκεψης. Τόπος είχε οριστεί η Κάβαλλος στους Σφακιώτες. Εν τω μεταξύ, τα μέτρα των συμμοριών εντείνονται από τις πληροφορίες που παίρνουμε· ξενική αναρχία επικροτεί στην Νοτία Λευκάδα. Εμείς αντίθετα προσπαθούμε να αμβλύνουμε τις αντιθέσεις. Πραγματικά επιτυγχάνουμε θαυμάσια αποτελέσματα καθημερινά απομονώνονται από τους ανθρώπους που τους ακολουθούν και αυτό γίνονται αιτία να παίρνουν τα σκληρότερα τρομοκρατικά μέτρα.

2/4. Έγινε η επαρχιακή συνδιάσκεψη και βγήκε καινούριο Επαρχιακό Γραφείο. Πήραν μέρος οι αντιπρόσωποι. Έγινε με παραδειγματική τάξη και συζητήθηκαν όλα τα προβλήματα που αντιμετώπιζε η Λευκάδα και κυρίως Επισιτιστικό και φάρμακα για τα αμπέλια. Αποφασίστηκε να σχηματιστεί Επιτροπή από ολόκληρο το νησί και με υπομνήματα από όλους τους κατοίκους υπογεγραμμένα να υποβληθούν στο Πολιτικό Γραφείο του Ράλλη, τον Ε. Σταύρο, στο υπουργείο Γεωργίας και Αγροτική Τράπεζα από Επιτροπή που θα κατέβαινε γι' αυτό το λόγο στην Αθήνα.

3/4. Σήμερα πήρα το παρακάτω σημείωμα από τον υπεύθυνο του ΕΑΜ Κομλιού που μιλάει για τρομοκρατία στην πίσω μεριά.

5/4. Σήμερα φεύγω για το Ξηρόμερο για συνεργασία με τον γραμματέα Π.Σ. πάνω στην κατάσταση που δημιουργήθηκε από τα μέτρα των αντιδραστικών και στην καινούργια σύνθεση του Επαρχιακού Γραφείου. Πήραμε απόφαση να συνεχίσουμε την πολιτική της υπομονής και της προσπάθειας για ενότητα. Εφοδιάστηκε με το παρακάτω φύλλο πορείας.

ΠΕΡΙΦΕΡΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΕΑΜ

ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ-ΛΕΥΚΑΔΑΣ

Κάπου 5-4-1944

Φύλλο Πορείας

Ο Συναγ. Σγουρός Γ. πηγαίνει για δουλειές στο Ξηρόμετρο (Κατούνα).

Παρακαλούνται οι οργανώσεις του ΕΑΜ, Ε.Α., ΕΠΙΟΝ, και ο Εφεδρ. ΕΛΑΣ να του παράσχουν κάθε δυνατή ευκολία για να φτάσει στον προορισμό του, χορηγώντας συνδέσμους, μεταφορικά μέσα, καταλήματα, κλπ.

Ο Γραμματέας
(Σφραγίδα – Υπογραφή)

9/4. Σήμερα επέστρεψα από την Κονοπίνα στη Λευκάδα. Ότι περίμενα να συμβή με την πολιτική της υπομονής και τα Κυρύγματα της ενότητας έγινε. Ο Ζώης Καπακέλος από τη Βαυκερή καπετάνιος τάγματος στο Ξηρόμερο που βρισκότανε στο χωριό του με άδεια μου ανέφερε πως άρχισαν να παρατηρούνται συμπτώματα διαρροής στην πιο συμπαγή και επίφοβη ομάδα των Καλλατζαίων με τάσεις για συμφιλίωση. Του παρήγγειλα να παρακολουθήσει τη δουλιά στενά και να με ενημερώνει. Σε λίγο μου αναφέρει ξανά πως έγιναν κατευθείαν κρούσης από έναν εκ των αδελφών των Καλατζαίων τον Ανδρέα για συνενόηση και με ρωτούσε τι έπρεπε να κάνει. Απήντησα ότι έπρεπε να του ορίση συνάντηση για όσο το δυνατόν συντομότερα και να του δώσει όλες τις απαραίτητες εγγυήσεις ότι δεν είχε να φοβηθή τίποτε.

10/4. Σήμερα πήραμε ειδοποίηση του να συναντηθούν την επομένη 11/4 μεγάλη τρίτη έξω από το Νιδρύ. Αποφάσισα να πάω και γω μαζί και γι' αυτό το βράδυ κατεβήκαμε στα καλύβια της Βαυκερής. (αγροτικός συνοικισμός της Βαυκερής) λίγο έξω από το Νιδρύ, μείναμε εκεί την νύχτα και πρωί πρωί σύμφωνα με την συμφωνία στείλαμε και τον ειδοποιήσαμε στο Νιδρύ. Ήρθε σε λίγο από την εμφάνισή του και τα πρώτα του λόγια κατάλαβα ότι κείνο που τον ενδιέφερε ήταν μόνο η ζωή τους και ότι η κατάστασή τους είχε εκνευρίση. Θέλανε οπωσδήποτε συμφωνία. Έτσι ποντάριζα σίγουρα χωρίς να κάνω καμιά υποχώρηση. Αποτελέ-

σμα της συνάντησης μας αυτής ήτο να ορίσουμε καινούρια συνάντηση στο άντρο τους, που ήταν το χωριό τους τα Χαραδιάτικα για την Μεγ. Παρασκευή που θα έπερναν μέρος όλα τα αδέρφια (άπορος ο Αρχηγός τους ο Χρήστος) και ο εξάδελφός τους ο Χρήστος. Χωρίσαμε αφού σφίξαμε τα χέρια σαν προσυμφωνία. Του έκανε εντύπωση η ευκολία που δεχτήκαμε την πρόσκλησή του στο χωριό τους που έδειχνε ότι δεν τους φοβόμαστε.

Αφού κολάτσισα λίγο ξεκίνησα μόνος για την χώρα της Λευκάδας λίγο πιο κάτω από τα Καλύβια με σταμάτησε περίπολο δικό τους ένοπλο. Δεν αντέχω στον πειρασμό να παραθέσω την στοιχομυθία:

Που πας από δω-και ποιος είσαι;

Δεν πρόκειται να σας δώσω λογαριασμό. Άλλωστε ποιοι είστε σεις που ρωτάτε;

Βρε έχεις άδεια από τον ΕΔΕΣ που γυρίζεις εδώ;

- Εγώ είμαι υπεύθυνος του ΕΑΜ και δεν έχω καμιά ανάγκη από άδεια του ΕΔΕΣ (κατάπληξη στο περίπολο) αφού συνήλθαν: Έλα στο χωριό να τα πεις αυτά.

- Έρχομε όπου θέλετε προσέξτε μόνο γιατί με καθυστερείτε από τη δουλειά μου ύστερα από τις παραπάνω ερωτοαποκρίσεις. Άρχισε μια συζήτηση για την κατάσταση στο νησί για το Ζέρβα, για τους άγγλους αποτέλεσμα ήταν να επιτεθήτε εναντίον όλων που τους έριξαν στις τελευταίες περιπέτειες και ακόμα αντί όπως στην αρχή θέλανε να με οδηγήσουν στον αρχηγό τους να με συνοδεύσουν προς τη χώρα Λευκάδας για να μη μου συμβεί κακό συναπάντημα όπως μου είπαν. Χωριστήκαμε ύστερα από εγκάρδιες χειραψίες. Το βράδυ έφθασα στη χώρα καλεσμένος από την οργάνωση για να συζητήσω προτάσεις συμφιλίωσης που έκανε το ΕΔΕΣ και που αυτές κατευήθυνε ο Βασίλης Φραγκούλης. Από τους εμπνευστές του ΕΔΕΣ που αυτός παρουσιάζότανε στην προκειμένη περίπτωση σαν μεσολαβητής πραγματοποίησα την πρώτη επαφή μου σήμερα με τον Φραγκούλη. Συζητήσαμε γενικά ζητήματα. Θα βλέπομαστε και την επομένη Μεγάλη Τετάρτη.

2/4. Ξαναϊδωθήκαμε με τον Φραγκούλη είχε ένα σχέδιο με τα κύρια σημεία της συμφωνίας· απέφυγα να συζητήσω πάνω σ' αυτό με την δικαιολογία ότι έπρεπε να το μελετήσω πρώτα και να πούμε και μεις έγγραφα τις απόψεις μας. Συζητήσαμε γενικά για την ανάγκη της συμφιλίωσης που θα έφερνε ησυχία στο νησί. Κλείσαμε ραντεβού για το Μ. Σάββατο στο Νιδρύ. Έφυγα για την Καρυά να συζητήσω το σχέδιο και να ετοιμαστούμε το αντισχέδιο με την Επαρχιακή.

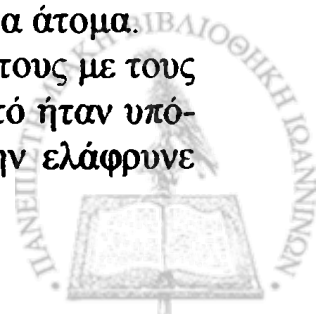
14/4. Στις 13/4 πήγα στη Βαυκερή και το απόγευμα με το Ζώη καταβήκαμε στα Καλύβια της Βαυκερής για να πάμε στην επομένη στα χαραδιάτικα στους Καλατζαίους. Την Μεγ. Παρασκευή 14/4 ξεκινήσαμε για τα Χαραδιάτικα που φτάσαμε στις 11 η ώρα. Ο Χρήστος ο Καλατζής δεν ήθελε να πάρη μέρος στη συζήτηση και αυτό ήταν πολύ κακό σημάδι

εμείς βρισκόμαστε στο σπίτι του Ανδρέα. Τέλος πίσθηκε και στις 1½, η ώρα μετά το φαί παρουσιάστηκε. Στη συζήτηση πήραν μέρος ο Χρίστος Ανδρέας και ο εξαδέλφος τους Γιάννης Καλατζής. Από τις πρώτες συζητήσεις διαπίστωσα ότι είχα μπροστά μου έναν αμόρφωτο αλλά τίμιο αγρότη πολύ αφελή-κουτό και πολύ εγωιστή ελαττώματα που εξεμεταλεύθησαν οι αντιδραστικοί της Λευκάδας για να τον κάνουν όργανό τους. Η διαπίστωσή μου αυτή με βοήθησε να καθορίσω τον τρόπο που έπρεπε να χειριστώ το όλο ζήτημα. Αρχισα με επίθεση εναντίον της τιμιότητάς του και του εγωισμού του. Του είπα πως η μέχρι σήμερα ταχτική του τον κατέτασε στους προδότες και σαν τέτοιος θα αντιμετωπιζότανε ενώ εγώ ήμουν βέβαιος ότι δεν ήταν προδότης αλλά καλός πατριώτης καλύτερος από πολλούς άλλους που κάνανε τον πατριώτη και τίμιος αλλά τον παρέσυραν οι επιτήδειοι στον κακό δρόμο. Ύστερα από συζητήσεις που κράτησαν συνεχώς μέχρι τις 10½ τη νύχτα καταλήξαμε σε συμφωνία που τα κύρια σημεία της είναι τα παρακάτω.

- 1) Του επέβαλα να κρατήσει τον οπλισμό του και να διατηρήσει οπλισμένο το Τμήμα του, αλλά για κανένα λόγο δεν θα έπρεπε να δράση εκτός του χωριού του ότι ούτε και άνδρας του οπλισμένος θα έβγαινε από αυτό.
- 2) Παρ' όλες τις σχέσεις που είχε με τους Ράλληδες του Ξηρομέρου Βέρη και Γουρούνα δεν θα τους παρείχαν άσυλο και όταν εμείς τους χτυπήσαμε, γιατί θα τους χτυπούσαμε αυτό θα καθόντουσαν ουδέτεροι.
- 3) Όταν παρίστατο θα μας βοηθούσαν με το ένοπλο τμήμα τους.
- 4) Του ανατέθηκε η ευθύνη για την Οργάνωση του χωριού με επικεφαλής που θα του παρείχε εμπιστοσύνη.
- 5) Για οιοδήποτε ζήτημα δημιουργιότανε η διαφορά θα λυνότανε με συνεννοήσεις μεταξύ μας.
- 6) Για τους ανθρώπους που ακολουθούσαν την ομάδα του δίναμε άφεση αμαρτιών εφ' όσον έπαυαν κάθε εχθρική δράση. Άλλως θα τους χτυπούσαμε και είτε υποχρέωση να μας βοηθήσει.
- 7) Να βοηθούσαν να συγκεντρωθή το παρακράτημα για την επιμελητεία του Αντάρτη ΕΤΑ).
- 8) Δεν επρόκειτο να συγχωρήσουμε τους Ζωοκλέφτες Καραγιανναίους, Νικολαραίους και τον προδότη Βάλτρα.
- 9) Κείνος που από προσωπικά θα τους επιτίθεντο θα εθεωρήτο και δικός μας εχθρός και θα τον αντιμετωπίζαμε μαζί και
- 10) Δεν κάναμε τη συμφωνία μαζί τους σαν ΕΔΕΣίτες γιατί σαν τέτοιους δεν τους αναγνωρίζαμε αλλά σαν παρασυρμένα άτομα.

Οι ποινικές και κοινωνικές ευθύνες για την συνεργασία τους με τους καταχτητές δεν είχαμε δικαίωμα να παραγράψουμε αλλά αυτό ήταν υπόθεση της Δικαιοσύνης. Τη θέση τους όμως ασφαλώς θα την ελάφρυνε οπωσδήποτε η από δω και μπρος διαγωγή τους.

Μου ζήτησαν και αυτό έδειχνε την τιμιότητα τους στη συμφωνία να πάρουν μέρος οι Ζαμπέλης και Καταπόδης οι πρώην συνεργάτες τους και αν δεν συμφωνούσαν τότε αυτός θα είχε το δικαίωμα να χωρίσει τις ευθύνες τους μαζί τους και να κάνουν χωριστή συμφωνία μαζί μας. Δεχτήκαμε τον όρο γιατί αυτό εξυπηρετούσε την ενότητα στο νησί και κατά συνέπεια την ησυχία. Ορίσαμε γιαυτό να συναντηθούμε την Τρίτη του Πάσχα μαζί με τους Ζαμπέλη-Καταπόδη και Καλατζαίους για την τελική συμφωνία σε μέρος που θα όριζαν και θα μας ειδοποιούσαν να πάμε. Τελειώνοντας σφίξαμε τα χέρια. Επακολούθησε καλό φαγοπότι και χωρίσαμε για ύπνο φιλοξενηθήκαμε για ύπνο στο σπίτι του Ανδρέα Καλατζή.

17/4. την νύχτα ακουστήκανε πυροβολισμοί, ξεπετάχτηκε ο Ανδρέας και άρχισε να βρίζει εκίνους που πυροβολίσανε, εμείς ξυπνήσαμε. Μας καθυσάχασε πως δεν είναι τίποτε και βγήκε με τα σόβρακα να μάθη τι συμβαίνει. Είχανε πυροβολήση στην έξοδο του επιτάφιου που εδώ τον περιφέρουν την νύχτα μετά τα μεσάνυχτα. Το πρωί ετοιμαστήκαμε να φύγουμε. Ο Χρήστος ήρθε να μας χαιρετίση. Μας ξανατόνισε πως και αν δεν συμφωνούσαν σε όσα είπαμε για συμφιλίωση οι Ζαμπέλης Καταπόδης γιατους ίσχυε η συμφωνία μας. Τη δεχτήκαμε την καινούργια του δήλωση με ανακούφιση γιατί φοβόμαστε ότι οι Ζαμπέλης και Καταπόδης θα προσπαθούσαν να τορπιλίσουν την συμφωνία. Ο Ανδρέας μας συνόδευσε μέχρι το Νυδρί που θα συναντούσαμε το Βασίλη Φραγκούλη είπαμε ότι πρωτού υπογραφή η συμφωνία δεν έπρεπε να αναφέρουμε τίποτε γιαυτή στο Φραγκούλη. Έξω από το Νυδρί χωρίσαμε με τον Ανδρέα για τον παραπάνω λόγο. Μιλήσαμε με το Φραγκούλη (ήτανε θείος του Ζώη Καπακέλου) για όλα τα ζητήματα της συμφιλίωσης. Ήξερε την συνάντησή μας με τους Καλατζαίους και πρότεινε να καλέση το Χρήστο. Αρνηθήκαμε. Από την άλλη συζήτηση μας φάνηκε η προσπάθεια να μας παρασύρη σε συμφωνία επιβαρυντική για μας αποφύγαμε και εμείς έντεχνα και συμφωνία τέτοιου είδους και άρνηση και ύστερα από συζήτηση 2 ωρών φύγαμε ορίζοντας συζήτηση για την Τετάρτη του Πάσχα. Πήγαμε στη Βαυκερή ικανοποιημένοι από τα αποτελέσματα της μέχρι κείνης της στιγμής δουλειάς μας.

Ξεκουράστηκα λίγο και με βροχή που δεν είχε σταματήσει από μέρες καθόλου. Συνέχισα την πορεία μου προς την Καρυά. Ήθελα να βρεθώ μόνος μου να συγκεντρωθώ και να σκεφτώ. Οι προσπάθειες των τελευταίων ημερών με είχαν τσακίσει κυριολεκτικά. Έφτασαν στην Καρυά τα στελέχη της οργάνωσης αλλά και τα άλλα μέλη που ακόμη με βλέπουν σαν μυθικό ήρωα. Πίστευαν πως αν επρόκειτο να ξαναγυρίσω από την αποστολή μου γι' αυτό είχαν προσπαθήση να με αποτρέψουν από αυτή. Το άργημα και ακόμα επί 2 ημέρες χωρίς ειδήσεις τους είχε αναστατώση. Ζητούσαν χίλιες δύο πληροφορίες και με κύταζαν με κατάπληξη. Τους παρακάλεσα να με αφήσουν λίγο μόνο και στο ιδιόταιρο του φαρμακείου του Κουλιώτη έμεινα 1 ώρα χωρίς όμως να μπορώ να συγκε-

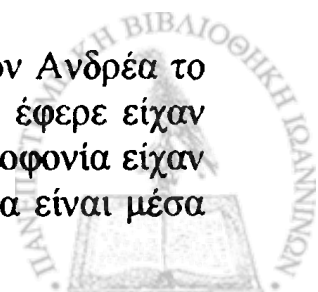
ντρωθώ και να σκεφτώ. Συνεργάστηκα μόνο με τον Παν. Καταπόδη και πήγα και κοιμήθηκαν. Ήταν το καλύτερο που είχα να κάνω ύστερα από το τσάκισμα που είχα.

16/4. Είναι Πάσχα. Πρωί πρωί συνεργάστηκα με τον υπεύθυνο της Κομ. Οργαν. Λευκάδας του Κ.Κ.Ε. πάνω στα τελευταία γεγονότα. Πήραμε απόφαση να συνεχίσουμε και ολοκληρώσουμε τη Μάχη της Ενότητας. Έστειλα προσκλήσεις στα μέλη της Επαρχιακής Επιτροπής για τη σύγκληση Ολομέλειας για την Τρίτη του Πάσχα 18/4 και συνέχεια να πραγματοποιήσω την συνάντηση μου με τους Καλατζαίους Ζαμπέλη και Καταπόδη. Αφού κανόνισα τις παραπάνω λεπτομέρειες ξεκίνησα για τα χωριά να γιορτάσω μαζί τους την ανάσταση. Στην οργάνωση είχε δοθεί εντολή στην ανάσταση να δώσουν Λαϊκό γιορταστικό χαρακτήρα με καλό γλέντι και χορούς στις πλατείες. Πήρα ένα ζώο και δρόμο για τη Βαυκερή, άνοιξα το χωρό στην πλατεία του χωριού και τσουγκρίσα το αυγό με τους χωρικούς. Συνέχεια πήγα στα Πλατύστομα, Εγκλουβή, Εξάνθεια, Δρυμόνα, Αγ. Νικήτα που διανυκτέρευσα.

17/4. Την Δευτέρα συνέχισα την περιοδεία μου και κατέληξα στην Καρυά γιατί σήμερα Τρίτη πολύ πρωί θα άρχιζε η συνεδρίαση της ολομέλειας που έπρεπε να τελειώση το μεσημέρι για να πραγματοποιήσω το απόγευμα την ορισθείσα συνάντηση με τους Καλατζαίους.

Ωρα 2½ το μεσημέρι της Δευτέρας 27/4 πήραμε την πληροφορία ότι σκοτώσανε οι Κατσαπλιάδες το γραμματέα της Τομεακής Αγ. Πέτρου που ρχότανε για την Ολομέλεια χωρίς αιτία κείνο που φοβόμουνα άρχισε να γίνετε· ο Καταπόδης και Ζαμπέλης για να τορπιλίσουν την συμφιλίωση ύστερα από οδηγίες που είχαν από την χώρα Λευκάδας σκοτώνανε τον άνθρωπό μας. Έκανα αυστηρό σημείωμα στους Καλατζαίους και τους ζητούσα εξηγήσεις. Την Τρίτη 18/4 έγινε η Ολομέλεια, συζητήθηκε η κατάσταση και πάρθηκαν οι παρακάτω αποφάσεις να προσπαθήσουμε να χωρίσουμε τους Καλατζαίους με υπογραφή συμφωνίας μαζί τους (χωριστής) και να εξετάσουμε τη δυνατότητα αφοπλισμού των υπολοίπων με τις δυνάμεις που υπήρχαν στο Νησί. Βάση του αφοπλισμού έπρεπε να είναι ότι οι επιχειρήσεις δεν έπρεπε να παραταθούν πέρα του δώρου. Πρόβλεψη ότι θα παρετεινοντο περισσότερο δημιουργούσε κίνδυνο αμφιβόλου επιτυχίας ή ακριβέστερα φόβους αποτυχίας γιαυτό κρίθηκε σκόπιμη η συμμετοχή ομάδας μόνιμου ΕΛΑΣ, που έπρεπε να ζητηθή από το Ξηρόμερο. Διαπιστώσεις έπρεπε να κάμω ο ίδιος μετά βαίνοντας επί τόπου και εξετάζοντας τις δυνάμεις. Βέβαια μετάβασή μου για την συμφωνία ύστερα από τη δολοφονία και μέχρι ξεκαθαριστή η κατάσταση θα ήταν πραγματική αφροσύνη.

Την Πέμπτη 20/4 πήρα το παρακάτω σημείωμα από τον Ανδρέα το Καλατζή, που όμως μας ανέφερε ο σύνδεσμος που μας το έφερε είχαν κυριολεκτικά αναστατωθή από το σημείωμά μου και τη δολοφονία είχαν πυκνώση τη φρουρά τους αλλά μέσα στο χωριό τους για να είναι μέσα

στη συμφωνία που κάνανε. Σύνδεσμοι πηγαινοερχόντουσαν στους Καταπόδη και Ζαμπέλη και τους ζητούσαν ευθύνες για τη δολοφονία τους καταστούσαν υπεύθυνους για καινούργια παρατράγουδα. Οι Καταπόδης και Ζαμπέλης αρνιόντουσαν την ενοχή τους.

Σάββατο 22/4. Με μια βαρκούλα πέρασα στο Μεγανήσι στο Σπαρτοχώρι σύμφωνα με το σχέδιο που είχαμε καταστρώσει. Η δύναμη του ΕΛΑΣ εδώ ήταν 80 τουφέκια και 2 οπλοπολυβόλα. Με 4.000 περίπου φυσίγγια απ' αυτά τα 50 μπορούσαν να δράσουν έξω από το νησί, τα υπόλοιπα 30 και ένα οπλοπολυβόλα θα μένανε για να φρουρήσουν το νησί και να κρατήσουν ανοιχτή την πόρτα για σύμπτηξη αν παρίστατο ανάγκη. Για να καμουφλάρουν την αποστολή μου κάλεσα τον κόσμο να μιλήσω στην πλατεία με την ευκαιρία των εκλογών που γινότανε για να βγουν οι εκλέχτορες που θα βγάζανε τον εθνοσύμβουλο λευκάδας. Στο χωριό είχε ακόμα πανηγύρι που γινότανε κάθε χρόνο του Αγ. Γεωργίου. Μίλησα για τη σημασία των εκλογών και τα αγαθά αποτελέσματα που θα είχαν για το συντονισμό του Εθνικοαπελευθερωτικού Αγώνα. Στην συγκέντρωση πήραν μέρος και δύο αδελφοί Νικολάρα που είχαν έρθη σε συγγενείς τους για το πανηγύρι. Το μεσημέρι έφυγα για την Εύγειρο για να συντονίσω και εκεί τη δουλειά. Έφθασα στον Εύγειρο αργά το απόγευμα. Από τις συζητήσεις βγήκε. Η Εύγειρος διέθετε τριακός α τουφέκια, 4 οπλοπολυβόλα δύο βαρεία πολυβόλα 1 ατομικό όλμο και άφθονες σφαίρες. Απ' αυτά μπορούσαν να δράσουν έξω από την Εύγειρο 50 τουφέκια τα τέσσερα οπλοπολυβόλα ένα βαρύ πολυβόλο και ο όλμος με προβλήματα. Συζητήθηκαν λεπτομέρειες δράσης και καθορίστηκε τρόπος σύνδεσης.

Αφού κανονίστηκαν και διάφορες άλλες λεπτομέρειες έφυγα την Δευτέρα 24/4 για την Καρυά από τον ίδιο δρόμο που είχα έρθη. Στο Σπαρτοχώρι σήμερα 24/4 βάλαμε τις βάσεις για τη δημιουργία ΕΛΑΝ από θαλασόλυκους του Μεγανησιού. Βρέθηκε το κατάλληλο ταχύπλοο σκάφος (9 μίλια την ώρα) και εξοπλίστηκε με ένα βαρύ πολυβόλο που εξοικονομήθηκε την ίδια μέρα με ανταλλαγή λαδιού από την Κεφαλονιά 5 ήταν τα παλληκάρια που αρχίσανε τον αγώνα στη Θάλασσα.

Το πρωί τις 25/4 πέρασα στη Λευκάδα για την Καρυά και έφθασα εκεί στις 4 το απόγευμα. Αμέσως κάλεσα τους υπεύθυνους του Εφεδρικού Τάγματος ΕΛΑΣ τον υπεύθυνο του Κ.Κ.Ε. και τον Παπαστάθη και γιατρό Γληγόρη και τους ανακοίνωσα τα αποτελέσματα της περιόδου μου, που τα συνεπλήρωσα με την προσωπική μου γνώμη που ήταν: 1) Πρώτα έπρεπε να ξεχωρίσουμε τους Καλατζαίους και να μείνουμε στις συμφωνίες που είχαν γίνει μαζί τους, 2) έπρεπε να πάρη μέρος τμήμα μόνιμου ΕΛΑΣ από το Ξηρόμερο (απέκλεια το Γιαννούλη) που να προσθέσει την πείρα του και να καθοδηγήσει τις επιχειρήσεις γενικότερα και 3) εφ' όσον δεν προβλεπότανε ότι οι επιχειρήσεις θα τελείωναν την ίδια μέρα δεν θάπρεπε να αποφασιστούν γιατί θα παίρναν μέρος γερμανοί και

Ράλληδες από απέναντι τη Ζαβέρδα (Ξηρομέρου) και ότι υπήρχαν δυνατότητες να αντιμετωπιστούν οι καταστάσεις που θα δημιουργούσαν κατόπιν θα ήταν δυσανάλογες με το κέρδος του αφοπλισμού. Στο τρίτο κυρίως επέμενα και προσέβλεπα ότι αν αυτό δεν εξησφαλίζετο (ήταν βέβια δυνατόν) δεν θάπρεπε να γίνει ο αφοπλισμός περιμένοντας καταλληλότερη ευκαιρία. Συνεφώνησαν όλοι με την άποψή μου.

Παράλληλα συμφωνήθηκε και πάρθηκαν όλα τα προκαταρκτικά μέτρα και στάλθηκε σημείωμα στο Ξηρόμετρο για την αποστολή τμήματος εκτός του Γιαννούλη.

Συγχρόνως μου δοθήκαν και τα παρακάτω σημειώματα που σταλθήκανε από τον Ζώη Καπακέλη και προήρχεντο από τους Καλατζαίους

Αριθμού μαρτύρων για να φανή η αλήθεια και να αποδοθή δικαιοσύνη. Απόφαση καταδικαστική για τη δεύτερη. Αυτοκριτική για την κακή πράξη του από τον κατηγορούμενο. Συναγωνιστές χωρίς να έχω κακό σκοπό δεν πήρα στα σοβαρά την απαγόρευση των πυροβολισμών, γι' αυτό είμαι άξιος τιμωρίας. Η μεγαλύτερη όμως τιμωρία για μένα είναι αυτή η ίδια πράξη μου που είχε αποτέλεσμα να διαταράξω την ησυχία των συγχωριανών μου ενώ οι ίδιοι με τοποθέτησαν με την ψήφο τους να προσταί λύσω και ακόμα η προσαγωγή μου στο δικαστήριο σας. Δεν ζητώ να με συγχωρήσετε γιατί δεν είμαι άξιος της συγνώμης σας. Να μου επιτρέψετε μόνο να κάνω την παρακάτω δήλωση στο δικαστήριο του χωριού μου και σε όλους τους πατριώτες μου «ότι δεν πρόκειται ποτέ στο μέλλον να παραβώ τις διαταγές που βγαίνουν για το καλό του χωριού και ακόμα πως θα προσπαθήσω να γίνω υπόδειγμα καλού ανθρώπου ανάμεσά σας. Απόφαση: το δικαστήριο εκτιμά την απολογία και περισσότερο τη δήλωση του κατηγορουμένου. Η θέση μου όμως σαν μέλους της Λαϊκής ασφάλειας δεν τον απαλλάσει της ευθύνης αλλά αντίθετα επισύρει σοβαρότερες κυρώσεις εναντίον του γιαυτό με μεγάλη επιτήκεια του επεβάλη ποινή 75.000 προστίμου. Σε αυτό το πνεύμα ήταν περίπου και οι άλλες αποφάσεις. Πόσα δεν θα χαν να διδαχτούν οι σκληροτράχηλοι δικαστές μας από την απλότητα και δικαιοσύνη των απλοϊκών αυτών ανθρώπων. Ξέροντας τον πόνο και τους πόθους των συγχωριανών τους ζώντας τις ανάγκες τους και την νοοτροπία τους μπορούσαν να αποδόσουν δικαιοσύνη.

1/5. Σήμερα πρόκειται να φύγω μαζί με επιτροπή Λευκαδιτών για την Αθήνα να επιδώσουμε τα υπομνήματα που είχαν υπογραφή ακόμα η προμηθευτώ γραφικά για τις ανάγκες της Οργάνωσης και κυρίως χαρτί για την Εφημερίδα μας που έβγαινε πολυγραφημένη. Επειδή τα έξοδα ήταν μεγάλα απεφασίστηκε να φύγω μόνος μου και να σχηματίσω την επιτροπή για την επίδοση από Λευκαδίτες της Αθήνας. Θα έφευγα με καϊκι. Τα χρήματα στην Αθήνα ή στο δρόμο και θα είχαμε διαφορά.

Ετοίμασα τις απαραίτητες άδειες ταξιδιού ειδοποίησα την Π.Ε. με την οποία είχα συνεννοηθή σε προηγούμενη εκεί μετάβασή μου. Εφοδιάστηκα με το παρακάτω φύλλο πορείας και έφυγα.

**ΠΕΡΙΦΕΡΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΕΑΜ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ-ΛΕΥΚΑΔΑΣ**

Κάπου 1-5-1944

Φύλλο Πορείας

Ο Συναγ. Σγουρός Γ. πηγαίνει για δουλειές στην Αθήνα.

Παρακαλούνται οι οργανώσεις του ΕΑΜ, Ε.Α., ΕΠΟΝ, και ο Εφεδρ. ΕΛΑΣ να του παράσχουν κάθε δυνατή ευκολία για να φτάσει στον προορισμό του, χορηγώντας συνδέσμους, μεταφορικά μέσα, καταλήματα, κλπ.

Ο Γραμματέας
(Σφραγίδα – Υπογραφή)

Το ένα προερχότανε από το Γιαννη τον Κλατζή και το άλλο από τον Ανδρέα.

Στις 23/4 όπως και σε ολόκληρη την Ελλάδα έγιναν και στη Λευκάδα εκλογές εκλεκτόρων που θα βγάζανε τους αντιπροσώπους της Εθνοσύμβουλους (Βουλευτές) για το Εθνικόν συμβούλιον. Η εγκύκλιο που μίλούσε γιαυτές και που έδειχνε σεβασμό στη λαϊκή κυριαρχία έκανε εξαιρετική εντύπωση στους Λευκαδίτες βγήκανε πως το ΕΑΜ πιστό στις λαοκρατικές του αρχές και παρά τις δυσκολίες που αντιμετώπιζε ιδιέτερα στις Κατεχόμενες περιοχές έκανε τις εκλογές δίνοντας έτσι στο λαό το Συνταγματικό του δικαίωμα να εκλέξει τους διαλεχτούς του που θα τους έστελνε στο Εθνικό Συμβούλιο να το βροντοφωνάζουν τις ανάγκες τους να πουν τις αντιλήψεις τους και να συμβάλλουν έτσι στην προσπάθεια για τον Εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα. Υποψήφιοι για εκλέκτορες ήταν ότι καλύτερο και δικαιότεορ είχαν να επιδείξουν τα Λευκαδίτικα χωριά ανεξάρτητα από πολιτικές πεποιθήσεις ή ιδεολογικές τοποθετήσεις. Οι αντιπρόσωποι-εκλέκτορες βγαίνουν ανάλογα με το ποσοστό των κατοίκων κάθε χωριού ένας, δύο ή τρεις. Οι Λευκαδίτες σαν επαρχία έβγαλε 48 εκλέκτορες που έπρεπε αυτοί να εκλέξουν 1 εθνοσύμβουλο που αυτός για τη Λευκάδα ήταν ο Παπα Στάθης Κτενάς. Οργανωτικός Γραμματέας της Επαρχιακής ΕΑΜ Λευκάδας.

Οι εκλογές έγιναν με μεγάλο ενθουσιασμό και εξαιρετική τάξη. Το χαρακτηριστικό τους ήταν η πλατειά συμμετοχή του λαού σ' αυτές που σε καμμία περίπτωση δεν ήταν μικρότερη από 90% και σε πολλές περιπτώσεις εκτός από 1-3 όλοι οι εκλογείς και τέτοιοι είχαν δικαίωμα άν-

δρες και γυναίκες από 18 χρόνων και πάνω. Στις εκλογές Σπαρτοχωριού στο Μεγανήσι που βρέθηκα και επειδή οι γερμανοί βρισκόντουσα πολύ κοντά δεν ήταν εύκολη η σύσταση μονίμων εκλογικών τμημάτων η εκλογή έγινε δια περιφοράς. Την ψηφοδόχον συνόδευε ολόκληρη η Τριμελής Εφορευτική επιτροπή που τα δύο της μέλη ήταν εκλεγμένα από συγκέντρωση των κατοίκων και το τρίτο ο Λαϊκός Επίτροπος του Λαϊκού Δικαστηρίου.

Σε 485 που είχαν δικαίωμα ψήφου ψήφισαν 482, αρνήθηκαν ψήφο ... και ένας έλειπε από το χωριό. Ο πρώτος υποψήφιος αντιπρόσωπος του ΕΑΜ συγκέντρωσε 397 ψήφους. Εν όλω είχανε ψηφιστή 9 υποψήφιοι. Βγήκαν δύο εκλέχτορες που συγκεντρώσανε την πλειοψηφία.

Τις εκλογές ακολούθησε (βοήθησε σ' αυτό και το Πανηγύρι που γινότανε για τον Αγ. Γεώργιο) τρικούβεργο εθνικό γλέντι.

Με τον ίδιο ενθουσιασμό γίνανε οι εκλογές και στα άλλα χωριά της Λευκάδας.

Την Κυριακή 30/4 πήγα στην Εγκλουβή. Είχε συνεδρίαση το Λαϊκό Δικαστήριο. Η σύνθεσή του: Τρεις άνδρες –1 νέος, 2 γέροντες– μια γυναίκα και ο Λαϊκός επίτροπος. Υποθέσεις για εκδίκηση: 1) Κτηματικές διαφορές ανάμεσα σε συγχωριανούς, 2) Μήνυση εναντίον μέλους της Λαϊκής ασφάλειας του χωριού για άσκοπους πυροβολισμούς και διατάραξη της κοινής ησυχίας και άλλες. Απόφαση συμβιβαστική για την πρώτη υπόθεση που ικανοποίησε και τους δύο αντιδίκους και τους χώριζε σαν φίλους από το δικαστήριο Τριμελής Επιτροπής γερόντων από το ακροατήριο θα παρακολουθούσε την εκτέλεση της απόφασης και θα επενέβαινε σε αποκατάσταση τυχόν διαφορές που θα προέκυπταν. Διαδικασίαι προσεκτική εξέταση των μαρτύρων δίνοντας έτσι την ευκαιρία να εμφανιστή που βρήσκετε το δίκιο. Στον κατηγορούμενο δόθηκε το δικαίωμα να αποδείξει με όλα τα μέσα εκείνο που ήθελε. Εξέταση απεριόριστου.

3/5. Στην Αθήνα.

Το ταξίδι μας ήταν εξαιρετικά περιπετειώδες. Μαζί μας συνταξίδευαν και 18 γερμανοί στρατιώτες που φεύγανε με άδειες για την πατρίδα τους. Ταξιδεύαμε μόνο νύχτα χωρίς φώτα στις οξιές (Μπροστά στο Μεσολόγγι) λίγο έλειψε να πέσουμε πάνω σε νάρκη και στις εκβολές του Αχελώου καθήσαμε στην άμμο και ευτυχώς που είχε ήσυχη θάλασσα αλλιώς θα πνιγόμαστε όλοι. Ύστερα από αγώνα τριών ωρών τα καταφέραμε να ξεκολλήσουμε από την άμμο και να συνεχίσουμε το ταξίδι μας φτάσαμε στο Αίγιο και προσπαθήσαμε να ξεφωρτόσουμε το αλάτι, ήταν όμως αδύνατο. Συνεχίσαμε το δρόμο μας. (Αναφέρω τον τρόπο των γερμανών όταν το καϊκι πλησίαζε στις ακτές της στεριάς. Τέτοιος ήταν ο τρόμος τους που απειλούσαν τον καπετάνιο να πλησιάζει τις ακτές με τα όπλα τους λέγοντάς του χαρακτηριστικά: «Παρτιζάν–Παρτιζάν» φτάσαμε στον Πειραιά το μεσημέρι της 3/5.

Σήμερα 4/5 πήρα επαφή με την οργάνωση και άρχισα το σχηματισμό της επιτροπής για την επίδοση των υπομνημάτων την δουλειά ανέλαβε ο λευκαδίτης δικαστικός κλητήρας Φίλιππος Βανδώρος. Έγινε η επιτροπή θα παρουσιαστή για την επίδοση αύριο. Τώρα βρισκόμαστε σε αναμονή. Έπρεπε να διατεθή το εμπόρευμα και να ετοιμαστούμε για την επιστροφή. Καθυστερήσαμε όμως, για την διάθεση του αλατιού.

18/5. Τα γεγονότα της Πελοποννήσου έφεραν αποκλεισμό της Πελοποννήσου και η επιστροφή απ' αυτόν το δρόμο έγινε αδύνατη. Αλλά και η διά της στερεάς επίσης δύσκολη γιατί είχαν αρχίσει εκκαθαριστικές επιχειρήσεις οι γερμανοί σε μεγάλη κλήμακα και με πολλές δυνάμεις. Η οργάνωση (Επαρχ. Γραφείο Κεν. Επιτροπής ΕΑΜ) απεφάσισε να με στείλη στο Αιγαίο (Χίο) και ειδοποίησε την οργάνωση της στερεάς γιαυτό.

Περιμένω την ευκαιρία για να φύγω διατηρώντας την επαφή μου και χρησιμοποιούμενος σε βοηθητικές δουλειές.

Είναι ευκαιρία να γράψω τις γενικότερες αντιλήψεις π.χ. για τους Λευκαδίτες.

Πρόκειται για ξεχωριστή πάστα ανθρώπων από όλους τους έλληνες. Διακρίνεται για την φιλεργατικότητα του. Η Λευκάδα εκτός ορισμένων παραλιακών περιοχών που είναι ευφορό-ατες καλυμένες από ελαιώνες και λεμονιές η κεντρική Λευκάδα είναι πετρώδης και άγονη. Όλα όμως τα βουνά χάρη στο φιλόπονο Λευκαδίτη έχουν μετατραπή σε αμπέλια παρά το ελάχιστο της αποδοτικότητάς τους. Ολόκληρες καλλιεργημένες εκτάσεις δεν δείχνουν καθόλου χρώμα. Βλέποντας το χειμώνα καλλιεργημένο χωράφι σχηματίζεις την εντύπωση ότι πρόκειται για καινούργιοφτιαγμένο σκυροστρωμένο δρόμο που ακόμα δεν πέρασε ο οδοστρωτήρας. Αγαπά όμως το χωράφι του και το προσέχη σαν παιδί του.

Παρά τον κακόν τρόπον ζωής λόγω των πτωχών μέσων που διαθέτουν για την συντήρησή τους, είναι σχετικά υγιείς και εύσωμοι. Στα χωριά επικρατεί το πατριαρχικό σύστημα συμβίωσης. Ο άνδρας έχει πάντα τον πρώτο και τον τελευταίο λόγο και η υπόλοιπη οικογένεια υπακούη. Αυτό τον έχει κάνει εγωιστή και αν δεν προσέξη κανείς αυτόν τους τον εγωισμό μπορεί να δημιουργήση πολύ κακές συνέπειες. Ο Λευκαδίτης, θιγόμενος στον εγωισμό του είναι ικανός για όλα ακόμα και για έγκλημα. Η λευκαδίτικη βεντέτα είναι βαθειά ριζομένη στους Λευκαδίτες και αυτή είναι απόρροια του εγωισμού τους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ΄

Ανέκδοτο Χειρόγραφο Αλέκου Φίλιππα

Η Αντίσταση στη Λευκάδα

Για να γράψεις ιστορία, έχεις υποχρέωση να τη γράψεις χωρίς φόβο και πάθος, με κριτήριο αντικειμενικό για να μη γίνεσαι τιμητής της μιας πλευράς, φορτώνοντας τα σφάλματα στην άλλη.

Έτσι η ιστορική έρευνα θα είναι σε θέση να καταμερίσει τις ευθύνες, δημιουργώντας έργο απρόσβλητο από το χρόνο για να αντλούνε διδάγματα οι επόμενες γενεές.

Όσοι ζήσαμε από κοντά τα τραγικά γεγονότα του νησιού μας, αναρωτιόμαστε αν θα 'τανε μπορετό να αποφευχθεί τούτη η τραγωδία, όπως έγινε στη Ζάκυνθο και Κέρκυρα.

Στη Βορειοανατολική Λευκάδα υπήρχε η υποδομή για να πάρει η Εθνική Αντίσταση παλλαϊκό χαρακτήρα.

Είχε προηγηθεί μια Αντίσταση ενεργητική κόντρα στη Μεταξική δικτατορία της 4^{ης} Αυγούστου που έστειλε πολλούς στα Αιγαιοπελαγίτικα ξερονήσια.

Ο Κωστάκης Κοντογιώργης από την Εγκλουβή, ο Ζώης Μπαριάμης από τη Βαυκερή, ο Σταθιός από τις Σφακιώτες, ο Νίκος Καρελής από την πόλη, ο Βασίλης Φίλιππας ή Τάμπανος από το Πλατύστομα που έμενε στην πόλη με τεράστια μόρφωση, γνώριζε 7 γλώσσες, και ήτανε γιος μεγαλέμπορου εκτελέστηκε αργότερα από τους Ιταλούς. Κι ακόμα, ο ακούραστος αγωνιστής και μέγας επιστήμονας γιατρός, Ξενοφώντας Γρηγόρης από τις Σφακιώτες, που προσέφερνε στο ιατρείο του στη Λευκάδα, δωρεάν την περίθαλψη στους φτωχούς. Και ο Γιώργης Κοντογιώργης από την Εγκλουβή.

Στη Νοτιοδυτική Λευκάδα δεν υπήρχε μια τέτοια υποδομή.

Εκεί τα αφεντάτα είχανε δημιουργήσει μεγάλη επιρροή στο λαό της περιοχής, κι έτσι, εκεί, δεν ήταν δυνατό να δημιουργηθεί ενεργητική Αντίσταση στη δικτατορία του Μεταξά, προετοιμάζοντας το έδαφος για τον ξεσηκωμό της Εθνικής Αντίστασης, που τη βρίσκουμε περιορισμένη, με πιο έντονα χαρακτηριστικά, στην Εύγειρο και πιο υποτονικά στα Χαραδιάτικα, όπου πρωτοπορούσε ο Χρήστος Κονιδάρης ή Καλατζής, ο κατοπινός πολέμιός της.

Και το ερώτημα είναι, γιατί, ο Καλατζής πέρασε στην αντιδραστική δεξιά;

Είχε ειπωθεί ότι, του είχε αφαιρεθεί το πόστο του υπεύθυνου του Ε.Α.Μ. της περιοχής. Γιατί όμως έγινε αυτό; Ο καθηγητής Τάσος Κονιδάρης στο βιβλίο του "Η Λευκάδα στη σκιά του εμφυλίου πολέμου 1943 -1947", γράφει ότι ο Καλατζής είχε επηρεαστεί από το κοινωνικό περίγυρο του Νυντριού που ένεκα της εμπορικής του ιδιότητας αντιπαθούσε την Εθνική Αντίσταση, που παράλληλα με την Εθνική υποσχότανε και την κοινωνική απελευθέρωση. Έτσι ο Καλατζής έπεσε στα δίχτυα της αντιδραστικής δεξιάς, που αναζητούσε στηρίγματα στη Νοτιοδυτική Λευκάδα για να προετοιμάσει τον εμφύλιο πόλεμο, κάτι που επεδίωκε σε πανελλαδική κλίμακα και τελικά το πέτυχε, βοηθούμενη πολλές φορές από δικές μας ενέργειες ή παραλείψεις.

Για να δούμε τώρα, τι έγινε, από δική μας πλευρά, για να προλάβουμε τα γεγονότα κι ακόμα, αν αυτό που έγινε, ωφέλησε, ή, έβλαψε.

Το Γενάρη του 1944 έφτασε στη Λευκάδα, από το Ξερόμερο, ο καπετάν Πάνος Γιαννούλης, με τον ταγματάρχη, Κώστα Κατωπόδη, με τμήμα του μόνιμου ΕΛΑΣ και αποβιβάστηκαν στη Νοτιοδυτική περιοχή του νησιού. Ταυτόχρονα κινητοποιηθήκαμε και όσοι ανήκαμε στο εφεδρικό ΕΛΑΣ και συγκεντρωθήκαμε στην Εγκλουβή. Σκοπός της άφιξης του Γιαννούλη και Κατωπόδη και του τμήματος του ΕΛΑΣ, ήτανε η επίδειξη δύναμης, για να αντιμετωπιστεί η κατάσταση που είχε δημιουργηθεί στη Νοτιοδυτική Λευκάδα από τη δραστηριότητα των ανταρτοομάδων της αντίδρασης, που επιδιώκανε την εξόντωση των αγωνιστών της αντίστασης.

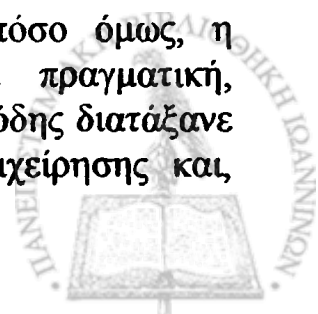
Οι ομάδες των αντιδραστικών με διοικητή το λοχαγό του αστικού στρατού Διονύσιο Ζαμπέλη από το Μαραντοχώρι, είχανε συγκεντρωθεί στο Βουρνικά και η ομάδα του Καλατζή είχε πιάσει θέσεις στο ύψωμα Λαϊνάκι.

Το μόνιμο ΕΛΑΣ προώθησε τις θέσεις του, κοντά στο Βουρνικά, στη Νότια πλευρά, και το εφεδρικό ΕΛΑΣ κατέβηκε από την πλαγιά του βουνού της Ελάτης και έπιασε θέσεις στη Βόρεια πλευρά του Βουρνικά. Έτσι οι 45 οπλοφόροι της αντίδρασης, ήτανε καταδικασμένοι σε αφανισμό, γιατί οι δυνάμεις του ΕΛΑΣ και υπέρτερες ήτανε και καλύτερα εξοπλισμένες.

Για να αποφευχθεί η αιματοχυσία, έγινε συνάντηση στο Μαραντοχώρι.

Από την πλευρά του ΕΛΑΣ πήρανε μέρος ο Γιαννούλης και Κατωπόδης και, από την πλευρά του ΕΔΕΣ, ο Ζαμπέλης και ασφαλώς και άλλοι παράγοντες.

Όλοι οι συνομιλητές ήτανε Λευκαδίτες. Κατά πόσο όμως, η ειλικρίνεια στην υπογραφή της Συμφωνίας, ήτανε πραγματική, διαπιστώθηκε αργότερα, όταν ο Γιαννούλης και ο Κατωπόδης διατάξανε την αποχώρηση του ΕΛΑΣ και τη ματαίωση της επιχείρησης και,

ταυτόχρονα αναχωρήσανε με το τμήμα τους, όπως προέβλεπε η Συμφωνία, η οποία ήτανε δεσμευτική και για το Ζαμπέλη, να αναχωρήσει από την Λευκάδα και να πάει στην Ήπειρο, στον Ζέρβα. Ο Κατωπόδης κατέβηκε στην πόλη και πιάστηκε από τους Γερμανούς και εκτελέστηκε αργότερα στο Αγρίνιο. Ανεξακρίβωτο παραμένει, γιατί κατέβηκε στην πόλη, για να περάσει αντίπερα και δεν ακολούθησε τον Γιαννούλη, όπως, ανεξακρίβωτες παραμένουνε και οι συνθήκες, κάτω από τις οποίες πιάστηκε ο ήρωας ταγματάρχης, που γεννήθηκε στην Καρυά και αν και προερχότανε από τις τάξεις του αστικού στρατού πολέμησε και έδωσε την ζωή του, για το λαό και την πατρίδα.

Ο λοχαγός Ζαμπέλης, κάτω από την πίεση της αντίδρασης, παρέμεινε στη Λευκάδα, καταπατώντας την Συμφωνία.

Είχε μνηθεί στην αντίδραση, όταν έμενε στη Βόνιτσα της Ακαρνανίας, όταν οι Ιταλοί προσαρτώντας τα Εφτάνησα, απαγορεύανε να παραμένουνε εδώ αξιωματικοί.

Και η αντίδραση ήξερε καλά ποιόν κρατούσε στα χέρια της. Αν ο Ζαμπέλης προσχωρούσε στο ΕΑΜ η Νοτιοδυτική Λευκάδα δεν θα γινότανε φέουδό της.

Επειτα από λίγο, ο Γιαννούλης ξαναπέρασε στη Λευκάδα και στη Νικιάνα, σκότωσε τον Πολύβιο Καραγιάννη, από τον Άγιο Ηλία. Από το ίδιο χωριό και οι Νικολαράιοι, που μαζί με τους Καραγιανναίους ανήκανε στην ομάδα του Γιαννούλη, όταν οι Ιταλοί ήτανε στο νησί μας.

Κάποτε, κινδυνέψανε να εξοντωθούνε από τον καραμπινιέρο Κόκκο Μπρούνο, που τους επεσήμανε στην Ελάτη και προσπάθησε να τους κυκλώσει με τους καραμπινιέρους του. Βρεθήκανε σε δύσκολη θέση, γιατί είχανε λύσει τα όπλα τους και τα καθαρίζανε, μα αμυνθήκανε με τα πιστόλια και τους αναγκάσανε να υποχωρήσουνε.

Γιατί ο Γιαννούλης σκότωσε τον Πολύβιο Καραγιάννη;

Οι Καραγιανναίοι και οι Νικολαράιοι, είχανε περάσει στην αντίδραση. Ίσως ο Γιαννούλης να φοβότανε πως θα κινδύνευε να δολοφονηθεί από τους παλιούς συνεργάτες του.

Μα κι αν ακόμα υπήρχε αυτός ο λόγος, η συμπεριφορά του Γιαννούλη, ο τρόπος που ενήργησε, όξυνε την κατάσταση στη Λευκάδα.

Η διάσπαση της ανταρτοομάδας του Γιαννούλη, ήτανε το μεγαλύτερο χτύπημα στην ενότητα του λαϊκού κινήματος στο νησί μας.

Στις 15 Φλεβάρη του 1944, ο Γιαννούλης με το δάσκαλο Χριστόφορο Κούρτη από την Εγκλουβή, με ένα τμήμα του μόνιμου ΕΛΑΣ, αποβιβάστηκε στο Νυντρί, με σκοπό τη συγκέντρωση λαδιού για την Επιμελητεία του αντάρτικου. Συνάντησε τον Τάσο Καλατζή, αδερφό του Χρήστου Καλατζή, και τον κράτησε όπως και τον Βαγγέλη Καλατζή, πατέρα των Καλατζαίων, που πήγε να δει για το παιδί του. Είπανε τότε, ότι σκόπευε να πάει να βρει τον Καλατζή, να φάνε και να

κουβεντιάσουνε και γι αυτό τους κράτησε μαζί του τους δύο Καλατζαίους.

Εδώ η αντίδραση και πάλι, έπαιξε το ρόλο της, ψαρεύοντας στα θολά νερά. Ο καθηγητής Τάσος Κονιδάρης, στο βιβλίο του, που προαναφέραμε, αποκαλύπτει και το άτομο που πληροφόρησε τον Καλατζή, πως ο Γιαννούλης επεδίωκε να τον εξοντώσει. Και το άτομο αυτό ήταν ο γιατρός Μιχάλης Φίλιππας από την Εξάνθεια, που έμενε τότε στο Νυντρί.

Την ίδια μέρα, Τετάρτη 16 Φλεβάρη, που ο Γιαννούλης είχε πιάσει τους δύο Καλατζαίους, ο Χρήστος Καλατζής έστειλε ένα σημείωμα, απειλητικό, αν δεν αφηνότανε ελεύθεροι οι δικοί του. Δεν έλαβε όμως τον κόπο, να σκεφθεί, πως εκείνος που θα έπαιρνε το σημείωμα, ήτανε του ιδίου φυράματος, αυταρχικός και ανυποχώρητος.

Ο Γιαννούλης 'έχασε την ψυχραιμία του και διέταξε την ομάδα του να τον ακολουθήσει. Κανένας δεν προσπάθησε να τον πείσει, να περιμένει, για να γίνει μια προσπάθεια, να εξομαλυνθεί η κατάσταση, αν και είναι βέβαιο, πως δεν θα άκουγε κανέναν. Μόνο ο παπά Ανδρέας Σκιαδαρέσης, από το Πινακοχώρι, που λειτουργούσε τότε στο Νυντρί, προσπάθησε να τον σταματήσει και να πάει αυτός στον Καλατζή, να αποφευχθεί η σύγκρουση.

Ο Γιαννούλης με την ομάδα του, τράβηξε έξω στον κάμπο, όπου ο Καλατζής με την ομάδα του ενισχυμένη και από την ομάδα του δασκάλου Γαζή, από το Νιχώρι, είχανε παραταχθεί πίσω από τις ελιές. Μια ακόμα λαθεμένη ενέργεια του Γιαννούλη, που πήγαινε να χτυπηθεί με ανθρώπους, που γνωρίζανε το έδαφος, δημιουργώντας μια καλοστημένη ενέδρα.

Δύο ΕΛΑΣίτες πέφτουνε νεκροί. Είναι ο Μήτρος, αδερφός του Γιαννούλη και ο Ανδρούτσος, από την Ακαρνανία.

Ο Γιαννούλης, για δεύτερη φορά, χάνει την ψυχραιμία του και εκτελεί τους δύοκρατούμενους Καλατζαίους, η ομάδα του Καλατζή υποχωρεί και σκοτώνει το νεαρό ΕΑΜίτη Μίμη Κονιδάρη, από το Νιχώρι. Ο Γιαννούλης κηδεύει τους δύο νεκρούς της ομάδας του και ανηφορίζει για τη Βαυκερή. Έπειτα από τα επεισόδια, η Βορειοανατολική Λευκάδα βρέθηκε σε συναγερμό και το βράδυ όλα τα εφεδρικά τμήματα του ΕΛΑΣ, συγκεντρωθήκαμε στη Βαυκερή.

Στη Βαυκερή μείναμε, από την Τετάρτη το βράδυ, ως το βράδυ το Σάββατο, σε επιφυλακή. Στο μεταξύ, ο εξαγριωμένος Γιαννούλης, σκότωσε τον Μάλφα από τους Πηγαδησάνους, σαν συνεργάτη των Ιταλών.

Το Σάββατο το βράδυ, ένας περιφερειακός, μίλησε για την κατάσταση που δημιουργήθηκε και την απόφαση που πάρθηκε, να διαλυθούνε τα εφεδρικά τμήματα και το μόνιμο να περάσει στην Ακαρνανία.

Αν και ήτανε αργά, πολλοί φύγαμε για τα χωριά μας και παραμείνανε αυτοί που ήτανε πιο ξέμακρα. Έμεινε και το μόνιμο τμήμα.

Την άλλη μέρα, Κυριακή, απόκριες, μια πυκνή αντάρα σκέπαζε την ορεινή Λευκάδα και στα χαράματα ακουστήκανε φωνές στο χωριό: Γερμανοί, Γερμανοί. Κάποιος είχε ανεβεί από τον Αλέξαντρο, που είχανε δει τους Γερμανούς, να μπαίνουνε στα Καλυβάτα. Εκεί πιάσανε τον Γιώργο Κατσαρό που το βράδυ είχε γυρίσει από τη Βαυκερή και αργότερα τον εκτελέσανε στο Αγρίνιο.

Πήραμε τα όπλα και τραβήξαμε για τη Βαυκερή. Μας προλάβανε όμως οι Γερμανοί, μα τους πρόλαβε ο Μίλιος Θειακός από το Πλατύστομα, που πρώτος άκουσε τις φωνές του συνδέσμου από τον Αλέξαντρο και ειδοποίησε τα φυλάκια. Πισωπατήσαμε και πιάσαμε θέσεις, περιμένοντας, τι θα γίνει.

Με την κάλυψη της αντάρας, ο Γιαννούλης τράβηξε για το βουνό Σκάροι με την ομάδα του και συγκρούστηκε με την ομάδα του Καλατζή στη θέση Αη Νικόλα της περιφέρειας της Βαυκερής και την ανάγκασε να υποχωρήσει. Τα τμήματα του εφεδρικού, τραβήξανε για την Ελάτη. Το βουνό ήτανε δύσβατο και χιονισμένο και η αντάρα έκανε πιο δύσκολη την πορεία. Εκεί εκτελέστηκε η Ευγενία Διαμανή από το Νυντρί, που κατηγορούταν για συνεργασία με την Ιταλική Φινάντσα. Η γυναίκα αυτή δεν μπορούσε να προχωρήσει και φοβηθήκανε, μήπως, παραμένοντας, προδώσει την πορεία των τμημάτων. Είχε λεχθεί πως την προηγούμενη μέρα είχε φτάσει σημείωμα να μην γίνει καμία εκτέλεση. Έτσι τη γλίτωσε και ο Βαγγέλης Σάντας ή Καμπάς από τους Πηγαδισάνους, ένας ένοπλος της αντίδρασης.

Την ίδια μέρα, οι Γερμανοί και οι ομάδες της αντίδρασης, μπήκανε στην Εγκλουβή και σκοτώσανε τον μαθητή Γυμνασίου και το βράδυ αποσυρθήκανε από την ορεινή Λευκάδα.

Έπειτα από τα συγκλονιστικά αυτά γεγονότα, η κατάσταση στη Λευκάδα, μέρα παρά μέρα, σκοτεινίαζε περισσότερο. Στο Νυντρί, δολοφονήθηκε ο Κώστας Κούρτης ή Ζαβογιάννος, από την Εγκλουβή, που έμενε στο Νυντρί. Ήτανε υπεύθυνος της τοπικής οργάνωσης.

Έτσι η πολιτική οργάνωση του ΕΑΜ, βρέθηκε μπροστά στο τρομερό δίλημμα, ποιο δρόμο να ακολουθήσει. Αδίστακτη η αντίδραση, περίμενε μια αστόχαστη ενέργεια, για να προχωρήσει στην ολοκλήρωση των σχεδίων της.

Το δεύτερο δεκαήμερο του Ιούνη του 1944, τμήματα του μόνιμου ΕΛΑΣ, αποβιβάστηκανε στη Λευκάδα και ταυτόχρονα κινητοποιήθηκαν όλα τα εφεδρικά. Η συγκέντρωση έγινε στο οροπέδιο της Εγκλουβής και την ηγεσία την είχανε οι καπεταναίοι Φουρτούνας και Κόρακας. Διαφώνησα για την προετοιμαζόμενη επιχείρηση, γιατί επόμενο ήτανε, όταν θ' άρχιζε η μάχη, η αντίδραση θα ζητούσε την επέμβαση των Γερμανών, για να μας συντρίψει.

Έπειτα, αυτό περίμενε. Και αυτό το είδαμε πριν 4 μήνες, το Φλεβάρη, έπειτα από την μάχη Γιαννούλη και Καλατζή.

Το καταπληκτικό είναι, η αισιοδοξία που επικρατούσε στη δική μας παράταξη και πιο πολύ στην ηγεσία. Μια μέρα ανεβήκαμε από το Πλατύστομα, με τον Βασίλη Καλύβα, σύνδεσμο στο οροπέδιο της Εγκλουβής, να ειδοποιήσουμε το αρχηγείο, για μια κίνηση των Γερμανών στην Κατούνα, έξω από την πόλη, όπως μας πληροφόρησε σύνδεσμος της τοπικής Αντιστασιακής οργάνωσης. Και ο καπετάν Κόρακας, μας απάντησε: Αυτό δεν μας κάνει, ούτε κρύο, ούτε ζέστη.....

Όπως αποδείχτηκε αργότερα, το σχέδιο του Αρχηγείου Στερεάς Ελλάδας, καθόριζε την ταυτόχρονη έναρξη των επιχειρήσεων στην Λευκάδα και στην Ακαρνανία. Για κάποιους λόγους, το αρχηγείο δεν μπόρεσε να πραγματοποιήσει τις επιχειρήσεις στην Ακαρνανία και ειδοποίησε να ανασταλούνε και στην Λευκάδα. Το εδώ αρχηγείο των καπεταναίων, δεν είχε στην διάθεσή του ασύρματο, ούτε έναν οπτικό τηλέγραφο, για να ενημερώνει και να ενημερώνεται. Λέγεται ότι, το Αρχηγείο Στερεάς Ελλάδος έστειλε σύνδεσμο τον Καλαφάτη, να ανασταλεί η επιχείρηση. Το σήμα δεν έφτασε και οι επιχειρήσεις αρχίσανε.

Για τον Καλαφάτη υπάρχουν δύο εκδοχές:

A) ήτανε προδότης και σκόπιμα καθυστέρησε το σήμα της αναστολής των επιχειρήσεων.

B) ένεκα των συνθηκών που δημιουργηθήκανε, δεν ήτανε εύκολο το πέρασμα στην Λευκάδα.

Όπως και να έχει το ζήτημα, χρειάζεται μια διερεύνηση.

Εκείνο που θα έπρεπε να προβληματίσει τόσο, τους πολιτικούς όσο και, τους στρατιωτικούς εγκεφάλους, ήτανε ότι, οι Γερμανοί κι αν ακόμα αρχίζανε οι επιχειρήσεις στην Ακαρνανία για περισπασμό, θα επεμβαίνανε στη Λευκάδα, όσο μειωμένες κι αν απομένανε εδώ οι δυνάμεις τους, αφού θα στέλνανε ένα μέρος απέναντι.

Πριν από την έναρξη των επιχειρήσεων, γίνανε δύο εκτελέσεις στο οροπέδιο της Εγκλουβής. Εκτελεστήκανε ο Σάββας Βρεττός από τη Βαυκερή, και ο Στάθης Σούνδιας από τον Αλέξαντρο.

Με την έναρξη της μάχης, στις 17 Ιούνη, οι ένοπλες δυνάμεις της αντίδρασης υποχωρήσανε και τα τμήματα του ΕΛΑΣ μπήκανε στον Άγιο Ηλία. Εκεί για προσωπικούς λόγους, έγινε μια εκτέλεση και μπήκανε φωτιές σε σπίτια. Η αντίδραση, δεν περίμενε καλύτερη ευκαιρία και ζητήσανε την επέμβαση των Γερμανών.

Οι Γερμανοί, από την πόλη, φτάσανε με καίκια στο Νυντρί και ανενόχλητοι, ανεβήκανε από τα Χαραδιάτικα προς τον Άη Ηλία, χτυπήσανε αιφνιδιαστικά τα τμήματά μας, την ώρα που στο ύψωμα Λαϊνάκι, δίνανε αποφασιστική μάχη με τις ομάδες των αντιδραστικών,

που τις διοικούσε ο λοχαγός Ζαμπέλης. Επικράτησε πανικός και άτακτη υποχώρηση.

Αν είχε τοποθετηθεί ένα φυλάκιο στην κορυφή της Ελάτης, θα είχε επισημανθεί η άνοδος των Γερμανών στο βουνό, θα γινότανε κανονική υποχώρηση των τμημάτων μας και θ' αποφευγότανε οι απώλειες τόσων αγωνιστών.

Το ανεξήγητο είναι, πώς οι Γερμανοί, δεν προωθήσανε και άλλο τμήμα τους, από την πόλη, προς Σφακιώτες, Καρυά, Εγκλουβή, οπότε, η ορεινή Λευκάδα θα είχε αφανιστεί. Ίσως, να χανε την εντύπωση πως η περιοχή αυτή ήτανε φρουρημένη.

Αλέκος Φίλιππας
Πλατύστομα Λευκάδας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ΄

Ανέκδοτες Εκθέσεις – Διαταγές Διοικητού 25^{ου} Συντάγματος
ΕΔΕΣ Αντισυνταγματάρχου Κων/νου Μαραγκού.

ΑΡΧΕΙΟ ΚΩΝ. Π. ΜΑΡΑΓΚΟΥ
(1899-1965)
Επιμέλεια Παν. Κ. Μαραγκός - 1994

Γ. Πβ 12
Κυβερνητική Αντιπροσωπεία Ιονίων Νήσων
Εμπιστευτική

Στρατιωτική Διοίκησιν Λευκάδος
Ενταύθα

Ανακοινώ υμίν συνημμένως κατάλογον είκοσι προσώπων των οποίων εντός εβδομάδος από σήμερον δέον να διενεργηθεί παρ' ημών η σύλληψις. Η σύλληψις αύτη είναι προληπτική και δεν προδικάζει ποσώς άλλο τι πλην την εν καιρώ παραπομπής εις την δικαιοσύνην ην θα ορίση η Εθνική Κυβέρνησις δια την προανάκρισιν και εις δίκην παραμπομπήν των συνεργασθέντων μετά των Γερμανών.

Λαμβάνεται συγχρόνως υπ' όψιν ότι δια την φρούρησιν και εποπτείαν της μεταφροάς των εις ένα έκαστον συλληφθέντα τίθεται υπό τας διαταγάς σας ένας ανθυπασπιστής και δύο άνδρας του τακτικού Ελληνικού Στρατού. Ούτοι θα τους μεταφέρουσιν εις Κεφαλληνίαν ένθα θα εγκλειστούν εν οικία επί τούτου επιταχθησομένη και ήτις θα φρουρείται υπό μέρος της προσωπικής μου εκ τακτικού στρατού φρουράς.

Ούτω πάντα τα μέτρα θα τηρηθούν δια την ασφαλή την φρούρησιν. Το τελευταίο τούτο ανακοινώσατε ενδεχομένως και εις τους συλλαμβανομένους.

Εν Λευκάδα τη 12^η Οκτωβρίου 1944
Ο Κυβερνητικός Αντιπρόσωπος Ιονίων
Νήσων
Α. Μακκάς [υπογραφή]

Γ Πβ 13
Κατάλογος συλληφθησομένων

1. Πάνος Βέρης
2. Βέρης, αδελφός του προηγουμένου
3. Μπουρδούβαλης
4. Καλατζής Χρήστος
5. Καλατζής Ανδρέας
6. Καλατζής Ιωάννης
7. Αχείμαστος
8. Μπουρδάρας
9. Αρίδας;
10. Γούντρουμας
11. Μεσσήνη Νίκη
12. Καραγιάννης
13. Νικολάρας Γεράσιμος
14. Καγγελάρης
15. Βέρης Χρήστος
16. Ευ. Αλυσανδράτος
17. Τζινιέρης
18. Φωτόπουλος Γεράσιμος
19. Κοντογιώργης Μήτσος
20. Γαβαλάς

Λευκάδα 12 Οκτωβρίου 1944
Ο Κυβερνητικός Αντιπρόσωπος Ιονίων Νήσων
Λ. Μακκάς
[υπογραφή]

ΙΧ ΜΕΡΑΡΧΙΑ
25 ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Έκθεσις

Λεπτομερής του Διοικητού του τέως 25 Συντ/τος Πεζικού Ε.Δ.Ε.Σ Λευκάδος, αντ/ρχου Πεζ. Μαραγκού Κων/νου περί των λαβόντων χώραν γεγονότων από της 13.11.1944 και εντεύθεν ως και των αιτίων της καταλήψεως της Νήσου περί του Ε.Λ.Α.Σ.

Η από 13.11.1944 απόφασις του Στρατηγού SCOBIE περί Λευκάδος επέβαλε τον περιορισμό των δυνάμεων του Ε.Δ.Ε.Σ εν τη Νήσο εις εν τάγμα δυνάμεως 200 αντρών. Η στρατιωτική Διοίκησις της Νήσου ενετίθετο εις τον Διοικητήν των Βρεττανικών στρατευμάτων υπό τον οποίον θα υπήγετο τακτικώς και η Ελληνική δύναμις. Ο Ε.Λ.Α.Σ θα όριζεν έναν αξιωματικό ως σύνδεσμο παρά τώ Βρεττανό Στρατιωτικό Διοικητή. Το Βρεττανικό τμήμα αφίκνυτο εις Λευκάδα την 22 Νοεμβρίου και ανεχώρησαν την 17^{ην} Δεκεμβρίου 1944.

Κατά τον χρόνον της παραμονής των Βρεττανών εν Λευκάδι αφίκνοντο εις την νήσον εξ Ακαρνανίας πλείστων επικύνδινα κομμουνιστικά στοιχεία επωφελούμενα του επιδεικνυομένου υφ ημών σεβασμού προς την ελευθερίαν των πολιτών και της αποχής πάσης πολιτικής ιδεολογίας.

Ευθύς μετά την αναχώρησιν εκ Λευκάδος των Βρεττανικών στρατευμάτων εξήτησα παρά της ΙΧ Μεραρχίας όπως διατεθή εις Λευκάδαν εν περιπολικό σκάφος και 500 τουλάχιστον τυφεκίων και όπως αυξηθή η δύναμις του Συντάγματος εις 600 άνδρες συμπεριλαμβανομένης και της Χωροφυλακής. Εκ των ανωτέρω αιτημάτων μου μόνον η αύξησις της δυνάμεως μας εγκρίθη.

Πάραυτα προέβην εις την ανασύστασιν του Π/25 Τάγματος υπό τον Λοχαγό Ζαμπέλην Διον. Εν τη Εστίω Λευκάδι και επελήφθη συντόμως της αυξήσεως της δυνάμεως μας. Τελικώς κατά την εκδίλωσιν της καθ' ημών επιθέσεως του Ε.Λ.Α.Σ αι δυνάμεις ημών εν ευκάδι είχαν ως εξής:

Εν τη Βόρειω Λευκάδι – το 1/25 Τάγμα υπό τον Έφ. Λοχαγόν Πεζ. Φωτόπουλον Ι. , με έδραν την Λευκάδα, κατανεμημένον ως κατώθι:

1^{ος} Λόχος, δυνάμεως 55 ανδρών υπο τον Υπ/γον, ?βιτσονίκην Ηλίαν, εις Καλλιγόνι , με φυλάκιο επιτηρήσεως εις Νικιάνα και Επίσκοπον.

2^{ος} Λόχος, δυνάμεως 40 ανδρών υπό τον Έφ. Υπολ/γόν Δυγούρην Βασίλ., εις το Φρούριον Λευκάδος

3^{ος} Λόχος, δυνάμεως 48 ανδρών υπό τον Έφ. Ανθ/γόν Συκιώτην Άγγελον, εντός της πόλεως με φυλάκιο παρά την Γέφυραν οδού Φρουρίου και εις Άγιον Νικήτα

Ι Λόχος Μηχανημάτων, δυνάμεως 30 ανδρών, υπο τον Ανθ/γόν Καραχάλιον Ηλίαν εις Καλλιγόνι διέθετε 2 όλμους Ιταλικούς, 1 πυροβόλο των 6,5 και 3 πολυβόλα (2 Βίκερς και 1 Φιατ).

Το Ι/25 Τάγμα είχαν επίσης εν Λευκάδι εις την διάθεσιν του και δύο ταχυβόλα αντιαρματικά Γερμανικά.

Οι ομάδες Διοικήσεως Συντάγματος και Ι/25 Τάγματος ηρίθμουν ομού 45 άνδρας.

Επί πλέον υπήρχον εν Λευκάδι και 33 Χωροφύλακες. Συνεπώς το σύνολον των εν τη Β. Λευκάδι δυνάμεων μας ανήρχετο εις 201 άνδρας.

Β. Εν τη Βόρειω Λευκάδι - Το ΙΙ/25 Τάγμα του Λοχαγού Πεζ. Ζαμπέλη Διον., με έδραν το Φτερον και καταπονημένον ως κάτωθι:

Ο.Δ.Τ. δύναμις 25 άνδρες.

5^{ος} Λόχος δυνάμεως 70 ανδρών, υπο τον οπλαρχηγόν Ανθ/γόν Καλλατζήν Χρήστον εις περιφέρειας Βλυχού-Νυδριού, με φυλάκιο εις Νυδρί και Μεγανήσι και με την εντολή κινήσεως εις το εσωτερικόν της Κεντρικής και Βορείου Λευκάδος.

(Σημ. Παρά την διαταγήν, το εις Μεγανήσι φυλάκιο δεν είχεν εγκατασταθή κατά την εκδήλωσιν της επιθέσεως του Ε.Λ.Α.Σ.

6^{ος} Λόχος, δυνάμεως 75 ανδρών, υπό τον Ανθ/στην Χωροφυλακής Κατσούλην Ιω., εις Μαραντοχώρι με φυλάκιο εις Σύβοτα, Εύγηρον και Βασιλικήν.

7^{ος} Λόχος, δυνάμεως 70 ανδρών, υπο τον Εφ. Ανθ/γόν Αργύρην Σπυρ., εις Άγιον Πέτρο με φυλάκια εις Κάβον Νηράς και Δρέπανον.

ΙΙ Λόχος Μηχανημάτων, δυνάμεων 40 ανδρών υπο τον Εφ. Ανθ/γόν Μεταξά Χαράλ. εις Φτερον. Διέθετε 3 όλμους (2 Ιταλικούς και 1 Αγγλικόν) και 2 πολυβόλα Ιταλικά Μπερέττα.

Επί πλέον υπήρχε το μεταβατικό απόσπασμα Παπαδάτου - Μπουρδάρα εκ 30 ανδρών.

Σύνολον των εν Λευκάδι (Νοτίω δυνάμεις μας εις 310 άνδρες). Το γενικό σύνολο των δυνάμεων μας εις ολόκληρον την Νήσον ανήρχετο εις 561 άνδρας.

Επιδεινωθείσης της καταστάσεως και αποβλέπων αφ' ενός εις το να προετοιμάσω μεγαλυτέραν αύξησιν της δυνάμεως του υπ' εμέ Συντάγματος και αφ' ετέρου να καταστήσω πλέον συνειδητήν εις τους Εθνικιστάς την ανάγκη κινητοποιήσεως των, εξέδωκα την 24^{ην} Δεκεμβρίου 1944, διαταγήν δι' ης συνίστων Γραφείον Επιστρατεύσεως και προσεκάλουν τους Εθνικιστάς πολίτας να εγγραφώσι εθελοντικώς εις τους επιστρατευτικούς καταλόγους. Το Γραφείον επιστρατεύσεως ήρχισε εργαζομένον από της εσπέρας της 25^{ης} Δεκεμβρίου και εις ας 3 ημέρας καθ' ας ελειτούργησε, προσήλθον μετ' ενθουσιασμού και ενεγράφησαν ανω των 500 πολιτών πάσης τάξεως και ηλικίας.

Την 25^{ην} Δεκεμβρίου ελάμβανον την κατωτέρω Διαταγήν:

Ε.Ο.Ε.Α
 ΓΕΝΙΚΟΝ ΑΡΧΗΓΕΙΟΝ
 ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ-ΓΡΑΦΕΙΟΝ 3^{ον}
 __ Α.Π. 2867

ΑΠΟΡΡΗΤΟΣ

Διοικητήν 25^{ου} Συντάγματος
 Αντ/ρχην Μπραγκόν

I. Τακτική κατάστασις σήμερον

- Μονάδες μας σήμερον εγκαθίσταντο αμυντικώς επι της γραμμής ΒΑΛΛΑΩΡΙΔΟΣ - _____ - ΟΡ.ΠΡΟΦ. ΗΛΙΑΣ με αποστολήν την άμυναν του προγεφυρώματος ΠΡΕΒΕΖΗΣ
- Μονάδες της Χ Μεραρχίας θα εγκαταστήσουν προγεφύρωμα εις ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΝ.

II. Προθέσεις μου

- Να διατηρήσω το προγεφύρωμα ΠΡΕΒΕΖΗΣ επι της γραμμής ΣΙΝΩΠΗ-ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΣ.
- Να διεκπεραιώσω εις ΚΕΡΚΥΡΑΝ τας δυνάμεις της Χ Μεραρχίας δια την ασφάλειαν της νήσου.
- Να διατηρήσω την νήσον ΛΕΥΚΑΔΑ.

III. Αποστολή του 25^{ου} Συντάγματος

Να εξασφαλίση οπωσδήποτε την νήσον ΛΕΥΚΑΔΑ από πάσης αποβατικής ενέργειας των Ε.Α.Μιτών.

Σ.Δ. 25-12-1944

Ο

Γενικός Αρχηγός

Υπ.

Ν. Ζέρβας

Μετά την λήψιν της ανωτέρω διαταγής εν η σαφώς ανεγράφετο ως πρόθεσις του Γεν. Αρχηγείου η διατήρησις της Λευκάδος και ανέμενον ευλόγως εκ τούτου ενίσχυσιν των εν τη Νήσω δυνάμεων μετέβην την 27^{ην} Δεκεμβρίου μετά του Πολιτικού Διοικητού Λευκάδος Δημ. Γιανουλάτου εις Πρέβεζαν οπόθεν επεστρέψας την επομένην 28^{ην} Δεκεμβρίου.

Μετά του Πολιτικού Διοικητού εξεθέσαμεν εις τον Στρατηγό Ζέρβα πέραν την εν Λευκάδι κατάστασιν και ετονίσαμεν ότι δια να κρατηθή η Νήσος έχει ανάγκην ενισχύσεων. Συγκεκριμένως εγώ εξήτησα:

α) Την χορήγησιν 800 τυφεκίων, β) την αποστολήν εις την νήσον ενίσχυσιν εις 600-800 ανδρών, γ) την αποστολήν ενός Ουλαμού Πυροβολικού των 7,5 δ) την άμεσον αποστολή ενός αντιτορπιλικού ή άλλου περιπολικού σκάφους δια την επιτήρησιν των ανατολικών και νοτίων παραλίων της νήσου.

Μας εδόθη η απάντησις ότι θα μας απεστέλλοντο περί τα 2000 έως 2500 τυφέκια και ότι θα μας απεστέλλετο ενίσχυσιν εια άνδρας, παρά τας

αντιθέτους διαταγάς των Βρετανικών Στρατιωτικών Αρχών. Πυροβολικόν μας υπεσχέθησαν ότι απεστέλλετο εκ Λευκίμμης.

Εγένετο λόγος περί αποστολής ολοκλήρου της ΙΧ Μεραρχίας εις Λευκάδα. Την επομένη όμως 28^{ης} Δεκεμβρίου κατέφθασεν εις Λευκάδα μόνο το, υπ τον Αντ/ρχην Καραμπέττον Κ., Τμήμα Ξηρομέρου δυνάμεως 100 περίπου ανδρών. Μετ' αυτού κατέφθασεν εις Λευκάδα και ο Ταγματάρχης Λεμονής Ιω. του Επιτελείου της ΙΧ Μεραρχίας, κατόπιν ανακοινώσεως προς αυτόν υπο του Μεράρχου Συνταγματάρχου Κουσίντα Νικ. Ότι θα κατευθυνθή εις Λευκάδα ολόκληρος η ΙΧ Μεραρχία. Εστάλησαν επι πλέον αρκετά πυρομαχικά και μεγάλοι ποσότητες τροφίμων.

Την πρωίαν της 29^{ης} Δεκεμβρίου εξεδηλώθη η κατά της Λευκάδος επίθεσις του Ε.Λ.Α.Σ. Ήρχισαν να ρίπτονται εις την πόλιν αν και αραιά βλήματα πυροβολικού και όλμων και συγχρόνως πληροφορήθημεν ότι τας πρωινάς ώρας τμήματα του Ε.Λ.Α.Σ. απεβιβάστησαν εις Μεγαλήσι και εις θέσιν Επίσκοπον πλησίον του Νυδρίου και ότι ταυτοχρόνως εξεδηλώθη εξέγερσις των Ελαμιτών εις τα χωριά της κεντρικής και Βορείου Λευκάδος. Αυτοκίνητον ανεχώρισεν πριν ή πληροφορηθώμεν τα' ανωτέρω δια Καργάν εσταματήθη υπο των στασιαστών, οίτινες, και ηχηλώτισαν τουε επιβαίνοντας Ανθ/γόν Βλάχον Παν. Και την οικογένειαν του ιατρού του Συντάγματος Κοψιδά Χρ.

Κατόπιν των ανωτέρω απέστειλα εις Πρέβεζαν τον Ανθ/γόν Σερεπίσον Κωνστ. Με την εντολή να εκθέση εις το Γενικόν Αρχηγείον την κατάστασιν και να την κατάστασιν και να αιτήσεται η επείγουσαν ενίσχυσιν ημών ή την διάθεσιν μέσωσιν δια την εκκένωσιν της Νήσου.

Μετά του ιδίου βενζινοπλοίου, μεθ' ου ανεχώρησεν ο Ανθ/γός Σερεπίσος Κωνστ., ανεχώρησεν επίσης δια Πρέβεζαν ο οπλαρχηγός Ιωάννης Βέρρης όστις αφίκετο εις Λευκάδα την 24^{ην} Δεκεμβρίου, εξαγγέλων ότι έρχεται δια να κινητοποιήσητους Ακαρνάνας δια την άμυναν της Νήσου και όστις άμα τη εκδήλωσει της επιθέσεως απήλθε χωρίς να ειδοποιήση κανένα. Ουδαμόθεν προκύπτει ότι αι οδηγίαι του προς τους συμπατριώτας του ήσαν οίαι ούτος εξήγγειλεν.

Εν τω μεταξύ οι ΕΑΜίται είχαν καταλάβει την δημόσιαν οδόν προς Σφακιώτες και ούτω απεκόπη επικοινωνία μεταξύ των τμημάτων μας Βορείου και Νοτίου Λευκάδος. Διέταξα τότε τον Διοικητήν του 1/25 Τάγματος Εφ. Λοχαγόν Φωτόπουλον Ιω., όπως δια του 1^{ου} Λόχου και ενός Όλμου ενεργήση επίθεσιν εναντίων των ΕΑΜιτών εις Κατούναν. Συγχρόνως εξήτησα παρά του Αντ/ρχου Καραμπέκιου Κων την συνδρομήν του τμήματος Ξηρομέρου, ίνα, δι αντεπιθέσεως ανατρέψωμεν τα εις Σφακιώτες τμήματα ΕΑΜιτών και επιτύχαμεν να επικοινωνήσαμεν μετά της Ν. Λευκάδος. Δια τον ανωτέρω σκοπόν έθηκα εις την διάθεσιν του Αντ/ρχου Καραμπέτσου Κων. μέρος του 3^{ου} Λόχου, 1 Όλμον και 1 Γερμανικόν τηλεβόλου αντιαρματικών. Ο Λοχ.

Φωτόπουλος ενεργεί επιτυχώς την διαταχθείσαν επίθεσιν και αναγκάζει τους ΕΑΜίτας εις Κατούναν να εγκλεισθούν εντός της εκκλησίας. Παρά του Αντ/ρχου Καραμπέτσου Κων., όμως, ελάμβανον δυστυχώς την απάντησιν ότι οι άνδρες του είναι κουρασμένοι και συνεπώς δεν προσφέρονται δια την ανωτέρω επιχείρησιν. Κατόπιν της ούτω δημιουργηθείσης καταστάσεως και προς αποφυγήν αποκοπής του Τμήματος Φωτόπουλου εκ των νότων, δια της καθόδου των Ελασιτών εκ στρατιωτών και καταλήψεως υπό τούτων των υψωμάτων Βαλαωρίτης, διέταξα τον λοχ. Φωτόπουλον Ιω. να συμπιχθή και να καταλάβη τα υψώματα Βαλαωρίτην Καλλιγώνι. Επίσης διέταξα τον 3^{ον} Λόχον να καταλάβη τα υψώματα Απολπαίνης. Κατόπιν εξήτησα παρα του Αντ/ρχου Καραμπέκιου Κ., όπως διαθέση εκ του τμήματος Ξηρομέρου, το ήμισυ της δυνάμεως του δια την επιτήρησιν των υψωμάτων Φανερωμένης, εις δε υπόλοιπον δύναμιν διαθέση δια την ενίσχυσιν της αμύνης του Φρουρίου. Και τούτο όμως δεν κατέστη δυνατόν να γίνη.

Οι άνδρες του τμήματος Ξηρομέρου έδειξαν απ' αρχής διαθέσεις να αποχωρήσουν εκ Λευκάδος, και μετά την εκδήλωσιν της επιθέσεως την πρωίαν της 29^{ης} Δεκεμβρίου, εδήλωσαν σαφώς εις τον Υπολοχαγόν Σαλμάν Θωμάν όστις προσπάθησεν ως συμπατριώτης των, να τους τονώσει το ηθικόν ότι είναι οπωσδήποτε αποφασισμένοι να μην πολεμήσουν δια την Λευκάδα.

Η στάσις των ανδρών του Τμήματος Ξηρομέρου επέδρασεν λιαν δυσμενώς επι του ηθικού των, εκ Ξηρομέρου επίσης καταγομένων ανδρών του 2^{ου} Λόχου (Φρουρίου), οιτινες ήρχισαν από ενωρίς να δεικνύουν σημεία εκνευρισμού και να ομιλούν και αυτοί περί αποχωρήσεως, αχρηστεύσαντες μάλιστα και την σχεδία (πέραμα) μεθ ής επικοινωνεί το Φρούριον μετά την έναντι ακτής της Λευκάδος, ίνα δύναται να απογορεύουν κατά την θέλησιν των την μετάβασιν εις το Φρούριον και εμποδίσουν ενδεχομένως την άσκησιν ελέγχου υπό του Συντάγματος. Εκ των υστέρων μάλιστα, εγνώσθη ότι από της προτεραιάς συνεζήτησαν και απεφάσισαν την αποχώρησιν των εκ Λευκάδος παρά τας διαταγάς.

Λόγω της συνεχούς βολής του εχθρού εντός της πόλεως εκλονίσθη το ηθικόν και ήρχισεν η διαρροή των εκεί ανδρών. Ο οπλαρχηγός Γεώργιος Μεσσήνης ή Γούντρομας διετάχθη να μεταβεί εις επιχειρήσεις, αλλ' αρνήθη, προβάλλων ως επιχείρημα την ανάγκη να προστατεύσει την οικογένειάν του. Επίσης και άλλοι οπλαρχηγοί ηδράνησαν και τελικώς εδραπέτευσαν. Ο ανθ/στής Γεωργιάδης Ηλίας, διαταχθείς να μεταβεί μετά των ανδρών του προς ενίσχυσιν του 1^{ου} Λόχου, δεν εξετέλεσε την διαταγήν, αλλ' εκρύβη δραπετεύσας βραδύτερον μετά του Τμήματος Ξηρομέρου.

Το απόγευμα ο Αντ/ρχης Καραμπέκιος Κ. απέστειλε τον Λοχαγόν Βλάχον Ιωάννην εις το Φρούριον. Ούτος αφιχθείς εκεί εδήλωσεν εις τον Διοικητήν του 2^{ου} Λόχου Υπολοχαγόν Ζυγούρην Βασ. ότι έχει διαταγήν ν' αναλάβη την διοίκησην του Λόχου, προκειμένουν να εγκλεισθούν εις το Φρούριον και οι άνδρες του Τμήματος Ξηρομέρου. Και οι άνδρες του Τμήματος Ξηρομέρου, ουδέποτε έφθασαν εις το Φρούριον, οι άνδρες όμως του 2^{ου} Λόχου (Φρουρίου) ήρχισαν να ομιλούν περί κοινής στάσεως όλων των εκ Ξηρομέρου καταγομένων, όσον αφορά την άμυναν ή ου της Λευκάδος.

Τας εσπερινάς ώρας επέστρεψεν εκ Πρεβέζης ο Ανθ/γός Σεπεπίσος Κωνστ. όστις μοι ανακοίνωσεν ότι την επομένην 30^{ην} Δεκεμβρίου θ' απεστέλλεντο εις Λευκάδα δύο αντιτορπλικά ως και μέσα δια την εκκένωσιν της Νήσου. Τη διαταγή μου μοι υπέβαλε βραδύτερον και σχετικήν έγγραφον αναφοράν. Επίσης μοι παρέδωκε και την υπ' αριθ. Α.Π. 2869/29.12.1944 Διαταγήν του Γενικού Αρχηγείου και αντίγραφον του προς τον Στρατηγόν SCOBIE Τηλεγραφήματος. Κατωτέρω παρατίθημι αντίγραφα των ανωτέρω εγγράφων.

Ε.Ο.Ε.Α.
ΙΧ Μεραρχία
25^{ον} Συν/γμα Πεζ.
Αρ. Δ.Υ.

Εν Κερκύρα τη 31 Δεκεμβρίου 1944

Ο
Ανθ/γος Πεζ. Σερεπίσος Κωνσταντίνος
Προς
Το 25^{ον} Σύνταγμα Πεζικού
Ενταύθα

«Περί των αποτελεσμάτων μεταβάσεώς μου εις Γενικόν Αρχηγείον».

Λαμβάνω την τιμήν να επαναλάβω δια της παρούσης και εγγράφως, όσας προφορικώς εξέθηκα υμίν, σχετικώς με την αποστολήν μου εκ Λευκάδος τις Πρέβεξαν την πρωίαν της 29^{ης} Δεκεμβρίου 1944 επέδωκα προς τον Γενικόν Αρχηγείον της αναφοράς υμών, αναπτύξας άμα και προφορικώς την εν Λευκάδι κατάστασιν και ητησάμην ή την άμεσον ενίσχυσιν ημών ή την διάθεσιν μέσωσ δια την εκκένωσιν της Νήσου.

Ο κ. Γενικός αρχηγός ανεκοίνωσεν ότι αποφάσισε, την εκκένωσιν της Λευκάδος και ότι την πρωίαν της επομένης θ' απεστέλλονταο 2 αντιτορπυλικά, εν τις τα Βόρεια και έτερον εις τα Νότια και ανατολικά παράλια της Νήσου ως και ανάλογα μεταγωγικά δια την επιβίβασιν των ενόπλων τμημάτων και του αμάχου πληθυσμού. Εγένετο λόγος περι πιθανής αποστολής και τρίτου αντιτορπυλλικού δια την Νότιον Λευκάδα, αλλ' ο παριστάμενος Διοικητής του ΙΙΙ Γραφείου Επιτελείου του Γεν. Αρχηγείου Συνταγματάρχη κ. Νικολόπουλος Π., είπεν τότε ότι δύο μόνον αντιτορπυλικά θα σταλώσιν διότι το τρίτον αναγκαιοί δι' ετέραν υπηρεσίαν. Συγχρόνως ητοιμάσθη και τηλεγράφημα προς τον Στρατηγόν SCOBIE, ούτινος αντίγραφον στέλλεται και εις υμάς. Παρά του κ. Γενικού Αρχηγού και του Συνταγματάρχου κ. Νικολοπούλου μοι αποδείχθη όπως αι δυνάμεις μας συγκεντρωθώσιν εις το Φρούριον Λευκάδος και εις τι σημείον των ανατολικών παραλίων της Νήσου οπόθεν κατά προτίμησιν να γίνει η επιβίβασις ημών, και όπου να κρατήσωμεν άμυναν μέχρι αφίξεωσ των μέσων δια την εκκένωσιν.

Εζήτησα όπως, και διατασσομένησ της εκκενώσεωσ της Νήσου, ενισχυθή η δύναμις ημών προς απόκρουσιν των καθ' ημών επιθέσεωσ μέχρι ότου συντελεσθή πλήρωσ η αποβίβασις των τμημάτων θέσεωσ μέχρις ότου συντελεσθή πλήρωσ η αποβίβασις των τμημάτων πασ, του υλικού, και του αμάχου πληθυσμού όστις θ' ανεχώρει εις εξαιρετικώς μέγαν αριθμόν λόγω της οξύτητοσ ήν προσέλαβεν απ' αρχής εις την Νήσον ο Εθνικός αγών και των λαβουσών εκεί χώραν λίαν αιματηρών συγκρούσεωσ, των φόνων και των δημιουργηθέντων μισών, μοι εδόθη η απάντησις ότι είναι γνωσταί αι εν Λευκάδι κρατούσαι συνθήκαι και δια τον λόγον τούτον εξητήθη δια τους προς τον Στρατηγόν SCOBIE τηλεγραφήματοσ η διάθεσις μέσωσ δια πλέον των 10.000. —αμάχου

πληθυσμού, αλλ' ότι, δεν είναι δυνατόν να γίνη λόγος δια την αποστολήν ενισχύσεων εις Λευκάδα.

Περαιτέρω ετόνισα την ανάγκην όπως τα αντιτορπυλικά φθάσουν εις την νήσον προς της εσπέρας της ίδιας ημέρας ίνα παρεμποδισθή η διοχέτευσις εις την Νήσον κατά την νύκτα νέων σημαντικών δυνάμεων του Ε.Λ.Α.Σ. εξ Ακαρκανίας και Κεφαλληνίας, αίτινες θα καθίστων έτι μάλλον δυσχερή την άμυναν ημών, μοι εξόδη εις τούτο η απάντησις ότι τα αντιτορπυλικά θα εκτελέσωσι κατά την νύκτα αυτήν επιχειρήσεις αλλαγού και ότι πρέπει να αναμένωνται να φθάσουν εις Λευκάδα περί την 10^{ην} πρωϊνήν ώραν της επομένης. μοι ετονίσθη όμως ότι πάντας τα αντιτορπυλικά θα διαταθούν ασφαλώς και ο κ. Γενικός Αρχηγός προσέθηκεν ότι και αν δεν διατεθώσι και επαρκή έτερα μεταφορικά μέσα, πάντως εις τα δύο αντιτορπυλικά δύνανται να χωρίεσουν περί τα 2.500-3.000 άτομα

Διαρκούσης της ως άνω συζητήσεως προσήλθον εις Γενικόν Αρχηγείον ο Κυβερνήτης του αντιτορπυλικού «ΠΑΝΘΗΡ» Αντιπλοίαρχος Β.Ν. κ. Αθ. Σπανίδης και ο Πλωτάρης Β.Η κ. Βασ. Φραγκούλης, οίτινες και συνεζήτησαν μετά του κ. Γενικού Αρχηγού επί της ζητήματος της Λευκάδος.-

(Υπογρ. Κ.Γ. Σερεπίσος)

Γ Πγ6(1/4)
Έκθεσις

Επί των γενομένων συζητήσεων επί του ζητήματος Λευκάδος.

1.- Άφιξις Άγγλου Ταξίαρχου Άρμον και λοιπών Α/κών του Βρεττανικού Στρατηγείου δια τριών αυτοκινήτων μέσω Ακαρνανίας κατά την 15ώραν της προχθές 3-11-44.

2.- Ουδεμία συζήτησις διεξήχθη προχθές αναβληθείσης ταύτης διά σχεδόν την 10^η ώραν της 4-11-44.

3.- Κατά την χθεσινήν συζήτησιν παρίσταντο: α) ο Κυβερνητικός Αντιπρόσωπος κ. Μακάς, β) ο Άγγλος Ταξίαρχος Άρμον έτεροι τέσσαροι άγγλοι Αξ/κοί, γ) ο Αντιπρόσωπος του ΕΛΑΣ αντισυνταγματάρχης Κούκουρας, δ) ο Λοχαγός Βαμβέτσος αντιπρόσωπος του ΕΛΑΣ παρά τω Γενικών Αρχηγείο του ΕΔΕΣ και ε) ο Πολιτικός Διοικητής της Νήσου Δημήτριος Γιαννουλάτος.

4.- Την έναρξιν της συζυτήσεως εκήρυξεν ο Κυβερνητικός Αντιπρόσωπος κ. Μακκάς χαιρετίσασα την άφιξιν του Άγγλου Ταξίαρχου μετά των λοιπών Άγγλων Αξ/κών του Βρεττανικού Στρατηγείου ειπών τα εξής. Ο Άγγλος Ταξίαρχος αφίχθη κατόπιν εντολής του Στρατηγού Σκόμπι ίνα ενεργήση μίαν επιτόπιον έρευνα, σχηματίση ιδίαν αντίληψιν σχετικώς με την εν Λευκάδι κατάστασιν και αναφέρει εις τον Στρατηγόν Σκόμπι τας απόψεις του ταύτας ίνα το Στρατηγείον δια διαταγής του λύση οριστικώς το επίμαχον ζήτημα Λευκάδος. Μετά ταύτα συνέστησε όπως αι συζητήσεις διεξαχθώσιν εις ατμόσφαιραν φιλικήν και με απόλυτον ηρεμίαν.

5.- Τον λόγον είτα έλαβεν ο Άγγλος Ταξίαρχος Άρμον όστις επανέλαβε τα της αποστολής του και είτα έδωσε τον λόγον εις τον υποφαινόμενον ζητήσας την δύναμιν και διάταξιν των στρατιωτικών δυνάμεων εκ της Νήσου.

6.- Λαβών τον λόγον εχαιρέτησα εκ μέρους του Στρατηγού Ζέρβα Γενικού Αρχηγού των Εθνικών Ομάδων και ολοκλήρου της οργανώσεως του ΕΔΕΣ την άφιξιν του ενδόξου Ταξίαρχου Άγγλου Άρμον και των λοιπών Άγγλων Αξ/κών του Αγγλικού Στρατηγείου και αφού ανέφερον την δύναμιν του Συν/τος επί έλαττον (αριθ. 450) ως και την διάταξιν των τμημάτων επί της Νήσου, περιέγραψα το ιστορικόν της καταλήψεως και γενικώς της δράσεως των Εθνικών ομάδων εν Λευκάδι, αναγνώσας δε περικοπάς του υπ' αριθ. Α.Π. 2142 εγγράφου του Στρατηγού Ζέρβα προς τον κυβερνητικόν Αντιπρόσωπον, εξέφρασε την απορία μου πως ενώ της 12 Σ/βρίου με τμήματα του ΕΔΕΣ κατέλαβον την Νήσον, εξεδίωξα τους Γερμανούς εκυρίευσα πολεμικόν υλικόν, συνεπλάκην και πολλούς εξ αυτών εις θέσιν Μεγανήσι έθεσα εκτός μάχης 100 δε περίπου Ιταλούς και Γερμανούς συνέλαβον αιχμαλώτους πως συμβιβάζεται λέγω σήμερα να εγείρεται η αξίωσης να εγκαταλείψει την Νήσον. Ομοίως ότι εις την

νήσον φεύγοντες την δίωξιν του ΕΛΑΣ παραμένουσι περί τους 3.000 πρόσφυγες εξ Αιτωλνίας και ότι εις περίπτωσιν με μεταβιβάσεως του Στρατιωτικού Ελέγχου εις τον ΕΛΑΣ εκτός των ανωτέρω και έτεροι 2.000 οικογένειαι λευκαδίων είναι εξηναγκασμένοι να εκπατρισθούν δια τον φόβον των ελασιτών.

Ότι ως ανηγμένη επισήμως εκ μέρους της Ελληνικής Κυβερνήσεως αι οργανώσεις εντός ολίγου θα διαλυθώσιν και συνεπώς η Λευκάς δεν πρέπει να αποτελέση βιλαέτι της μιας ή της άλλης των οργανώσεων, εφ' όσον δε η τάξις και η ασφάλεια έχουσιν εμπεδοθή δεν θα συνέφερε να μεταβιβάζετο το Νησί εις τον ΕΛΑΣ.

Ότι της Λευκάδος υπάρχουσιν πλέον προσωπικά και ότι ανακαταλαμβανομένη ή μεταβιβαζομένη αύτη εις τον ΕΛΑΣ, η νήσος θα αιματοκυλίζετο ασφαλώς και θα μετεβάλλετο εις ερρείπια και Νεκροταφείον.

Ότι εφ' όσον Γερμανοί πλέον δεν υπάρχουν ούτε στην Λευκάδα ούτε εις παραπλησίαν αυτής περιοχήν δεν αποτελεί αύτη προμαχώνα της Ακαρνανίας και συνεπώς δεν δύναται να χρησιμοποιηθή δια στρατιωτικάς επιχειρήσεις.

Τέλος ανέπτυξα ότι άπασαι αι Δ/γαί του κ. Αντιπροσώπου της Κυβερνήσεως εξετελέσθησαν και παρεκάλεσα όπως και ο κ. Αντιπρόσωπος του ΕΛΑΣ μη επιμείνη εις τας απόψεις του Γενικού Στρατηγείου του εάν θέλει να μην αιματοκυλισθή το νησί και πιστεύει απολύτως εις την συμφυλίωσιν η οποία καταλήγει εντός ολίγου εις την πραγματικήν ένωσιν και την δημιουργίαν ενός ενιαίου Εθνικού Στρατού.

7.- Τον λόγον μετά ταύτα έλαβεν ο αντιπρόσωπος του ΕΛΑΣ Αν/ρχης κ. Κούκουρας όστις επιμένων εις την ακριβή τήρησιν της συμφωνίας Καζέρτας, ήρχισε να καταφέρεται δια την μη εκτέλεσιν της Δ/γής του κ. Κυβερνητικού Αντιπροσώπου εκ μέρους της Στρατιωτικής Δ/σεως Λευκάδος ως προς την σύλληψιν όλων των Ράλληδων. Προσέθεσεν ότι το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ τους συνεργασθέντας με τους Γερμανούς θεωρεί ως τους πλέον ασπονδοτέρους εχθρούς και ότι ως Στρατιωτικός Δ/της της Νήσου αναλαμβάνει την σύλληψιν απάντων των συνεργασθέντων ράλληδων.

8.- Τούτον διέκοψα εις το σημείον τούτο και δι' αναγνώσεως επισήμου προπαγανδιστικών εγγράφων απέδειξα ότι η οργάνωσις των καλεί τον Βέρρην και άλλους να φύγουν προς Ακαρνανίαν, εγγυόμενοι ζωήν τιμήν περιουσίαν και υποσχόμενοι εις τούτους πολλά. (έγγραφα επίσημα εσφραγισμένα) δια της αποκαλύψεως ταύτης έμεινον άφωνοι και έκπληκτοι οι δε Άγγλοι αλληλοεκυτάζοντο!

9.- Αναλαμβάνων και πάλιν τον λόγον ο κ. Αντιπρόσωπος του ΕΛΑΣ, προέβαλε ζητήματα φυλακίσεων, αρπαγής και αυθαιρεσιών εκ μέρους του ΕΔΕΣ, πράγματα άτινα ανέτρεψα ευθύς αμέσως με βασίμους ισχυρισμούς ειπων ότι τα πάντα πληρώνονται ή ανταλλάσσονται δι' αποδείξεων εν Λευκάδι, εν αντιθέσει προς τας αρπαγάς και λεηλασίας

του ΕΛΑΣ εις Ακαρνανίαν και ότι δυστυχώς άνευ λόγου κρατούνται εις Ακαρνανίαν αθώοι Εθνικιστάι ο Μελλάς Φιλίππος, Σκλέβας, Κολοκύθας και άλλοι.

10.- Ο κ. Ταξιάρχος λαμβάνων τον λόγον των κατά την συμφωνίαν Καζέρτας παραχωρήσεως της Νήσου, επιδιώκει την μεταβίβασιν του ελέγχου της Λευκάδος ή μήπως υπάρχει και άλλος τις σοβαρός λόγος:

Ο κ. Κούκουρας απαντά μόνον δια την εφαρμογήν της συμφωνίας Καζέρτας.

11.- Τον λόγον λαμβάνει ο κ. Πολιτικός Δ/της Λευκάδος όστις χαιρετίζων την άφιξιν του Άγγλου Ταξιάρχου και των υπ' αυτόν Άγγλων Αξ/κών αναφέρει ότι υπάρχει εν τη Νήσω μέγα μέρος Εθνικιστών, μέγα μέρος Εαμιτών αλλά και μέγα μέρος ουδετέρων, οίτινες ή διότι το ΕΔΕΣ απηλευθέρωσε την νήσον ή διότι επεβλήθη τάξις απόλυτος δια των τμημάτων του ΕΔΕΣ συμπαθούν την κατάστασιν την σημερινήν. Το περίεργον λέγει είναι το εξής.

Ενώ ανήκομεν άπαντες εις μίαν αδιαίρετον Ελλάδα και ενώ ανηγγέλθη και αναμένεται η διάλυσις των οργανώσεων, ασχολούμεθα με συζήτησιν μεταβιβάσεως του Στρατιωτικού ελέγχου εις τον ΕΛΑΣ, πράγμα το οποίον εγκυμονεί πλήστους κινδύνους δια την νήσον.

Ότι η συνεργασία του με τον Στρατιωτικόν Διοικητήν είναι πλήρως και Πατριωτική και ότι ασφάλεια και τάξις επικρατεί στο νησί. Εξήρε τον χαρακτήρα και τας ιδιότητας του κ. Κυβερνητικού Αντιπροσώπου και διαβεβαίωσε τους πάντας ότι εργάζεται πάντοτε εις τα πλαίσια της Εθνικής κατευθύνσεως. Μετά ταύτα έδωσεν εξηγήσεις σχετικώς με τον τρόπον λειτουργίας της Πολιτικής Διοικήσεως εν Λευκάδι ως επίσης συνεζητήθη ο τρόπος της διανομής των χορηγηθησομένων τροφίμων δια την Νήσον. Ως προς τον τρόπον διανομής τροφίμων της Νήσου διεφώνησεν ο αντιπρόσωπος του ΕΛΑΣ παρά τω Γενικώ Αρχηγείω του ΕΔΕΣ και ηξίωσαν όπως εξερεθή της Επιτροπής ο Στρατιωτικός Διοικητής της Νήσου προκηρυχθούν εκλογαί δια την ανάδειξιν επιτροπής εξ όλων των Οργανισμών και αναδειχθή επιτροπή αντιπροσωπεύουσα τον Λαόν. Δια τα ανωτέρω ουδόλως συνεφώνησεν τόσον ο Πολιτικός Διοικητής και ο υποφαινόμενος όσον και ο Κυβερνητικός αντιπρόσωπος μετά του κου Ταξιάρχου άπαντες δε από κοινού ήχθημεν εις την απόφασιν ν' αντικατασταθή ο Στρατιωτικός Διοικητής δι' ενός μέλους της εργατικής Συνομοσπονδίας τα δε λοιπά μέλη να παραμείνουσιν ως έχουσιν τουτέστιν 5μελή Επιτροπήν. Κατά την περάτωσιν των συζητήσεων όλως αυθαιρέτως και ανεδώς εισήλθεν εις την αίθουσαν ο Πολιτικός καθοδηγητής του ΕΑΜ Καβαλιεράτος εκ Κεφαλληνίας όστις εν ταραχεί και πλήρη συγχύσεως ευρισκόμενος ήρχησεν να παραθέτη σειράν ψευδολογιών και συκοφαντιών εις βάρος της Στρατιωτικής Διοικήσεως Λευκάδος τον ειρημένον καθοδηγητήν εξουδετέρωσα απολύτως διαψεύσας εις τούτον εις όλα γενικώς τα σημεία, αλλά και εκ

του τρόπου της διηγήσεως των γεγονότων και εκ της καταστάσεως εις ην διετέλει λόγω νεύρων, ο Άγγλος Ταξίαρχος δεν εβράδυνε τα ψυχολογήσει τούτον περατωθεισών των συζητήσεων εδόθη η υπόσχεσις ότι ο Ταξίαρχος μεταβαίνον εις Αθήνας θα υποβάλη τας απόψεις του εις τον Στρατηγόν Σκόμπι, ίνα διατάξη σχετικώς με το ζήτημα της Λευκάδος.

Ομοίως τόσον ο Άγγλος Ταξίαρχος όσον και ο Κυβερνητικός Αντιπρόσωπος Ιονίων Νήσων ενέκρινεν όπως εις την πόλιν Λευκάδος αφεθούν ελεύθεραι αι οργανώσεις ΕΑΜ ΕΠΟΝ προς διενέργειαν πολιτικής προπαγάνδας.

Περατωθείσης της συζητήσεως ο Άγγλος Ταξίαρχος εδήλωσε ότι η απόφασις του Αγγλικού Στρατηγείου θα σταλή το ταχύτερον δια την τελικην λύσιν του ζητήματος. Συνέστησε εις αμφοτέρας τας παρατάξεις να αποφύγωσιν πάσαν ενέργειαν θέτουσαν την κατάστασιν εν κινδύνω προς αποφυγήν συρράξεως ήτις ως αποτέλεσμα θα είχε τον τορπολισμό της συμφιλιώσεως επί βλάβη των συμφερόντων της Ελλάδος.

Την 9^{ην} Πρωϊνήν της σήμερον 5-11-44 ανεχώρησεν δι' αυτοκινήτου και δια του αυτού δρομολογίου κατευθυνόμενος εις Αθήνας. Κατά την αναχώρησιν του καλέσας τον υποφαινόμενον όλως ιδιαιτέρως ευχαρίστησε δια την διαλακτικότητα και προς τα γενομένας συζητήσεις και υι. εσχέθη ότι η λύσις θα ήτο ευνοϊκή και σύντομος δια το ζήτημα της Νήσου. Εις τον ανωτέρω Ταξίαρχον απεδόθησαν αι κεκανονισμένοι τιμαί ολόκληρος δε ο πληθυσμός της πόλεως συγκεντρωθείς εις την παραλίαν εξητωκραύγαζε υπέρ της Μεγάλης Βρεττανίας.

Δεν παραλείπω ν' αναφέρω ότι προ και μετά την διεξαγωγή των συζητήσεων η πόλις κατεκλίσθη υπό Εθνικιστών της υπαίθρου αι δε οργανωθείσαι επιτροπαί παρουσιάζοντο η μία κατόπιν της άλλης προς υποβολήν παραπόνων εις βάρος του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ.

Ομοίως αναφέρω ότι η στάσις του Κυβερνητικού Αντιπροσώπου κ. Μακκά διευκόλυνεν τα μέγιστα ημάς.-

Σ.Δ. τη 5 Νοεμβρίου 1944

Ο

Στρατιωτικός Διοικητής

Κοινοποίησις

ΓΕΝΙΚΟΝ ΑΡΧΗΓΕΙΟΝ Υ.Τ.Α

Λευκάδος

ΙΧ. ΜΕΡΑΡΧΙΑ Υ.Τ.Ε.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε΄

**Αρχείο Επαρχείου Λευκάδας
Γερμανική Διοίκηση Βόνιτσας. Διαταγές κοινοποιημένες στον
Έπαρχο Λευκάδας για γνωστοποίηση.**

Αριθ. Πρωτ. 1160

Π ρ ό ς

Τους κ. κ. Προέδρους των Κοινοτήτων της Επαρχίας.

Κοινοποιώ υμίν κατωτέρω διαταγήν της Γερμανικής Διοικήσεως Βονίτσης, προς τους κατοίκους της δικαιοδοσίας της άνω Διοικήσεως και εντέλλομαι όπως συμμορφωθείτε με την ανωτέρω Διαταγήν κατά γράμμα.

Εν Λευκάδι τη 4 Ιουλίου 1944
Ο Έπαρχος Λευκάδος.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΒΟΝΙΤΣΗΣ

Π ρ ό ς

Τους κατοίκους της δικαιοδοσίας της άνω Διοικήσεως.
Η Γερμανική Διοίκησης μη αφισταμένη του πνεύματος της ανωτέρας Γερμανικής πολιτικής απέναντι της Ελλάδος την οποίαν ως επανειλημμένως ετόνισε, δεν ήλθε να κατακτήση και υποδουλώση, αλλά, τουναντίον, ν' απελευθερώσει των ορατών και αοράτων τοις πολλοίς εχθρών της, πολλαχώς και ποικίλλοτρόπως επέδειξε το προς τον Ελληνικόν Λαόν ενδιαφέρον της, παρέχουσα πλήρη ελευθερίαν εις τους ασχολουμένους με τα ειρηνικά αυτών έργα, διευκολύνουσα το εμπόριον και την εργασίαν, διασφαλίζουσα και προστατεύουσα με θυσίαν των ιδίων αυτής τέκνων από των ανατρεπτικών στοιχείων τον πληθυσμόν, διαθέσασα και διαθέτουσα εισέτι προς τον σκοπόν τούτον τον ένδοξον και γενναίον στρατόν της ποτίσαντα δια του αίματός του την ελληνικήν

γην. Ατυχώς, η προσπάθεια, η στοργή και το ενδιαφέρον δεν εξετιμήθησαν δεόντως και παρά μέρους του Ελληνικού Λαού και ούτω αντί εκδηλώσεων ευγνωμοσύνης και ευχαριστιών, εμφανίζονται επιθέσεις δολοφονικά κατά μεμονωμένων Γερμανών Στρατιωτών. Προ της τοιαύτης καταστάσεως η Γερμανική Διοίκηση είναι υποχρεωμένη να λάβη ορισμένα μέτρα ασφαλείας.

Δ ι α Τ α ύ τ α

- 1) Απαγορεύομεν την κυκλοφορίαν των πολιτών εντός και εκτός των κωμοπόλεων και χωρίων από της 9^{ης} εσπερινής μέχρι της 5^{ης} πρωινής. Εις την πόλιν Λευκάδος η κυκλοφορία απαγορεύεται από 10^{ης} εσπερινής μέχρι της 5^{ης} πρωινής.
- 2) Απαγορεύομεν την φιλοξενίαν παντός ατόμου οποθενδήποτε προερχομένου, εν τη οικία ή κατασκηνώσει οιοδήποτε άνευ προηγουμένης αναφοράς του φιλοξενούντος προς την Γερμανικήν Διοίκησιν περί του προσώπου και του σκοπού του φιλοξενουμένου.
- 3) Απαγορεύομεν την περίθαλψιν, διατροφήν, παρ' οιοδήποτε παντός ανήκοντος εις τας τάξεις του ΕΑΜ, είτε διωκομένου είτε μη, ως επίσης και αυτήν την ιατρικήν ενίσχυσην και περίθαλψιν των αυτών προσώπων.
- 4) Απαγορεύομεν την παραμονήν εκατέρωθεν των δημοσίων και κοινοτικών οδών και εις απόστασιν 1000 μέτρων, παντός μη έχοντος άμεσον ενασχόλησιν εις παρακειμένους αγρούς, οι τυχόν εργαζόμενοι εις τας ανωτέρω θέσεις καθίστανται υπεύθυνοι δια την παραμονήν προσώπων εκατέρωθεν των οδών μη έχόντων ουδεμίαν εργασίαν και εις απόστασιν 300 μέτρων από του μέρους της εργασίας των, υποχρεούμενοι να σπεύσωσι αμελλητί και ανακοινώσωσι τούτο εις την πλησιεστέραν γερμανικήν υπηρεσίαν ή ταύτης μη υπάρχουσας εις οιοδήποτε εθνικιστικόν τμήμα.
- 5) Ποιμένες και κτηνοτρόφοι καθίστανται υπεύθυνοι δια παν έγκλημα τελούμενον εις απόστασιν 500 μέτρων από του ποιμνιοστασίου των ή του μέρους της βοσκής των ζώων των κατά Γερμανού στρατιώτου ή εθνικιστού συνεργαζομένου με τας Γερμανικάς αρχάς κατά των αναρχικών και κακοποιών, οφείλοντες απροφάστως να σπεύσωσι προς τας Γερμανικάς αρχάς και ανακοινώσωσι την παρουσίαν τούτων.
- 6) Απαγορεύομεν την επαφήν οιοδήποτε προσώπου με ένοπλα τμήματα ή και μεμονωμένως ανήκοντας εις τα ΕΑΜ ΕΛΑΣ. Οι παραβάται των διατάξεων 3-β θα τυφεκίζονται, αι οικίαι των θα πυρπολούνται, ε

περιουσία των δημεύεται η δε οικογένειά του θα εξορίζεται. Οι δε των διατάξεων 1-3 θα φυλακίζονται.

- 7) Οι ιατροί και νοσοκόμοι απαγορεύεται να παράσχωσι την βοήθειάν των εις πάντας ανεξαιρέτως τραυματία πριν ή αναφέρωσι εις την Γερμανικήν Διοίκησιν την ταυτότητα του τραυματίου ως και το μέρος εν ω ευρίσκεται ούτως. Ο παραβάτης ιατρός θα τυφεκίζεται.
- 8) Οι Πρόεδροι των Κοινοτήτων υποχρεούνται επί προσωπικήν αυτών ευθύνη εκτινομένην και επι της οικογενείας των όπως συγκαλούντες το κοινοτικόν συμβούλιον όπερ την αυτήν ευθύνη υπέχει, να συντάξωσι καταλόγους των Εαμιτών της περιφέρειάς των ως και κατάλογον των απουσιαζόντων ατόμων αδικαιολογήτως και άνευ αδείας Γερμανικής αρχής και παραδώσωσι τούτον εις τας Γερμανικάς αρχάς. Οι αναληθώς βεβαιώσαντες θα τυφεκίζονται.
- 9) Παν πρόσωπον όπερ ήθελε ενεργήση εισφοράν είτε εις είδος είτε εις χρήματα υπέρ της οργανώσεως του ΕΑΜ συλαμβανόμενον θα τυφεκίζεται, ο δε συνεισφέρων και μη καταγγέλλων < > την γενομένην εισφοράν θα φυλακίζεται, η δε περιουσία του θα δημεύεται.

Η παρούσα δημοσιευθήτω επιμελεία των κοινοταρχών, υποχρεουμένων να κοινοποιήσωσι ταύτην εις τε τας αγροικίας ως και τα ποιμνιοστάσια, υποβάλλωσι δε ημίν βεβαίωσιν περί της κοινοποιήσεως της εντός διημέρου.

Ακριβές αντίγραφον
 Εν Λευκάδι τη 4 Ιουλίου 1944
 (Εκ του Γερμανικού Φρουραρχείου)
 Υπογραφή (Δυσανάγνωστος)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΤ΄

Μήνυση Δημητρίου Γιαννουλάτου κατά Σπύρου Φίλιππα (Πανάγου)

Προς
τον κύριον Διοικητήν
της Εθνοφυλακής Λευκάδος
Ενταύθα

Μήνυση
Δημητρίου Ευαγγέλου
Γιαννουλάτου κατοίκου
Λευκάδας τέως πολιτικού
- Διοικητού της Νήσου
Λευκάδος επί Κυβερνήσεως
Παπανδρέου

Κατά

Σπυρίδωνος Πέτρου Φίλιππα
Τέως Επάρχου Λευκάδος

Εν Λευκάδι τη 26 Μαρτίου 1945

Έχω την τιμήν να υποβάλω μήνυση κατά του τέως Επάρχου Σπυρίδωνος Φίλιππα του Πέτρου κατοίκου Λευκάδος ήδη ευρισκομένου εις Αθήνας διορισθέντος υπό της Κυβερνήσεως Ι. Ράλλη επί συνεργασία μετά των κατακτητών Ιταλών και Γερμανών και κατάχρηση των πόρων της Κοινωνικής πρόνοιας ος ούτος επέβαλεν δι' αποφάσεώς του.

Ούτος είχε στενή επαφή μετά του Ιταλού πολιτικού Διοικητού Καστίλια και του Διοικητού της Καραμπιναρίας Γκρότσι παρ' ων ελάμβανε διατακτικές τροφίμων ως αμοιβήν του δια τας επ' αυτού προσφερομένας υπηρεσίας κατασκόπου και διότι ανταποκρίσεις εις την εφημερίδα της Κέρκυρας ην εξέδιδεν η Ιταλική Διοίκησης εκθειάζον την Ιταλικήν Διοίκησιν, την φιλανθρωπικήν δράσιν του κυρίου και της κυρίας Καστίλια.

Επί Γερμανικής Κατοχής διωρίσθη Έπαρχος της Επαρχίας Λευκάδος και ωργίασεν εις συμπόσια και χορούς μετά των Γερμανών αξιωματικών και του Διοικητού των Γερμανικών στρατευμάτων Βονίτσης Βέμπερν κατασπαταλήσας όλους τους πόρους της Κοινωνικής

Πρόνοιας συνασταμένως [;] εις πολλά δισεκατομμύρια δια τας δαπάνας των γευμάτων και συμποσίων, χρημάτων προοριζομένων δια την ανακούφισιν των πεινασμένων τάξεων.

Επί πλέον είχεν οικογενειακάς σχέσεις μετά των ανωτέρω αξιωματικών και μεθ' ενός Λιμενικού αξιωματικού Καρόλου όστις είχεν ερωμένην την περίφημον Ιβόνη ελαφρών ηθών και μετά του οποίου συνέτρωγε μετά της συζύγου του και συνεχόρευεν εις τας πολλαπληθείς χοροεσπερίδας εις εποχήν όπου αι πεινώντες απέθνησκον της πείνας και εις μάτην εξήτουν παρ' αυτού βοήθημά τι εκ των πόρων της Κοινωνικής Πρόνοιας. Κατασπατάλησε το άλας των αλυκών Λευκάδος όπερ έθεσεν εις την διάθεσιν κομμουνιστών Λευκάδας, εκδίδων σχετικές διαταγάς και εν γένει η πολιτεία του συνίστατο εις την κατάπτωσιν του Εθνικού φρονήματος, εις την διαφθοράν των συνειδήσεων, εις την καταδυνάστευσιν της εμπορικής τάξεως παρ' ης διαρκώς συνέλεγεν έλαιον ως παρακράτημα επιβληθέν δι' αποφάσεώς του, και εις του οποίου [...] πτωχών έλαβεν και δια το οποίον δέον να κληθεί να δώσει λόγον διότι ως πληροφορούμαι υπεβλήθη μήνυσις και υπό του Σ.Ο.Χ.Α για κατάχρησιν υπό του ειρημένου ποσότητας ελαίου ανήκον εις τον αναφερόμενον οργανισμόν.

Καίτοι αι αποφάσεις του δια την επιβολήν των φορολογικών κατηργήθησαν δια διαταγών του Υπουργείου Επισιτισμού ούτος εξηκολούθησε τας εισπράξεις των φόρων τούτων αφού μετέβη εις το Γερμανικόν Φρουραρχείον και εξήτησεν ειδικήν διαταγήν επιβολής παρακρατήματος ελαίου και ούτινος η διαχείριση αντιτίθετο ως Έπαρχου.

Δια ταύτα

Μηνύω τον ειρημένον Σπυρίδωνα Πέτρου Φίλιππα τέως Έπαρχου επί συνεργασία μετά των κατακτητών Ιταλών και Γερμανών και επί καταχρήσει των φόρων Κοινωνικής Πρόνοιας.

1. Σεβασμιότατον Μητροπολίτην Λευκάδος και Ιθάκης Κύριον Δωρόθεον.
2. Εισαγγελέα Λευκάδος Κύριον Χριστόφορον Λάζαρην.
3. Πρόεδρον Περιφερειακού Επιμελητηρίου Ιωάννην Σολδάτου.
4. Γεώργιον Παπανικολάου, Τελώνην Λευκάδας.
5. Αριστείδην Κατωπόδην, έφορον Λευκάδας.
6. Ιωάννην Γκόκαν, έμπορον
7. Χρήστος Πάπας (;) Ειρηνοδίκης.
8. Λεωνίδαν Σίδερην.
9. Αγησίλαον Μπένον, τελωνιακόν υπάλληλον.
- 10.Κων/νον Αραβανήν Τσουκνίδαν
- 11.Κων/νον Φρεμ.[...].

Ο Μηνύων

Υπογραφή

Ενεχειρίσθη σήμερον
Εν Λευκάδι τη 26 Μαρτίου 1945
Ο Παραλαβών
Υπογραφή (Δυσανάγνωστος).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ζ΄

Υπόμνημα Σπύρου Φίλιππα-Πανάγου , τέως Επάρχου Λευκάδας για την απαγγελθείσα εναντίον του μήνυση από τον Δημήτριο Γιαννουλάτο σαν δοσίλογο.

Υ Π Ο Μ Ν Η Μ Α

Σπυρίδωνος Π. Φίλιππα

Δημοσιογράφου.

Π Ρ Ο Σ

Τον Κον Ανακριτήν

Ε ν τ α ύ θ α

Λαμβάνω την τιμήν να υποβάλω το παρόν, αντί απολογίας εις την απαγγελθείσαν μοι κατηγορίαν ως δοσίλογου.

Εν Λευκάδι τη 12/4/46

Είμαι εξ επαγγέλματος δημοσιογράφος.

Ήδη, άνεργος. Περί άλλων πόρων δεν δύναται να γίνη λόγος, πλην του συγγενικού και φιλικού ενδιαφέροντος. Εκ του επαγγέλματός μου και μόνον συνετήρουν προπολεμικώς την οικογένειάν μου, ήτις νυν αποτελείται εκ της συζύγου μου και τριών ανηλίκων τέκνων. Από της ενάρξεως των Ιταλικών βομβαρδισμών κατά της πόλεως Λευκάδος, ότε συνεπεία τούτων παρέλυσεν εις αυτήν η κοινωνική ζωή, ευρέθην πρόσφυξ εις τι χωρίον της Νήσου μετά της οικογενείας μου και της οικογενείας του αδελφού μου, εις βάρος των πενιχρών οικονομικών μέσων του οποίου εξήσαμεν καθ' όλον το χρονικόν διάστημα των στρατιωτικών επιχειρήσεων επί της Ηπειρωτικής Ελλάδος.

Η κατάρρευσις του Ελληνικού Στρατιωτικού μετώπου δεν διήνοιγεν ως γνωστόν χάος και απόγνωσιν εις τον Ελληνισμόν, διότι από της πρώτης στιγμής της εκδηλώσεως των εχθρικών επιβουλών κατά της ειρήνης του κόσμου, υπήρχεν διάχυτος εις τους ελευθέρους Λαούς και αδιάσειστος η πίστις εις την νίκην του δικαίου και της ελευθερίας. Αλλά διήνοιγεν στάδιον αγώνων δια την ηθικήν και υλικήν επιβίωσιν αυτού.

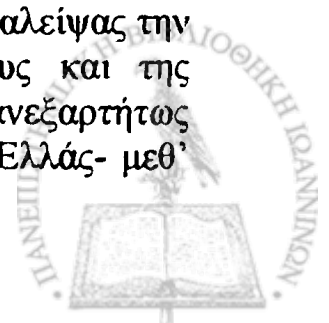
Ο διφνής ούτος αγών του Ελληνικού Λαού περιείχεν δυο εκ διαμέτρου, κατά το φαινόμενον, αντιτιθεμένας απ' αλλήλων επιδιώξεις.

Λέγω δε κατά το φαινόμενον, διότι εάν η υλική επιβίωσις αυτού απήτει ενθουσιασμόν και αυτοθυσίαν, ο ενωτικός κρίκος υπήρχεν εις την καλήν εκτίμησιν του μέτρου της συνάσεως, της οποίας η έκτασις δεν θα έπρεπεν, εν ουδεμία περιπτώσει, να θίγη την Εθνικήν αξιοπρέπειαν. Η Ελλάς δεν είναι μόνο σαρξ αλλά και πνεύμα. Δεν είναι μόνον παρόν. Είναι και παρελθόν. Είναι, προ παντός, μέλλον.

Πιστεύω ότι έκαμα καλήν εκτίμησιν του μέτρου της απαιτουμένης συνέσεως. Ουδείς, ουδείς άλλος εις την ιδιαίτεράν μου πατρίδα δεν είχε ενώπιόν του και εν τω απλώ θεάματι της ίδιας αυτού οικογενείας, τόσον ωμόν, τόσον οχληρόν, τόσον στυγρόν και άτεγκτον το πρόβλημα της υλικής επιβιώσεως.

Αλλά θα προετίμουν αδιστακτως τον ομαδικόν θάνατον απάντων των μελών της οικογενείας μου, από την ενέργειαν πράξεων, χάριν της ζωής, συνεπαγομένων την μορφήν της Εθνικής αναξιοτήτος. Εις την περίοδον εκείνην της πρωτοφανούς πείνης, ήτις εμάστιζεν και τους εργαζόμενους και τους ευπόρους- εις πολλές περιπτώσεις- ευρισκόμην άνεργος και άνευ οικογενειακής στέγης. Αλλού εστεγάζετο η σύζυγός μου και αλλού εγώ. Είχομεν δε διαμοιράσει και τα τέκνα μας. Εάν η από καιρού εις καιρόν, άπαξ ή δις του μηνός, δημοσίευσης εις την Εφημερίδα των Ιονίων Νήσων ανταποκρίσεών μου, μη εχουσών ουδεμίαν σχέσιν με την πολιτικήν και τας στρατιωτικάς επιχειρήσεις και εκ των οποίων ανταποκρίσεων του όλως κοινωνικού και Εθνικώς αξιοπρεπούς περιεχομένου αυτών, εκέρδιζα ψυχία τινά χάριν της οικογενείας μου, αποτελεί πράξιν αντεθνικήν, ομολογώ ότι εγενόμην ένοχος εν αγνοία μου.

Με τους Ιταλούς δεν συνήψα ούτε οικογενειακάς ούτε ατομικάς σχέσεις, διότι δεν επωφελήθην των παραδειγμάτων του μηνυτού μου και μερικών φίλων του. Ο αδελφός μου κατεζητήθη από τους Ιταλούς και διέφυγεν εις τα Ακαρνανικά όρη, όπου περιπλανάτο, παρά την ηλικίαν του και εν μέσω μυρίων κινδύνων, επί εν σχεδόν έτος, εγκαταλείψας την οικογένειάν του. Την ίδίαν εποχήν του γενικού πένθους και της καταστροφής, την εποχήν της διώξεως των Ελλήνων, ανεξαρτήτως πολιτικής αποχρώσεως -δεν υπήρχε ποτέ πολιτική, υπήρχε Ελλάς- μεθ'

Κατόπιν όμως επιμονής των εν Αθήναις Λευκαδίων ακόμη και των οργανωμένων εις την καθολικήν μαχητικήν αντίστασιν, όπως αναλάβω και ούτω, πλην των αξιολόγων υπηρεσιών τας οποίας θα ηδυνάμην να προσφέρω, θα απεφεύγετο και ο διορισμός “κουίςλιγκ” Επάρχου, εδέχθην, διατηρών την επιφύλαξιν, όπως ερχόμενος εις Λευκάδα μη αναλάβω υπηρεσίαν, εν περιπτώσει καθ’ ην αι εν Λευκάδι οργανωμένοι εις την Αντίστασιν δεν αποδοκίμαζον ανεπιφυλάκτως τον διορισμόν μου.

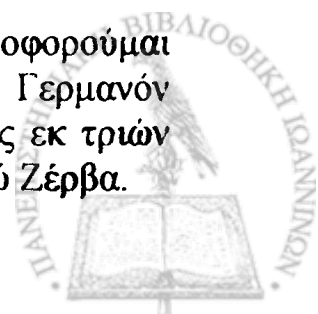
Ο διορισμός μου εγένετο πρωτοβουλία και φροντίδι του κ. Κων/νου Γράφα επιδοκιμασθείς και υπό των εν Αθήναις Πολιτευτών Λευκάδος. Γενικής επιδοκιμασίας δε έτυχε και ενταύθα. Ο λόγιος συμπολίτης μου και πρώην Πολιτευτής κ. Κων/νος Μαχαιράς συνεχάρη δια επιστολής τον κ. Κων/νον Γράφαν δια την εν τω προσώπω μου εκλογήν του.

Είμαι ευτυχής διότι εις την θέσιν του Επάρχου κατόρθωσα να ανταποκριθώ εις τας προσδοκίας του Λαού της Λευκάδος. Σκοπός μου ήτο 1) να εξομαλύνω τας εις έντασιν ευρισκομένας σχέσεις μεταξύ των Οργανώσεων, ώστε ο αγών Αντιστάσεως να προσλάβη μεγαλυτέραν αξίαν και διοχετευθή εις τα κατάλληλα σημεία δράσεως και 2) να διαφυλάξω τον Λαόν της Επαρχίας –άνευ διακρίσεως –από τον κατακτητήν και τας κρατούσας τότε περισσότερον ή δυσχερείς επισιτιστικάς συνθήκας. Προς επιτυχίαν του πρώτου μέρους του σκοπού μου κατέβαλλον πολλάς προσπάθειας προς συμφιλίωσιν ή και συνεργασίαν έστω των Οργανώσεων Αντιστάσεως. Μίαν εισέτι απόδειξιν των προσπαθειών μου αυτών, ως και της εμπιστοσύνης την οποίαν ενέπνεον εις πάντας, αποτελεί και η μνημονευμένη συνάντησις των Αρχηγών του ΕΔΕΣ και του ΕΑΜ, ως λαβούσα χώρα ενώπιόν μου, εις το υπ’ αριθ. 5 φύλλον της 5^{ης} Δεκεμβρίου 1945 της ενταύθα εκδιδομένης εφημερίδος “Εθνικός Φρουρός” και εις την θέσιν του κυρίου άρθρου, όπου η εφημερίς πραγματεύεται κυρίως περί της δράσεως και του θανάτου του Αρχηγού του ΕΔΕΣ ιατρού Μ. Μελά (συνημμένως υποβάλλω το σχετικόν απόκομμα της εφημερίδος).

Τα επακολουθήσαντα γεγονότα αποδεικνύουν εκ πρώτης όψεως πλήρη αποτυχίαν των ενωτικών εν προκειμένω προσπαθειών μου. Περισσότερον όμως ενδελεχής παρατήρησις και βαθυτέρα ανατένισι του ζητήματος, πείθει ότι επέτυχον ότι ηδύνατο να επιτευχθή επ’ αυτού και ότι αν δεν υπήρχαν αι εκάστοτε επεμβάσεις μου, εάν έλειπεν η επαγρύπνησις μου, τα γεγονότα θα είχαν μεγαλυτέραν καταστροφικήν έκτασιν.

Η στάσις μου υπήρξεν έναντι όλων άψογος. Οι Γερμανοί ζητούν επιμόνως να κατανομάσω τους Κομμουνιστάς.

Αρνούμαι ανενδότως, με κίνδυνον της ζωής μου. Πληροφορούμαι από τον ιατρόν Ξενοφόντα Μαλακάσην ότι απέσπασε από Γερμανόν γραφέα του φρουραρχείου, ότι εμελετάτο Γερμανική επίθεσις εκ τριών σημείων κατά των εν Ηπείρω κυρίων δυνάμεων του Στρατηγού Ζέρβα.

Πληροφορώ τον Εδεσίτην Αξιωματικόν και υπάλληλον του Επαρχείου κ. Ευστ. Βρεττόν και αποστέλλει αμέσως σύνδεσμον εις το στρατηγείον του Ζέρβα. Μετά την εκτέλεσιν του Αρχηγού του ΕΔΕΣ δικηγόρου Κων. Βαγενά, προφανώς υπό οπαδών του ΕΑΜ (ούτος ανέλαβε, μετά την εξαφάνισιν του ιατρού Μελλά, ο αδελφός αυτού, Σπυρίδων Βαγενάς μοι ενεπιστεύθη ότι ο εκτελεσθείς αδελφός του ήτο συνδεδεμένος με το Στρατηγείον της Μέσης Ανατολής και παρείχεν αυτώ πληροφορίες στρατιωτικής φύσεως –ήτο Έφεδρος Αξιωματικός – και με παρακάλεσε να τον συμβουλεύσω τι δέον να πράξη, διότι ένα ανέθεσαν εις αυτόν πλέον, το έργον της κατασκοπείας, ούτος δεν ηδύνατο να ανταποκριθή εις την εντολήν ταύτην, λόγω του ότι η οργάνωσις του ΕΔΕΣ, αποκεφαλίσθεισα, εκ της απώλειας και του νέου της Αρχηγού, επαρουσίαζεν σημεία κοπώσεως και αδράνειας. Τον συμβούλευσα δεόντως και του επέστησα την προσοχήν επί του σοβαροτάτου τούτου ζητήματος).

Προς επιτυχίαν του δευτέρου μέρους του σκοπού μου και αφού κατενόησα ευθύς εξ αρχής ότι ήτο απαραίτητος η εξεύρεσις τοπικών πόρων δια την αντιμετώπισιν παντός ζητήματος, ίδρυσα παρά τω Επαρχείω, Ταμείον Κοινωνικής Πρόνοιας. Οι οικονομικοί περιορισμοί εις επιβαρύνσεις, δεσμεύσεις ή παρατηρήσεις, κατά την κυκλοφορίαν των αγαθών εγένετο εις βάρος των εμπόρων, των κινουμένων τότε επικερδώς, υπέρ του Κοινωνικού συνόλου. Θα ήτο βεβαίως ματαιοπονία, τουλάχιστον, να μεταβάλω την επισιτιστικήν κατάστασιν ολοσχερώς. Πλην όμως ηδυνήθην να ανακουφίσω τους απορότερους, εκείνους οίτινες θα απέθνησκον ασφαλώς ελλείψει τροφής ή ιατρικής και φαρμακευτικής περιθάλψεως.

Διόρισα ιατρόν της Κοινωνικής Πρόνοιας τον κ Ξενοφών Μαλακάσην όστις επεσκέπτετο τους αιτούντας τούτο παρα του Επαρχείου ασθενείς. Αι συνταγαί εξετελούντο εις οιονδήποτε φαρμακείον της προτιμήσεως του ενδιαφερομένου και ποτέ δεν ελαμβάνετο υπ' όψιν το ποσό της αξίας των.

Αντιθέτως υπήρχεν η σύστασις μου προς τον ιατρόν να καταγράφη ανενδοιάστως πάντα τα αναγκαίοντα φάρμακα εις τας συνταγάς του, ως να επρόκειτο περί πλουσίων. Σπουδαιοτάτην επιβάρυνση εδέχετο αδιαμαρτυρήτος το Ταμείο Κοινωνικής Πρόνοιας εις τας περιπτώσεις – και είχομεν πολλάς – καθώς απητείτο χρήσις επιδεσμικού υλικού, το οποίον κατά την εποχήν εκείνην ήτο σπάνιον και βαρύτιμον. Παραλλήλως εξέδιδον διατακτικάς προς γαλακτοπώλας δια την παροχήν γάλακτος και γιαουρτιού καθ' εκάστην εις τους πάσχοντας και αι διατακτικάί αύται, εάν παρίστατο ανάγκη –όπως σχεδόν πάντοτε – ανά δεκαήμερο μέχρι πλήρους αποκαταστάσεως της υγείας του απόρου ασθενούς. Το Ταμείον Κοινωνικής Πρόνοιας, εκτός των πολυπληθών όσων και σοβαρών βοηθημάτων του εις είδος και εις χρηματικά ποσά,

συνετήρει και τους ασθενείς του Νοσοκομείου Λευκάδος, το οποίον είχεν αποστερηθή τελείως των πόρων του.

Κατόρθωσα να δώσω και άρτον δωρεάν εις γενικὴν διανομήν, μεταξύ των κατοίκων της πόλεως, καθώς και ποσότητα αραβοσίτου εις τα πενέστερα χωρία της Νήσου. Εις άλλας περιπτώσεις διένειμα είδη τροφίμων εις τους δημοσίους υπαλλήλους και εις τους εργάτας.

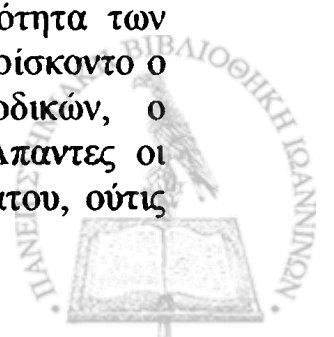
Το Ταμείον της Κοινωνικής Προνοίας διετήρει Αγροφυλακὴν δια την διάσωσιν του μεγάλου Ελαιώνος της πόλεως από την λαθραία υλοτομίαν. Το ίδιον Ταμείον Προνοίας εχηρηματοδότησεν την απορούσαν Κοινότητα Λευκάδος δια την καθαριότητα της πόλεως, ενίστε δε εξετέλει έργα καθαριότητος απ' ευθείας. Το Ταμείον Κοινωνικής Προνοίας κατέβαλλεν εις τους Γερμανούς τα πρόστιμα, τα επιβληθέντα εις την Κοινότητα Λευκάδος ή και άλλας της Επαρχίας μας, δια την απαλλαγὴν αυτών από σοβαροτάτων κυρώσεων, η έκτασις των οποίων παραμένει ακόμη άγνωστος.

Εις μιαν περίπτωσιν μόνον έδωσε εις την Κοινότητα Λευκάδος, εκατόν πενήκοντα οκάδων ελαιώ, ίνα δι' αυτών, δι' ανταλλαγής, προμηθευθή χοίρους, δι' ων είχε προστιμηθή. Επίσης σημαντικὰς ποσότητας ελαιώ παρεχώρησεν το Επαρχείον εις τον ΕΟΧΑ Λευκάδος. Το Ταμείον Κοινωνικής Προνοίας εξησφάλισε δια της αποστολής δις εις Αθήνας του υπαλλήλου του Επαρχείου κ. Ευστ. Βρεττού, τα απαραίτητα γεωργικά φάρμακα δια τους αμπελουργούς.

Η οφθαλμοφανής χρησιμότης του Ταμείου της Κοινωνικής Προνοίας < > πάντας τους υπέρ αυτού επιβαρυνομένους και ούτω συνεμορφούντο αδιαμαρτυρήτως.

Όσον αφορά τα γεύματα των Γερμανών, ταύτα επεβάλλοντο από τους Γερμανούς, ημείς δε τα εδεχόμεθα ως χρήσιμα, διότι δι' αυτών επετύχαμεν πολλά. Εδόθησαν αφορμαί να μη μείνη τίποτε όρθιον εις Λευκάδα και όμως οι Γερμανοί δεν έπραξαν τίποτε. Απεφυλακίσαμεν Έλληνας οι οποίοι θα ηδύναντο να εκτελεσθώσιν.

Μετά την μάχην την λαβούσαν χώραν μεταξύ των δυο παρατάξεων εις την ύπαιθρον, κατά την οποίαν έλαβον μέρος και Γερμανοί, όχι μόνον δεν έγινεν τίποτε από Γερμανικής πλευράς, αλλά και όταν το εν Αθήναις Γενικόν Γερμανικόν Στρατηγείον απηγόρευσεν την διανομήν των τροφίμων του Δ.Ε.Σ. εις την ύπαιθρον της Λευκάδος, εφ' όσον την εχαράκτηρισεν ως πολεμικήν ζώνην, εύρομεν τρόπον, μετά των εδώ Γερμανών, καταστρατηγήσεως της Διαταγής. Αι σχέσεις μου μετά των Γερμανών ήσαν φυσικαί, λόγω του αξιώματος μου. Εις τας σχετικὰς δεξιώσεις οι Γερμανοί καθόριζαν τον αριθμόν και την ιδιότητα των προσκεκλημένων. Κατά συνέπειαν προσεκαλούντο και παρευρίσκοντο ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης, ο Πρόεδρος των Πρωτοδικών, ο Εισαγγελεύς και ο Πρόεδρος της Κοινότητος Λευκάδος. Άπαντες οι ανωτέρω παρεκάθηντο εις τα γεύματα, πλην του Σεβασμιότατου, ούτις

απεχώρει ενωρίτερον, επικαλούμενος το ότι δεν ήτο κοσμικός. Εζήτουν επίσης οι Γερμανοί όπως προσκαλούντο και ιδιώται εκ των εκλεκτών. Εν τη περιπτώσει ταύτη προσκαλούντο και παρεκάθηντο εις τα γεύματα των Γερμανών δύο Εδεσίται, δύο Εαμίται και δύο ανοργάνωτοι.

Τούτο εγένετο διότι είχεν αναγνωρισθή παρ' όλων η ανάγκη της τοιαύτης συμπεριφοράς.

Ο μηνυτής μου παρεκάθητο εις τα εν λόγω γεύματα.

Υπό των Γερμανών διεκινδύνευσα πλειστάκις.

Ο σκοπός μου, όσον αφορά την διαφύλαξιν του Λαού της Επαρχίας μας από τον κατακτητήν και τας δυσμενείς επισιτιστικάς συνθήκας, εστέφθη υπό πλήρους επιτυχίας. Ουδεμία ωμότης διεπράχθη υπό των Γερμανών εν Λευκάδι. Ουδείς απεβίωσεν από έλλειψιν τροφής ή ιατρικής και φαρμακευτικής περιθάλψεως. Εκ της θέσεως ταύτης εξήλθον πάμπτωχος. Μόνη μου αμοιβή υπάρχει η συναίσθησις ότι έπραξα τιμίως και ορθώς το καθήκον μου και η γενική αναγνώρισις τούτου ενταύθα.

Περαίνων παρακαλώ υμάς κ. Ανακριτά όπως προς απόδειξιν των όσων επικαλούμαι ενταύθα καλέσητε και εξετάσετε τους εξής μάρτυρας.

Κων/νον Μαχαιράν, Ευστάθ. Βρεττόν, Αθανασ. Θωμάν, Ξενοφών Μαλακάσην, Γεωργ. Κατσήν, Σπυρ. Βαγενάν, Ξενοφ. Κούρτην, Ιωάννην Φλογαίτην, Ζαχαρίαν Κατωπόδη, Ευστάθ. Σταύρακαν, Νικ. Κακλαμάνην, Γεώργ. Παπανελόπουλον, Σωτήριον Κατωπόδη, Δημ. Σταύρακαν, Διον. Κονιδάρην.

Ε υ π ε ι θ έ σ τ α τ ο ς .

Έκθεσις εγχωρίσεως

Ενεχωρίσθη ημίν σήμερον υπό του ιδίου κατηγορούμενου βεβαι – ώσαντος και προφορικώς το περιεχόμενον αυτής.

Λευκάς 12 Απριλίου 1946.

Ο Εγχωρίσας

Ο γραφέας

Ο Ανακριτής

(ακολουθούν υπογραφές).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Η΄

Ανέκδοτος κατάλογος , από το Αρχείο Μαραγκού συνταχθείς από τον ίδιο , κατοίκων Λευκάδας που υποθετικά συνεργάστηκαν με τους κατακτητές. Εδώ πρέπει να επισημανθεί ότι πρόκειται περί πρωτοφανούς ιστορικής σκευωρίας καθ' ότι οι αναφερόμενοι σαν δοσίλογοι υπήρξαν οι κυριότεροι εκφραστές της Εθνικής Αντίστασης στη Λευκάδα.

Κ α τ ά σ τ α σ ι ς

Εμφαίνουσα τους μετά των Γερμανών συνεργασθέντας και μετά των Ιταλών και τους διορισθέντας δημοσίους κλπ. υπαλλήλους των κατακτητών.

- 1) Χαράλαμπος Σταύρακας. Εκ των πρώτων, απέκτησε την εμπιστοσύνη των Ιταλών και τον ετοποθέτησαν εις εμπιστευτικήν θέσιν – Αποθηκάριον των τροφίμων και εφοδίων, εξυπηρετών τους Ιταλούς μετά καταπληκτικής δουλικότητος και ήτο άνθρωπος της απολύτου εμπιστοσύνης αυτών. Έκλεπτε τα τρόφιμα των χωρικών προς όφελος των Ιταλών κακομεταχειριζόμενος αυτούς ώστε να διαδίδονται πολλά πράγματα εις βάρος του.
- 2) Αθανάσιος Τσιρίμπασης, 3) Πάνος Τσιρίμπασης
Συνεδέοντο δι ιδιαιτέρας φιλίας μετά των Ιταλών και τους επέτρεψαν τηνί δρυσιν Κινηματογράφου, τους εχορηγούν τακτικώτατα κατ' εξαίρεσιν αδειας ταξιδίων δι Αθήνας και Πάτρας και άλλα μέρη και μετεβλήθησαν από χρεωκοπημένους εις μεγάλους μαυραγορήτας. Ήσαν άνθρωποι της εμπιστοσύνης των Ιταλών και μετά των οποίων αι αδελφαί των, συνεδέοντο οικογενειακώς και επιδεικτικώς συναναστρέφοντο αυτούς ώστε να διαδίδονται πολλά εις βάρος της υπολήψεως των.
- 4) Κωνσταντίνος Θεμελής. Συνεδέτο ιδιαιτέρως μετά των Ιταλών και είχεν μετ' αυτών οικογενειακόν σύνδεσμον μετά του Καστήλια και Αλσάντου και επιδεικτικώς εξήρχοντο εις περιπάτους, ετύγγανε λόγω των σχέσεών του ιδιαιτέρας ευνοίας και ελάμβανε κατ' εξαίρεσιν αδειών ταξιδίων και εκέρδιζεν πολλά χρήματα εις βάρος της κοινωνίας Λευκάδος. Αυτός εσυκοφάντησε και επρόδωσε τον δασονόμον Παπαγιαβήν και συνέτεινεν εις την εξορίαν του και φυλάκισίν του.
- 5) Φώτιος Κατωπόδης 6) Ζαχαρίας Κατωπόδης

Συνεδέοντο ιδιαιτέρως μετά του Γερμανού Ταγματάρχου Βέμπερ. Παρέθεταν γεύματα και δείπνους εις αυτόν και εις τους εκάστοτε φρουράρχους. Διοργάνωνε μετ' άλλων χοροεσπερίδας εις το καφενεϊόν Κομπίτση. Ετύγγανε ιδιαιτέρας ευνοίας των Γερμανών και πολλάκις εξήρχετο περίπατον με Γερμανικόν αυτοκίνητον. Από πάμπτωχοι έγιναν βαθύπλουτοι

- 7) Νικηφόρος Μεσήνης, 8) Νικόλαος Κούλας, 9) Θεόδωρος Κουνιάκης, 10) Τάκης Ρομποτής .

Συνεδέοντο στενώτατα μετά του Γερμανού Ναυπηγού Καρόλου. Τους εδωρήθη μέγα Ιταλικόν αυτοκίνητον εις αρίστην κατάστασιν αντί ευτελεστάτου δήθεν αμοιβής. Συνεδέοντο και μετά της φίλης του Ναυπηγού, περιβόητον εταίραν Ιβόννην και μετ' αυτής ήσκουν το εμπόριον της μαύρης αγοράς εις βάρος της κοινωνίας Λευκάδος. Καθημερινώς παρέθεταν γεύματα και δείπνους εις τους Γερμανούς και φίλους της Ιβόννης. Τους διέθεταν οι Γερμανοί όλα τα μέσα της μαύρης αγοράς και ειδικά σκάφη δια την μεταφοράν των εμπορευμάτων των. Υπο την απειλήν των Γερμανών, έπερναν το αλάτι των αλυκών αντί ευτελεστάτου τιμήματος και το μετέφερον με Γερμανικόν μέσον εις μεγάλας αγοράς. Ελάμβανον τακτικώτατα αδείας ταξιδίου και υπήρξαν άνθρωποι της απολύτου εμπιστοσύνης των Γερμανών.

- 11) Ξενοφών Μαλακάσης. Ιατρός, συνεδέετο μετά των εκάστοτε Γερμανών Φρουράρχων Λευκάδος. Τους εξυπηρέτη εις τα έργα των, συνδιασκέδαζε μετ' αυτών και έφτασε μέχρι του σημείου κατά την εποχή του Πλάτωνος να λέγεται ότι διευθύνει αυτός το Φρουραρχείον. Φέρεται δε και ως συντελεστής εις τον τουφεκισμόν των δύο ανταρτών Κοντογιώργη.
- 12) Σπύρος Φίλλιπας ή Πανάγος. Έπαρχος, διορισθείς κατά την εποχήν των Γερμανών υπο της κυβερνήσεως Ράλη, επιδείξας αναξιοπρεπή στάσιν προσκαλών τους Γερμανούς εις γεύματα και δείπνους διασπαθίζων τα χρήματα της Κοινωνικής Πρόνοιας μετά Γερμανών αξιωματικών και της περιφήμου εταίρας, ερωμένης του Καρόλου, Ιβόννης. Παρήχεν τα πάντα εις τους Γερμανούς και ότι του εξητήτο. Υπέθαλπε την αναρχίαν και οδήγη τον λαόν προς αυτήν διαλύσας τας Αλυκάς Λευκάδος.
- 13) Μπάμπης Κουρμπης. Δια να εκμεταλευτή την δυστυχίαν του πεινώντος Λευκαδίου Λαού συνεδέθη μετά του Κατακτητού Πολιτικού Διοικητού δια κουμπαριάς και προσέφερεν πολλαπλάς υπηρεσίας εις τον κατακτητήν.
- 14) Παναγής Χαλκιάς. Απετέλεσεν τον δεύτερον κουμπάρον του κατακτητού Πολιτικού Διοικητού και εξεμεταλεύθη την δυστυχίαν του Λευκαδίου Λαού δια της προδοσίας.
- 15) Δημοσθένης Σταύρακας, 16) Κωνσταντίνος Σταύρακας.

Συνεδέοντο μετά των Γερμανοιταλών και ετύγχανον ειδικών αδειών εξαγωγής εμπορευμάτων εκ της Νήσου, ενώ, σε άλλους απηγορεύετο και, ως άνθρωποι της εμπιστοσύνης των Γερμανοιταλών εκέρδισαν πολλά χρήματα. Αι Γερμανικαί αρχαί τους είχαν εφοδιάσει με αδείας οπλοφορίας διότι τους ενέπνεον απόλυτον εμπιστοσύνην.

- 17) Γεώργιος Σταματέλος. Δια τας υπηρεσίας που προσέφερεν εις τους Ιταλούς, του εδώρησαν εκ του προοριζόμενου δια τον Λευκάδιον Λαόν, σίτου, Χίλιαι οκάδες.
- 18) Κωνσταντίνος Κατωπόδης. Πολιτικός Μηχανικός. Συνεργάζετο μετά των κατακτητών εν Κεφαληνία και τον μετέθεσαν εν Λευκάδι δια τας ανάγκας του στρατού των και τους προσέφερεν δουλικώτατα τας υπηρεσίας του. Μετετέθη δια προσωπικού σημειώματος του Παρίνι Διοικητού των Ιονίων Νήσων ως άνθρωπος της εμπιστοσύνης των.
- 19) Βύρων Καρφάκης. Υπηρέτησεν τους Γερμανούς και Ιταλούς δουλικώτατα και αισχ< > από την πρώτην ημέραν της υποδουλώσεως της Ελλάδος. Ήτο άνθρωπος της εμπιστοσύνης των και τους μετέφερεν πολλάκις την εμπιστευτικήν των αλληλογραφίαν δια του πετρελαιοκινήτου του που το είχε θέσει εις την διάθεσιν των Ιταλών και Γερμανών και εκ της σχέσεώς του και εις βάρος της κοινωνίας της Λευκάδος μετεβλήθη από πάμπτωχος εις βαθύπλουτον απατεώνα.
- 20) Παράσχος Καμπουργιανίδης. Συνεδέθη εκ των πρώτων δια στενότητος φιλίας μετά< > και ελάμβανεν αδείας κατ' εξαίρεσιν εξαγωγής και εισαγωγής εμπορευμάτων, κερδίσας πολλά χρήματα.
- 21) Θωμάς Θέραπος. Ηργάζετο ως Γραμματεύς του κατακτητού και ελήστευεν τους συναλλασσομένους με το γραφείον υπό την προστασίαν των κατακτητών και προσέφερεν πολλάς υπηρεσίας εις τον κατακτητήν.
- 22) Χαρίλαος Καββαδάς, 23) Ξενοφών Γρηγόρης.
Ο μεν πρώτος ως φαρμακοποιός, ο δεύτερος ως ιατρός της οικογενείας του κατακτητού πολιτικού Διοικητού συνηργάζοντο μετά των Ιταλών και εκμεταλεύοντο τα υπό των Ιταλών προσφερόμενα φάρμακα δια τον λαόν της Λευκάδος. Ευρίσκοντο αμφοτέροι εις στενάς σχέσεις μετά του Υπομοιρ< > μετά του οποίου διατηρούν εισέτι και αλληλογραφίαν. Επίσης στενάς σχέσεις είχε και μετά του επιλοχίου της Φινάτσας, Μούρτα και ετύγχανον αδειών εξαγωγής και εισαγωγής κερδίζοντες εις βάρος του πεινόντος λαού. Ο ιατρός Γρηγόρης επροστάτευεν κρυπτόμενον εις το σπίτιν του, Ιταλόν στρατιώτην, φίλον του γυναικαδελφού του, ο οποίος διετέλεσεν ο μεγαλύτερος ρουφιάνος του κατακτητού.
- 24) Αντιγόνη Καββαδά. Μυστικοσύμβουλος των Γερμανών και ιδιαιτέρα φίλη του Γερμανού Καρόλου και των εκάστοτε φρουράρχων. Εχρησιμοποιήτο και ως κατάσκοπος των Γερμανών < > δύο Κοντογεωργέων οίτινες εξετελέσθησαν από του φίλου της Πλάτωνος.

25) Κωνσταντίνος Δελλαπόρτας, 26)Σπύρος Δελλαπόρτας, 27)Ιωάννης Δελλαπόρτας.

Οι τρεις αδελφοί διετέλεσαν πράκτορες του κατακτητού πολιτικού Διοικητού. Υπηρετούν οικογενειακώς τον κατακτητήν και ηργάζοντο εις το γραφείον του ως αν μισθωτοί υπάλληλοί του με παχυλούς μισθούς.

28)Χρυσή Μεσήνη. Γραμματεὺς της Κ. Καστήλια εις επιτροπήν διαφωτιστικήν και προπαγανδιστικήν των Ιταλών. Ενήργη εράνους υπέρ αυτών, παρασκεύαζε εορτάς και πανηγύρεις προς τιμήν των Ιταλών εις την μαθητιώσαν νεολαίαν. Κατόπιν αρνήσεως των μαθητών του Γυμνασίου εματαιώσεν την εορτήν που παρεσκεύαζεν επί τη εποίῳ του φασιστικού καθεστώτος την 28 Οκτωβρίου. Συνεδέθη μετά του Γερμανού Ταγματάρχου Βέμπερ και ελάμβανεν μέρος εις χορούς διδομένους προς τιμήν του.

29)Ρουμπίνα Ασδραχά, 30)Ελπίδα Καράμπαλη 31)Έλλη Κατωπόδη, 32)Ελευθερία Χ. Κατωπόδη, 33)Πόπη Μεσήνη, 34)Βούλα Θάνου, 35)Θηρεσία Δουβίτσα, 36)Φρόσω Κουκλιώτη, 37)Τέλια Κουκλιώτη, 38)Τσέτα Βλάχου.

Συνεδέοντο άπασαι μετά του Γερμανού Ταγματάρχου Βέμπερ. Οργάνωναν χορούς προς τιμήν του εις το καφενείον Κομπίτση και συνδιασκέδαζον μετά των Γερμανών. Η Θηρεσία Δουβίτσα συνεδέετο μετά του Ιταλού αστυνόμου και ήτο ερωμένη του. Άπασαι αι ανωτέρω επρόδιδαν Έλληνας πατριώτας εις τους κατακτητάς.

39)Ιωάννης Ασδραχάς.

40)Ιωάννης Δεσύλας. Διορίσθη υπάλληλος υπό των Ιταλών ως έμπιστος.

41)Μαυρέτα Γατζία. Ομοίως.

42)Ηλίας Ζαβιτσιάνος. Διορίσθη διδάσκαλος ως έμπιστος των Ιταλών και εδίδασκε υπέρ της Ιταλίας.

43)Αργυρώ Σουνδία. Ομοίως ως ο ανωτέρω.

44)Ανθή Θεμελή. Ομοίως ως ο ανωτέρω.

45)Ιωάννης Σκλαβενήτης. Ομοίως ως ο ανωτέρω.

46)Πάνος Ζαβιτσιανος. Ομοίως ως ο ανωτέρω.

47)Νικόλαος Καράμπαλης. Διορίσθη υπό των Ιταλών. Υπάλληλος της εμπιστοσύνης των και προς χάριν του ίδρυσαν νέον σχολείον εις Καλιγώνι. Εχρησιμοποιήτο ως κατάσκοπος υπό των Ιταλών. Συνεδέετο και μετά του ταγματάρχου Βέμπερ, Γερμανού και του προσέφερεν υπηρεσίας.

48)Επαμεινώνδας Μικρώνης. Διορίσθη δημοδιδάσκαλος υπό των Ιταλών.

49)Ξενοφων Περδικάρης. Διορίσθη καθηγητής υπό των Ιταλών.

50)Δέσποινα Κατηφόρη. Διορίσθη καθηγήτρια υπό των Ιταλών.

51)Γεώργιος Σκεπετάρης. Διορίσθη καθηγητής υπό των Ιταλών.

52)Γεράσιμος Κατωπόδης. Διορίσθη καθηγητής υπό των Ιταλών, ήτο κατάσκοπος αυτών, παρέδιδεν μαθήματα αντεθνικά εις το σχολείον και

καταράκωσεν παν το Ελληνικόν, εργασθείς ως τύραννος και υπήρξεν ο βρωμερότερος Έλλην.

53)Σοφία Κονιδάρη. Διορίσθη υπό των Ιταλών, διδασκάλισσα.

54)Πανταζής Γλένης. Διορίσθη Γεωπόνος υπό των Ιταλών.

55)Τασούλα Ροντογιάννη. Διορίσθη υπό των Ιταλών καθαρίστρια.

56)Αθανάσιος Θωμάς. Διορίσθη υπό των Γερμανών ως άνθρωπος της εμπιστοσύνης των. Διερμηνεύς επί μισθώ.

57)Δημήτριος Μανιακής. Διορίσθη υπό των Ιταλών διερμηνεύς επί μισθώ και συνάμα και κατάσκοπος και επρόδιδεν πολλά πράγματα εις τους Γερμανούς ως εδήλωσεν εις τον λόγον του ο Γερμανός Σβάρτς.

58)Γεώργιος Χαραμόγλης. 59)Δημήτριος Χαραμόγλης, 60)Τάκης Χαραμόγλης.

Και οι τρεις αδελφοί υπηρέτησαν ως πράκτορες των Ιταλών και αποθηκάριοι αυτών εις τα λάδια. Προσέφεραν πολλαπλάς υπηρεσίας προς τον κατακτητήν. Εις την οικίαν των έκρυπτον τον Ιταλόν Πιπίνον και πολλά εις βάρος της υπολήψεώς των λέγονται.

61)Ευάγγελος Λεκατσάς. Διορίσθη έμπιστος υπάλληλος του Ιταλού Πεσπερίνι και ηργάσθη εις αυτόν μέχρι της καταρρεύσεως.

62)Καλλιρρόη Σταματέλου. Ήτο υπάλληλος και κατάσκοπος των Ιταλών.

63)Νίκος Πανοθώμος. Διορίσθη υπάλληλος των Ιταλών και ήτο πληροφοριοδότης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΕΣ

I. Ανέκδοτες

A. ΑΡΧΕΙΑ

1. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΡΑΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ

- Ιστορικό Αρχείο Λευκάδας
- Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών , 1943 , Φ. 1
- Αρχείο Υπουργείου Εσωτερικών
- ΔΙΣ/ΓΕΣ (Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού)
- Αρχείο Ιεράς Μητροπόλεως Κεφαλλονιάς
- Εγκύκλιος Ιεράς Μητροπόλεως Λευκάδας-Ιθάκης , Εγκύκλιος , 4 Νοεμβρίου 1941, Αρ. Πρ. 657

2. ΞΕΝΑ ΑΡΧΕΙΑ

- Αρχείο F.O. , Public Record Office
- Γερμανικά Στρατιωτικά Αρχεία (Militare Archive , Nurberg , gez Lanz , Ic nr 008 / 44, General Kommando XXII (Ged) A.K. 4-1-44 , 1615
- _____ , Bundesarchiv – Militararchiv – Freiburg [BA-MA] RW – 4 Oberkommando der Wehrmacht / Nehrmarkt Führungsstad.
- National Archives of the United States : 1).Department of State R & A. Reports , N. 2818 , British Policy Toward Greece 1941-1944
2).Department of State , R & A Study , N. 2818 , British Policy Toward Greece 1941-1944

3. ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ

- Αρχείο Δ. Γιαννουλάτου , Προέδρου Κοινότητας Λευκάδας 1940-1943 , Μάρτιος- Δεκέμβριος 1944
- Αρχείο Ξενοφ. Κατωπόδη (Γερμανικές Διαταγές)
- Αρχείο Αλεξ. Λεβίδη , Το ξεκίνημα του αντάρτικου
- Αρχείο Κων/νου Μαραγκού , Διοικητή του 25^{ου} Συντάγματος του ΕΔΕΣ , (Χαραμόγλειος Βιβλιοθήκη Λευκάδας)
- Αρχείο Αλέξ. Παπαδόπουλου (Μέρος του αρχείου αυτού μου παραχωρήθηκε προς μελέτη από τον Διδάκτορα του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων κ. Αθανάσιο Φλιτούρη)

4. ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

- Πάνος Γιαννούλης , Τα Μαύρα Χρόνια της Σκλαβιάς-1941.
- Ευστάθιος Κτενάς (Παπαστάθης) , Απομνημονεύματα , Καρυά 1980
- Γιώργος Λογοθέτης , ΜΝΗΜΕΣ , Λευκάδα 1967 , 1974
- Π. Λογοθέτης , Το Χρέος , Αθήνα 1992
- Παναγιώτης Μουσούρης , Απομνημονεύματα Περιόδου 1942-1945

5. ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ

- Γιώργος Σγουρός , Ημερολόγιο , Σημειώσεις

6. ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

- Σμύρνη Μαραγκού , Αλληλογραφία της Μαραγκού με τον Δ. Σολδάτο , Αθήνα 1995
- Δημήτριος Σολδάτος , Αλληλογραφία του Σολδάτου , φύλακας των φυλακών Λευκάδας , με τη Μαραγκού , Λευκάδα 1990

7. ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ

- Κων/νος Τσουμάνης , Η Ελληνική Εμπορική Ναυτιλία και το Ελληνικό Ναυτεργατικό Κίνημα στη Διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου , Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων , Τμήματος Ιστορίας – Αρχαιολογίας , Τομέας Ιστορίας Νεωτέρων Χρόνων , Ιωάννινα 2000
- Αθ. Φλιτούρης , Το Αντάρτικο του ΕΔΕΣ στην Ήπειρο , Στόχοι , Δράση και Αποτελέσματα , Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων , Τμήματος Ιστορίας – Αρχαιολογίας , Τομέας Ιστορίας Νεωτέρων Χρόνων , Ιωάννινα 1998

8. Χειρόγραφα πρωταγωνιστών της Εθνικής Αντίστασης στη Λευκάδα 1941 – 1944

1. Κ. Αργύρης	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
2. Θεοφάνης Βλασσόπουλος	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
3. Διονύσιος Βλάχος	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
4. Τάκης Βλάχος ή Μουτσούκος	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
5. Σπύρος Βλάχος – Λιάπης	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
6. Πέτρος Γρηγόρης	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
7. Ξενοφώντας Γρηγόρης , Βιογραφικό Σημείωμα	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
8. Γιάννης Γαζής	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
9. Ηλίας Γράψας , Αναμνήσεις	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
10. Νίκος Θερμός ή Ζούρας	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
11. Γιάννης Κατηφόρης	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
12. Μιχάλης Κατηφόρης , 1988	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)

13. Χριστόφορος Κούρτης , Τα γεγονότα στο Νυδρί	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
14. Ζώης Κουτσαύτης	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
15. Πάνος Ματαφιάς , Μαρτυρία	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
16. Πανταζής Μανωλίτσης	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
17. Ζωίτσα Ντελιμάρη	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
18. Χαράλαμπος Περδικάρης	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
19. Πρακτικά Σεμιναρίου Αντιστασιακών, Αθήνα 1979	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
20. Σεραφείμ	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
21. Γεράσιμος Σταματέλος	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
22. Διον. Σκληρός	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
23. Αλέκος Φίλιππας, Η Αντίσταση στη Λευκάδα	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)
24. Χειρόγραφη Κατάθεση Ξενοφώντα Γρηγόρη στον Κουτσαύτη	(Ανέκδοτο Χειρόγραφο)

Η Δημοσιευμένες Πρωταρχικές Πηγές

- Ζ. Κουτσαύτης , Η Εθνική Αντίσταση στη Λευκάδα , 1991
- Γιώργος Κουτσουβέλης (Κοντηλάτος) , Αναμνήσεις από την Κατοχή και το Αντάρτικο , Αθήνα 1992
- Ι. Θ. Μαλακάσης , Λευκάδα , Η Ανατολή του Νέου Πολιτικού Διχασμού στο Μεταπολεμικό Κράτος , Ιωάννινα 2001
- ————— , Λευκάδα , Η Ανατολή του Νέου Πολιτικού Διχασμού στο Μεταπολεμικό Κράτος , 2^η έκδοση , Ιωάννινα 2001
- Σμύρνη Μαραγκού , Η Λευκάδα στη Δίνη της Κατοχής και του Εμφυλίου , Αθήνα 1989

III Δευτερεύουσες Πηγές

1. Ειδικές εργασίες για την Εθνική Αντίσταση

- Πέτρος Αποστολίδης , Όσο Θυμάμαι , 1960-1969 , τόμοι 2 , τόμος 2^{ος} , Εκδόσεις Κέδρος , Αθήνα 1983.
- Γουντχάουζ , Το ΕΑΜ και η σχέση του με τη Βρετανία. Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950. Ένα Έθνος σε κρίση , Αθήνα 1984.
- Δημ. Γληνός , Τι Είναι και τι Θέλει το ΕΑΜ , Αθήνα 1944.
- Ν. Γ. Ζιάγκου , Αγγλικός Ιμπεριαλισμός και Εθνική Αντίσταση 1940-45 , τ. 2 , Αθήνα 1978.
- Μαρία Θανοπούλου , Η Προφορική Μνήμη του Πολέμου , Αθήνα 2000.
- Ιστορία της Εθνικής Αντίστασης 1940-1945 , Επιμ. Β. Γεωργίου , τ. 3^{ος}.
- Ιστορικών Αρχείο Εθνικής Αντιστάσεως , Κομν. Πυρομάγλου.
- Α. Καλευράς , Η Ελλάς και αι Ιδέαι. Ο Στρατός , η Δημοκρατία , ο Βενιζέλος , Θεσ/νίκη 1935.
- Ι. Σ. Κολιόπουλος , Παλινόρθωση– Δικτατορία– Πόλεμος 1935-40 , Αθήνα 1985.
- Γ. Ε. Κυριαζής , Έργα και Σκοπός του Νέου Κράτους , 1938.
- Ντ. Κονόμου , Η Επτάνησος κατά την Ιταλικήν Κατοχήν 1941-43 , Αθήνα 1962.
- Σπ. Λουκάτος , Η Πολιτική της Φασιστικής Ιταλίας στα Κατεχόμενα Επτάνησα , Αθήνα 1989 (ΑΤΕ , Πρακτικά Διεθνούς Ιστορικού Συμποσίου).
- Ι. Μεταξά , Λόγοι και Σκέψεις (1936-1941) , τ. 2 Αθήνα 1969.

- ————— , Το Προσωπικό του Ημερολόγιο , τ. 4 Αθήνα 1960.
- Δ. Κ. Νικολή , Η Εθνική Αντίσταση και η Μεταδεκεμβριανή Ελλάδα 1941-1982 , Αθήνα 1990.
- Μιχάλης Ντούσιας , ΕΑΜ Πρέβεζας , ΕΛΑΣ Ζαλόγγου-Σουλίου , Αθήνα 1987.
- Ν. Πετρόπουλος , Αναμνήσεις και Σκέψεις ενός Παλαιού Ναυτικού τ. 4 , Αθήνα 1966.
- Αλέξανδρος Παπάγος , Ο Πόλεμος της Ελλάδος 1940-1941 , Αθήνα 1945.
- Κομνηνός Πυρομάγλου , Η Εθνική Αντίστασις , ΕΑΜ – ΕΛΑΣ – ΕΔΕΣ , Αθήνα 1988.
- Πέτρος Ρούσσοσ , Η Μεγάλη Πενταετία (1940-45) , τ. Α. , Αθήνα 1982.
- Ν. Σβορώνος , Επισκόπηση της Νεοελληνικής Ιστορίας , Αθήνα 1984.
- Αλ. Σακελλαρίου , Ένας Ναύαρχος Θυμάται , τ. 1 , Αθήνα.
- Γ. Θ. Φεσσόπουλος , Αι Διχόνοιαι των Αξιωματικών μας και η Διάλυσις του Στρατού μας εν Μικρά Ασία , Αθήνα 1934.
- Σ. Χαράτσης , 1023 Αξιωματικοί και 22 Κινήματα , Αθήνα 1985.
- Θανάσης Χατζής , Η Νικηφόρα Επανάσταση που Χάθηκε , τομ. Α΄ , Αθήνα 1983.

2. Γενικές εργασίες

- Δ. Αγραφιώτης , Γεώργιος Καφαντάρης , 1983.
- Αθ. Βερέμης , Η Οικονομία από το 1923 ως το 1926 , Αθήνα 1978
- Κων/νος Βεργόπουλος , Το Αγροτικό Ζήτημα στην Ελλάδα , 1975

- Δ. Γατόπουλος , Ιστορία της Κατοχής , Αθήνα 1949
- Γρ. Δαφνής , Η Ελλάδα μεταξύ ΔΥΟ Πολέμων 1923-1940 , τ. 2 , Αθήνα 1987.
- Κ. Δαφνής , Χρόνια Πολέμου και Κατοχής , Κέρκυρα 1940-44 , Κέρκυρα 1966.
- Μ. Εμμανουηλίδης , Αιρετικές Διαδρομές : Ο Ελληνικός τροτσκισμός και ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος , Αθήνα 2002.
- Χ. Ευελπίδης , Οικονομική και Κοινωνική Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδας , Φλάμμα 1939.
- Δ. Κιτσίκης , Η Ελλάδα της 4^{ης} Αυγούστου.
- Ι. Γ. Κορωνάκης , Η Πολιτεία της 4^{ης} Αυγούστου. Φως εις μίαν Πλαστογραφημένην Περίοδον της Ιστορίας μας , Αθήνα 1950.
- Δ. Λιβιεράτος , Κοινωνικοί Αγώνες στην Ελλάδα 1927-1931, Αθήνα 1987.
- Σ. Λιναρδάτος , Πως Εφτάσαμε στην 4^η Αυγούστου , Αθήνα 1965.
- Ν. Μουζέλης , Νεοελληνική Κοινωνία , Όψεις Υπανάπτυξης , Αθήνα 1978.
- Αλέξανδρος Μαζαράκης-Αινιάν , Απομνημονεύματα , Αθήνα 1949.
- Μ. Νικολινάκος , Μελέτες για τον Ελληνικό Καπιταλισμό , Αθήνα 1976.
- Π. Πιπινέλης , Γεώργιος Β΄ , Αθήνα 1961.
- Κ. Τσουκαλάς , Κράτος . Κοινωνία , Εργασία στη Μεταπολεμική Ελλάδα , Αθήνα 1987.
- Ι. Τσουδερός , Οι Γεωργικοί Συνεταιρισμοί , Αθήνα 1960.
- Χ. Τερζάκης , Πρόοδος και Πολιτισμός στο Χωριό , Αθήνα 1937.

IV Ξένες Πηγές

- Ι. Θ. Μαλακάσης , *The British Diplomacy on Greece 1943-1944* , Ιωάννινα 1981.
- ————— , *The state of the officer's corp in the decade of the thirties in Greece and the advent of right-wing militarism* , Ιωάννινα 1995.
- ————— , *The Foreign polisy of the Metaxas vis a vis London at the eve of the Greco-Italian war* , Ιωάννινα 1977.
- L. Stavrianos : *The Balkans Since 1453* , New York , 1958.
- John Hondros , *Occupation and Resistance , The Greek Agony 1941-1944* , New York 1983.

B. ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

- Εθνική Αντίσταση , Συλλογή 28 , *Σπύρου Π. Φίλιππα (Πανάγου)* , Οι Δοσίλογοι της Λευκάδας , Αύγουστος 1981 , σ. 187
- ————— , Συλλογή 32 , *Γ. Λογοθέτης* , Τα Γεγονότα της Βαυκερής στη Λευκάδα , Αύγουστος 1982 , σσ. 18-21

Γ. ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

- «ΑΥΓΗ» , Αθήνα , 5-5-1988
- «Δημοκρατική Λευκάδα» , *Π. Λογοθέτης* , Πως Ιδρύθηκε η ΕΠΙΟΝ στη Λευκάδα , Λευκάδα , Φλεβάρης 1978 , αρ. φ. 28 , σσ. 3 , 21
- «Ελληνισμός» , Εκδότης Σπ. Κατωπόδης , Λευκάδα , 6 Αυγούστου 1944 , αρ. φ. 1

- ————— , Εκδότης Σπ. Κατωπόδης , Λευκάδα , 6 Αυγούστου 1944 , αρ. φ. 2
- «Εργαταγοροτική ΛΕΥΚΑΣ» , Π. Κτενά –δικηγόρου , Άρθρο , Λευκάδα 11-1-1936 , αρ. φ. 186 , σ. 1
- «ΛΕΥΤΕΡΙΑ» , Όργανο της Περιφ. Επιτροπής Δ. Στερεάς Ελλάδας του ΕΑΜ , 20 Μαΐου 1943 , αρ. φ. 12
- «Λευκαδίτικη Πινόη» , Λευκάδα , 5-5-1988
- «Τα Νέα» , Αθήνα 5-5-1988
- «Τσουκαλαδιώτικα» , αρ. φ. 66-67 , Ιουλ.-Αύγ.-Σεπτ.-Οκτ. , 2000

